

Szolgálati használatra

Nyt. sz.: 070/1986.

* TITKOS

Nyt. sz.: 224

37/07h1

HADTÁP BIZTOSÍTÁS

1

21

* Titkosítási elrendezés
MNHF-SÉG 16/1986. sz. Bnd.
alapján (HK/18)
90.10.06. H. sz. 18

86 8 18

XIX. ÉVFOLYAM
1986. 1. SZÁM

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT
AZ MNHF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

201/18

~~TITKOS~~

„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszervezésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgálására irányulnak.”

(MN Harcászati Szabályzat [ho.-e.] 47. pont.)

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1986

1

MN HADTÁPFŐNÖKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 példányban

Egy példány: 95 lap

Szerkeszti: a Szerkesztő Bizottság

A Szerkesztő Bizottság elnöke: Grézló Imre ezredes

Szerkesztőség: Bp. XIII., Dózsa György út 49 a MN HTP Törzs

Felelős szerkesztő: Tóth József alezredes

Felelős kiadó: Pártos János ezredes

A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

Az anyagi eszközök utánszállítása

Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy, a hadtudományok kandidátusa

A harcoló hadsereg az anyagi eszközök töménytelen mennyiségét igényli és mint „feneketlen zsák” nyeli azokat. Ennek igazolására elég ha utalunk arra, hogy amíg az első világháborúban átlagosan naponként egy katonára 10 kiló anyagot használtak fel, addig ma már ez a mennyiség eléri a 80-100 kg-ot. A második világháborúban egy hadosztálynak egy perces tűzcapáshoz 1,5-2 t lőszer kellett. Ez napjainkban eléri a 40-60 t-t. Ez a növekvő folyamat, tendencia megállíthatatlan, a harc-
eszközök korszerűsítése egyértelműen maga után vonja az anyagi szükségletek növekedését, gond-
dolom ez nem szorul külön bizonyításra.

Ennek a ténynek – tendenciának – a felismerése egyértelműen azt követeli tőlünk, hogy az anyagi eszközök utánszállításának szervezésére és végrehajtására megkülönböztetett figyelmet fordítsunk.

E tendencia felismerésén túl ezt motiválják a lefolytatott gyakorlatok tapasztalatai is.

Hogy lehet e tapasztalatokat röviden összefoglalni és közreadni?

E vonatkozásban elsősorban arról kell szólni, hogy a hadtáp tisztjeinek döntő többsége teljes mértékben érti, hogy a csapatok harctevékenysége hadtápbiztosításának a „lelké”, lényegét az anyagi eszközök utánszállítása képezi. Ennek tudatában e kérdések szervezésére és végrehajtására megfelelő figyelmet fordít.

Erre a felismerésre támaszkodva – bármily fájdalmas is – ki kell mondani azt, hogy az anyagi eszközök utánszállításának szervezése, ennek ellenére a csapatok hadtápbiztosításának gyenge pontját képezi. Hogy ez így alakult ki, azt több tényező idézte elő.

Ha e tényezőkről, okokról kívánunk szólni, mindenekelőtt azt kell megemlíteni, hogy – tisztelet a kivételnek – parancsnokaink zöme gyakorlataink lefolytatásának jelenlegi rendszerében nem érzi kellően e kérdés fontosságát. A gyakorlatokra a csapatok általában úgy vonulnak el, hogy a romlandó anyagok kivételével valamennyi anyagot a szükséges mértékben a béke helyőrségekből magukkal szállítják. A harcfeladatok mélysége megoldásuk időtartama pedig nem teszi szükségessé a csapatok anyagi készleteinek harc alatti – napvégi – feltöltését, azaz a csapatok anyagi készleteinek időbeni feltöltése vagy annak elmulasztása nem gyakorol hatást a feladatok megoldására. Ezen túlmenően tapasztalható az is, hogy parancsnokaink ezeken a gyakorlatokon tevékenységüket néhány kérdésre összpontosítják. Hogyha az elhatározás jelentését jól „*összefogja*”, ha a csapatgyakorlat esetén az érintett csapatok a „*nézőpontra*” előtt a harcászati alaki követelményeinek megfelelően elvonnak „*minden rendben*” van. Sajnos a PK HTPH-ek e szemlélethez asszisztálnak, belenyugszanak abba, hogy a hadtáp a gyakorlótérről „*kiszorul*”. Így az egység és ennél magasabb szintű gyakorlatokon az esetek többségében a hadtáp „*kutyagol*”, nem gyakorolja a szükséges mértékben e fontos feladatának végrehajtását.

Éz maga után vonja azt, hogy az utánszállítás megszervezésének kérdései a gyakorlatokon nem kapják meg azt a rangot, amit megilletnek. Ennek tudható be az, hogy az elhatározás ~~hírdetése~~, az együttműködés megszervezése folyamán zömében e kérdéseket még csak nem is érintik.

Fel lehetne tenni a kérdést, hogy ez tulajdonképpen kinek a hibája? Ha őszintén akarunk a kérdésre válaszolni, akkor ki kell mondanunk azt, hogy ez a parancsnoki képzés és a parancsnokokkal szembeni követelmények támasztásának hiányosságaira vezethető vissza. Ez így igaz! Ennek ellenére nem lehet nekünk – a hadtáptiszteknek – belenyugodni, mert ez a probléma tulajdonképpen a mi tevékenységünk hiányosságaira is visszavezethető. E hiányosságok így fogalmazhatók meg: a központi szervek nem fordítanak megfelelő figyelmet arra, hogy a katonai főiskolákon, akadémián a csapatok hadtápbiztosítása kérdéseiről mit oktassanak, a működő hadtáp vonatkozásában pedig a hadtáp tisztjeinek a parancsnokok előtt nem teremtik meg a szükséges szituációt, amely alkalmas lenne annak a megértésére, hogy az utánszállítás szervezése és végrehajtása legalább olyan fontos szerepet töltsön be a harc sikeres megvívásánál, mint a tartalékok időbeni elővonásának, harcbavetésének biztosítása.

Eddig tehát ha jól érzékelhető, a „közös” hibáról beszéltünk. Úgy gondolom, hogy ezen túl szükséges szólni arról is, ami kimondottan a saját hibánk. Gondolom, hogy azzal, amit most leírok sokan nem fognak egyetérteni. Elsősorban csak azt tudom mentségemül felhozni, hogy én is örülnék, ha jó dolgokról, jó tapasztalatokról tudnék írni. Sőt, igazán ez okozna örömet. Ennek ellenére meg kell hogy fogalmazzuk, hogy a hadtáptörzseink és alegységeink gyakorlati tevékenységében az anyagok utánszállításának megszervezése nem foglalja el jelentőségének megfelelő és méltó helyét.

A hadtáptörzsek az utánszállítások szervezését formálisan végzik; a terv elszakad a valóságtól (utalni kell arra, hogy a jelenlegi gyakorlatot rendben nem is érzik az anyagi eszközök szükségletének fontosságát, benzín az egész gyakorlatra elég, azt a lőszert, amit a gyakorlaton el kell lőni, külön kiadják stb.). *Mit eredményez a gyakorlatban?* Azt, hogy a hadtáp „papírháborút” folytat. Papíron tervez, s mivel a gyakorlatotér szűk, a szállítási feladatoknak csak egy kis részét hajtja végre, azt a részét, amely nélkülözhetetlen a személyi állomány ellátása szempontjából.

Ha kimondtuk a gondokat, úgy gondolom az a helyes, ha kimondjuk a megoldásokra vonatkozó javaslatainkat is. Ez abból az általános megállapításból fakad, hogy mindenfajta probléma felvetésének örülünk, de jobban annak, hogy a problémák megoldására vonatkozó konstruktív javaslatokat halljuk.

Hogy a felvetés és a probléma konkrétan érzékelhető legyen, az utánszállítás megszervezését és végrehajtását egységtagozatra vetítsük ki.

Az anyagi eszközök utánszállításának egység szintű megszervezését kell felfogni, s ki kell mondani, azt hogy az utánszállítás időbeni megszervezése és végrehajtása egység szinten áll vagy bukik. Ennek a felismerése arra kell hogy ösztönözzön bennünket, hogy szakítsunk a formalitással. A harc sikeres megvívásának szerves és közvetlen feltétele az utánszállítás időbeni végrehajtása. *Vulgáris képlete ennek:* Ha van anyag harcolunk, ha nincs még el se tudjuk kerülni azt, hogy az ellenség megsemmisítsen bennünket, nem tudunk visszavonulni.

E vonatkozásban olyan jelenség is tapasztalható, hogy a hadtáp „szépen” a csapatoktól függetlenül szervezi az utánszállítást, a parancsnok önállóan megszervezi a harc sikeres megvívását, a hadtáp pedig a csapatok hadtápbiztosítását.

A kérdések ilyen módon való megoldása esetén, ha őszinték akarunk lenni, akkor azt kell mondani, hogy vita tárgyat sem képezheti az, hogy ez a módszer kudarcot vagy sikert eredményez, mert látható, hogy a kudarc eleve „biztosított”.

Jó, jó! Mondhatja valaki, megállapítani könnyű, de hogy lépünk előre, ez a fontos. Úgy gondolom, hogy e tekintetben is szolgálhatunk néhány tanáccsal:

1. Már az anyagi eszközök utánszállításának megszervezésénél kell biztosítani a sikert.
2. A parancsnokkal meg értetni, hogy csak a filmen van az, hogy „lövünk, de nem töltünk”.

3. A csapatok hadtápbiztosítását az anyagi eszközök utánszállításának megszervezését a csapatok alkalmazásával (manőverével) össze kell hangolni.

4. Ilyen összehangolás alapján biztosítani kell, hogy a szükséges anyag a szükséges mennyiségben ott legyen, ahol az kell.

5. Tudomásul kell venni, hogy egységen belül az eszközeink anyagi feltöltését csak akkor lehet megoldani, ha azokat a harcból kivonták, vagy szükség esetén a harcrendben - ha az anyag elfogyott - és a harctevékenységet megszakítani nem lehet.

6. Valamennyi tagozatban - de egység szinten különösen a tervezőmunka mellett - előtérbe kell állítani a gyakorlati munkát. Minimális, a legszükségesebb papírmunka és aktív gyakorlati munka kell hogy jellemezze törzseinket, annak érdekében, hogy az anyagok a csapatokhoz eljussanak.

A felsorolt, de még korántsem teljes követelmények érvényesítése azt követeli a hadtáptisztjeinktől, hogy szakítsanak a tervezés formális módszereivel. A csapatok harc alatti folyamatos feltöltését már a tervezés időszakában biztosítsák és el kell érni, hogy a csapatok feltöltésének biztosítása a parancsnoki munkában megfelelő helyet kapjon mind az elhatározás kihirdetése, mind az együttműködés szervezése folyamán a parancsnok határozza meg azokat a rendszabályokat, amelyek garanciát nyújtanak arra, hogy a harcoló csapatok az anyagi szükségleteiket mindenkor időben a szükséges helyen és mennyiségben megkapják.

E feladatokat lehet a hadtáptörzsek kötelességének első csoportjára sorolni. A második csoport alapvető tartalmát a végrehajtók csoportja, a hadtápegységek feladatai egyértelmű meghatározása képezi.

E kérdéssel már nagyon sokat foglalkoztunk, ennek ellenére nem alakult ki törzseinkben készséggé a feladatszabásnak az a rendje, amely a bürokráciát mellőzve egyértelművé teszi az alárendelt részére, hogy mit milyen módon kell végrehajtani. Mi ennek az oka? Úgy gondolom, hogy ez egy megrögzött megszokásnak a következménye. Több figyelmet fordítunk a számvetések elkészítésére, mint a végrehajtásra, így első lépésként a feladatszabásra. Még a tanítézetünkben is tapasztalható, hogy fontosabb a számvetés, mint a feladatszabás. Ehhez járul még az a tény, hogy az utánszállítási terv is formálisan készül. Ha nagyon szélsőségesen akarnánk meghatározni, akkor ezt a folyamatot úgy lehetne jellemezni, hogy harcol a csapat és külön tervez a hadtáp. Megcsináljuk a szállítási grafikai tervét, s jelentjük, hogy a nap folyamán x mennyiségű anyagot x ütemben szállítunk ki. Ennek a tervezési módszernek az a lényege, hogy a szükségletet meghatározzuk és a rendelkezésre álló időt, szállítóteret figyelembe véve megtervezük, hogy hány ütemben tudjuk a csapatokhoz az anyagot eljuttatni.

Egy lényeges momentum elmaradt. Ez a tervezési mód nem veszi figyelembe a csapatok manőverét, mozgását, egységéről lévén szó, a zászlóalj anyagi készleteinek alakulását. Ez pedig egyenesen a kudarchoz vezet.

Mi tehát a megoldás? Mindenekelőtt, ahogy már utaltunk rá, az anyagi eszközök időbeni utánszállítását a tervezés időszakában kell garantálni. Mégpedig azért, hogy a parancsnok elhatározását megértve alaposan elemezzük a zászlóalj tevékenységét, anyagi készleteik várható alakulását, feltöltés lehetőségét időben és térben. Ennek az elemzésnek az alapján kell esetleg létrehozni kiegészítő készleteket azon alegységeknél, amelyek a terv szerint a nap folyamán nem kerülnek kivonásra a harcból, kell megtervezni a harcból kivont alegységek egyidejű tömeges és gyors feltöltését, esetleg a harcrendben történő feltöltést és a napvégi tömeges feltöltést.

Azt figyelembe kell venni, hogy harcrendben csak szükségszerűen kell - lehet - a csapatokat feltölteni és arra nem lehet számolni, hogy a parancsnok a lendületesen támadó alegységet leállítja csak azért, mert a hadtáp megérkezett az anyaggal.

Ha ezt a lépést elvégeztük, akkor nagyon fontos annak a tisztázása, hogy jut el az anyag a csapathoz. Meg kell vizsgálni, hogy az adott időben a második lépcsők és tartalékok milyen manővereket hajtanak végre, szabadak-e az utak? Azaz össze kell hangolni az utánszállítást a csapatok manőverével,

javaslatot kell tenni a parancsnoknak, aki a kialakult rendet törvényesíti és az együttműködés szervezése folyamán ezekre vonatkozó utasításait kiadja. Most már el lehet készíteni a grafikonot, azonban ezt sem lehet dogmaként kezelni, hanem folyamatosan figyelembe kell venni a harc- és hadtáphelyzet alakulását is időben reagálni kell a bekövetkezett változásokra. Miért? Azért, mert azon az útvonalon, ahol az adott időben szállítani akarunk a parancsnok éppen a második lépcsőt vagy valamilyen tartalékot von előre és annál a zászlóaljnál, ahova anyagot akarunk szállítani a zászlóalj hadtáp még nem tudta átadni a csapatok részére az anyagot, így az előjáró készleteit nem is tudja átvenni. Gondolom nem kell sok fantázia ahhoz, hogy el tudjuk képzelni, hogy egy-egy ilyen szituáció milyen folyamat elindítója lehet.

Az anyagi eszközök utánszállításának szervezése és végrehajtása vonatkozásában a másik gond a hadtápegységeknél folyó tervezőmunka. A kialakult gyakorlat azt igazolja, hogy a hadtápegységek parancsnokai, törzsei az esetek többségében „lemásolják” a PK HTPH tervét. Figyelmen kívül hagyják, hogy náluk minőségileg egész más tervezőmunkára van szükség. Mégpedig arra, hogy megtervezzék a PK HTPH által megszabott feladatok végrehajtását. Névre szólóan, aegységekre vonatkozóan meghatározzák a csapatokat, összcímlik az oszlopokat, megteremtik a meghatározott aegységek tömeges feltöltésének feltételeit, megszervezik a munkát, megszervezik a tevékenység minden oldalú biztosítását. A személyi állomány részére kidolgozzák, kiadják a szükséges okmányokat, értelmezik a feladatokat, ellenőrzik azok megértését, kialakítják az aegységek vezetésének rendjét.

Ezeket az alapvető kérdéseket kell a hadtápegységeknél megfelelő tartalommal megtölteni. Erre kell felkészíteni önmagukat, s hadtápegységeink tiszti, tiszthelyettesi állományát. Ezt a felkészítést már a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán, a Hadtán Kiképző Központban kell elkezdeni, ahol is a szállító aegységek állományába kerülő tiszteket, tiszthelyetteseket ennek szellemében kell nevelni, tanítani. Ezt a munkát folytatni kell a ZMKA-n részben a hadtáp hallgatók felkészítésével, részben a parancsnoki tagozaton levő hallgatók nevelésével. A hadtáp hallgatókat mind elméleti, mind gyakorlati vonatkozásban fel kell készíteni a szállítások szervezésére és irányítására, a hadtápegységek vezetésére oly módon, hogy képesek legyenek e fontos probléma szakszerű és pontos megoldására. A parancsnoki tagozaton meg kell értetni a hadtápbiztosítás lényegét, a parancsnok szerepét e tekintetben, meg kell tanítani őket hogyan vezessék a hadtápot, e szempontból többek között hasznos lenne, ha a harcászati csoportos foglalkozás keretében 3-4 órás foglalkozást a hadtáptanszék vezetne le, ahol bemutatná azt, hogy a parancsnoki munka folyamán (elhatározás, együttműködés szervezése), hogy kell a hadtápbiztosítással kapcsolatos követelményeket érvényesíteni.

A hadtápegységek tevékenységével kapcsolatos általános gond, hogy a hadtáptörzseink nem a szükséges mértékben törődnek a hadtápegységekkel. A hadtápegységek a hadtápbiztosítás rendszabályainak fő végrehajtói. A parancsnokok a harcvevékenységet személyesen vezetik. Ez a követelmény a PK HTPH-re is érvényes. Személyesen és törzse útján vezesse a hadtán „barcoló aegységeit”. Ez a gyakorlatban azt követeli a hadtáptörzsektől, hogy a hadtápegységek legyenek állandóan figyelmük középpontjában, ellenőrizzék, segítsék tevékenységüket.

Az első és legfontosabb az amire már utaltunk, hogy a hadtápegységek világos és egyértelmű feladatot kapjanak. Majd pedig az, hogy a PK HTPH „parancsnoki munkájában” megfelelő rangot kapjon a hadtápegységek tevékenységének ellenőrzése segítése. E folyamatban kiemelt jelentősége van a kiadott feladatok megértése ellenőrzésének és a feladatok végrehajtására vonatkozó terv, szállító aegység parancsnok részéről történő sokoldalú elemzésének és jóváhagyásának. Ennek a mozzanatnak az elmulasztása a terv formális jóváhagyása büntetendő cselekménynek tekintendő. A terv jóváhagyásán túl a hadtápegységekkel állandó élő kapcsolatban kell lenni, vezetni kell azokat. A helyzet megváltozása kapcsán gondoskodni kell a tervek időbeni korrekciójáról, ellenőrizni a fontosabb feladatok végrehajtásának megkezdését és végrehajtását fontosabb feladatok megoldása esetén. Kritikus helyzetekben összekötő iránytiszték kirendelésével biztosítsák a feladatok végrehajtását, a szállítandó anyagok időbeni eljuttatását a csapatokhoz.

Az anyagi eszközök harc alatti utánszállításának a csapatok időbeni feltöltésének biztosítása szempontjából fontos feladatnak kell tekinteni PK HTPH-ink részéről a *fogadó felek* felkészítését az anyagi eszközök fogadására. Ennek többféle módszere lehet. Azt minden esetre ki kell zárni, hogy esetleg erről az alárendeltek írásbeli jelentései alapján győződjünk meg. *Milyen módszerek alkalmazása célszerű?*

1. Az alárendeltek személyes ellenőrzése, amely megtörténhet a parancsnokkal együtt, (ami- kor az alárendeltjei elhatározásait hagyja jóvá), vagy önállóan.

2. Az alárendeltek ellenőrzése, segítése irányítisztek útján. Ez esetben a PK HTPH részéről gondoskodni kell arról, hogy a kiküldött irányítisztek tudják, értsek feladataikat, ismerjék a *háttér* biztosítás tervét és az általuk ellenőrzött alegységekre vonatkozó rendszabályokat.

3. Az ellátószakasz-parancsnokok *berendelése*, eligazítása és segítése útján. Ezt úgy gondolom fő *módszerek* kell tekinteni. *Tanulni kell a parancsnoki munkarendből.* A PK HTPH részéről az ellátószakasz-parancsnokokat vezetni kell, melynek a fő lényege: időben feladatokat szabni, meghatározni a feladatok végrehajtásának rendjét, ellenőrizni annak megértését és folyamatosan számon kell kérni a feladatok végrehajtását. Sajnos napjainkban ez még nem tekinthető általánosan alkalmazott módszernek. Még egyszer és még sokszor ki kell hangsúlyozni, hogy egység szinten alapvető szerepe a személyes érintkezésnek van, mert harcban csak ez vezethet eredményre, ez biztosítja a feladatok megértését, s azok végrehajtásának összehangolt, minden oldalú biztosítását.

Ha az anyagi eszközök utánszállításának szervezésével és végrehajtásával kapcsolatosan kialakult helyzetet ilyennek, ahogy jellemeztük elfogadjuk, akkor azt is tekintsük át, hogy változtassunk a jelenlegi kialakult gyakorlaton.

Egyik legfontosabb feladatunk az, hogy a PK HTPH-el megértessük azt, hogy tovább így nem mehet. Erre az értelemre - mely egyben tenniakarás is - támaszkodva koncentrált *támadást* kell *indítani a helyzet megváltoztatásáért*:

1. továbbképzéseken, egyéni tanulások alkalmával;
2. gyakorlatokra való felkészülés időszakában;
3. gyakorlatokon, úgy hogy átmenetileg e kérdésekre megkülönböztetett figyelmet fordítunk;
4. összehangolt központi és seregestest szintű tanfolyamok, elméleti konferenciák szervezésével;
5. tanintézteinknél közös elméleti konferenciák bevezetése alapján az oktatás korszerűsítésével

E felsorolásból látható, hogy összefogott, valamennyi vezetési szintet érintő feladatról van szó. Azonban nem kell egymásra várnunk. Minden szint, minden különösebb utasítás nélkül hozzáférhet a munkához, az anyagi eszközök utánszállításának szervezésében és végrehajtásában kialakult helyzet megváltoztatásához.

A PK HTPH-ek részéről külön feladatnak kell tekinteni, hogy megértessék az összefegyvernemi törzsekkel, hogy a harc sikeres megvívása egyértelműen igényli a csapatok és a hadtáp manőverének összehangolását. Meg kell értenni, hogy az összefegyvernemi törzsek sem kerülhetik meg e témát, s azt kérjük tőlük, hogy a sok gondjuk mellett azt a minimális figyelmet, amit e kérdés megillet adják meg, mert ez jó befektetés és a harc sikeres megvívásában realizálódik.

Handwritten notes:
B18
Készítve a...
2006. 07. 17.
540
770/100

*„Elméletek sorsát a gyakorlatban nem azok értéke
vagy igazsága dönti el – sokkal inkább az aka-
rat és erő, mely azokat a valóságba ülteti.”*

(Pálffy György)

A hadtápbiztosítás fogalma napjainkban a Magyar Néphadseregben, néhány nyugati ország fegyveres erőinél és a katonai koalíciókban

(Kísérlet az eltérő fogalmak bemutatására)

Csabai György őrnagy

A hadtápbiztosítás fogalma napjainkig, a történelem folyamán igen jelentős változáson, átalakuláson ment keresztül.

A hadtápbiztosítás fogalmában¹, a köznapi tudatban és a gyakorlatban végbement módosulások az adott ország hadseregeinek szervezete, harci technikája, az alkalmazott harceljárások, a kiképzés módszerei, a katonák harc alatti és mindennapos szükségletei, az ország gazdaságának helyzete, teherbíróképessége, a hadművészet törvényeinek hatása és más egyéb tényezők határozták és határozzák meg, természetesen napjainkban is.

A hadtápbiztosítás fogalmának permanens módosulásában a legmélyebb változások a második világháború időszakában, majd az azt követő esztendőekben és a nyolcvanas évek első felében, derekán mentek, illetve szakadatlanul mennek végbe.

A következőkben a napjainkban használatos hadtápbiztosítás fogalmait vizsgáljuk meg. Az írás címében foglaltaknak megfelelően a hadtápbiztosítás fogalmának történelmi kialakulásával nem foglalkozunk, mert ezt már megtették mások.

Ma a Magyar Néphadseregben a „*hadtápbiztosítás*” magába foglalja: az anyagi biztosítást, valamennyi anyagi-eszközfajta utanszállítását, a közlekedés, repülőter-mérnöki, repülőter-műszaki, mentő, egészségügyi, állategészségügyi, kereskedelmi-szociális, elhelyezési és pénzügyi biztosítást,² vagyis összesen tizenegy területet (fajtát).

A fegyveres erők hadtápbiztosítása a minden oldalú biztosításhoz tartozik és annak szerves részét képezi.

A fenti fogalmat – természetesen a marxista-leninista hadtudománynak megfelelően – a Varsói Szerződés tagállamai fegyveres erőinél ugyanabban és egyforma felfogásban alkalmazzák. Mindez a tagállamok azonos társadalmi-politikai berendezéséből és többek között hadseregeik funkcióiból is fakadhat, nem beszélve a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erői rendeltetéséről.

A Magyar Néphadseregben a hadtápbiztosítási feladatok teljesítésére annak hadtápját jelenleg három tagozatra oszthatjuk fel: 1. a *legfelső tagozata* a hadászati hadtápbiztosítást is teljesítő *központ-*

¹ A *fogalom* az elvont gondolkodáshoz tartozik, a megismeréshez használjuk. Vagyis azok az eszmei képmások, amelyek nem szemléletes jellegűek, és a valóság tárgyainak, jelenségeinek általános, lényeges sajátosságait és összefüggéseit tükrözik. (Az elvont gondolkodáshoz a fogalmon kívül még az ítélet és a következtetés tartozik.)

² A csapatok (erők) hadtápbiztosítása hadműveletekben című tankönyv MNHF-ség kiadása. Budapest. 1983. 7. oldal. (A Vorosilov Vezérkari Akadémia tankönyvének fordítása.) Napjainkban ezt a fogalmat tükrözi az új Katonai Lexikonunk is.

hadtáp, amely összekötő kapocs a népgazdaság (a szövetséges országok) és a Magyar Néphadsereg között:

2. középső tagozata a *hadserőhadtáp*, hadtápmagasabbegységgel és -egységekkel;
3. és legalsó tagozatát a *csapathadtáp* képezi, a hadtápegységekkel és -alegységekkel együtt.

A *hadtápbiztosítás* – a *báborúban* – olyan elvek alapján kerül megszervezésre, amelyeket a *hadművészet* (hadászati, hadműveleti művészet, harcászat és a katonai vezetés) elveivel összhangban vannak. Ezek szerintem az alábbiak lehetnek:

- a hadtápnak a csapatokkal (erőkkel) azonos készenlétének és felkészítésének;
- fő feladatot végrehajtó csapat (erő) csoportosítás hadtápbiztosítására vonatkozó erőkifejtések összpontosításának;
- a csapat- (erő-) csoportosítás hadtápszempontból a lehető legnagyobb önállósága (autonómia) biztosításának;
- a hadtápbiztosítási rendszer életképességének;
- a hadtáp helyes felépítésének;
- a harctevékenység alatt a hadtáp erőkifejtése állandó fokozásának;
- a hadtáp erő- és eszköztartalékok ésszerű alkalmazásának;
- a hadtáp mobilitásának;
- a hadtápvezetés rendszerű megközelítésének;
- és a gazdaságosságnak az elve.

A felsorolt elvek a *hadszíntér körülményeinek* (a hadászati, hadműveleti és harcászati irányoknak), a hadászati műveletek, a hadműveletek és a harctevékenységek folyamán kialakult helyzetnek megfelelően, azok figyelembevételével alkalmazhatók.

A felsorolt elvek azonos premisszákat képeznek az MN hadműveleti és hátszínházi rendeltetésű csapatai hadtápjának fejlesztéséhez, természetesen a haderőnemi (fegyvernemi) hovatartozás és a differenciált követelmények figyelembevételével és a katonai doktrínáknak megfelelően.

Az elvek között említettük a hadtápbiztosítási rendszert. Gyakran felmerül a fenti fogalomnak a jelentése. Véleményünk szerint a *hadtápbiztosítási rendszer magában foglalja*:

1. a hadtápbiztosítás általános elveit;
2. a hadtápbiztosítási rendszer alapját képező elvi munkamegosztást, a hadtápbiztosítás alapvető folyamataiban;
3. és a fegyveres erők hadtápszervezeti rendszerét (tagozati és ágazati viszonylatban).

A hadtápbiztosítás rendszere korszerűsítésének szükségességéről dr. Lapos Mihály vezérőrnagy elvtárs egyik tanulmányában a következőket írja: „A lefolytatott gyakorlatok tapasztalatainak elemzése, a hadtápbiztosítás rendszerének áttekintése arra hívják fel a figyelmet, hogy a csapatok fegyverzet-technikai rendszerének korszerűsödése, a harcok hadműveletek megvívási módjaiban bekövetkezett változások szükségszerűen megkövetelik, hogy a hadtápbiztosítás egész rendszerét, szervezeteit, a tevékenység rendjét az „új” igényekhez igazítsuk.”³ Ezek az „igazítások” az elmúlt esztendőben megvalósításra kerültek és érintették az összes hadtáptagozatot. Így, a korábban már említett, három tagozatot hoztak létre, a régi négy tagozat (KH-TH-HDS HTP-Csapathadtáp) helyett.

A következőkben vizsgáljuk meg a *nyugati hadseregekben alkalmazott fogalmat*.

³ Lásd: dr. Lapos Mihály vezérőrnagy: „A hadtápbiztosítás időserű problémáiról” című alaptanulmányát, Hadtápbiztosítás, Budapest, 1982. 4. szám.

A Német Szövetségi Köztársaság fegyveres erőinél, „a Bundeswehrben a hadtápbiztosítás:

- a) az anyagi biztosításból;
- b) technikai biztosításból;
- c) egészségügyi biztosításból;
- d) katonai szállítás vezetéséből áll.⁴

A háborúban felhasználható összes anyagi eszközt öt ellátási csoportba osztották.

Az I. ellátási csoportba: az ételmezt és ivóvizet;

a II.-ba a fegyverzetet, technikát, felszerelést, ruházatot;

a III.-ba az üzem- és kenőanyagot;

a IV.-be az egyéb anyagokat és

az V.-be a lőszeret és a vegyi harcanyagokat sorolták be. A hadtápbiztosítás elvei a NATO rugalmas reagálás doktrínájából származtathatók.

Most pedig nézzük meg, hogy mit értenek a svájciak a címben meghatározott fogalom alatt.

A svájci hadseregben a hadtápbiztosítás:

- az egészségügyi;
- az ellátó;
- a szállító;
- és a területiális szolgálatok intézkedéseinek és eszközeinek összességét foglalja magába.⁵

Az ellátó szolgálatnál megkülönböztetnek:

- a) állategészségügyi;
- b) ételmezési;
- c) üzemanyag-;
- d) lőszer-;
- e) anyag- és;
- f) tábori postaszolgálatot.

A hadtápbiztosításra vonatkozó koncepciójukat az 1977–1983-as átfogó újjászervezés során dolgozták ki:

1. az elkészítési idő;
2. a harc ideje;
3. össz- (vagyis a polgári) védelem;
4. a harc helyzet;
5. a védelmi koncepció (mint doktrína); és
6. a politikai adottságok (semlegesség), azaz tehát az előbbi hat tényező figyelembevételével.

Az Amerikai Egyesült Államok 1865 óta minden nagyobb háborút a tengerentúlon vívott meg. Ebből kiindulva az USA fegyveres erőinek hadtápbiztosítási rendszerét az ún. expedíciós hadsereg ellátására szervezték meg. Ezt jól tükrözi a hadtápbiztosítás fogalma is.

⁴ A hadtápbiztosítás fogalmáról ír így: Oberstleutnant Dipl.-Mil. H. Beyer: „Die rückwärtige Sicherstellung der BRD-Landstreitkräfte” című tanulmányában a Militärdienst egyik 1984. évi számában (németül).

⁵ Edmund Müller Schweiz: Die Logistik der schweizerischen Armie. Oster. Milit. Zeitschrift, Heft 1/1984. 33. oldal (németül).

Napjainkban „az USA fegyveres erőinél a hadtápbiztosítás:

- az ellátást;
- a szállítást;
- a javítást;
- az igazgatást;
- az egyházi szolgálatot;
- a polgári munkát;
- a pénzügyet;
- a polgári-katonai együttműködést;
- és az egészségügyi biztosítást öleli fel”.⁶

A fentiekből az anyagi, a technikai és az egészségügyi biztosítás képezi a *hadtáp* (másként a *logisztikai*) támogatást -, harcban.

A fogalomban néhány, a szolgáltatási szférából ismeretes meghatározásokkal is találkozhatunk. Valószínű, hogy ezek a szolgáltatások széles skálájával és jelentős mennyiségével kapcsolatosak. Bár azt hiszem, hogy mindannyiunk előtt ismeretesek az amerikai hadseregről (a második világháborúban, és a helyi háborúkban stb.) e témában közkezen forgó anekdoták. Mindezek jelentős feladatot állítanak a tengerentúli (a hátszágbeli) iparnak és az infrastruktúrának.

A hadtápbiztosítás feladatait az arra hivatott szakcsapatok a különböző (hadtáp és harci) körletekben hajtják végre.

A hadtápbiztosítás új fogalmát a „STRUKTÚRA-86” szervezetek kialakítása során dolgozták ki, az olvasó előtt is a katonai sajtóból jól ismert koncepciók és elvek („AIRLAND BATTLE-2000”, a „FOFA” és mások), valamint a reális elrettentés doktrína széles körű figyelembevételével.⁷

A háborúban a hadtápbiztosítás keretében felhasználható összes anyagi eszközt tíz ellátási osztályba sorolták be. Az I-V-ig tartozó anyagok osztályozása megegyezik a Bundeswehrben is rendszeresített és alkalmazott anyagi eszközök besorolásával.

A további osztályozás a következő:

- A VI. ellátási osztályba a személyi anyagok;
- a VII.-be a fő harcitechikát és a fegyverzetet;
- a VIII.-ba az egészségügyi anyagokat;
- a IX.-be a felszereléseket kiegészítő anyagokat;
- és a X.-be az összes nem katonai rendeltetésű anyagokat osztották be.

A tanulmány elején már áttekintettük a védelmi szövetségi rendszerünkben és nálunk alkalmazott hadtápbiztosítás fogalmát, akkor most az olvasóval együtt vizsgáljuk meg az Észak-Atlanti Szövetség parancsnokságain és törzseinél mit is tartalmaz és foglal magába a hadtápbiztosítás terminológiai értelmezése.

⁶ Herausgeber von Dr. sc. Wolfgang Weber: Die Streitkräfte der NATO auf dem Territorium der BRD. Militärverlag der Deutschen Demokratischen Republik (VEB) - Berlin, 1984. 427. oldal (németül).

⁷ Az Amerikai Egyesült Államok fegyveres erőinek európai csoportosítása. MN Politikai Nevelőmunka Anyagi és Módszertani Központ kiadványa, Budapest, 1984.

„A hadtápbiztosítás a NATO-ban alkalmazott katonai terminológia szerint átfogja:

a) a hadtáp (vagy logisztikai) támogatást (ezen belül az anyagi, technikai és egészségügyi biztosítást);

b) a NATO nemzeti kontingensek és az egyes haderőnemek (vagy részeinek) ellátásának rendjét;

c) és a hadtápegységműködés feladatait, kérdéskörét a NATO-államok között, de kétoldalú szerződések alapján.”⁸

Most már csak az a feladatunk maradt, hogy a következtetések levonásával segítségük elő az olvasót és a kutatót a témára vonatkozó és az érdeklődésre számottartó kérdések továbbgondolásában.

A tanulmányban bemutatott hadtápbiztosítás eltérő fogalmaiból expliciten kitérünk, hogy:

1. a Varsói Szerződés tagállamai egyesített fegyveres erőinél egységes a fogalom, a felfogás és a gyakorlat a hadtápbiztosításról úgy, hogy nemzeti sajátosságok érvényesítésre kerülnek;

2. az Észak-atlanti Szerződés tagállamai fegyveres erőinél más fogalmat használnak a NATO-parancsnokságokon és mászt az egyes nemzeti hadseregekben. Bár a korábbi évekhez viszonyítva jelentős lépéseket tettek a fogalmi és gyakorlati egységesítés irányába, de jelentős nézet és felfogásbeli különbségek állnak ma még fenn;

3. a VSZ-tagállamai egyesített fegyveres erőiben alkalmazott hadtápbiztosítás mai fogalma nemcsak a megformálásban, hanem a tartalmában is gyökeresen különbözik a NATO-ban elfogadott hadtápbiztosítás fogalmától. Az okokat a feltételrendszer attribúcióinak szabad és lehet felfognunk;

4. a svájci hadsereg csapatai hadtápbiztosításában nem követi a nyugati országokat, hanem önálló elméletet dolgoztak ki és sajátos gyakorlatot valósítanak meg;

5. a hadtápbiztosítás alapelveinek kimunkálásakor nagyban támaszkodnak az érvényben levő katonai doktrína mindkét oldalára.

Befejezésül idézzük Bonaparte Napóleon egyik, a hadtápszakemberek körében is jól ismert aforizmáját: *„a hadsereg a gyomrán keresztül menetel”*. Ez alatt azt értjük, hogy ő a hadjáratok során érzékelt *a hadtáp és a harci lehetőségek között fennálló szoros kapcsolatot*. Ma, természetesen egy korszerű hadsereg szükséglete bizonyára Napóleon képzeletét is jóval felülmúlja, azonban a megállapítása a hadtáp fontosságáról és jelentőségéről ma is érvényes. *Vagyis csak a jó hadtápbiztosítással ugyan a háborút nem lehet megnyerni, de rossz és elégtelen mértékű hadtápbiztosítás a fegyveres küzdelem vereséghez is vezethet.*

Ezek, a hadtáp feladatával, tevékenységével kapcsolatos kérdések pedig ma a hadtápbiztosítás fogalmában koncentrálnak és fejeződnek ki. Ezért és nem másért tettem ebben a tanulmányban kísérletet arra, hogy a különböző államok hadseregeiben és a szemben álló katonai szövetségekben elfogadott és a mindennapokban használt hadtápbiztosítás mai fogalmát bemutassam a témában érdeklődő tisztelt olvasóknak, kiexponálva azok *„kortársiságát”*.

⁸ Lásd a 6. lábjegyzetben már idézett műnek a 429. oldalán.

A hadászati készletek széttelepítésének folyamata

Szenes Zoltán őrnagy

Egy korábbi tanulmányomban^x a hadászati készletek széttelepítésének elméleti alapjaival foglalkoztam. Jelen cikkemben - folytatva a problémakör vizsgálatát - a hadászati készletek széttelepítési folyamatának kidolgozására teszek kísérletet. Felfogásom szerint ugyanis a széttelepítés egy olyan folyamat, amely a végrehajtás megkezdésére vonatkozó döntés meghozatala után kezdődik (aktivizálódik), és az abban érintett központi raktárak, bázisok, tárolóhelyek egyedi széttelepítésének menetéből tevődik össze.

Vizsgálataim szerint a széttelepítés végrehajtását legnagyobb mértékben a széttelepítendő anyag mennyisége és fajtája, az adott központi raktár diszlokációs helye, valamint a széttelepítésre felhasznált szállítási ág fajtája határozza meg.

A feladatvégrehajtás szempontjából mind a szilárd anyagok, mind a hajtóanyag szállítása bonyolult feladat. Jelentősen befolyásolja a széttelepítési feladatokat az is, hogy a központi raktár a tömeges anyagkiadás szempontjából milyen helyzetben van (rendelkezik-e iparvágánnyal, melynek a rakodási feltételek, a raktár megközelítési lehetőségei, van-e megfelelő számú rakodóeszköz stb.). A széttelepítési folyamat szempontjából az sem közömbös, hogy a készletek elszállítása vasúton vagy közúton (mint a széttelepítésre számbajöhető két alapvető közlekedési ágazaton) történik. Mindezen körülmények és feltételek együttesen határozzák meg és „alakítják ki” a széttelepítés folyamatát.

A fentieket figyelembe véve a hadászati készletek széttelepítésének folyamatrendjét egy szilárd anyagot (lőszert) tároló központi raktárra - mint legbonyolultabbra - modellezve kísérelem meg bemutatni.

A hadászati készletek széttelepítése vasúton, gépkocsi-kiszolgálással

A széttelepítési folyamat ismertetését a tipikusabb és arányában is jelentősebb széttelepítési móddal kezdem, amikor is a hadászati készletek decentralizálása vasúton történik. Ezen belül is megkülönböztetek két esetet: amikor a központi raktár rendelkezik állandó jellegű vasúti iparvágánnyal, vagy amikor a raktár területén nincs ilyen, s a hadászati készleteket a közeli vasútállomás területére kell kiszállítani.

A széttelepítés folyamatrendjét alapvetően a vasúti iparvágánnyal nem rendelkező raktár (bázis, tárolóhely) hadászati tartalékainak széttelepítésére, mint nehezebb változatra dolgozom ki. Ebben a variációban ugyanis a készletek vasúton történő széttelepítése gépkocsiszállítási ág kiegészítő igénybevételével valósul meg, amely „megnyújtja” a széttelepítés folyamatát és megnehezíti a végrehajtást.^{xx}

A széttelepítés folyamatrendje ebben a változatban a következő lehet:

1. A központi raktár területén végrehajtandó tevékenységsor.

^x Vö. Szenes Zoltán őrnagy.: A hadászati készletek széttelepítése. Hadtápbiztosítás, 1985. évi 4. sz.

^{xx} Lényegében hasonló - csak egyszerűbb - lenne a tevékenységi folyamat a vasúti iparvágánnyal rendelkező raktárak készleteinek széttelepítésekor is, azzal a különbséggel, hogy a második feladatsorra (vasútállomásra történő kiszállításra) nem kerülne sor. Ebben a változatban ugyanis a gépkocsiszállító eszközök igénybevétele nem a hadászati készletek kiszállítása, hanem a raktár üzemeltetése szempontjából történne.

2. Berakó vasútállomáson végrehajtásra kerülő művelet sor.

3. Vasúti szállítás a rendeltetési állomásig.

4. Kirakó vasútállomás, végrehajtható feladatsor.

5. Az ideiglenes raktárként működő raktárterület végrehajtható tevékenység sor.

A széttelepítés *első folyamatszaka* az anyagi eszközök rakodásához való előkészítését, a rakodóállomány felkészítését, a rakodógépek üzembehelyezését, a rakodási munkák – előre kidolgozott technológiai folyamat alapján történő – végrehajtását, valamint az anyagi készletek vasútállomásra történő kiszállítását foglalja magába. A *második folyamatszaka* az anyagi eszközöknek gépkocsiról vasúti kocsiba történő berakását és a vasútnak történő átadását jelenti.

A széttelepítés első folyamatszakai szorosan kapcsolódnak egymáshoz, aminek több oka van:

a) A két tevékenység sor egy „*magasabb rendű*” feladat, az előjáró által meghatározott széttelepítési idő, illetve a naponta továbbítható vonatok száma határozza meg.

b) Bár a két művelet sor két különböző helyen zajlik le, s a munka feltételei is különböznek, a két munkahelyet a raktárparancsnokságnak mégis integratívén kell felfogni és egy „*egységes*” berakóhelyként kezelni.

c) A fentiek miatt az első két tevékenység sor tervezését és szervezését a „*végpontból*”, vagyis a naponta továbbítható vonatok számából kiindulva kell végezni.

A központi raktár vezetése akkor jár el helyesen, ha a széttelepítés első feladatcsoportjait indirekt módon – az első vonat indítási ideje és a vasút által naponta indítható vonatmennyiség alapján „*viszszámálva*” – határozza meg, s a raktár hadászati készleteinek vasúti tengelyre emeléséhez szükséges összidő értékét, a személyi állomány teljes foglalkoztatási idejét és a gépjárművek igénybevételi időtartamát ezekből kiindulva tervezi. A kiszolgáló gépkocsállomány alkalmazását, üzemeltetésének biztosítását a vasút lehetőségeinek függvényében kell végezni. Tekintettel arra, hogy a központi raktárakból a vasútállomásig általában rövid távolságú szállítást kell végrehajtani, a szükséges gépkocsimennyiség az egy vonatrakomány nagyságától, egy vonat megrakási lehetőségeitől és idejétől, valamint a raktár és a vasútállomás közötti szállítási távolság nagyságától függ elsősorban.

A gyakorlati tapasztalatok szerint a kiszállítási feladatok végrehajtására a központi raktárak saját gépkocsiszállító eszközeit, valamint a népgazdaságból ideiglenesen lebiztosított szállítóeszközöket veszik igénybe.

A széttelepítési folyamat első fázisa időbeni végrehajtásához kulcsfontosságú szerepe van a rakodást-szállítást előkészítő munkáknak, amelyekhez a következők tartozhatnak: az anyagi készletek nomenklatúra, széttelepítési hely és málházás szerinti csoportosítása, a gyors málházási feltételek megteremtése, a szállítás folyamatosságának biztosítása a vasúti berakáshoz, egységtrakományok képzése, anyagok időjárástól történő megóvása stb. Az előkészítő munka során számolni kell azzal is, hogy nemcsak a raktár területén, hanem a vasúti berakás helyén és a széttelepítés körletében is biztosítva legyen az anyagok gyors rakodása, illetve a továbbszállítás feltételeinek megteremtése.

Az anyagi készletek rakodási-szállítási feladatait a békeidőszakban kidolgozott *málházási és szállítási grafikonok és technológiai folyamattervek* alapján, a központi raktár személyi állományának és rakodóeszközeinek bevonásával, valamint a lebiztosított ideiglenes polgári munkaerő (IPM) és rakodógépek felhasználásával kell végezni. A folyamatos és időbeni végrehajtás érdekében már a felkészülés és a személyi állomány kiképzése során nagy hangsúlyt kell fektetni a kidolgozott tervek kipróbálására és az egyes tevékenységek begyakoroltatására.

A gyakorlati tapasztalatok szerint a széttelepítés első két fázisára meghatározott normaidők tarthatók, s egy 600 t-ás rakomány súlyú vasúti szerelvény 6–8 óra alatt megrakható.

A *széttelepítési folyamat harmadik szakasza* a vasúti szállítást foglalja magába a raktárterületig új körletéig, mely után a részleg ideiglenes jellegű raktárként (ellátási decentrumként) fog működni vagy pedig egy új ellátási forrást képez.

A vasúti szállításhoz a kitelepülő részleg állományát megfelelő arányban el kell osztani a vasúti szerelvényekre, olyan arányban, hogy az „új” raktár már az első vonat kiérkezése után képes legyen a széttelepítési helyen funkcionális feladatait végrehajtani. Ezért célszerű gépkocsival előre kiküldeni a raktárrészleg parancsnokságát, a funkcionális (nyilvántartó és tárolórészleg egy részét) és kiszolgáló (híradó részleget, ellátó raj nagyobb részét) alegységeket. Ezen kívül minden vonatra ki kell jelölni a szükséges szállítmányi szolgálati személyeket (szállítmányparancsnokot, be- és kirakórészleg-parancsnokot, szállítmány egészségügyi és ellátó tiszthelyetteseket vagy tiszteseket), valamint az ór- és ügyeleti szolgálat ellátásához szükséges személyi állományt (szállítmányügyeletest és helyetteset, őrséget és járőrt).

A vasúti szállítás szervezését a katonai közlekedési szervek végzik a MÁV-val együttműködésben. A vasúti szállítás szervezésének mechanizmusa a következő lehet: A széttelepítésre vonatkozó VKF, illetve MNHF döntés után a KSZF-ség – az illetékes anyagnemfelelős főnökségekkel közösen – „beleléti” a békében kidolgozott széttelepítési terveket, és kormálja a KSZFI részére kiadott vasúti szállítási tervet. A főigazgatóság ennek alapján pontosítja az igazgatóságokéknál bontásban kidolgozott részletes szállítási tervet és meghatározza (pontosítja) a feladatokat az adott központi raktár berakóállomása szerint illetékes területi KSZI részére. A szállítási igazgatóság a szállítási tervfeladatot átadja az adott területi vasút-igazgatóságnak, amely a hadimenetrend alapján kidolgozza az adott raktár hadászati készleteit szállító vasúti szerelvények „irányítási tervét” és végrehajtja a rendeltetési állomásra történő irányításukat. A KSZI pedig az irányítási tervből kidolgozza a „Grafikus szállítási terv”-et, mely a szállítási feladatok figyelemmel kísérése, egy adott időpillanatban történő szállítási helyzet megállapítására szolgál.

A vasúti szállítás végrehajtása a hadászati készletek széttelepítése szempontjából döntő fontosságú kérdés. Ezen belül is a feladatok végrehajtása két alapvető területre koncentrálódik: a széttelepítéshez szükséges gördülőanyag biztosítására, valamint a vasúti szállítások irányítására. Mivel ez utóbbiról a széttelepítés vezetési rendjénél lesz még szó, ezért itt csak a vasúti szállítás – mint a széttelepítés egyik folyamatszakaszának – gördülőanyag-biztosítási problémáimat tárgyalom.

A széttelepítés tervezése és szervezése során figyelembe kell venni, hogy a decentralizálás mind mikro- (tehát egysraktár-méretben), mind makro-szinten (MN) jelentős gördülőanyag-igény-nyel jár. Ha abból indulunk ki, hogy egy 600 t-ás, szilárd anyagot szállító szerelvény biztosításához – a vasútervezési tapasztalatok szerint – 1 db mozdonyra, 1 db fedett típusú legénységi kocsira, 40 db G. típusú fedett kocsira, 2 db alacsony oldalfalú kocsira és 7 db védőkocsira (összesen 50 db vasúti kocsira) van szükség, akkor egy 5 vasúti szerelvény nagyságrendben készleteket kitelepítő központi raktárnak közel 250 db a vasútkocsi-szükséglete. Hasonló nagyságrendű a tartálykocsi-igény is, ha üzemanyag széttelepítése történik a központi raktárból. Egy 600–650 t rakomány súlyú üzemanyag vasúti szerelvényen 10 db 60 m³-es, 14 db 20–25 m³-es tartálykocsira, valamint 6–8 védőkocsira (összesen 30 db vasúti kocsira) van szükség.

Ez is mutatja, hogy MN szinten a hadászati készletek széttelepítésének komoly gördülőanyag-vonzata van. A „TRANZIT-85” gyakorlaton például a 72 ezer t (23,5 E t lőszer, 30,5 E t üzemanyag, 18 E t egyéb) anyagot jelentő széttelepítési feladatok végrehajtásához 133 vasúti szerelvényre, több mint 3900 vasúti kocsira volt szükség. Ez a gördülőanyag-igény a gyakorlat adatai szerint a MÁV mobilizálható járműpark-állományának közel 10%-át tette ki. Ez még akkor is nagy mennyiség, ha tudjuk, hogy a vasúti forgalomból ténylegesen kivont gördülőanyag ennél jóval kisebb, hiszen a vasúton széttelepített készletek egy részét a széttelepítési helyekre kirakják, így a kocsik egy része felszabadul és igénybe vehető. Ezért a katonai közlekedési szerveknek már a tervezésnél, de különösen a veszélyeztetettségi időszakban, a széttelepítési tervek pontosítása során szorosan együtt kell működni a MÁV-val.

A tapasztalati adatok szerint a vasúti szállítás időtartama egy szerelvény esetében a távolságtól, valamint a tengelyen tárolástól (mivel ekkor nincs kirakás) függően változik (10–24 óra között mozog). MN vonatkozásában a széttelepítés (beleértve a gépkocsiszállító eszközökkel történő decentralizálást is) 5–10 napot vagy több napot vesz igénybe.*

* A „TRANZIT-85” gyakorlaton a hadászati készletek vasúton történő széttelepítését a katonai szállítási igazgatóságok 8 nap alatt hajtották végre. Lásd „TRANZIT-85” gyakorlat anyaga. MN KSZF-ség, 0142/1985.

Son - ok - na - va - rudi - kora - kiral - na - nel

A széttelepítés *negyedik folyamatszaka*sza magában foglalja az anyagi eszközök vasúttól való átvételét a kirakóállomáson történő „államosztatását” (amennyiben a készletek nem kerülnek azonnali felhasználásra), vagy közúti gépjárműre történő kirakását és a kijelölt (előkészített) raktár (tárolóhely) körletében történő elszállítását.

A tervezhetőség és a végrehajtás szempontjából a széttelepítésnek *ez a fázisa tartalmazza a leg-
több bizonytalansági tényezőt*. Ennek oka a végrehajtás - kialakult helyzettől függő - többvariációs lehetőségeiből fakad. Ezek a megoldási változatok - kutatási tapasztalataim alapján - az alábbiak lehet-
nek:

a) Az anyagi készleteket kirakó- vagy tárolóállomáson tartják és a kialakult hadművelleti és ellátási helyzetnek megfelelően kapcsolják be az ellátás rendszerébe. Ennek az eljárási módnak az az előnye, hogy a készletek könnyen mobilizálhatók, vasúton a kívánt rendeltetési helyre irányíthatók. A megoldásnak viszont az a problémája, hogy az anyagi-technikai eszközök tárolásával, őrzésével, manipulációjával kapcsolatos feladatokat alapvetően azon kevés állománynak kell megoldani, amely a vasúti szerelvényel az „anyagraktárból” kiteleplül.

A széttelepített hadászati készletek „kezelésére” az ellátást és széttelepítést tervező szervek - az anyagok fajtájától függően - különféle megoldásokat alkalmaznak.

A lőszert az ún. lőszer-tároló kirakó körzetben (LTKK) koncentrálik, amelyeket a központi lőszerraktárak a kiküldött részlegek (operatív csoportok) segítségével működtetnek.*

A gyakorlatok tapasztalatai szerint egy, esetleg kettő lőszerraktár hoz létre egy LTKK-t.**

Az LTKK lényegében egy nagy területen elhelyezkedő ideiglenesen létesített raktár, amely a gördülő-
anyagok decentralizált készleteit több (4-8) kirakó-tárolóállomáson helyezi el.

A tárolóközvet egy időben - a kiküldött raktárrészleg állományától és nagyságától függően - általában 2-3 kirakóállomáson (KÁ) képes funkcionális feladatait (anyagok csoportosítása, kiadása, vételezés megszervezése és irányítása, vételezés után a vagonokban visszahagyott lőszernek átrendezése) végrehajtani.

Az üzemanyagok, élelmezési anyagot, fegyvernemi anyagokat önálló kirakóállomáson tárolják. Ezekkel a szerelvényekkel egy-egy kirakó-, ellátóállomás működtetéséhez szükséges erőt és eszközt kell igényelni.

A széttelepített készletek tárolásának fenti módja felvet néhány közlekedésbiztosítási problémát, hiszen a szerelvényeken tartott készlet lekötí (további felhasználástól elvonja) a vasúti gördülő-
anyagot, csökkente ezáltal a MÁV szállítási lehetőségeit. Ezen belül is - mint szűk keresztmetszetet - szeretném kiemelni a vontatóerő - alkalmazásának problémáját. A MÁV-nak ugyanis az lenne az érdeke, hogy legalább a mozdonyt elvigye, és más szállítási feladatra felhasználja. Ebben az esetben azonban a széttelepítést éppen a legnagyobb előnyétől, a mobilitástól fosztaná meg, ami nem járható út. Ha mégis - szükséghelyzetben - a MÁV a mozdonyokat elviszi, akkor a vasútnak kell legalább a széttelepített készletek diszlokációs körzetében mozdonytartalékokat kell tartani és a szükségletnek megfelelően felhasználni.

b) A másik megoldási változatban a széttelepítési helyre érkező anyagi készleteket kirakják, s az állandó vagy ideiglenes tárolóhelyre szállítják. Tekintettel arra, hogy a kitelepített raktárrészleg a „magával hozott” készleteket saját eszközzel elszállítani képes (hiszen csak a saját működéséhez szükséges gépjárművekkel rendelkezik), a kirakáshoz és a tárolóhelyhez (laktanya, „M” bázis, polgári objektum) történő elszállításához a központi raktárnak IPM-t, gépjárműveket és rakodóeszközöket kell igényelni, illetve biztosítani.

* A KHEL-gyakorlatok tapasztalatai szerint egy-egy LTKK 80-140 fős személyi állománnyal, 8-15 db technikai eszközzel és a működéshez szükséges felszereléssel rendelkezett. A kutatómunka során modellként vizsgált lőszerraktár 150 fős apparátust (ezen belül kettő kirakóállomás működtetéséhez szükséges nyilvántartó részleg és öt tárolóállomás üzemeltetéséhez minimálisan elegendő tároló és vasúti-kísérő részleg) és 12 db technikai eszközt tervezett a kiteleplülő részleg állományába.

** A „BÁSTYA-81” gyakorlaton öt, az 1982. évi frontparancsnoki és törzsvezetési gyakorlaton hét, a „TRANZIT-85” gyakorlaton hat LTKK-t működtettek. Lásd a gyakorlatok anyagát (00175/83., 85/0052).

*végre kapunk rá a duna menti
szállítás, mint egy vonal-
szállítás megkönnyítésére*

A végrehajtásnál gondot jelenthet az, hogy a széttelepítés objektumaiként kiválasztott helyek - a különböző katonai szervezetek, raktárak és bázisok HKSZ és „M” készlelteti idejének eltérése miatt - a decentralizálás idejére még nem üresednek meg, így a széttelepítésre tervezett anyagot fogadni nem tudják. Ezért ilyen helyzetben a széttelepített készleteket vagy még az anyagraktár közelében, vagy az új tárolóhely közelében vasúton vagy gépkocsin várakoztatni kell (amennyiben ezt a leigényelt gépjárművek száma és igénybevehetőségük időtartama megengedi), vagy az „új” raktár közelében földre kell rakni. Mindhárom esetben azonban meg kell szervezni a szállítmányok minden oldalú biztonságát, s fel kell készülni az anyagi eszközök gyors - rendeltetési helyre való - előmozdítására, vagy a készletek ki-, illetve átadására.

A széttelepítés összefolyamatában mindkét változat jelentős számban előfordulhat, azonban a tervezett végrehajtás gyakoriságában az a megoldási mód (kirakóállomáson, vasúti szerelvényen történő tárolás) dominál. Nemcsak amiatt, hogy ennek a módszernek határozott előnyei is vannak, hanem azért is, mert tárolóter hiányában nincs lehetőség több gördülőanyag felszabadítására. Ez is szükségessé teszi a széttelepítésre felhasználható helyek további kutatását, az ezen célra alkalmazható objektumok körének bővítését:

A széttelepítés utolsó folyamatszaka a decentralizálási helyen megoldandó feladatokat (közúti járművek leürítése, raktározás feltételeinek megteremtése, funkcionális működés megszervezése stb.) foglalja magába. Erre a fázisra már csak abban az esetben kerül sor, ha az anyagi-technikai készletek a vasúti közlekedési eszközökről „lekerülnek”, s azokat az előjáró tervezőszervek által meghatározott objektumba szállítják el. E folyamatsor keretén belül ideiglenes tárolókba helyezik az anyagi készleteket, felkészülnek a szükséges raktári műveletek (tárolás, nyilvántartás, kezelés, ellenőrzés, elosztás stb.) végrehajtására, illetve - intézkedés esetén - az anyagok csapatoknak, vagy szállítóegységeknek történő kiadására.

Ebben az időszakban (vagy ha a hadászati készletek kirakó-, tárolóállomáson maradnak, akkor ott) lenne célszerű elvégezni azokat a feladatokat - mindenekelőtt a szállítmány- és rakományképzést -, amelyek meggyorsítják a csapatok ellátását, s megkönnyítik a decentralizált hadászati készleteknek a biztosítási rendszerbe való bekapcsolását. Különösen fontos lenne ez löszerrakodásában, hiszen ezeket a készleteket a központi raktárakban tömbösítve tárolják és általában „ömlesztett” formában szállítják. Figyelembe véve azt, hogy a hadászati készletek széttelepítési helyre való kikerzésétől az ellátási rendszerbe való bekapcsolásig jelentős idő állhat rendelkezésre, célszerű lenne ezt az időszakot egységcsomag-, rakomány és - szállítmány képzésére felhasználni. Az anyagi biztosítás szervezése, az ellátás várható dinamizmusa kívánatosá tenné olyan - átlagfogyasztási normák alapján egy közepes harcra képzett, s az „építőköcska”-elv alapján felépülő - ezred és hadosztálytípusú egység-szállítmányok összeállítását, amelyek különösen a hadműveleti rendeltetetésű csapatok ellátásában gyorsan és eredményesen lennének felhasználhatók. Ezen egység-szállítmányok összeállítása - megfelelő feltételek biztosítása esetén - megoldható lenne az anyagkiadásra történő „várakozás” vagy az anyagi készletek kiadása során.* A feladat végrehajtásához azonban a központi raktáraknál már az AHKSZ időszakában meg kell teremteni a végrehajtás személyi, tárgyi és technikai feltételeit: elő kell készíteni és le kell tárolni az egység-rakományképző- és rakodóeszközöket; ki kell dolgozni a készletezés technológiáját a széttelepítés helyére; meg kell teremteni a készletezéshez szükséges személyi és tárgyi feltételeket (kiegészítő gördülőanyag-biztosító, vonatmozgatási és szerelvényrendezési feltételek, személyi és technikai feltételek stb.) fel kell készíteni a személyi állományt az ez irányú feladatok végrehajtására.

* Az egység-rakományképzés technológiájának kidolgozásában az utóbbi időszakban jelentős eredmények születtek. Gondolok itt például Modok Ferenc ezds., Balogh István alez., Horovitz Ferenc alez., Takács Lajos alez. löszerrakodás komplex gépesítésére kidolgozott rendszerjavaslatára (Rendszerjavaslat a szárazföldi csapatok löszerrakodásának komplex gépesítésére. Kézirat, Székesfehérvár, 0822/1984), vagy Szűcs László alez. publikációjára (Egység-rakományképzés és rakodógépesítés elvi és gyakorlati kérdései a csapat-hadképben - A csapatok hadtápbiztosításával kapcsolatos tanulmányok. Szerkesztette: Elek János ezds., MNHF-ség kiadványa, 1984.). Az új rakományképző módokat, eljárásokat és eszközöket, valamint rakodógépeket sikeresen próbálták ki a „DUNA-84” és „TRANZIT-85” gyakorlatokon.

Hadászati készletek széttelepítése gépkocsiszállítási ág igénybevételével

A vasúti szállítás mellett a központi raktárak hadászati készleteinek széttelepítésére gépkocsiszállító eszközöket használnak fel. Ezt a szállítási ágat elsősorban azon lőszer- és üzemanyag-készlet decentralizálására alkalmazzák, amelyek felhasználása már a háború első napjaiban várható. Emellett a gépkocsiszállítási ágazat igénybevételére más okok (vasút tehermentesítése, szállítások dublirózása stb.) miatt is sor kerülhet. Gépkocsiszállításra csak központhadtáp azon szállítóegységeit célszerű igénybe venni, amelyek nem tartoznak a KHEL állományába, tehát magasabb harcckészültségi fokozat elrendelésekor nem emelnek meg hadművelleti készleteket.

Gépkocsiszállítás esetén a széttelepítés folyamatrendje a következő lehet:

1. A központi raktár területén végrehajtandó műveletsor.
2. Menet végrehajtása a meghatározott útvonalon a hadielhelyezési körletbe, vagy a széttelepítési helyre.
3. Anyagi készletek átadása.

A gépkocsin történő széttelepítés folyamatrendjéből a legnagyobb feladatot az *első folyamatszakas* jelenti. A széttelepítés ezen fázisában ugyanis nemcsak az adott raktár területén végrehajtandó nagy volumenű rakodási feladatok kerülnek sorra, hanem a *szállítózászlóaljok vételezés megdőző megalakulása is*. Ennek megfelelően ennek a periódusnak a tartalmát a szállítózászlóaljok mozgósítása, az „M” készenlét elérése, a központi raktárban való menet és a hadászati készletek gépjárműre történő felmálházása képezik.

A feladat végrehajtásához először a szállítóegységeket kell mozgósítani. A szállítókötelekek általában polgári közlekedési vállalat (VOLÁN, ÁFOR) bázisán alakulnak meg, ahonnan a meghatározott harcckészültségi körletbe mennek és elérik az „M” készenlétüket. Ezután menetet hajtanak végre a vételezésre kijelölt raktárakba, ahol – a békében kidolgozott tervek szerint – végrehajtják a kijelölt hadászati készletek átvételét.

Ennek a tevékenységi részfolyamatnak a legfontosabb részei a következők:

- az érkező gépkocsioszlopok fogadása (illetékesség megállapítása, jogi rendezés);
- feladattisztázás a találkozási pontokon az oszlopparancsnok és a raktár kiküldött képviselője között;
- az első gépkocsicsoport tényleges megrakása (anyagátadás és -átvétel);
- az első megrakott gépkocsicsoport kivezetése a rakodófrontból a gyülekezési helyre;
- a következő gépkocsicsoportok tevékenysége, mely ismétlődik az adott szállítózászlóalj megrakásának teljes befejezéséig;
- a megrakott járművek oszlopba rendezése a megindulási ponton;
- menetparancs kihirdetése.

A fenti feladatok végrehajtásában *nagy szerepe van* az anyagi készletek gyors – békében kialakított rakodási technológiák szerinti – felmálházásnak, valamint a központi raktár és a szállítózászlóalj közötti feszes együttműködésnek. (1. sz. melléklet)

A gépkocsin történő széttelepítés *következő folyamatszaka*sza a felmálházott készleteknek a rendeltetési helyre történő szállítását foglalja magába. A széttelepítés *befejező szakasza* pedig a hadászati készletek átadás-átvételének feladatait tartalmazza.

A két folyamatszakas során, a feladatok teljesítése érdekében a *szállítóegységek többféle manővert* hajtanak végre. (2. sz. melléklet)

a) A felmálházott hadászati készletekkel a harcckészültségi, majd az összpontosítási körletbe vonulnak el, ahol a készleteket a felhasználásig „keréken” tárolják.

Innen a készletek csak külön intézkedésre, az anyagbiztosítási – ellátási terveknek megfelelően kerülnek utánszállításra.

b) A szállítózáslóalj a központi raktárból közvetlenül a decentralizálási helyre (pl. egy LTKK-be) viszi a felmálházott készleteket, ahol azokat ideiglenes tárolóba, vasúti eszközökre stb. helyezik, vagy földrerakják. A készletek átadása után a szállítóegység esetleg hátraszállítási feladatot hajthat végre (pl. alaprepülőtéren visszahagyásra tervezett (vagy hagyott) üzemanyagkészletek szállítja hátra), melynek teljesítése után ismét anyagot vételez a központi raktárból és elfoglalja a hadihelyezési körletét. Amennyiben a gépkocsiszállítási ágazatra nagyobb volumenű széttelepítési feladat jut, a manőver megismételhető.

c) A készletekkel felmálházott szállítóegységet a hadművelleti rendeltetésű csapatokhoz közel kijelölt széttelepítési helyre irányítják (közelítik), ahol a készleteket a felhasználás idejéig gépkocsikon állomásoztatják. Innen a széttelepített készletek az ellátási rendszerbe a keletkező szükségletek arányában, közvetlenül az első lépcsőben tevékenykedő csapatoknak történő átadás révén kerülnek be. A készletek átadása után a szállítózáslóalj hátraszállítási feladatot is hajthat végre (pl. sérülteket, meghibásodott anyagi eszközöket, kitelepítésre tervezett anyagokat stb.), majd ismét „feltölti” magát a kijelölt központi raktárból.

Az újonnan felmálházott hadászati készletekkel pedig már „rendeltetészerű” szállítást valósít meg, melynek során pótolja a HDS és KHEL ellátó dandár felhasznált készleteit, illetve a honi légvédelmi és repülőcsapatok ellátásába is bekapcsolódhat.

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy a hadászati készletek széttelepítésének rendszere az egyes központi raktárak, bázisok, tárolók anyagi-technikai készletei decentralizálásának összességéből tevődik össze, melynek feladatai a végrehajtás sorrendisége és „technológiája” alapján folyamatba szerveződnek. A széttelepítési feladatok sikeres végrehajtása a széttelepítési tervek következetes végrehajtásától, a békeidőszaki előkészítési feladatok megvalósításától, a szükséges feltételek időbeni megteremtésétől és a széttelepítésben érintett ellátó és közlekedési szervezetek terveknek megfelelő pontos és összehangolt tevékenységétől függ. A decentralizált készletek ellátási rendszerbe történő bekapcsolásának megkönnyítése érdekében célszerű a széttelepítési helyen rendelkezésre álló időt egységgrakomány-, szállítmányképzési feladatokra felhasználni.

(Az 1. és 2. sz. mellékletek a folyóirat végén található.)

HARCKÉSZÜLTSEG ÉS HADTÁPKIKÉPZÉS

Katonai gazdasági vezetőképzés a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián

*Dr. Körmendy István nyá. alezredes
a hadtudományok kandidátusa*

Az 1950-es évek végén és az 1960-as évek elején a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) a Hadtáptanszék újjászervezésének időszakában a tanszék által oktatott tananyagban gyökeres változás következett be.

Ebben az időben a tanszék lényegében véve egymástól jól elhatárolható területen oktatott. A tanszék tanárai oktatták:

- a csapathadtáp (zászlóalj-, ezred-, hadosztály-, hadtesthadtáp) és a hadművelleti hadtáp első tagozatát képező hadsereghadtáp megszervezését, működését, vezetését harcban és hadműveletekben;
- a hadtáp szolgálati ágak (hadtáp szakszolgálatok) sajátosságainak megfelelő szakmai anyagokat (élelmezési szolgálat, ruházati szolgálat, üzemanyag-szolgálat, elhelyezési és építési szolgálat, szállítószerkezet, alapfokú jogi és pénzügyi ismeretek), anyagismeretet, gyártási technológiát (elsősorban a békegazdálkodásban) és gépjármű szerkezetant.

Amíg azonban a hadtápbiztosítás (akkori elnevezéssel „*badtápharcászati*”) lépést tartott az összefegyvernemi harc és hadműveletek elveiben bekövetkezett változásokkal, addig a szakszolgálatok oktatása eleinte megrekedt, majd visszamaradt azon a szinten, amit az Egyesített Tiszti Iskola (ETI) szaktanszékei oktattak. Ezt az állapotot tükrözték a szakmai tantárgyak tematikai tervei, oktatási anyagai, kabinetjei, szaktantermei is.

Az 1960-as évek elején az akadémiára szakágazati (szakszolgálati, szakági, szolgálati ági) szemlélettel bekerülő hadtáptisztek magasabb szintű, általános hadtápképzettségű tisztté, a parancsnok hadtáphelyettesévé való képzését hatékonyan segítették elő a megfelelő tantárgyak, tárgykörök előtérbe helyezése, egyesek csökkentése, esetleg elhagyása, mások bővítése.

Az alkalmazási készségek fejlesztése érdekében a szakharcászati szemlélet szélesítésével párhuzamosan, a Hadtáptanszék figyelmet fordított a hadtápbiztosítási ágak tagozati sajátosságainak feltárására, technikai oldalának bemutatására. Ilyen vonatkozásban a tanárok egyre nagyobb gondot fordítottak a szakmai döntések előkészítésére, a tervező-szervező tevékenységre, a hadtápalgységek, -egységek és -intézetek ellátásának megszervezésére és hatékonyságuk ellenőrzésére.

A csapatgazdálkodás, a katonai gazdálkodás, majd végül a hadtápgazdálkodás tantárgy az 1960-as évek elején alakult ki. A korábbi szakágazati (szolgálati ág rendszerű) oktatás már nem felelt meg a fokozódó, egyre korszerűbb követelményeknek. A hadtápellátás rendszerében egyre több területen következtek be olyan változások, amelyek az ellátószolgálatok gazdasági területeinek integrálódásához vezettek. Ilyen volt pl. a pénzgazdálkodás egyre nagyobb térhódítása, a nyilvántartási rendszer egységesítése és általában a gazdasági területen valamennyi szolgálati ág vizsgálatának szükségessége közös nézőpontból.

A Magyar Néphadsereg (MN) fejlődésében az 1960-as évek második felétől végbement változások szükségszerűen felvetették a háborús gazdálkodás és békegazdálkodás kérdéseinek felülvizsgálatát a katonai felsőoktatásban is.

Mindenekelőtt az elvi alapokat kellett tisztázni annál inkább is, mivel:

– az akadémián folyó kétirányú hadtápképzés (háborús hadtápbiztosítás és békegazdálkodás) arra szolgált, hogy az akadémia hallgatóit a kiképzési profilnak megfelelően, különféle szinten egyrészt megtanítsa a csapathadtáp és a hadművelleti hadtáp megszervezésére, munkájára és vezetésére háborús körülmények között (hadtápbiztosítás), másrészt felkészítse őket a békeidőben folyó gazdálkodási tevékenység (hadtápgazdálkodás) vezetésére és ellenőrzésére;

– az akadémiaira többségében szolgálati ág vezetői képzettséggel és ismeretekkel bekerülő tiszteket a parancsnok olyan hadtáphelyettesévé kellett kiképezni, akik rendelkeztek a hadtápbiztosítás általános rendszerének áttekintésére irányuló képességgel, illetve ismerték az előljáró tagozaton folyó munkát és vezetni tudták az alárendelt tagozatokat;

– az MNVK követelményként szabta meg¹ a katonai gazdálkodási feladatok teljesítéséhez a lineáris programozás, a hálótervezés, a tömegkiszolgálás alkalmazását, a hadtudomány területén pedig a tisztok képzésének azonos követelményeként a szolgálati ágak (szakszolgálatok) irányításához olyan kiegészítő ismeretek és alapok elsajátítását, melyeknek ismeretében a csapatgazdálkodás elveinek megfelelő gyakorlatot tudtak kialakítani.

A gazdálkodás kérdéseinek előtérbe helyezésével követelménnyé vált a gazdasági vezetőképesség azért is, mivel az 1968-tól működni kezdő új gazdasági irányítási rendszer (új gazdasági mechanizmus) megváltoztatta a hadtápgazdálkodás tananyagát is. Az új tananyag kidolgozákor (átdolgozás, bővítés, elhagyás, módosítás), illetve ezt megelőzően a Hadtáptanszék szakmai csoportjába tartozó tanároknak tisztázniuk kellett saját tananyaguk viszonyát a más tanszék által tanított politikai gazdaságtanhoz. Emellett meg kellett oldani olyan terminológiai problémák tisztázását, rendezését is, mint a katonai gazdálkodás – hadigazdálkodás – hadigazdaság – hadigazdaságtan – csapatgazdálkodás – csapatgazdaság – kisegítő gazdaság – katonai gazdálkodás – hadtápgazdálkodás.

Az 1960-as évek végére az akadémián a szakágazati (szakmai, szakszolgálati, szakma szerinti, szolgálati ágak szerinti, ellátó szolgálatok szerinti stb.) oktatás jelentős változásokon ment keresztül.

Az előző időkben folytatott szakágazati képzés korszerű színvonalra emelésének kulcsát az alapozó tantárgyak (matematika, fizika, kémia) tartalmának helyes kialakítása képezte és a szakki-képzést ezek oktatása alapozta meg. A hadtáptechnikai, -technológiai képzés békeidőben és háborúban egyaránt a szakszolgálatok (szolgálati ágak) szakszerű vezetésének alapját vetette meg.

A szolgálati ág rendszerű (szakszolgálati) oktatás azonban hovatovább nem felelt meg a korszerű követelményeknek. A békeszolgálat vezetését meg kellett szabadítani attól a mechanikus, alacsony színvonalú szemlélettől, amit a normagazdálkodás hosszú időn keresztül kialakított.

Emellett még a hadtápellátás rendszerében egyre több területen mentek végbe olyan változások, amelyek az ellátószolgálatok gazdasági területeinek integrálódását hozták magukkal.

A pénzgazdálkodás bevezetésével a hadtápszolgálat például ugyanolyan gazdálkodási feladatok végrehajtására kényszerült, mint a népgazdaság bármely más, nem termelő egysége. Ennek megfelelően a szakszolgálatok (szolgálati ágak) sem vonhatták ki magukat az érvényesülő törvényszerűségek hatása alól, tehát ezeket is meg kellett ismerni, a közgazdaságtudományt el kellett sajátítani (legalább is elemeiben) és eredményeit a katonai gazdálkodás vezetésében alkalmazni kellett, feltárva annak sajátosságait (pl. a népgazdaság fogalma, felosztása és szervezeti felépítése, a katonai gazdálkodás beilleszkedése a népgazdaságba stb.). Szükségessé vált a nyilvántartási rendszer egységesítése és általában gazdasági területen valamennyi szolgálati ág vizsgálata közös nézőpontból.

¹ HM MNVK „Követelmények a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia hallgatóinak kiképzéséhez”. Jóváhagyta 1970. január 28-án az MNVK első helyettese. Érvényes 1970. szeptember 1-től. Újabb kiadása: HM MNVK „Követelmények és tanterv a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia hallgatóinak kiképzéséhez”. Érvényes 1978. szeptember 1-től. 1-413. p.

Mindezen felismerésből kiindulva a ZMKÁ Hadtáptanszéken a tanárok a tanszékvezető irányítása mellett a szakszolgálatok (szolgálati ágak) tananyagát fokozatosan átalakították. A tananyag elsajátítására szolgáló oktató-nevelő munkában egyre inkább érvényre jutott a parancsnok hadtáphelyettesi szemlélet, valamint a katonai gazdálkodás, majd később hadtápgazdálkodás vezetéséhez szükséges elméleti és gyakorlati ismeretek tanulmánya. Ez a szándék abban nyilvánult meg, hogy a közös sajátosságokkal rendelkező és valamennyi szolgálatra (szakágazatra) jellemző kérdéseket egy egységes tantárgy keretén belül oktatták.

A szakágazati ismeretek egységes tantárgy keretében való törekvésekből kiindulva és ennek érdekében a szakmai csoport tanárai a korábban folytatott szolgálati ág rendszerű oktatásban levő tananyagot (élelmezési szolgálat, ruházati szolgálat, üzemanyag-szolgálat, elhelyezési szolgálat, szállító szolgálat), - melyek valamennyi szolgálati ág technológiai, anyagismereti, békeellátási és háborús ellátási kérdéseit tartalmazták, - szétbontották, újrendezték, és kialakították először a „*Hadtáptechnika és anyagismeret*”, a „*Csapatgazdálkodás*” és „*Ügyvitelszervezés*” tantárgyakat. Ezt követően újabb megfontolások alapján áttértek az egységesen értelmezett „*Csapatgazdálkodás*”, majd később „*Katonai gazdálkodás*” és 1970-től a „*Hadtápgazdálkodás*” tantárgy oktatására.

A szolgálati ágak (szakszolgálatok) tananyagának tárgykörei a hadtápbiztosítás tananyagba épültek be. A parancsnok hadtáphelyettesi képzés érdekében történő tananyagrendezés sok szemléleti probléma megoldását is jelentette. Az erőfeszítések azonban nem csupán a várt eredményeket hozták meg, hanem a gazdálkodási szemlélet és módszer *alkalmassá vált arra is*, hogy az egész néphadsereg hadtápszolgálatában elterjedhessen, majd felhasználását a hadtáp felsővezetés a későbbiekben kötelezően elő is írta. Ennek folyamán a csapathadtáp vezető szervei a gazdálkodásban egyre nagyobb eredményeket mutattak fel.

A növekvő igényeknek megfelelően, a tananyag-kidolgozás során került sor a számvitel egyes ágainak, elsősorban a statisztikai módszereknek a bevezetésére a gazdálkodás területén is. A hadtápmunka elemzése statisztikai módszerekkel a katonai gazdálkodás, illetve a hadtápszolgálat minden területén új, fejlettebb módszerek bizonyult. A kötelezően előírt gazdálkodási tervek helyes megszerkesztése megkövetelte minden parancsnok hadtáphelyettesétől, a szolgálatiág-vezetőktől (főnököktől), hogy elemző munkát végezzenek. Ehhez azonban megfelelő oktatási anyagra, majd a csapatoknál is használható segédletekre volt szükség, amit a Hadtáptanszék szakmai csoportja nagy hozzáértéssel el is végzett, és munkáját az utánuk következő tanári állomány folytatta, tökéletesítette.²

A gazdasági vezetővé képzés kezdeti időszakában figyelembe kellett venni a szaktantárgyak oktatásában és az egész hadtápképzésben, hogy megváltozott a hallgatói állomány összetétele, műveltségi szintje, gyakorlati képzettsége. Míg korábban a hallgatók főként hadtápfőnöki (parancsnok hadtáphelyettesi) beosztásokból kerültek az akadémiára, 1968-tól kezdve azonban már egyre több volt az olyan hallgató, aki korábban szolgálatiág-vezetői (főnöki) beosztást töltött be. Így, míg a korábbi években a hallgatók ismeretei általában egy szinten mozogtak (személyektől függően), addig abban az időben a hallgatók ismereteire az volt a jellemző, hogy egy szolgálati ágban szereztek mély és alapos ismereteket a többi szolgálati ág munkáját és a hadtáp egészének működését viszont csak felszínesen ismerték.

² Deák László-Kajdi József: Katonai gazdálkodás. Bp. 1965. 1-130. p.; Kajdi József: Szolgálati ágak gazdálkodásának elemzése. Bp. 1965. 1-30. p.; Útmutató a katonai gazdálkodás című tantárgy tanulásához. Általános és hadtápstatisztikai ismeretek. Bp. 1967. 1-24. p.; Zimonyi István: Általános és hadtápstatisztikai ismeretek. Tansegédlet. Bp. 1971. 1-114. p.; Dr. Kajdi József: A hadtáp szolgálati ágak gazdasági tevékenységének elemzése. Jegyzet; Bodnár László-Gabulya Zoltán: Hadtápgazdálkodás alapjai. Jegyzet. Bp. 1975. 1-90. p.; Deák László: Hadtápgazdálkodás tervezése. Jegyzet. Bp. 1976. 1-175. p.

A felmérések, vezetői tájékoztatók, felügyeleti szemlék, célellenőrzések, a továbbképzéseken elhangzottak alapján – az alapelgondolás megváltoztatása nélkül –, a *tananyagokban olyan módosításokat hajtottak végre a gazdasági vezetőképzés érdekében, mint:*

- komplex gazdálkodási, gazdasági feladatok megoldása, számítások elvégzése először mechanikus, majd elektromechanikus és elektronikus számítógéppel (hálótechnikai tervezési módszer alkalmazásával);
- a csapatgyakorlatok tárgyköreinek megváltoztatása, melynek során elérhetővé vált, hogy a hallgatók a csapatgyakorlatok során a hadtáp gazdasági tevékenységének elemzésével foglalkozzanak;
- a könyvvitel és ügyvitelszervezés bevezetése;
- a tananyag bővítése a hadtápszolgálat jogi vonatkozású kérdéseinek oktatásával.

A különféle viták, konzultációk (élő kapcsolat megteremtése és fenntartása a szolgálati-ágfőnökségekkel, tanintézetekkel, kutató intézetekkel) nagy mértékben elősegítették a tananyagok korszerűsítését.

A Hadtáptanszék részéről folytatott szakágazati (szakmai) oktatásnak abban az időben számos olyan területe volt, aminek általánossá válása a Magyar Néphadseregben és a hadtápszolgálaton belül is csak a későbbi években volt várható. *Ilyen volt például:*

- a csapathadtáp gazdasági tevékenységének általános és részletes elemzése;
- a hadtáp gazdasági tevékenység, munkaszervezés irányított oktatása;
- a hadtápstatisztika alkalmazása;
- a vezetés gépesítési lehetőségeinek felkutatása gépi adatfeldolgozó, könyvelő automaták, egyéb középgepek felhasználása, ami nemcsak a hadtápvezetés, de a békegazdálkodás vezetésének gépesítésében is eredménnyel járt.

A gazdasági tevékenység kiterjesztése érdekében szükségesnek látszott:

- A hadtápstatisztikai munkában az addig elért eredmények megszilárdítása, általánosítása;
- az új gazdasági irányítási rendszer (új gazdasági mechanizmus) hadseregen belüli kutatásának feldolgozását biztosító elemzési módszerek kimunkálása;
- a Hadtáptanszék által vezetett elemzési csapatgyakorlatok tapasztalatainak feldolgozása, publikálása.³

A szakszolgálati oktatás továbbfejlesztését szolgálta, a hallgatók tanulmányi munkáját segítette, a csapatok hadtáptisztjeinek, elsősorban a parancsnok hadtáphelyettesének gyakorlati munkáját könnyítette a módszertani kidolgozás jellegű különféle tansegédlet, ahol a szerzők hasznosították az akadémián folyó szakszolgálati oktatás tapasztalatait, a csapatoknál végzett ellenőrzési gyakorlatok és beszámoló jelentések feldolgozását, a már előzőleg kiadott tansegédletekkel kapcsolatosan szerzett tapasztalatokat és gyűjtött észrevételeket.

A gazdálkodás helyes szemléletének kialakítása és módszereinek megtanítása érdekében a tanszék tanárai a csapatoknál, a helyszínen tanulmányozták a hadtápkiképzés rendszerét, a csapatok és a csapathadtápok harcászati rendszerét, a harcászati fokozatok hadtápbiztosításának kérdéseit. Nagyon eredményesen használta fel a tanszék a hadtápgazdálkodás oktatása keretében az élenjáró csapatgazdaságok helyszíni tanulmányozása során szerzett tapasztalatokat. A hadtápszakos hallgatók pedig minden évben konkrétan körülhatárolt feladatok végrehajtására, huzamosabb időt töltöttek a csapatoknál. A gyakorlatiasság egyre inkább minden tantárgynál jellemzővé kezdett válni.

³ Kajdi József: *A hadtápstatisztika általános kérdései.* – *Honvédelem*, 1966. 10. sz. 74–79. p.

Nem csupán módszertani, de tartalmi jelentősége is volt azoknak a kapcsolatoknak, kapcsolattartási formáknak, amelyeknél a hadtápszolgálat vezető beosztású tisztjei, a seregtestparancsnokok és magasabbegység-parancsnokok hadtáphelyettesei – mint meghívott előadók –, a hadtápnallgatók részére saját szakterületükről, az ott folyó gazdálkodásról előadásokat tartottak.

Ilyen alkalmakkor megismertették a hallgatókkal a szolgálat-, és a seregtest-, a magasabbegység-, az egység-hadtápn legégetőbb problémáit, beavatták a hallgatókat a feladatok megoldásánál náluk alkalmazott módszereibe, a gazdálkodás, a vezetés gondjaiba.

Az oktatási és nevelési alapelvek és módszerek alkalmazása a gazdasági vezetőképzésben olyan sajátos eljárásokat követelt meg, amelyek megkönnyítették a szaktantárgy sajátos módszereinek kidolgozását a nevelési céloknak megfelelően (gazdasági vezetővé válás). Ilyen sajátos módszer volt a szakmódszertan kidolgozása a szaktantárgy oktatása során szerzett tapasztalatok rendszeres elemzése alapján, differenciáltság és integráltság biztosítása a tantárgyak és a tárgykörök oktatása során, változatosság, rendszeresség, harc a merev sémák, sablonok, tételesség ellen.

A szakmódszertanok kimunkálásának tapasztalatai azt mutatták, hogy ezek jelentős mértékben segítettek az oktatómunka pedagógiai tudatosságát. A tanszéki szakmódszertanok lehetővé tették, hogy aprólékosan szabályozott és ellenőrzött oktatás helyett – ami a hallgatók önálló munkájának akadályát képezte –, most már a fő figyelmet a tanterv fő részeinek alkotó feldolgozására, a vezetői tevékenység megkövetelésére és a munka teljesítményeinek folyamatos értékelésére lehessen fordítani.

1970. után a tanszék a kísérletezések sorozatán keresztül olyan oktatási gyakorlat megteremtésére törekedett – ami részben sikerült is –, hogy nemcsak egyszerűen meghatározott (gazdasági) ismereteket tudtak a tanárok átadni, hanem ezzel együtt és elsősorban meghatározott képességek, tulajdonságok, szemléletmód, gondolkodásmód fejlesztését is sikerült elérni. Ezért a tanszék szaktantárgyi tananyag feldolgozásának és elsajátításának fő módszerévé a hallgatók önálló, alkotó, problémamegoldó, kombinatív munkáját tette.

A katonai (gazdasági) vezetőkkel szemben támasztott *hármás igényből fakadóan* (szilárd politikai meggyőződés, magas színvonalú szakmai ismeretek, fejlett vezetési készség) az oktató-nevelő munka kettős irányú volt. A hadtáptiszteket fel kellett készíteni arra, hogy képesek legyenek az egységparancsnok hadtáphelyettesére, a magasabbegység-hadtáptörzsben rendszeresített hadtápn beosztású tisztekre, a seregtest- és központhadtápn-törzsekbe beosztott tisztekre háruló feladatok ellátására háborúban és békében egyaránt.

Ez a kettős célú, katonai és gazdasági vezetővé képzés az akadémián kizárólag a hadtápn tanszék profiljában jelentkezett és különféle elnevezésű, eltérő tartalmú tantárgyak oktatása révén valósult meg.

Kezdetben a csapatok harctevékenységeinek hadtápn biztosításával a „*Hadtápn harcászati*” elnevezésű tantárgy, a csapatoknál folyó békegazdálkodással a „*Csapatgazdálkodás*” tantárgy foglalkozott. A tananyagrendezés és tananyagstruktúra kialakítása során és a kétirányú képzés (háborús ellátás és békegazdálkodás) 1957-ben a „*Csapat-hadtápn*” és „*Hadműveleti hadtápn*” elnevezéssel a harctevékenységek és a hadműveletek hadtápn biztosítását tárgyalta, a békegazdálkodás vezetésére és végzésére pedig a „*Hadtápn anyagismeret*”, „*Hadtápn technika*”, „*Hadtápn gazdálkodás*” tantárgyak készítették fel a hallgatókat.

A megfelelő tematikai programok szerinti oktatás *kettős irányját* 1980-ban képviselte:

– egyrészt a „*Hadtápn biztosítás*” elnevezésű tantárgy, mely felölelte a Magyar Néphadsereg hadtápn biztosítási rendszerére vonatkozó teljes anyagot és amelyen belül a fő hangsúlyt az elvonuló szárazföldi csapatok hadtápn biztosítási rendszerének oktatása képezte;

másrészt – figyelembe véve, hogy a hallgatókból katonai gazdasági vezetőket kell kiképezni a békeidőben jelentkező feladatok ellátására –, a „Hadtápgazdálkodás” tantárgy –, melynek célja az volt, hogy a végzett hallgatók legyenek képesek szervezni, irányítani, ellenőrizni a csapatoknál folyó pénzgazdálkodást és az egységes számvitelt, tudjanak elvégezni különféle olyan jellegű gazdasági feladatokat, mint például a személyi állomány szolgálati, munka- és életkörülményeinek folyamatos javítása –, és tudjanak ellátni egyéb gazdasági jellegű feladatokat.

Ennek a kettős irányú képzésnek szerkezeti alakulása és egymáshoz viszonyított aránya, a gazdasági vezetőképzési oldal *növekvő szerepében jutott kifejezésre:*

– 1976-ban a háborús felkészítés és gazdasági vezetőképzés arányának alakulása 70%, illetve 30%;

– 1977-ben az arány 67% (1430 óra), illetve 33% (690 óra);

– 1978-ban a hadtápképzésre biztosított 1416 óra megoszlása a *kettős irányú képzés igényei szerint:*

1. hadtápbiztosítás 738 óra (52%);

2. szakmai (szakágazati, szolgálati ág szerinti) képzés:

– hadtápgazdálkodás 460 óra;

– hadtáp technikai eszközök 52 óra;

– katonai gépkocsiszállítás szervezése 80 óra;

– kis- és középgepek alkalmazása 30 óra;

– a hadtápképzés módszertana 56 óra;

– összesen tehát 1416 óra, amiből a gazdasági vezetőképzésre 678 óra (48%) jutott.

A kettős irányú képzésen belül a hadtápgazdálkodás tantárgy oktatása során szerzett tapasztalatokat más szocialista ország hadserege is átvette (a Lengyel Néphadsereg).

A kettős irányú képzés oktatása a nem hadtáp osztályokban az 1976. és 1977. évet alapul véve, óraszámban csaknem azonos, szakágazati oktatás szerkezetében némi eltérést mutatott, de az arány mindenképp a hadtápbiztosítás tantárgy oktatására szorított. Az összefegyvernemi tiszteknek, a fegyvernemek, szakcsapatok, határőrség tisztjeinek a békegazdálkodással kapcsolatos ismeretei a tájékozódás szintjén mozogtak és főleg a parancsnoki ellenőrzés kérdéseire szorítottak.

A kettős irányú (katonai és gazdasági) képzés is magában foglalta az oktató-nevelő munkában a nevelésközpontúság és teljesítményképes tudás didaktikai elvét.

A nevelésközpontú oktatás a képzés olyan elméleti koncepcióját és az ezen alapuló gyakorlatot jelentette, melynek lényegét és rendező elveit a szocialista társadalom és a szocialista hadsereg lényegéből fakadó nevelési követelmények alkották azzal a határozott és sajátos céllal, hogy a társadalom és a fegyveres erők növekvő igényeit kielégítő kommunista vezetőket adjon.

A teljesítményképes tudás tartalmát, társadalmi és hadseregbeli követelményei kizárták az „*intellektus puszta reprodukív funkcionálását*”. Következésképp, az oktatás-nevelés, gazdasági vezetőképzés folyamatában olyan önálló produktív és kombinatív gondolkodási és cselekvési képzés volt a cél, amely a problémaérzékenységben, a megoldandó problémahelyzetek önálló felmérésében, a lényeges és lényegtelen tényezők tudatos szelektálásában a reális következtetésekből és ítéletekben és számos más tényezőben jelentkezett.⁴

Rendkívül kedvező képet mutatott a csapatoknál, a katonai gazdálkodás keretén belül a hadtáphallgatók részéről végzett elemző munka. Ennek során az egyes részfelmérések eredményeit a hallgatók önállóan elemezték, a különböző mutatókat szemléltető módon feldolgozták és a csapatvezetés számára levonható következtetéseiket eljuttatták az egységek, magasabbegységek, alakulatok parancsnokaihoz.

⁴ Irányelvek a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia oktató-nevelő munkájának szabályozásához. (Tervezet.) Bp. 1980. 1-126. p.

A katonai gazdálkodás színvonalának emelése érdekében további előrelépést jelentett az elemző munka kiterjesztése a szakoktatás minden területére. Ennek érdekében szükségesnek látszott:

- a hadtápstatistikai munkában elért eredmények általánosítása;
- az új gazdaságirányítási rendszer hadseregbeli feldolgozását elősegítő elemzési módszerek kimunkálása;
- a szaktanárok által vezetett elemzési csapatgyakorlatok tapasztalatainak feldolgozása, közvételé.

Az ilyen célkitűzések érdekében összeállított tansegédletek hasznosították az akadémián folyó oktatás tapasztalatait, a csapatoknál végzett ellenőrzések, gyakorlatok és beszámoló jelentések feldolgozott, a már korábban kiadott tansegédletekre vonatkozóan összegyűjtött tapasztalatok adatait. A hadtáp szolgálati ágaknál az ágazatok szerinti gazdasági elemzés fő kérdéseit külön jegyzetekben dolgozták fel.

Külön hangsúlyt kaptak a gazdálkodás, a gazdasági elemzés és tervezés kérdései az állandó készenlét időszakában.

Az szolgálati ágak gazdálkodási tevékenységeinek elemzését tárgyaló tananyag teljes egészében beilleszkedett a tematikai programban szereplő „Hadtápbiztosítás” című tananyag tárgyköreibe a katonai szállítások vonatkozásában is. Az ilyen jellegű tansegédlet³ három részből tevődött össze:

- közlekedési gazdasági és szakmai alapfogalmak, melyek a szállítások tervezéséhez, gazdasági elemzéséhez nélkülözhetetlenek voltak;
- katonai szállítások (szállítási költségek) tervezésének módszerei;
- szállítások tervezése, elemzése számszerű mutatók, mutatóértékek felhasználásával, különböző változatokban.

Az akadémián folyó kettős jellegű képzés (háborús felkészítés és békeidőben folyó gazdálkodás) követelményeiből fakadóan továbbá – különösképp a hadtáphallgatók vonatkozásában –, nagyobb megalapozottságra volt szükség az állandó készenlét idején végrehajtásra kerülő szállítások tervezésének elsajátításához. Az állandó készenlét idején a csapatok olyan felkészítése folyt, ahol a harcra technikai eszközök szerepe meghatározó volt és nagy jelentősége volt az általuk igénybe vett közúti hálózat kímélésének, emiatt a vasút nagyobb arányú igénybevételének.

Az 1970-es évek második felében a hadtápszolgálatban jelentős korszerűsítés ment végbe, ami 1980-ban abban jelentkezett, hogy:

- a szakszolgálatok (szolgálati ágak) technikai eszközei minőségi fejlődésen mentek keresztül (szállítóeszközök, csomagoló-, rakományképző-eszközök, módszerek, eljárások);
- a raktárakat, szállító csapatokat termelő és javító szervezeteket mozgékony, jól irányítható hadtápszervezetbe vonták össze;
- a kisebb egészségügyi szervezeteket integrálták, új szervezeteket alakítottak ki;
- új gazdálkodási elvek léptek életbe;
- a könyvelő automatikkal felszerelt csapatszámveteli részlegek tevékenysége kilépett a kísérletezés stádiumából stb.

Míndezek alapján az integrált oktatás követelményeiből kiindulva szükségessé vált a gazdálkodással kapcsolatos tananyagok átdolgozása is. Első ütemben a kérdések részletesebb tanulmányozása, az áttérés elveinek, rendszerének, feltételeinek kimunkálása után, a második ütemben el lehetett végezni a tananyag leghatékonyabb elsajátítási módszereinek kidolgozását.

³ Boros János: Katonai szállítások tervezése, gazdasági elemzése az állandó készenlét időszakában. Jegyzet. Bp., 1976. 1-110. p. +8 db melléklet.

A hadtápgazdálkodás tananyag kidolgozásában jelentkezett a tudományos megalapozottság, a szoros együttműködés. A hadtápgazdálkodás tananyagát a Magyar Néphadseregben belül elsőként és egyedül a tanszéken dolgozták ki.⁶

A hadtápgazdálkodás alaptankönyveinek átdolgozása a Csapathadtáp Szabályzat egyes fejezeteinek, különösképp az I. fejezetnek megjelenésétől függött. A háborús szakanyagellátás kérdései a hadtápbiztosítás tankönyvbe épültek be.

Összegezve: a ZMKA-n a katonai gazdasági vezetőképzés az elmúlt évtizedekben jelentős fejlődésen ment keresztül, kezdve attól, hogy a szolgálatiág-vezetőket kezdetben a tiszti iskolák tananyagának szintjén, sok esetben azok anyagát ismételve tanították meg azok szakmai ismeretekre. Ma már a katonai akadémiát és közgazdaságtudományi egyetemet végzett tanárok tudományos megalapozottsággal, magas szinten gazdasági vezetőket képeznek ki. Ezek az új vezetők képessé váltak arra, hogy a parancsnokok megbízható támaszai, segítői legyenek minden gazdasági és pénzügyi kérdésben. Az új gazdasági vezetők már eleve diploma birtokában kerültek felvételre az akadémiára pályázat útján és olyan ismeretek birtokában kapták meg oklevelüket (egyetemi szintűvel egyenrangút), melynek alapján képesekké váltak békeidőben és háborús körülmények között is a hadtápszolgálat különböző területein jelentkező feladatok elvégzésére.

⁶ Bodnár László-Lőrincz Lajos-Deák Ferenc: Hadtápgazdálkodás alapjai. Tankönyv. ZMKA.

„KÁRPÁT-85” éleslövészettel végrehajtott harcászati gyakorlat hadtápbiztosításának tapasztalatai

Skrabán László ezredes

Az utóbbi öt éves tervidőszakokban a Magyar Néphadsereg és a Varsói Szerződés tagállamai hadseregeinek törzsei, magasabbegységei, egységei és alegységei között egyre szorosabb kapcsolatok jöttek létre a parancsnokságok, a törzsek, a csapatok - együttes - közös felkészülése és kiképzése területén.

Ezek a rendezvények mindig kiemelkedő szervezési és módszertani színvonalon kerültek lefolytatásra, igen hasznosak voltak mind a gyakorlatot tervező-szervezők, mind a résztvevő állomány számára. Elősegítették a parancsnokok, törzsek és csapatok tábori kiképzettségi és harckészültségi színvonalának emelését, valamint a szövetséges hadsereg közötti fegyverbarátság erősítését, a harci együttműködés fokozását.

Az ilyen közös rendezvények - gyakorlatok során szerzett tapasztalatok meghatározott értéket képviselnek a szövetséges csapatok számára, jól felhasználhatók a felkészítés és kiképzés hatékonyságának növelésére.

A Magyar Néphadsereg Vezérkara és az Egyesített Fegyveres Erők Parancsnokságának egyeztetett kiképzési terve alapján 1985. augusztusában a Kárpátmelléki katonai körzetben „KÁRPÁT-85” fedőnéven közös, éleslövészettel egybekötött harcászati gyakorlat került levezetésre.

A *gyakorlaton* a Magyar Néphadsereg részéről: a HM, az 5. HDS, a 11. hk. ho. operatív csoportjai; a 15. gl. e. teljes béke állománya; a hk. ho. hír. és kom. z. kijelölt állománya mintegy 1900-2000 fővel, 405 harcászati és gépjármű technikai eszközzel; 900 t hadtápbiztosított és fegyvernemi anyaggal vett részt. A SZU HDS részéről egy gl. hadosztály törzs, egy megerősített gl. ezred, kijelölt légierő, légvédelmi, műszaki, harcbiztosító egységek vettek részt.

A *gyakorlat tárgya volt*: a gépesített lövésezred kombinált menete, ÖPK elfoglalása. Menetből indított támadó harcának megszervezése és végrehajtása éleslövészettel egybekötve. Kedvező terepszakasz birtokbavétele, majd védelemba való átmenet az erőfölényben levő ellenség ellenclapálásának elhárítása céljából.

A *gyakorlat fő célkitűzései*: az MN részéről *felmérni* az ezredparancsnokság és törzs, az alegységparancsnokok felkészültségét a kombinált menet, azon belül a nagytávolságú közúti és terep menetek, a harc feladatok megtervezésében, megszervezésében és vezetésében, az együttműködés megvalósításában; az alegységek kiképzettségi és lövészeti képességét; a harc és gépjárművezetői állomány vezetési képességét; az ellátó-kiszolgáló alegységek képességét a bonyolult, jelentkező feladatok végzésére. A *gyakorlatással tökéletesíteni*: a parancsnokságok operativitását, vezetési képességét; az alegységek felkészültségét, ezen belül a járművezetők vezetési képességét és képességét a technika kiszolgálásában, a lövő állomány lövészeti képességét, az ellátó és kiszolgáló állomány feladatait sajátos viszonyok között, mint a nagytávolságú (hazai és külföldi) vasúti szállítás és kombinált menetek (átcsoportosítás) közúton és nehezen járható erdős-hegyes, vízi akadályokkal nehezített magashegyi hadiutakra lánctalpas harci technikával.

A gyakorlat főbb mozzanatai voltak:

I. 1985. 07. 24–29. között a vasúti szállítások végrehajtása, a kombinált menetet végrehajtott állománnyal MUKÁCSEVO ÖPK elfoglalása, majd a menetek megszervezése;

II. 1985. 07. 30–31. a nagy távolságú lánctalpas és közúti menet végrehajtása, a lánctalpas harci technika 140 km-es menet utáni vasúti szállításának gyakorlat körzetébe történő végrehajtása; VEÁ működtetése;

III. 1985. 08. 01–03. a tábori élet- és szolgálati rend kialakítása, felkészülés a harcászati gyakorlatra;

IV. 1985. 08. 04–06. a támadó harc megszervezése és végrehajtása;

V. 1985. 08. 07–12. a vasúti visszaszállítások végrehajtása.

A gyakorlatok kombinált átcsoportosítására kijelölt menetvonalak katonaföldrajzi jellemzése: a kerekes eszközök részére megszabott menetvonal MUKÁCSEVO-tól SZTRIJ-ig a Kárpátokon vezetett át mintegy 160 km hosszúságban. Ez a menetszakasz sok emelkedőt, lejtőt és szerpentint tartalmaz. A hegycsúcsok magassága eléri az 1200–1600 métert. Nagyszámú éles kanyar és műtárgy található ezen a szakaszon. SZTRIJ-től DUBROVICA-ig, a táborhelyig az út sík területen folytatódott közepes nagyságú lakott területen keresztül. A menetvonal össz hossza 280 km volt. Az útburkolat végig jó minőségű aszfalt. A gépjárműforgalom mind nappal, mind éjszaka egyformán nagy volt. Esős időben az út síkossá vált, ez nehezítette a gépkocsivezetők munkáját.

A lánctalpas eszközök részére a gyakorlat megkezdése előtt 3 hónappal derítették fel és jelölték ki az útvonalakat. A szemrevételezés alkalmával pontosítottuk a szovjet elvtársakkal ezen útvonalat MUKÁCSEVO-tól SZAMBOR-ig.

A menetvonal az ukrán Kárpátok ÉNY-i nyulványain került kijelölésre közel a Csehszlovák és a Lengyel határhoz. *Kiemelkedő hegycsúcsok:* GORA-DUNAUKA 1018, GORA POLONYINA RUNA 1479, ZAVADKA 1176 méter magasak.

A hegyhátak szélesek, laposak. A lejtők és emelkedők erdővel borítottak és meredek (10–14 fok). Az oldalakat patak völgyek és metsződések szabdalják. A domborzati viszonyok és az összefüggő erdőségek az utakon kívüli területek járhatóságát jelentősen akadályozzák. Esőzések után a kötött talajok erősen feláznek, és ragadóssá, sárossá válnak. Néhány hegyháton mély, mocsaras terület található, ami lehetetlenné teszi a mozgást egész évben. A hegyeket túlnyomórészt lombos erdők (tölgy, bükk, gyertyán), kisebb mértékben erdei fenyők fedik. A fák magassága 10–30 m, törzsvastagságuk 0,30–0,60 m, távolságuk 3–6 m. A talaj vályogos – agyagos – köves. A nyár forró és száraz. A hőmérséklet nappal 28–35 C fokot is elérte, éjszaka 10–15 C fok volt, az esők rövid ideig tartottak és igen kiadósak voltak (nyári záporok).

Ahhoz, hogy a kijelölt útvonal teljes hosszában a KÁRPÁTOK-on keresztül járható volt, nagy mennyiségű műszaki munkálatot kellett elvégezni a szovjet elvtársak részéről, amit magas színvonalon elvégeztek. Ilyenek voltak: vízművek földmunkái, erdőben út kijelölése és megépítése, mocsaras területen dorongút építése, megkerülő útvonalak kijelölése és megépítése, emelkedők és lejtők földmunkái, utak szélesítése, a menetvonalon található nagy terméskövek eltávolítása, műtárgyak, elsősorban hidak megerősítése stb.

A nagy távolságú menet megszervezésére, a feladatok lejuttatására, értelmezésére, az állomány és a kijelölt eszközök felkészítésére 1985. júl. 27-én, 14.00-tól 29-én 07.00-ig terjedő időszak áll rendelkezésre.

I.

A harcászati gyakorlat előkészítésével és végrehajtásával kapcsolatos előjárói követelmények

A gyakorlat hadtápbiztosítását a CSHSZ I. rész 1. sz. melléklet 39–49. pontjai, az 5. HDS PK 0081/75. sz. intézkedés II/F. része alapján, valamint az előzetes helyszíni szemrevételezések tapasztalatainak figyelembevételével szerveztük és hajtottuk végre.

Kiemelt figyelmet fordítottunk az előkészítő részleg állományának összeállítására, az elvonuló állomány vasúti szállítása időszakában a szerelvények önálló htp. biztosítása feltételeinek létrehozása, a nagy távolságú menet során történő ellátásra, a táborokban elhelyezett állomány ellátása feltételeinek biztosítására és a végrehajtás megszervezésére.

A gyakorlatra történő tábori felkészítés és a gyakorlat időszakában az elvonuló állomány htp. szükségletei pótlását központosítottan a 15. gl. e. megerősített htp. szolgálata végezte.

1. A gyakorlat során a következő anyagellátási forrásokkal számoltunk:

Az előkészítő részleggel honi területről fedett vagonokban kiszállított, a SZH-től igényelt és átvett készletekkel, továbbá a futár repülőjáratokon utánszállított anyagokkal.

Az elvonuló htp. aeg-ek harcértékét úgy határoztuk meg, hogy az egyes csoportosítások (táborelőkészítő részleg, menet ellátását végzők, főerők, valamint a vasúti szállítás időszakában az egyes szállítmányok) önálló htp. biztosítási feltételekkel rendelkeztek.

A htp. állomány kijelölésénél elsősorban kettős beosztású (gk. vez.-raktáros, seb. száll. gk. vez.-eü. katoná, írnök-felhasználó stb.) katonákat vettük számításba. A kiválasztásnál az oroszul tudókat helyeztük előtérbe.

2. A tábor előkészítése:

A tábor felépítését és berendezését saját erővel és eszközökkel hajtottuk végre az 57/1980. HDS PK-i intézkedésben meghatározott követelmények szerint. A tábor felépítéséhez és működtetéséhez szükséges ag.-i készleteket az előkészítő részleggel szállítottuk ki, kettő katonavonattal.

A VEÁ és a nagy távolságú menet komplex feltöltéséhez a személyi állományt, anyagi készleteket, technikai eszközöket az előkészítő részleggel (első két katonavonattal) szállítottuk ki.

A tábor előkészítő részlegnek elsősorban az anyagi készleteket szállítottuk ki: a tábor telepítéséhez szükséges anyagokat és eszközöket (sátrak, tábori ágyak és berendezések, tábori dekoráció, világítási felszerelések, nem romlandó élelmiszerek, ruh.-i anyagok, tartalék alsó- és felsőruházat, szakácsruházat, törölköző, karbantartó-, javító cikkek és felszerelések, latrina és WC építő anyagok).

A tábor területén központilag biztosított elektromos áram nem volt, ennek megfelelően kellett az elektromos vezeték és áramfejlesztő szükségletet kiszállítani, kiemelt figyelmet fordítva a hűtőgk.-k és konyhai gépek üzemelési feltételeinek biztosítására.

A tábor megtervezésénél a kiszolgáló táborsektorban helyet biztosítottunk a SZH által telepítendő katonai mozgóboltoknak (avtolavka).

A táborban a SZH által biztosított egy fő összekötő elhelyezését, valamint élelmezését az előkészítő részleg beérkezésétől biztosítottuk.

A tábor tűzvédelmét saját erővel és eszközökkel biztosítottuk.

Az elrendelt tábor építési követelményeknek megfelelően az előkészítő részleggel kiszállítandó htp. ag.-okról részletes számvetést készítettünk.

Az itt kiszállítandó egyéb anyagokat (dekoráció, világítófelszerelés stb.) az illetékes fegyvernemi főnökkel egyeztetettük és a berakást koordináltuk. A tábor előkészítő részleg szállítmányának összeállításáért és útbaindításáért az E PK HTPH volt a felelős.

3. Közlekedési biztosítás:

A vasúti és légi szállításokat a HM 015/1976. (HK 6.) sz. utasítása alapján szerveztük és hajtottuk végre, szigorúan betartva a harcászati szabályzat 11. sz. melléklete, a katonai szállítási utasítás I. rész 200. pontja (8. fejezet) előírásait, valamint a Közl./10. sz. utasításban meghatározottakat.

A csapatszállítás tervezését és irányítását vasúton az MN és a SZH Közl. Szolg. Főnökségei szervezték a gördülő- és szállítóanyag eszközigenylések alapján.

A vasúti szerelvények biztosítása a leadott igénylések alapján történt.

A szállítmányok berakása és kirakása:

Berakóállomások: Szombathely, Tata.

Kirakóállomások: Mukacsevo és Dobroszin.

(A gyakorlat végén ezek voltak a berakóállomások is.)

Az előkészítő részleg szállítmányainak átrakása, fogadása és átadása a határellenőrző-átesztelő pontokon, valamint a bevezetés SZU területére a szovjet vasutak, valamint az MNK. KM között érvényben levő megállapodások alapján valósult meg. Az ehhez szükséges szerveket és képviselőket az illetékes KSZF-ségek biztosították.

A vasúti szállítás során az új típusú rögzítőeszközök használata a teljes menetvonalon elfogadott volt.

Tartalékként elszállítottunk vonatonként 10 klt hagyományos (kötözőhuzal) rögzítőanyagot.

A technikai eszközök rögzítését a fenti utasítások előírásai, valamint a be- és kirakóállomásokon szolgálatot teljesítő KSZF-ség képviselője követelményei szerint hajtottuk végre.

A felkészülés időszakában a vasúti szállítás irányítására kijelölt szolg. személyek részére (Közl./10. sz. ut. 99., 102., 105. pontjai, valamint az 1982. évi uzsai módszertani bemutató alapján) a ho. SZSZF foglalkozást vezetett le 1985. 07. 23-ig. A gép- és hjmű. vez. állomány részére szintén levezetésre került az előbbi időpontig vasúti rakodási módszertani foglalkozás, a teljes személyi állomány részére ki lettek hirdetve a biztonsági rendszabályok. Kiemelt figyelmet fordítottunk a ZIL-131 típ. hűtő- és kenyérszállító gk. vez.-k begyakoroltatására, a felépítmény emeléséhez szükséges emelőkereteket a 4. sz. VERA-tól (Győr) biztosítottuk az 1985. 07. 26-tól, 08. 20-ig terjedő időszakra.

Az előírt tervokmányokon kívül *szállítmányonként* rendelkeztek a következő okmányokkal:

- 11. hk. ho. PK-a által aláírt és a ho. körbélyegzőjével ellátott „JEGYZÉK” és „KIMUTATÁS”;

- 3 db katonai szállítmánylevél + 3 db jegyzék;

- 4 db SZMGSZ fuvarlevél + 5 példányos rovatlap;

- bárcák 2-2 példányban rakmintás technikát és veszélyes anyagokat (VÁK) szállító vagonok után;

- név szerinti kimutatás a szerelvényen utazó személyi állományról.

Az SZMGSZ fuvarlevelet és bárcákat a berakó-vasútállomáson szereztük be.

A szerelvényekkel kiérkező fedett vagonokból Dobroszin vasútállomáson nem romlandó élelmiszerek és kenyérliszt, burgonya, tartalék ruh.-i ag.-ok, sátrak, hajtó-, kenő- és karbantartó ag.-ok, tűzifa, valamint egyéb ag.-ok tárolását megszerveztük, VEÁ-ként működtettük, az anyagkiadások rendjére intézkedtünk. A vagonok őrzés-védelmét saját erőnk és eszközeinkkel végeztük. Az állomásra SZH 1 fő tts. segítőt kirendelt.

A vasúti szállítás során Dobroszinig 50 órával, Munkácsig 36 órával számoltunk. Az előírt (10, 5 nap) pontosításokat minden esetben végrehajtottuk szolgálati úton. A lőszer átmálházását átszerelt szovjet vasúti kocsihoz Szombathely vasútállomáson hajtottuk végre úgy, hogy az első előkészítő szerelvényvel indítottuk útba.

A gk. szállítások SZU területén történő lebonyolításának menetvonalait az előzetes szemrevételezés során SZH és MN közlekedési szervek képviselői megadták, a forgalomirányítást a SZH és MN erői közösen végezték.

A gyakorlat előkészítésével kapcsolatos ag. szállításokat az MNHF 108/1982. sz. int. alapján, a takarékoság szem előtt tartásával - diszpécserszolgálat koordinálásával - hajtottuk végre.

4. Egészségügyi biztosítás:

Az eu.-i biztosítást szervezetszerű és megerősítésül kapott erőikkel és eszközeikkel, valamint az SZH által kijelölt kórházak igénybevételével szerveztük meg és hajtottuk végre. Ezred eu. szolgálatát megerősítettük: 4 fő tart. orvossal,

4 db sgk.-val,

2 fő eu. tts.-sel,

2 fő eu. katonával.

A ho. EÜSZF 1985. 07. 23-ig a gyakorlatra elvonuló állomány részére foglalkozást vezetett le az ön- és kölcsönös segélynyújtás, sérültek ellátása, szállítása tárgykörből 2 órában.

Az elvonuló állomány csapatorvosi szűrését 1985. 07. 15-ig hajtottuk végre. Igény esetén katonai szűrőcsoportot biztosítottunk 1985. 07. 16-ra Szombathelyre. A ho. op. csoport szűrését az MN 6. sz. KK-ban (Győr) végeztettük el.

Az elvonuló állomány 30 napos eu.-i ag.-i készletét kiszállítottuk. A készletek összeállításakor számoltunk az esetleges kigyómarásos megbetegedésekkel is. Az elvonuló orvosok rendelkeztek a sürgősségi, valamint az első orvosi ellátáshoz szükséges eszközökkel. Az erős hatású és kábító, fájdalomcsillapító szerek kivételét csak az orvosi táskában az orvosok személyes felelőssége mellett engedélyeztük.

A tábor rendelkezett: betegellátás biztosító, sátorban berendezett rendelővel, annak telepítéséhez szükséges készletekkel, valamint 1 db új típusú kötözőgk.-val.

A személyi állomány fogászati ellátásához számoltunk 1 fő fogorvossal és (az eu. z. egy MZ) fogászati gk.-val.

A vasúti szállítás eu.-i biztosítását szerelvényenként orvossal, vagy felcserrel és 1 sgk.-val szerveztük meg és hajtottuk végre. Szerelvényenként berendeztünk segélyhelyet, meghatároztuk berendezését és felszerelését (alapul az uzsai módszertani bemutatót vettük), a működésének rendjét. SZU területén a segélynyújtást és kiűrtést saját erőinkkel és eszközeinkkel biztosítottuk.

Kijelölt kórházak a vasúti szállítás során: Mukacsevo, Sztri, Lvov előrevonás során Uzgorod, Mukacsevo, Szambor, Lvov voltak.

A táborban való tartózkodás időszakában keletkező sérülteket saját eszközeinkkel adtuk le – összesen 6 fő – Lvov katonai kórházba, ahol a szakorvosi, szakosított szakorvosi és fekvőbeteg ellátást a SZH biztosította. Az így kórházba szállított személyekről az EÜSZF nyilvántartást vezetett, gondoskodott visszaállításukról. A gyakorlat befejezése után csak a nem szállítható betegeket hagytuk hátra – 2 fő égési sérült – a kijelölt eu.-i intézményben. Hazaszállításukat az MN EÜSZF-ség útján biztosítottuk.

A vasúti szállítás menet és táborozás során fokozottan ellenőriztük a higiénias, járványvédelmi rendszabályok betartását. Megköveteltük, hogy a személyi állomány ivóvizet csak a kijelölt helyen vételezzen, rendszeresen vizsgáltuk annak minőségét.

A gyakorlat körzetének közegészségügyi-járványügyi helyzetéről a SZU képviselője a beérkezéskor a szükséges adatokat megadta, a továbbiakban minden lényeges változásról tájékoztatást adtak.

A gyakorlatról történő visszaérkezéskor az állomány elrendelt szűrővizsgálatát végrehajtottuk.

5. Üzemanyag-ellátás:

A gyakorlaton részt vevő alárendeltek gép- és hjmű.-veik teljesen feltöltött és leplombált üzemanyaggal indultak el a gyakorlatra. A 15. gl. e. hajtóanyagból a gyakorlaton részt vevő valamennyi technikai eszköz után illetményes ho. szintű mozgó- és kiegészítő készletek, kenő- és karbantartó anyagból a gyakorlat teljes időtartamára szükséges mennyiséget kiszállítottuk. Az e. üzemanyag szolgálatát úgy erősítettük meg üzemeltető eszközökkel, hogy a menet folyamán az üzemanyag utántöltést biztosítani

tudták. A nagy távolságú (350 km-es) menet alatti tömeges üza. feltöltést a megteendő távolság felénél 160–170 km-es menet után és a körletbe való beérkezéskor biztosítottuk az élm. ellátással és technikai kiszolgálással összhangban.

A feltöltés végrehajtására egy lánctalpas és egy kerekes töltősört állítottunk be. A feltöltés végrehajtása után DOBROSZIN VEÁ-ról a leürült töltőeszközöket feltöltöttük és a körletbe való beérkezés előtt a menetet végrehajtó technikai eszközök feltöltését ismételten végrehajtottuk.

A feltöltés végrehajtására a 15. gl. e. biztosított 10 db URAL tö. gk.-t, megerősítésül kapott a 25. hk. e.-től 2 db, a 120. ello. z.-től 6 db URAL tö. gk.-t. A 18 db tö. gk.-t hajtóanyaggal feltöltve az előkészítő részleg vasúti szerelvényével szállítottuk ki a gyakorlatra.

A menet és a gyakorlat során felhasznált üza. pótlása céljából DOBROSZIN vasútállomáson tartály-, illetve fedett vagonokban tároltunk megfelelő készleteket. A vagonokban biztosításra kerülő hajtóanyagokat úgy igényeltük, hogy azok az előkészítő részleggel kiszállításra kerültek DOBROSZIN vasútállomásra.

A táborhelyen berendeztük a tábori üza. raktárt és töltőállomást, melynek működését őrzés-védelmet a HDS PK 32/1979. sz. int. követelményei szerint szerveztük meg és biztosítottuk. A norma szerint szükséges tűzoltókészülékeket a helyőrségből szállítottuk ki. A töltőállomáson a gép- és hímű.-vek feltöltését (a maeg. gimű.-veivel együtt) naponta hajtottuk végre.

A gyakorlatra történő felkészülés időszakában részt vevő egység üza. szolgálata végrehajtotta az elvonuló gép- és hímű.-vek, munkagépek tartályaiban, a kannákban, hordókban tárolt üza.-ok minőségének és mennyiségének, az üza. technikai eszközök tisztaságának ellenőrzését.

A gyakorlat során rendszabályokat foganatosítottunk a takarékosági követelmények érvény-rejuttatása, a jogtalan és nem rendeltetésszerű üza. felhasználás megakadályozására.

6. Élelmezési ellátás:

Az élm.-i ellátást az ellenőrzött és jóváhagyott étlap alapján szerveztük. Az étlap összeállításánál figyelembe vettük a vasúti szállítások időpontját, a nagy távolságú menet ellátási követelményeit, a táborozás idejét, valamint a dinamika napjait. Úgy terveztük, hogy a gyakorlat színhelyén az alábbi élelmiszerek vételezésére nyílt lehetőség: sertés- és marhahús, nyári szalámi, tej, tejföl, túró, sajt, vaj, burgonya, fejeskáposzta, vöröshagyma, paradicsom, uborka, kenyér. A szovjet hadseregtől átvételre kerülő anyagokról az igénylést magyar nyelven 1985. július 04.-ig az 5. HDS ÉSZF-nek felterjesztettük. A futárrepülő-járatral megszerveztük a zöldsézelék és gyümölcs, valamint egyéb szükséges élm. utanszállítást.

A gyakorlaton a sorállomány részére az I. sz., a ht. és pa. állomány részére a VI. sz. élm. norma volt illetményes, melyek pénzértéke max. 10%-kal lett túllépve.

A gyakorlatra a csapatok 3–4 ja. romlandó élelmiszert és kenyeret, valamint 15–16 napi nem romlandó és 5 ja. tartalék (hideg) ételmezt szállítottak magukkal az alábbiak szerint:

Az előkészítő részlegnél konyhavagonban 4 ja. romlandó, nem romlandó élelmiszert, valamint kenyeret és raktárvagonban 12 ja. nem romlandó, továbbá 2 ja. tartalék (hideg) ételmezt.

A hazai területen vasúti szállítást végrehajtók élm. ellátó részlegeinél 2 ja. romlandó és nem romlandó élelmiszert, 2 ja. kenyeret és 1 ja. tartalék (hideg) ételmezt.

A menet élm. ellátására szervezett ellátó pontokon (előre és a szerelvények ellátásától függetlenül készletezve) 2 ja. romlandó és nem romlandó élelmiszert Záhonyban a HDS által kirendelt egységtől vételeztünk 2 ja. kenyeret, valamint 1 ja. tartalék (hideg) ételmezt.

A személyi állomálynak kiadásra került: 1 ja. tartalék (hideg) ételmezt és 1 ja. tartósított (fóliás) kenyér.

A vasúti szállítás során ht. állomány étkeztetését a tisztai személyszállító vagonokban a KSZF-ség által biztosított vasúti étkező asztalokon, a tábori tisztai étkező felszerelésével szerveztük. A

sorállomány étkeztetését a leg-i személyszállító vagonokban, evőcsészében biztosítottuk. Vagonként megteremtettük ezen eszközök mosogatásának és fertőtlenítésének lehetőségét. A vasúti szállítás során a feketekávé főzését – a konyhavagon kivételével – a többi vagonban megtiltottuk.

A *menet során* a komplex feltöltések helyén telepítettünk élm. ellátó pontokat, és a beérkezők részére folyamatosan melegétkeztést, ivóvizellátást biztosítottunk.

A táborozás és a gyakorlat idejére főzőpontokat működtettünk, ahol berendeztünk pk-i és tisztí étkezdét, a sorállomány részére étkezősátrat. A sorállomány étkeztetését evőcsészékből, saját evőkészlettel szerveztük. A ti.-i és tts.-i állomány étkeztetését porcelán étkészlettel végeztük. Rendelkeztünk 30 főre tartalék ti.-i és 100 főre legénységi étkeзде felszereléssel az esetenkénti baráti látogatások biztosításához.

Az előkészítő munkákhoz táborparancsban naponta biztosítottunk konyhai kisegítő munkásokat (minden 50 fő étkező után 1 fő), kiszállítottunk konyhai gépeket (burgonyahámozó, kenyérszeletelő, univerzális konyhagép stb.).

Megteremtettük a 3 fázisos mosogatás feltételeit, biztosítottuk az állandó melegvizet és tisztító-, fertőtlenítő anyagot.

A gyakorlaton részt vevő állomány részére megszerveztük a meleg ebéd MKO-ban történő kiszállítását és kulturált kiosztását. Telepítettünk tisztí és legénységi étkezősátrakat az étel elfogyasztásához.

Az ivóvizellátást a vasúti szállítás időszakában a szerelvények ellátandó létszámától függően vízzállító gk.-val, illetve vízzállító ufó.-val biztosítottuk. A táborozás, illetve a dinamika idején a víztároló és szállító eszközök elosztását terveztük. A vasúti szállítás idején ivóvíz-utántöltésre a határ menti ki-, ill. átrakóállomáson került sor, a menet végrehajtása alatt a szemrevételezés során kijelölt helyeken. A gyakorlat színhelyén az ivóvíz-vételezésre kijelölt hely DUBROVCE (6 km-re a tábortól) volt.

A gyakorlaton felhasználásra került vízzállító és tároló járművek, eszközök tartályait fertőtlenítettük, biztosítottuk a szivattyúk működőképességét. Az MKO-hoz rendszeresített egységfelszereléseket, sátrakat, ellasztikus tartályokat, tartalék alkatrészeket elszállítottuk, tartalék égőfejeket a ho. egységeitől történő bevonással, normán felül is biztosítottuk.

A romlandó élelmiszerek hűtését a kiszállított hűtő- és kenyérszállító gk.-kal végeztük, melyet a gyakorlat megkezdése előtt szervizeltettünk a KOHUSZ vállalatnál. Ezzel egyidőben – az MN ÉEK PK-val egyeztetve – kiképeztettünk 1 fő hűtőgk. vezetőt a kisebb hibák elhárítására, biztosítottunk tartalék alkatrészeket, gázt stb.

A gyakorlat során hűtőgk. tartalékot képeztünk, melyet váratlan meghibásodás esetén felhasználtunk.

Katonai kereskedelmi ellátást a CSHSZ VI. rész 992–1001. pontjai alapján elrendeltek alapján végeztük, végrehajtásáért a 15. gl. e. ÉSZF-ét tettük felelőssé. Rendelkeztünk az előírt okmányokkal (bizományosi szerződés, megrendelés, kiadási utalvány, nyugta-ellen nyugta, terhelési-jóváírási könyv). A napi bevételt nap végén – beszolgáltatási jegy alapján – a tábor pü. szolgálatának átadtuk.

Első ellátmányként a nagy tárolóhelyet igénylő anyagokból (pl. üdítőitalok) 8 napi, a többiből a felmért szükségleteknek megfelelő készletet vittük magunkkal. Utánpótlást a futárrepülő-járat útján biztosítottunk. Kiemelt figyelmet fordítottunk a feketekávé biztosítására, a jogtalan haszon-szerzés megakadályozására.

Számvetési követelményként naponta 1 doboz cigarettával, 2 üveg üdítővel és 2 adag feketekávéval számoltunk. Az árukészlet értékénél figyelembe vettük, hogy a személyi állomány a gyakorlat teljes időtartamára előre megkapja illetményét és szovjet rubelben a napi díját.

A tábor területén a SZH édesség, dohányáru, alkoholmentes italok és ajándéktárgyak árusítására katonai kereskedelmi boltot (lavka) üzemeltetett. A bolt választékát a SZH összekötője útján szabályoztuk. A boltban csak szovjet valutáért (rubel) lehetett vásárolni.

7. Ruházati ellátás:

A ti.-i, tts.-i áll. öltözete az utazás időtartama alatt a nyári és átmeneti időszaknak megfelelő köznapi, illetve sportruházat volt. A teljes elvonuló sorállomány az alapfelszerelés II. részét vitte magával.

A vasúti szállítás, begyakorlás és gyakorlat idejére jó minőségű 65 M gyak. ruhát biztosítottunk.

A vasúti szállítás és a menet alatt az állomány egységes öltözetét a szállítmány, a táborban az időjárásnak megfelelő öltözetet a tábor pk.-a szabályozta.

A ht. állomány ruházati cikkei, a sorállomány ruházata és felszerelése csak jó minőségű, javításmentes lehetett, beleértve a bakancsot, nyári sapkát, evőcsészét, kulacsot, rohamsisakot, málhazsákot és tornafelszerelést is.

A ht. állomány ruházatának szállításához kimenőruha dobozokat biztosítottunk, melyet névcímkevel láttak el.

A sorállomány rendszeresített HR fehéreneműjét nem vitte magával, helyette egy rend fehéreneműt biztosítottunk a fehéreneműcsere végrehajtásához a málhazsákban szállítva.

A gyakorlaton részt vevő állomány után az alábbi cserekészletet szállítottuk ki:

- felsőruha 200% (zubbony, nadrág);
- kabát, kabátbélés 10%;
- fehérenemű 4 rend/fő (zöld ing, tornatrikó, törölköző);
- lábbeli 50%;
- felszerelési cikkek 20% (kulacs, evőcsésze fedővel, nyári sapka);
- nyári zokni 100%.

A ht. és pa. áll. a fehérenemű kiszállítását olyan számvetéssel szerveztük, hogy a hazai területen végrehajtott mosatásra nem volt lehetőség.

Az állomány részére biztosítottunk karbantartó anyagokat (mosószer, kulacsos karabíner, evőcsésze-hordkengyel, gombok, cérnák, hydrostopp cipőkrém, bakancsfűző, csillagok). Kiemelt figyelmet fordítottunk a szakács- és pékállomány ruházatának és rendszeres cseréjének biztosítására. A pékállomány részére is szakácsnadrágot és -kötényt biztosítottunk.

Megszerveztük a személyi állomány vasúti szállítás előtti fürdetését és fehéreneműcseréjét, biztosítottuk a vasúti szállítás idejére a meleg mosdóvíz ellátását. A táborba történő beérkezés után a fürdetőpontot azonnal telepítettük, megszerveztük a menettel beérkező állomány fürdetését. A fürdetőponthoz 4 db FMG-t, 4 klt. felszerelést biztosítottunk. A személyi állomány részére a fürdetést és fehéreneműcserét 3 naponta hajtottuk végre.

A személyi állomány 100%-a részére biztosítottunk pihenő-, étkező- és kultursátrakat, valamint fegyversátrakat. A fedtetést univerzális tábori ágyon szerveztük. Részletes számvetés alapján a ti.-i sátrakban biztosítottuk a szükséges vödör és lavór mennyiséget. A sorállomány részére mosdósátrakat telepítettünk villanyvilágítással és az előírt berendezéssel.

A vezetőorvossal egyeztetett helyen telepítettük a latrinákat, a ht. állomány részére tábori WC-t állítottunk fel, higiénias ellenőrzését fokozottan biztosítottuk.

A vasúti szállítás és a táborozás idejére a teljes személyi állományt hálósákkal láttuk el. Kiszállított sátrak és hálósákok jó minőségűek voltak.

A személyi állomány hajvágását az indulás előtt elvégeztük. A táborban berendeztünk szolgáltató és fürdetőpontot, amely képes volt a fürdetésben és fehéreneműcserén kívül a ruházati felsze-

lések kijavítására, a felsőruházat vasalására, a mosógépes mosás elvégzésére és hajvágásra. Az ehhez szükséges szabó és fodrász szakképzettségű katonákat a megfelelő mennyiségű és minőségű felszereléssel biztosítottuk.

A kijelölt forgalomszabályzó alegységeket kifogástalan állapotú, rendszeresített ruházattal és felszereléssel láttuk el.

II.

A harcászati gyakorlat hadtápbiztosításának főbb tapasztalatai

1. Felkészülés vonatkozásában:

A kiadott szervezési intézkedésekben foglaltak alapvetően végrehajtásra kerültek. Az elrendelt htp. anyagi készleteket megalakították, a meghatározottak szerint lelépcsőzték.

A személyi állomány rendelkezett az előírt ruházati készletekkel, pihentetési eszközökkel. A szállító gépjárművek, htp. technikai eszközök felkészítése a gyakorlatra hiányosan történt meg, ezért fordulhatott elő például, hogy egy MKO kereke menet alatt kiesett. A felkészülés során nem hajtották végre a mozgókonyhák, vizutánfutók, vízszállító gépjárművek műszaki felülvizsgálatát, szükséges javítását, karbantartását, festését.

A vasúti szállításhoz szükséges anyagokkal (rögzítő eszközök, híradó eszközök, okmányok, élelmezési anyagok) rendelkeztek. A szállítmányok szolgálati személyeit és személyi állományát kötelmeikből és a biztonsági rendszabályok betartásából felkészítették.

A vasúti ellátóállomás anyagi készleteit időben bemálházták, működéséhez szükséges eszközöket, okmányokat megalakították. Az egészségügyi ellátáshoz szükséges feltételeket megteremtették, szakállomány felkészítését végrehajtották. A nagy távolságú menet htp. biztosítására a személyi állományt, technikai eszközöket kijelölték, anyagi készleteit megalakították. A tábor létrehozásához, működéséhez szükséges személyi, technikai, anyagi feltételekkel rendelkeztek.

Összességében a htp. technikai eszközök felkészítésének kivételével a szervezési intézkedésben meghatározottak alapján készültek fel a gyakorlatra.

2. Végrehajtás vonatkozásában:

A tábor előkészítését, felépítését a HDS PK 57/1980. sz. intézkedésében meghatározottak szerint hajtották végre. A sátrak felállításánál nem vették figyelembe a szervezési intézkedésben meghatározottakat. (Az új, újszerű, használtabb sátrakat külön-külön részlegenként állítsák fel.) A tábor előkészítését időben, szervezeten hajtották végre.

Vasúti szállítások a szervezési intézkedésben meghatározottak szerint, az erre vonatkozó utasításoknak megfelelően kerültek végrehajtásra. A vasúti szállítások htp. biztosítása, be- és kirakasa a meghatározott időben szervezeten, a követelményeknek megfelelően ES és RES nélkül zajlott le.

Az egészségügyi biztosítást, – annak ellenére, hogy az alakulat EÜSZF-e a gyakorlaton nem vett részt – jól szervezték és hajtották végre. Hiányosságként merül fel, hogy az ambuláns naplót csak az ellenőrzésen adott parancs után fektették fel, melyben az addig ellátott betegek adatait utólag bevezették. A betegellátáshoz, a nagy távolságú menet, valamint a harcászati feladat eü.-i biztosításához szükséges mindennemű feltételekkel rendelkeztek, azokat jól hajtották végre. A SH telepítése szabályosan, azonban nem megfelelő terepen (sáros, vizes) került végrehajtásra. A higiénia-járványvédelmi rendszabályok betartását folyamatosan ellenőrizték, azok betartására intézkedtek.

A gyakorlat üzemanyag-ellátása zökkenőmentesen került végrehajtásra. Az elrendelt anyagi készletekkel, technikai eszközökkel rendelkeztek. A harc- és gépjárművek feltöltését folyamatosan hajtották végre. Az üza.-raktárt és feltöltő helyeket a HDS PK 32/1979. sz. intézkedésének megfelelően telepítették és üzemeltették. A nagy távolságú menet feltöltésére kijelölt töltősört nem gyakoroltatták be feladataik, követelmények szerinti ellátására. A BMP-hez szükséges motorolaj a 3.

szerelvénnyel került kiszállításra, ezért a nagy távolságú menet alatt történő feltöltéskor motorolajat nem tudtak a harcjárműveknek kiadni. A BMP-be átlag 180–220 liter gázolajat töltöttek fel. A 130–140 km-es közepesen magashegyi hadiutakon végrehajtott menet után úgy ítélték meg, hogy a harcjárművek fogyasztása jó.

A gyakorlat ételmezési ellátását a szervezési intézkedésben és szakutasításokban előírtak szerint hajtották végre. A személyi állomány ételmezését a jóváhagyott étlap alapján szervezték és hajtották végre. Az ételek elkészítésének minősége több esetben kifogásolható volt. A főzőtér tisztasága, rendje esetenként nem volt elfogadható, annak ellenére, hogy 4 tts. volt ide beosztva. Hiányosságként jelentkezett, hogy a hentesek védőfelszerelés nélkül dolgoztak, melyeket otthon hagytak.

Az ételmezési szaktechnika karbantartását, folyamatos tisztántartását csak előjárói ráhatásra hajtották végre. A vízellátást a táborban megfelelő szinten oldották meg, azonban a harcászati feladat végrehajtása során a GYÜK-be nem volt megszervezve. Az ételminták eltételét szabályosan, minden esetben végrehajtották. Az állomány gyümölcs és zöldséget (paradicsom, paprika) ellátása kielégítő volt. A nagy távolságú menet élm. ellátása szervezeten történt, azonban a lánctalpas feltöltő helyen biztosított meleg étel kiadásához a személyi állomány 10%-a ment, amely az alegységpk.-ok mulasztásából adódott. A létszámnak megfelelő konyhamunkásokat az ezred több alkalommal a táborban nem biztosított. A katonakereskedelmi cikkel történő ellátás zökkenőmentesen került végrehajtásra, azonban a visszaszállítás során az első szerelvények BÁ-in ezt nem biztosították. Külön kiemelhető a SZU HDS katonakereskedelmi mozgó boltjainak a jó működtetése a táborban.

A gyakorlat ruházati ellátását jól szervezték és hajtották végre. Az elrendelt készletek biztosították a személyi állomány fürdetését, fehérnemű és felsőruházat cseréjét. Az állomány fürdetése folyamatosan került végrehajtásra. Karbantartó anyagokkal történő ellátás biztosított volt. A szakács és felszolgáló állomány öltözetének biztosítása megfelelt a követelményeknek.

Az állomány pihentetését 65 M. sátorban tábori ágyakon, hálózsákkal jó színvonalon oldották meg. Az elrendelt sátrakat (pihenő, kultúr, FV szoba, fürdető, mosdó) biztosították. A spec. ruházat biztosítása az előírások szerint történt. A futárrepülőgéppel kiszállított ruházati anyag biztosította a személyi állomány díszszemlén történő kulturált megjelenését.

A vasúti ellátó állomás működése a kezdeti nehézségek ellenére szervezeten, az előírások szerint működött. Minden esetben biztosította a vételezők részére az előírt anyagokat.

A katonai körzet élm. raktára minden esetben időben, zárt mennyiségben és minőségben biztosította a romlandó élm. anyagokat.

A harcászati feladat htp.-biztosítási terve jó színvonalon került kidolgozásra. A résztervek, szakmai tervek előírás szerint megalapozott számvetésekkel kellő tartalommal készültek el. Az éleslövészet htp. biztosítása (víz biztosítás kivételével) szervezeten került végrehajtásra.

A vasúti visszaszállítás során az első lánctalpas szerelvény nem a kijelölt útvonalon menetelt a berakóállomásra. (A menet egy részét aszfalt úton tették meg.)

III.

Következtetések, javaslatok

A gyakorlat htp.-biztosítását a hiányosságok ellenére eredményesen hajtották végre. Zökkenőmentesen került végrehajtásra a személyi állomány egészségügyi, ruházati ellátása. A harc- és gépjárművek üza. feltöltése – a menet kenőanyaggal történő biztosítása kivételével – biztosított volt. A vasúti szállítás terv szerint, az előírtaknak megfelelően történt. Az ételmezési ellátás a hiányosságok ellenére megfelelő színvonalú volt.

A htp.-biztosításban nem merült fel olyan hiányosság, ami a gyakorlat eredményes végrehajtását akadályozta volna. A résztvevő operatív csoportokba beosztott és az ezredhadtáp szakállománya további tapasztalatokat szerzett a külföldi területeken végrehajtandó közös harcászati gyakorlatok előkészítése és végrehajtásában. Tovább bővítették a korábbi „KÁRPÁT-85” gyakorlatok hadtápbiztosítása terén szerzett tapasztalatokat, az együttműködő gl. hadosztály, a gl. e. és a Kárpátmelléki katonai körzet hadtápszakállományával a fegyverbarátságot, az együttműködést.

Igen figyelemreméltó tapasztalatokkal gazdagodtunk a nagy távolságú vasúti szállítások végrehajtása hadtápbiztosításában, az áttengelyezések terén. Kiemelkedően figyelmes, tervszerű munkát végeztek a magyar és a szovjet katonai közlekedési szervek az egyes katonavonatok átrakása, áttengelyezésekor, a szovjet személykocsik biztosításánál. Az előkészítő részlegekkel (két katonavonaton) alapvetően minden – az ellátáshoz, táborozáshoz szükséges – anyagi, technikai eszközöket, készletet határidőre beérkeztettek, így a vasúton – MUKACSEVO-tól – hadiutakon és a közúton meneteltetett részlegek fogadása zökkenőmentesen biztosított volt.

Az előjárási követelményeknek megfelelően – a katonai körzet gyakorlóterén – biztosított táborhelyen az élet-, a szolgálati és munkafeltételek határidőre biztosítottak voltak. A több, mint 26 vasúti kocsihoz berendezett VEÁ működésének minden feltétele biztosított volt. Innen a táborhelyen berendezett ellátópontok naponta önállóan – vagy a szükségletnek megfelelően – vételezték a hadtápbiztosítást, a fegyverzettechnikai és egyéb fegyvernemi anyagokat.

Külön kiemelésre kívánkozik a lánctalpas és kerekes részlegek 180 illetve 300 km-es átcsoportosítása hadtápbiztosítása feltételeinek megszervezése és végrehajtása. A lánctalpas részlegbe 42 db BMP és 5 db harckocsi vontató, a közúton előrevonásra került 140 db kerekes harc- és gépjármű. A lánctalpas és kerekes részlegek teljeskörű mindenoldalú hadtápellátása az ÖPK-ban megtörtént. A részlegek további hadtápbiztosítása érdekében, a táborhelyen települt előkészítő részlegek állományából kikülönített egy-egy komplex feltöltő részleg az éjjelre történő körletekbe – meghatározott időre – előrevonásra került, ahol végrehajtottuk a harc- és gépjárművek hajtóanyaggal való utántöltéseket, a személyi állomány részére melegétkezés kiosztását, katonakereskedelmi és egészségügyi ellátását. Ezután a komplex feltöltő részlegek menetük után a táborhelyen felkészültek és végrehajtották a beérkező lánctalpas és kerekes oszlopok TH-re történő beállás utáni feltöltéseket, a személyi állomány fürdetését, fűtőműködését és melegétkezéssel való ellátást. (Részleteiben az 1. sz. mellékelt vázlat szerint.)

A tapasztalatok alapján javaslatként megfogalmazásra kívánkozik, hogy a hadtápellátás érdekében a legszükségesebb hazai tartósított romlandó élelmiszeri anyagok teljes szükséglete kerüljön kiszállításra, az igénynek megfelelő gyümölcsfélék légi úton történő kiszállítása volumenének és gyakoriságának a növelése szükségesnek látszik. Annál is inkább, mivel a szovjet együttműködő fél pl. az almát 1000 km távolságból szállította a VEÁ-ra, ami minőségileg a hazaitól eltért.

A gyakorlat eredménye méltóan reprezentálta azt, hogy a személyi állomány képes megbízhatóan tevékenykedni a hazainál nehezebb terepviszonyok és körülmények között, a htp. ellátásban részt vevő ht., tsz. és sorállomány magasfokú, példás felelősségről tett tanubizonyoságot a funkcionális feladatok előkészítése és végrehajtása során. Ebben kiemelkedő volt a szállításokat tervező-szervező ht., tsz. illetve gépkocsivezetői, szakács és a VEÁ állománya.

(Melléklet a folyóirat végén található.)

A hátszázvédelmi csapatok hadtáp-rendszergyakorlatának tapasztalatai

S. Nagy József alezredes

A Hátszázvédelmi Parancsnokság középtávú felkészítési tervének egyik jelentős rendezvénye az ötvenként végrehajtásra kerülő hadtáp-rendszergyakorlat. A közelmúltban lezárult öt éves fejlesztési időszakban a hátszázvédelmi csapatok jelentős számú gyakorlatot hajtottak végre, melyek során a csapathadtáp alegységek és a hadtáp vezető szervek gyakorolhatták a háborús alkalmazás során jelentkező hadtápbiztosítási feladataik végrehajtását. A csapatok felkészítésének differenciált rendszere lehetővé teszi a különböző felkészítési formák tudatos, tervszerű egymásra építését. A parancsnoki és szakkiképzések keretében a hadtáptörzsek állománya elsajátítja a háborús tevékenységek hadtápbiztosításának elméleti kérdéseit, (az „M” alakulatok vezető állománya ugyanezt az „M” parancsnoki foglalkozások keretében végzi el), ezt követően parancsnoki és törzshadijátékok, parancsnoki és törzsvezetési gyakorlatok, majd alegység-, egységgyakorlatok, „M” összekovácsolási gyakorlatok keretében hajtják végre, gyakorolják be háborús feladataikat.

A hadtáp felkészítésének rendszerében a legmagasabb szintű kiképzési forma a hadtáp-rendszergyakorlat, amelynek keretében a közös tevékenységekben részt vevő, a háborús alkalmazás során egymással kapcsolatba kerülő, vagy együttműködő csapatok hadtápszervei, hadtápagegységei, együttesen gyakorolják a biztosítás valamennyi területén jelentkező feladatok végrehajtását.

A hadtápkiképzés, felkészítés fenti rendszerének keretében került sor 1985. szeptember 04-13. között a hátszázvédelmi csapatok hadtáp-rendszergyakorlatára, a korábbiakhoz viszonyítva új módszer alkalmazásával.

A hadtáp-rendszergyakorlat elgondolásának, kialakításában lehetőséget kaptunk arra, hogy ráépítsük gyakorlatunkat az MNHF elvtárs által vezetett „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlatra. Ennek rendkívül komoly jelentősége volt mind a felkészítés hatékonysága, mind a napjainkban egyre erőteljesebben jelentkező gazdaságossági, takarékosági követelmények érvényesítése szempontjából. Lehetővé vált ezzel egyrészt, hogy teljes egészében a csapatokkal együtt gyakoroljanak a hadtápszervezetek és valós, éles ellátási feladatok végrehajtásán keresztül gyakorolják be háborús feladataikat, másrészt megtakaríthatunk jelentős költségeket azzal, hogy nem volt szükséges a hadtáp-rendszergyakorlat érdekében különböző csapatok igénybevitelére, különböző, csak a hadtáp-rendszergyakorlat céljait szolgáló hadtápszervezetek bemozgatására és igen sok ezzel járó anyagi-technikai eszköz igénybevitelére, számos előkészítő feladat végzésére.

A „TRANZIT-85” gyakorlaton részt vett a hátszázvédelmi csapatok állományából egy közlekedési dandár csapatokkal és törzsekkel, egy közlekedési dandár törzsekkel és operatív csoportokkal, a stratégiai pontonos dandár törzse és egy pontonos zászlóalj teljes hadiállománya, a hadihajós dandártörzs operatív csoportja, a komendáns ezred, a híradó ezred és a VCS zászlóalj részei. Ezen csapatok tevékenységének hadtápbiztosítása képezte alapvetően a hadtáp-rendszergyakorlat lényegét, alárendelve célkitűzéseinket minden tekintetben a „TRANZIT-85” gyakorlat elgondolásából eredő háborús alkalmazási feladatok megvalósításának.

1. A hadtáp-rendszergyakorlat elgondolásának főbb elemei

A *gyakorlat tárgya* volt a hátszázvédelmi csapatok magasabb harcckészültségbe helyezésének, mozgósításának hadtápbiztosítása a mozgósítást végrehajtó csapatok hadtáptörzseinek, hadtápalegységeinek megalakítása, összekovácslása, a kijelölt körletek elfoglalása, a csapatok háborús alkalmazása hadtápbiztosításának megszervezése, a „TRANZIT-85” gyakorlaton részt vevő csapatok valós hadtápbiztosítási feladatainak végrehajtása.

A *gyakorlat fő célkitűzéseiként* azt határoztuk meg, hogy a résztvevő hadtáptörzsek, hadtápalegységek zökkenőmentesen hajtsák végre a „TRANZIT-85” gyakorlaton részt vevő csapatok minden oldalú ellátását. E célnak rendeltük alá a különböző mozzanatok tanulmányi kérdéseit is. További célkitűzésünk volt, hogy jártasságot szerezzenek az érintett csapathadtápok a magasabb harcckészültségbe helyezés, mozgósítás hadtápbiztosításában, a hadtáptörzsekre háruló tervező-szervező tevékenység végzésében, a tábori körülmények között történő ellátásban, s mindezekben keresztül ismerjék meg a háborús tevékenység során végzendő biztosítási feladatok végrehajtásának, vezetésének módszereit.

A *gyakorlat módszere volt*: egyoldalú, kétfokozatú, a „TRANZIT-85” gyakorlaton részt vevő csapatok valós ellátási feladataira orientált, hadtáptörzsekkel és -alegységekkel végrehajtott hadtáp-rendszergyakorlat terepen, híradóeszközök alkalmazásával.

A rendszergyakorlat mozzanatainak meghatározásánál a „TRANZIT-85” gyakorlatból indultunk ki, ugyanis a résztvevő parancsnokok és törzsek tevékenysége egyértelműen arra irányult, így a hadtáptörzsek tevékenységét is ennek megfelelően alakítottuk. Az egyes mozzanatokon belül azonban a különböző oktatási kérdések meghatározásánál már sajátos követelményeket igyekeztünk érvényesíteni. A sajátosságok lényege abban foglalható össze, hogy csapataink egy része komoly felkészültséggel rendelkezik a háborús feladatok végzésében, több gyakorlatot hajtottak végre az elmúlt időszak során, természetesen hadtáptörzseik és hadtápalegységeik is, azonban a közlekedési csapatok egy része, amelyek csak nemrégben léptek be az „M” hadrendbe, ilyen mérvű felkészültséggel még nem rendelkeztek. A vezető állománynak a tábori tevékenység terén való jártassága nem volt eléggé kiforrott, a hadtápalegységek még terepen végrehajtott gyakorlatok hadtápbiztosításában nem rendelkeztek kellő rutinnal.

Másik lényeges sajátosság volt, hogy a közlekedési csapatok béke és „M” szervezete, rendelése szintén eltérő. Az építő-műszaki dandár törzsek és az alárendelt zászlóaljaink „M” esetén nagyvolumenű mozgósítási feladatokat hajtanak végre, saját béke állományuk egy részéből és tartalékos hadkötelesekből alakítják meg az „M” hadrendben meghatározott hátszázági közlekedési szakcsapatokat. A közlekedési csapatok béke feladataiból eredően, a gyakorlat igen nehéz helyzet elé állította a hivatásos személyi állományt. Egyidőben hármas feladatot kellett megoldania. A béke állománnyal végezni a népgazdasági építő munkát, folytatni az újoncállomány alapkiképzését és az „M” állománnyal végrehajtani a gyakorlatot. A csapatok hadtápjára is ugyanezen hármas feladat hárult.

Sajátos tényezők érvényesülnek a béke és háborús ellátás területén is. A közlekedési csapatok megalakítását végző építő-műszaki csapatok egy része békében nem folytat élelmezési ellátást, a foglalkoztatott vállalatok látják el a személyi állományt. Az ellátó szervezetek állományának felkészültségét ez komoly mértékben meghatározza.

A közlekedési csapatok béke elhelyezése polgári objektumokban történik, amelytől jelentős távolságra helyezkednek el a háborús megalakulási helyek, illetve háborús működési helyek. „M” anyagaik egy részét nem helyszínen tárolják, hanem „M” utalványon, különböző távolságokra lévő központi tártíntézetekben.

Mindezen sajátosságok függvényében differenciáltan kellett meghatározni az egyes munkálatokon belüli oktatási kérdéseket, illetve azon követelményeket, amelyek meghatározták a csapat-hadtápok háborús tevékenységét.

2. A gyakorlat előkészítésének főbb tapasztalatai

Közlekedési csapataink egy részének a gyakorlatok végrehajtásában való differenciált jártassága, a tábori körülmények között végzendő ellátási feladatokban szerzett szerényebb tapasztalatai arra készítettek bennünket, hogy a gyakorlat előkészítésére a szokásosnál nagyobb figyelmet kell szentelni. A gyakorlatra való felkészülés időszakában mérlegelni kellett a résztvevő csapathadtápok felkészültségét, lehetőségeit és a rá háruló feladatok végrehajtására való alkalmasságát.

A fentiekből kiindulva célszerűnek látszott olyan ellátási csoportok létrehozása, amelyek biztosítják mind a „TRANZIT-85” gyakorlaton részt vevő csapatok ellátásának követelményeit, mind a hadtáp-rendszergyakorlat célkitűzéseinek teljesítését. Ezen túlmenően azt is figyelembe kellett venni, hogy a csapatok hadtápfőnökei milyen mértékben vettek már részt hasonló gyakorlatokon.

A „TRANZIT-85” gyakorlaton részt vevő csapatok csoportosítása, a háborús alkalmazáshoz hasonló volt, legalábbis közelítette azt, így elsősorban a közlekedési hálózatra, illetve a tisztai átke-lőhelyekre koncentrált. Ez a csoportosítás képezte az alapját az ellátási csoportok kialakításá-nak, amely a következők szerint került létrehozásra:

- a Pusztaavacs-i erdőben települt törzsek; az ellátást a 150. közl. dandár törzse végezte, ellá-tásra utalva voltak a 160. dandár törzse, három közúti komendáns zászlóalj, egy gk. szállítózászlóalj, egy ideiglenes átrakókörlet parancsnokság törzse, illetve operatív csoportja és a 46. hhj. dd. operatív csoportja;

- a Lakiteleken létrehozott tábor, melyben egy vasúti felépítmény és egy hidépítő zászlóalj települt. Az ellátást a vasúti felépítmény zászlóalj végezte, bevonva a hidépítő zászlóalj hadtápjának állományát is;

- a Kengyelen létrehozott tábor, melyben egy ideiglenes átrakókörlet, egy gépkocsi-szállító-zászlóalj és egy közúti komendáns zászlóalj került elhelyezésre. Az ellátást az IÁK-parancsnokság hadtája végezte, utalva volt az ellátásra a gk. szállító és a ku. kom. zászlóalj;

- a Vezseny-i tábor, melyben a stratégiai pontonos dandár törzse és egy pontonos zászlóalj került elhelyezésre. Az ellátást a po. z. hadtápjának bevonásával a dandár törzs végezte.

A gyakorlat előkészítésének alapját ezen csoportosítás kialakítása képezte. Az egyes ellátási csoportokon belül, az ellátó kijelölésénél arra törekedtünk, hogy a gyakorlatok végrehajtásában nagyobb tapasztalatokkal rendelkező csapathadtáp végezze azt, bevonva az ellátási feladatok szer-vezésébe, végrehajtásába a kevesebb tapasztalattal rendelkező ellátó állományt is. Ezzel kettős célt sikerült elérni: egyrészt az ellátási feladatokat végző hadtápszervezet gyakoroltatását a háborús ellá-tási feladatok végzésében, másrészt a vele azonos körzetben tevékenykedő csapatok hadtápjállo-mánya részére tapasztalatok átadása e téren, hozzájárulva háborús felkészítésükhöz is.

A gyakorlat előkészítése során egyik legjelentősebb feladatot az elhelyezéshez, működéshez és ellátáshoz szükséges anyagi eszközök szállítása képezte. A tábori körülmények közötti elhelye-zés és ellátás anyagi eszközszükséglete a közlekedési csapatok készleteit meghaladja, így nagy-mérvű átcsoportosítások és központi raktárakból történő vételezés végrehajtására volt szükség. E nagymérvű szállítási feladatokat a csapatok hadtápszervei, hadtápegységei tervszerűen, szervezet-ten hajtották végre. A gyakorlat kezdetére a táborok készen álltak, az ellátási feladatok meg voltak szervezve, a hadtápegységek és a hadtáptörzsek a készenlélet időben elérték.

A gyakorlat előkészítő időszakában egyik legjelentősebb feladat volt a táborok felépítése. E feladatot az érintett alakulatok helyesen, szakszerűen végezték, azonban néhány szervezetnél gon-dot jelentett a táborok rendszerének kialakítása. Előfordult, hogy egyes helyeken a felépített tábor-t le kellett bontani és a követelményeknek megfelelően újból fel kellett építeni. Elsősorban ott volt ezzel probléma, ahol nem rendelkeztek kellő jártassággal a csapatok tábori elhelyezésének kérdé-seiben, vagyis az MN hadrendjébe közelmúltban belépett alakulatoknál.

A minden oldalú ellátás gyakorlati feladatainak előkészítése mellett nem elhanyagolható jelentőségű a hadtáptörzsek felkészülése a háborús hadtápbiztosítási feladatok tervező-szervező munkájára. A rendszergyakorlat kidolgozása során arra törekedtünk, hogy a hadtáptörzseknek a valós ellátási feladatok és a térképen végzendő tervező-szervező munkák ne jelentsenek két különböző feladatot. A valós hadtápbiztosítási feladatokra építettük rá a háborús ellátás tervezésének, szervezésének rendjét, figyelembe véve azt a tényt, hogy a gyakorlaton részt vevő csapatok háborúban is hasonló körülmények között, a hátszág területén, annak különböző körzeteiben oldják meg feladataikat.

A csapatok alkalmazása hadtápbiztosításának tervezésével, szervezésével kapcsolatos előkészítő munkákat a résztvevő hadtáptörzsek lehetőségeiknek megfelelően végrehajtották, hogy a gyakorlat során mégis előfordult helyenként némi hiányosság e téren, az a felkészültség, jártasság mérsékeltabb színvonalára vezethető vissza.

3. A gyakorlat végrehajtásának tapasztalatai

A hadtáp-rendszergyakorlat *első mozzanata* a csapatok magasabb harcckészültségbe helyezésének, mozgósításának hadtápbiztosítása, a hadtápalegységek megalakítása, a kijelölt körletek elfoglalása volt.

A korábban végrehajtott módszertani bemutatók, illetve gyakorlatok során hadtáptörzseink kellően megismerték e feladatok végrehajtásának módszereit, ennek eredményeként alapvetően a követelményeknek megfelelően hajtották azokat végre.

Közlekedési csapataink béke és háborús szervezetének és alaprendeltetésének jelentős mérvű különbözőségéből eredően, ebben az időszakban nagy volumenű keretátadásra és tartalékos hadkötelesek bevonulására, illetve népgazdasági gépjármű technikai eszközök átvételére került sor.

A dandár hadtáptörzsek állománya nagyobb részben a béke állományból tevődik össze, a zászlóaljknál azonban a hadtáp vezető állománynak csak egy része biztosítható a hivatásos állományból, nagyobb részük tartalékos hadkötelesekből tevődik össze. A hadtáphelyettesek azonban valamennyi szervezetnél hivatásos állományból vannak biztosítva.

A hadtápalegységek állományának nagyobb része tartalékos hadköteles, ezek felkészítésére, összekovácsolására sok időt és energiát kell fordítani. A gyakorlat első mozzanatában alapvetően helyesen oldották meg a kiképzési feladatokat, amit a tartalékos állományú hadtápalegységek állományának helytállása is igazolt.

A mozgósítás hadtápbiztosítási feladatok begyakorlására jó alkalmat nyújtott a gyakorlat, ugyanis egyes zászlóaljok állománya lépcsőzetesen került behívásra, úgy, hogy az egyes századok egymást váltották. Ezzel mód nyílt mind a mozgósítás, mind a leszerelés hadtápbiztosításának többszöri gyakorlására. Ezen alegységek már a gyakorlatra való felkészülés időszakában különböző építési feladatokat végeztek a „TRANZIT-85” gyakorlat érdekében.

E mozzanat sikeréhez nagyban hozzájárult a két dandár, illetve a zászlóaljok között helyesen és célszerűen megszervezett keretátadás. A hivatásos tisztek átcsoportosításával valamennyi egység-hadtáp élére kellő szakértelemmel, felkészültséggel rendelkező tiszt került, akik a tartalékos hadkötekesekkel együtt sikeresen oldották meg az ellátási feladatokat.

Közlekedési csapataink mozgósításánál sajátosságként jelentkezik az „M” utalványon levő anyagok viszonylag nagy mennyisége. Ezek felvételezésére ugyan nem került sor, azonban e műveletet jól helyettesítette a különböző raktárakból, csapatoktól kiutalt – a gyakorlat végrehajtásához szükséges – anyagok felvételezése és szállítása, amely méretében megfelelt az „M” időszakában végrehajtható szállítási feladatoknak. A mozgósítást objektumon kívül hajtották végre, amely még jobban nehezítette az egyébként sem könnyű feladatot.

A háborús működési helyek (táborok) elfoglalása a csapatok menetrendjében, az alegységekkel együtt történt. Bár a táborok előre fel lettek építve, előkészített helyre érkeztek be a hadtápegységek, ennek ellenére igen nehézkesen vették fel az ellátás megkívánt ütemét, sok idő kellett a beálláshoz, kezdetben több zökkenő mutatkozott elsősorban az ételmezési ellátó rajok tevékenységében, azonban a kezdeti nehézségek után egyre gördülékenyebben oldották meg feladataikat. Kezdetben az ellátást végző közlekedési dandártörzsnél a világítás folyamatosságában nehézségek mutatkoztak, nem volt kellő rutinja az ezzel foglalkozó állománynak. A gyakorlat későbbi napjaiban azonban már ez is problémamentes volt.

A hadtáp-rendszergyakorlat *második mozzanata* „a hátszázvédelmi csapatok háborús tevékenysége (alkalmazása) hadtápbiztosításának megtervezése, megszervezése és végrehajtása a védelmi, majd a támadó hadművelet időszakára” volt. Ez képezte a fő feladatát a gyakorlaton részt vevő csapathadtápoknak. Méreteiben és bonyolultságában is igen jelentős feladat volt azt is figyelembe véve, hogy a csapatok egy része még első alkalommal vett részt ilyen feladatban.

Sajátossága volt e mozzanatnak, hogy a hadtáp-rendszergyakorlat résztvevői nem „bemutatóra” készültek, hanem éles ellátási feladatokat, az alaprendeltetésből eredő háborús feladatokat végrehajtó hátszázvédelmi csapatok tevékenységeinek minden oldalú ellátását végezték. Ezen ellátási feladatokra épült az egész gyakorlat, erre koncentrált a hadtáp-rendszergyakorlat vezető és végrehajtó állománya egyaránt.

A hadtáp-rendszergyakorlatok történetében az első ilyen jellegű gyakorlat volt ez. A korábbi gyakorlatokon az volt a jellemző, hogy zömében célirányosan, csak a hadtáp-rendszergyakorlat érdekében bemozgósított hadtápegységek felkészítése és tevékenységének bemutatása képezte a fő feladatot. Most, e gyakorlat keretében első alkalommal került sor arra, hogy minden hadtáptörzs, hadtápegység saját alakulata tevékenységének hadtápbiztosítása érdekében oldja meg úgy a térképen kidolgozandó tervező-szervező, mint az alegységek éles ellátásának feladatait. Ennek volt alárendelve minden tevékenység, a hadtáp-rendszergyakorlat vezetése azt a célt tűzte ki, hogy a „TRANZIT-85” gyakorlatot végrehajtó csapatok minden oldalú ellátása zökkenőmentes legyen.

A HÁVPK hadtáptörzsből a dandárokhoz, illetve a zászlóaljokhoz, IÁK-hoz vezényelt döntnöki állománynak is elsődleges feladata volt az, hogy a mozzanatonkénti hadtápbiztosítás éles feladatainak zökkenőmentes végrehajtását minden körülmények között biztosítsa.

A dandárhadtáptörzsek, illetve az egység-hadtáphelyettesek tervező-szervező tevékenysége, tulajdonképpen kisebb eltérésekkel összhangban volt a valós ellátási feladatokkal, ugyanis a csapatok alkalmazásának körletei és az ellátási források is alapvetően közelítették a háborús tevékenység térségét.

A hadtáp-rendszergyakorlat keretében végzett törzsmunka alapját az a hadműveleti-harcászati feladat képezte, amelyet a „TRANZIT-85” gyakorlatvezetőség adott ki a csapatok részére, illetve ehhez adta ki a HÁVP hadtáptörzse a hadtápbiztosítást. A törzsmunkát a hadtáphelyettesek a parancsnok munkarendjéhez igazodva, a parancsnokkal és a törzssel összehangolva végezték, az alárendelteknel folyó tervező-szervező tevékenység alapját pedig a dandárparancsnokságok által kiadott harc-, illetve hadtápbiztosítási feladatok képezték.

A törzsmunkában való jártasság, a tábori törzsszolgálati ismeretek színvonala a gyakorlat során igen differenciált képet mutatott. A HÁVP közlekedési csapatai békében mint építő-műszaki csapatok funkcionálnak, s a káderbiztosításban is tükröződik ez a sajátosság. Az építő zászlóaljok PK HTPH-ei alapvetően nem akadémiát végzett tiszték, hanem különböző tanfolyamokat végeztek, ahol nem elsődleges a háborús tervező-szervező tevékenység. Felkészítésük elsősorban a béke ellátási feladatokra koncentrált, gyakorlatokon való korábbi részvételük is korlátozott mértékű volt és általában nem hadtáphelyettesi beosztásokban ténykedtek, többen csak 1-2 éve voltak jelenlegi beosztásukban.

A dandár-hadtáptörzsek hadtápbiztosítási tervet, a zászlóaljknál munkatérképet készítettek. A hadtápbiztosítási tervek kidolgozására sajátos hatást gyakorolt a beállított hadműveleti helyzet, amely védelmi hadművelettel kezdődött, majd a támadás feltételeinek megteremtése után a támadásba való átmenet következett, amely már a gyakorlat *harmadik mozzanatát* képezte.

A csapatok a támadói hadművelet időszakára új harcintézkedést kaptak, bár a háterszági közlekedési csapatok feladataiban lényeges változás nem következett be, tevékenységük körzete alapvetően nem változott. Így a hadtápbiztosítás rendszerében sem volt számottevő változás, ezért új hadtápbiztosítási tervet a támadó hadművelet időszakára nem készítettek, hanem az eredetileg kidolgozott hadtápbiztosítási terveket kellett pontosítani az új helyzetnek megfelelően.

Mivel a korábbi években ilyen hadműveleti helyzetbeállítás nem szerepelt a gyakorlatokon és a védelemmel kezdődő, majd támadásba való átmenettel folytatódó hadművelet elméleti kérdései sem voltak korábban feldolgozva, a hadtáptörzseknek problémát okozott a hadműveleti helyzet változásával járó sajátos hadtápbiztosítási feladatok felismerése. Ez annál is inkább gondot jelentett, mivel a háterszági tevékenykedő csapatok egy részénél a feladatok jellege nem változik, ugyanazt a feladatot hajtják végre a támadó és a védelmi hadművelet alatt is.

Másként jelentkezik ez a tényező azon háterszágvédelmi csapatoknál, amelyeknek működési körzetük egybeesik az elvonuló szárazföldi csapatok hadműveleti tevékenységének körzetével. Ezeknél a védelmi, támadó hadművelet alatt alapvetően más feladatokat kell megoldaniuk, értelemszerűen változik a hadtápbiztosítás rendje is.

A gyakorlaton részt vett csapatok tevékenységének köre elsősorban a Dunától keletre eső területekre terjedt ki, s az e térségben alkalmazott háterszágvédelmi csapatok részére, a támadásba való átmenet, az alkalmazás körletét érintő változást nem eredményezett.

A Dunántúlon alkalmazásra tervezett háterszági közlekedési csapatok vonatkozásában már másként jelentkezik a hadműveleti tevékenység változásának hatása. Itt már érzékelhető változásokkal jár az, azonban a Központhadtáp Előretolt Lépcső közlekedési csapatainak a támadás térnyerése függvényében történő előremozgása után realizálódik a közúti biztosítás rendszerének, az ország nyugati részére való kiterjesztése. Ez a tényező az e térségben alkalmazott dandár hadtápbiztosításában már változásokat eredményezhet. A dandár hadtápbiztosítási tervén azonban még nem érződtek a hatások, ami elsősorban annak tudható be, hogy ebben az időszakban még nem kerültek feldolgozásra a védelemből, támadásba történő átmenet, háterszágvédelmi csapatok hadtápbiztosítására gyakorolt hatásának kérdései.

A gyakorlaton részt vett csapatok közül kiemelkedő teljesítményt nyújtott a stratégiai pontos dandár hadtáptörzse, mind a törzsmunkában, mind a valós ellátási feladatok biztosításában, a tartalmi és a formai munkában. Tapasztalatszerzés céljából, a gyakorlaton kintlevő hadtáphelyetteseknek bemutatásra került az ott folyó magas színvonalú hadtáptevékenység.

A valós ellátási feladatok szervezetsége, tartalma a törzsmunkánál lényegesen magasabb színvonalú volt. Tulajdonképpen a hadtáp-rendszergyakorlat vezetésének és a végrehajtó állománynak a fő erőfeszítése erre irányult. Abból indultunk ki, hogy a hadtáp-rendszergyakorlat sikerét elsősorban az biztosíthatja, ha a csapatok minden oldalú ellátása gördülékeny lesz, ha a személyi állomány élelmezése kifogástalan, a fürdetés és fehérneműcsere feltételei, a technikai eszközök hajtóanyaggal való feltöltése, az egészségügyi ellátás színvonalas, folyamatos és hatékony lesz.

Úgy ítélhető meg, hogy ez a célkitűzésünk helyesnek bizonyult és sikerült teljesíteni. A csapatok személyi állománya elégedett volt az ellátással. A hadtáptörzsek egy része, ha a törzsmunkában még kellő jártassággal nem is rendelkezett, a napi ellátási feladatokat igen jól oldotta meg. Ez egyaránt így volt a közlekedési csapatoknál, a stratégiai pontos dandárnál és a vezetés kiszolgálását, ellátását végző komendáns ezred hadtápjánál is. A komendáns ezred hadtápjára is a valós alkalmazáshoz hasonló feladat hárult a gyakorlaton, mert a „TRANZIT-85” gyakorlat vezetését végző állomány és a szemleponatok állományának ellátása megközelítette a háborús alkalmazási feladatok munkáját.

A stratégiai pontos dandár hadtápjának kiemelkedő teljesítményét bizonyítja az a tény, hogy a „TRANZIT-85” gyakorlatot vezető MNHF miniszterhelyettes elvtárs is elismerően nyilatkozott a tábor berendezéséről és a hadtáp tevékenységéről egyaránt.

A hadtáp-rendszergyakorlat produktuma elsősorban a fentiekben realizálódott. A gyakorlaton részt vevő csapatok ellátásában összességében fennakadás, vagy zavaró tényező nem fordult elő.

A hadtáp-rendszergyakorlat *negyedik mozzanatát* a tartalékos állomány leszerelése, az anyagok karbantartása, visszaszállítása, a táborok felszámolása, s az eredeti állapot visszaállítása képezte.

Ez a mozzanat is próbára tette a hadtáptörzseket. Időközben esősre fordult az időjárás és a sáros, agyagos talajon, árterületen létesített táborokban a különböző felszerelések, főleg a sátrak sárosak, vizesek lettek. Ez jelentette a legnagyobb problémát. A sátrakat meg kellett száritani, karbahelyezve összecsomagolni és visszaszállítani. Végül is az időjárás kedvezőbbre fordult és sikerrel megoldották a csapathadtápok a nagymennyiségű anyagok karbantartását és visszaszállítását, illetve a tartalékos állomány elszámoltatását, leszerelését.

A *hadtáp-rendszergyakorlat vezetésének* megszervezésénél is a valós ellátási feladatok sikeres végrehajtásának biztosítását tartották szem előtt. A gyakorlat vezetője a HÁVPK HTPH volt, aki szinte naponta végigjárta a gyakorlókat. A gyakorlatvezetőség a pusztavacsi erdőben, a dandártörzsekkel együtt települt. A HTP TÖF a gyakorlatvezető helyettesi funkciója mellett ellátta a 150. közl. dandár HTPH döntnökének feladatait is és valamennyi ellátást végző hadtáphelyettes mellé a HÁVP hadtáptörzs tisztjéből szerveztünk döntnöki szolgálatot. E funkciókat a hdm. és kik. alov. és a szolgálatiág-főnökök töltötték be, helyi döntéseket rájuk ruházva az adott hadtápszervezet sikeres tevékenységéért. A rendszergyakorlat vezetésének ilyen formában történt megszervezése biztosította, hogy a rendszergyakorlat a célját elérte. A részt vevő hadtáptörzsek, hadtápegységek a háborús tervező-szervező munkában való jártassága fokozódott, a csapatok ellátása a követelményeket kielégítette és egyik jelentős tényezője volt a végrehajtás sikerének.

A hadtáp-rendszergyakorlat összegezett tapasztalatai meggyőzték a HÁVP vezetését arról, hogy célravezető lépés volt a „TRANZIT-85” gyakorlatra történt ráépülés több szempontból is. Egyrészt azért, mert a résztvevő közlekedési, műszaki és vezetésbiztosító csapatok alkalmazása jó alapot biztosított a csapathadtápok háborús biztosítási feladatainak gyakorlásához, közel azt a feladatot végezték csapataink és hadtápegységeink is, amit háború esetén is végezni fognak. Helyesnek bizonyult másrészt azért is, mert a háborús ellátási feladatok gyakorlásán túl, lehetőséget biztosított arra, hogy az azonos térségben működő csapatok hadtápszervei egymással szorosan együttműködve oldják meg feladataikat. Ilyenek voltak például a vízi akadályokon létesített átkelőhelyek körzetében alkalmazott Ideiglenes Átrakókörletek, gépkocsi-szállítószárlójak, stratégiai pontos egységek, közlekedési és híradó csapatok hadtáptörzsei, hadtápegységei. A csapathadtápok háborúra történő felkészítésében e tényezőnek rendkívül nagy jelentősége volt.

Napjainkban, amikor a takarékos gazdálkodás és a kiképzési feladatok összhangja egyre jobban előtérbe kerül, minden szinten törekedni kell a gyakorlatok megszervezésében is az ésszerű takarékosagra. A HÁVP hadtáp-rendszergyakorlatának megszervezésénél e téren sikerült nagyon komoly eredményeket felmutatni. Azzal, hogy a hadtáp-rendszergyakorlat teljes egészében a „TRANZIT-85” gyakorlatot végrehajtó hátországvédelmi csapatokra épült, szinte teljes költségkímélés nélkül került végrehajtásra, ezáltal egy külön gyakorlat költségeit sikerült megtakarítani. Ezt az utat kell követni a jövőben is.

A gyakorlatot végrehajtó hadtáp tiszti állomány hadműveleti-harcászati felkészültsége alapján szükségesnek látszik, hogy a zászlóalj-hadtáphelyettesek és a dandár szolgálatiág-főnökök kiképzésére az eddigieknél nagyobb figyelmet fordítsanak. A parancsnoki és szakkiképzések, törzsgyakorlatok és önképzések alkalmával intenzívebben kell foglalkozni a háborús alkalmazás hadtápbiztosításának megszervezésével a törzsmunkával és a térképrajzolással.

A CSAPATGAZDÁLKODÁS ELMÉLETE, ELLÁTÁSA GAZDÁLKODÁS, KATONAI KÖZLEKEDÉS

A Magyar Néphadsereg kisegítő gazdaságainak állategészségügyi helyzete

*Dr. Bagi János á. ezredes
és dr. Szabó László á. százados*

A kisegítő gazdaságok fontos termelési tényezők mind a népgazdaságban, mind a néphadseregben. Jelentőségükkel hosszú távon is számolni kell. Szőrtségünkél fogva nemcsak ártermelésükkel, de állategészségügyi helyzetükkel is szükséges foglalkozni.

A Magyar Néphadsereg kisegítő gazdaságainak állatállománya viszonylagos zártága ellenére is fogékony a súlyos gazdasági kárt okozó fertőző állatbetegségekkel szemben, s mint fertőző forrás veszélyt jelethet az ország állatállományának állategészségügyi állapotára és termelési hatékonyságára is.

Kisegítő gazdaságaink állatlétszáma az 1985-ös év elején mintegy 12 ezer sertés és 13 ezer juh volt. E népgazdasági szempontból is jelentős állatlétszám több mint 100 gazdaságban, csaknem ennyi helyőrségben van elhelyezve. Ezek állategészségügyi, környezetvédelmi problémái az ország állatjárvány helyzetét, az állattenyésztés termelési volumenét is befolyásolhatják.

A gazdaságok működését, eredményességét általában az 1 főre jutó étkezésfeljavítási összeg alapján ítélik meg. Ennek nagysága alapvetően az állatlétszámtól, tenyész és az étkezési létszámtól függ.

Az állatlétszámot - elsősorban az értékesítésre kerülő hízók -, de a tényleges termelési értéket is, viszont a gazdaság állategészségügyi helyzete határozza meg.

1985. évben a gazdaságok ellátó állatorvosok bevonásával ellenőrzéseket végeztünk. A felmérés tapasztalataira és az ebből fakadó feladatokra szeretnénk felhívni a figyelmet.

Járványhelyzet és gazdaságosság

Állattartótelepeink járványvédelmi helyzete a gazdaságok közel felénél nem kielégítő. Ennek oka az izoláltság hiánya, a konyhai ételmaradék nem előírászerű - forralás nélküli - felhasználása, a járványvédelmi előírások betartásának elmulasztása, a személy és gépjármű fertőtlenítések nem megfelelő biztosítása.

Az állattartó épületek állapota - esztétikai szempontokat nem tekintve - gazdaságaink kb. egy ötödénél nem megfelelő, mivel az adott állatfaj tartására vagy eleve alkalmatlan, vagy rosszul karbantartott. Ezek állapota rontja a környezetet, s ezen kívül komoly veszteséget okoz a nevelés és hizlalás során. Különösen nagy veszteség jelentkezhet - és jelentkezik is - a magas, nagy légtérű, fűthetetlen ellető és nevelő épületekben, épületrészekben.

Ezekben a gazdaságokban a szopós és választott malac állományban a bélgyulladásos és tüdőgyulladásos megbetegedések tömegesen fordulnak elő. Ennek következménye a magas elhullási arány és a gyenge hízekonyság. Ezt jelzi, hogy a felmérés során a gazdaságok 35,2%-ánál, a szopós és választott malacok elhullási aránya magasabb volt az országos átlagnál. Sertésnél az összes elhullás 87%-át, juhnál 58,2%-át a 30 kg alatti korcsoport teszi ki. (1. és 2. számú táblázat)

A felmérés során bebizonyosodott, hogy az állatok tartási és elhelyezési körülményei milyen nagy mértékben befolyásolják nemcsak az elhullási, de a termelési arányokat is.

Takarmányozás, szaporaság

Az állatelhullásoknak és a gyenge súlygyarapodásnak, a tenyészállatok nem kellő szaporaságának másik oka a nem megfelelő takarmányozás, elsősorban a takarmány minőségi hibája.

A gazdaságok jelentős részénél figyelmen kívül hagyják a tenyész és hízó állatok eltérő takarmány, vitamin és ásványi anyag igényét. Ezt a helyzetet csak súlyosbítja a fegyelmetlenség és nemtörődömség. Ez főként abban nyilvánul meg, hogy a konyhai hulladékba, az ételmaradékba takarmányozásra alkalmatlan anyagok – tejes zacskó, konzervdoboz, papír stb. – is gyakran belekerülnek.

A nem megfelelő takarmányozás következtében jelentkeznek egyrészt a megelőzhető elhullások – az össz elhullás 12%-a, – másrészt romlik az állatok szaporasága. Nő a terméketlen tenyészanyagok száma és az ellés utáni megbetegedések aránya. Megnövekszik a hízók előállítás – hizalási – ideje és költsége.

Ezen a helyzeten csak úgy lehet változtatni, a gazdaságokban a problémát megoldani, ha az adott állatfaj és fajta biológiai igényeit figyelembevevő takarmányozási normát és módszert dolgoznak ki. Ehhez az ellátó állatorvosok tudnak megfelelő segítséget nyújtani.

Környezetszennyezés, környezetvédelem

A környezetvédelem napjaink egyik fontos kérdése, melyben kiegészítő gazdaságainkra is komoly feladatok hárulnak. Az egyik feladat a trágya tárolása és kezelése, amely különösen a meleg nyári időszakban okoz nagy gondot és sok kellemetlenséget. A trágyaszag mellett a nagyobb veszélyt és gondot a légyinvázió okozza, melynek komoly közegészségügyi vonatkozása is van.

A nem megfelelően, általában nyitottan és hosszú ideig tárolt szalmás trágya kedvező feltételeket teremt a legyek szaporodásához, tömeges megjelenésükhöz.

A hígtrágya elvezetése és tárolása – különösen az alom nélküli tartásmódnál – okozhat komoly környezetszennyezést, ha az elvezető csatorna és a tároló nem az előírások szerint került megépítésre.

A környezetvédelmi feladatok másik, sajnos erősen elhanyagolt területe az állattartótelepek rágcsáló – egér, patkány – stb. mentesítése. Ezt a feladatot a gazdaságok jelentős része tájékozatlanság vagy nemtörődömség miatt nem tartja fontosnak.

Szeretnénk felhívni a figyelmet a rágcsálók rendkívül veszélyes járványkövetítő szerepére, mert közvetlenül, vagy közvetve okozói lehetnek egyes emberi megbetegedéseknek, esetenként súlyos járványok keletkezésének. A környezetvédelmi előírásoknak – a felmérés adatai szerint – a gazdaságok 19,4%-a nem felel meg.

Állatvágások, húsvizsgálat

Az állategészségügyi ellátás egyik, a személyi állomány egészségvédelmi szempontjából talán legfontosabb feladata a helyi állatvágások és az ezzel kapcsolatos állatorvosi húsvizsgálatok és a kiegészítő laboratóriumi vizsgálatok elvégzése.

Köztudomású, hogy közfogyasztásra csak állatorvos által vizsgált és fogyasztásra feltétel nélkül alkalmasnak minősített hús kerülhet. A fogyaszthatóság az egészséges vágóállaton túl a vágás, a feldolgozás és tárolás körülményeitől is nagymértékben függ.

Az érvényben levő rendelkezések szerint az állatvágó helyek létesítéséhez szükséges személyi és anyagi feltételek biztosítása nélkül közfogyasztásra állatot vágni tilos.

A felmérés adatai szerint a gazdaságok 8,3%-ánál a megfelelő feltételek biztosítása nélkül, illetve igen rossz, veszélyes körülmények között vágják le az állatokat. Mindez igen komoly közegészségügyi veszélyt rejt magában.

Rendkívül komoly problémát jelent – a gazdaságok 5,5%-ánál – a *Trichinella* vizsgálat elmaradása. Ennek a vizsgálatnak a végrehajtása a húsvizsgáló állatorvos feladata, de megtörténte erre annak dokumentálására az élelmezési szolgálat figyelmét is szeretnénk felhívni.

A sertéshús *Trichinellás* fertőzés súlyos tragédiákat okozott már a múltban, s napjainkban is bekövetkezhetnek hasonlóak. Az ilyen húsból készített nyers, pácolt, vagy csak enyhén hőkezelt élelmiszerek halálos végű megbetegedést okozhatnak az emberben.

A felmérés időszakában a Magyar Néphadsereg kiegészítő gazdaságainak állategészségügyi helyzete – egy-két kivétellel – elfogadható volt. A fenti hibák és problémák bemutatásával mégis szeretnénk a figyelmet erre a területre jobban ráirányítani. A termelés biztonsága és hatékonysága lényegesen jobb lehetne akkor, ha az állategészségügyi helyzet, a kiegészítő gazdaságok és az ellátó állatorvosok közös munkája révén magasabb színvonalú lesz.

Következtetések, ajánlások

1. A gazdaságok létesítéséhez, vagy felújításához az állategészségügyi szakemberek segítségét is célszerű igénybe venni.

2. Az állattartó telepeket környezetüktől minden esetben kerítéssel választják le, és a forgalmat előírás szerint szabályozzák.

3. Az állatok tartására szolgáló épületeket folyamatosan tartásukban, újítsák fel.

4. Az állatok etetésére a rendelkezésre álló takarmányokat úgy használják fel, hogy az igazodjon a faj, a fajta, a hasznosítási irány és a korcsoport biológiai igényeire.

5. A szalmás és hígtrágya tárolására megfelelő tárolóhelyeket építsenek és ezeket rendszeresen ürítsék.

6. A rágcsáló és rovarirtást egész évben folyamatosan végezzék vagy végeztessék.

7. A vágóhelyek tervezését, felújítását és építését a hatósági állatorvossal ellenőriztessék.

8. Közfogyasztásra – a személyi állomány élelmezésére – hús csak az állatorvosi vizsgálat és annak kedvező eredménye után bocsátható.

9. Az állatorvosi húsvizsgálatokról és a kiegészítő laboratóriumi vizsgálatokról vezessenek nyilvántartást.

10. Tervezéseknél, ellenőrzéseknél számítsanak a csapatgyakorlatra vezényelt állatorvosokra is.

Végül szeretnénk felhívni a figyelmet az EÜSZF-ség „*SEGÉDLET a Magyar Néphadsereg és Kiegészítő Gazdaságai részére az állategészségügyi, járványvédelmi és higiéniai rendszabályok végrehajtásához*” című kiadványára, melyben a különböző állatfajok tartásával, takarmányozásával és állategészségügyi ellátásával kapcsolatos tudnivalók kerültek összefoglalásra. Ennek ismerete és használata reméljük segítséget nyújt az e helyen közölt hibák felszámolásához, de nem pótolja az ellátó állatorvos és a gazdaság közötti együttműködést.

(A táblázatok a folyóirat végén találhatóak.)

Számítógéppel támogatott tervezés és üzemeltetés a táborigazszozeték-épigito zászlóaljnal

Pártos György mk. alezredes

és

Lantos Imre mk. százados

E cikk megírására a késztetést az az örvedetes tendencia adta, hogy az élet egyre több területen - bár a különböző objektív és szubjektív tényezők negatív hatása miatt a kívánatosnál lassúbb ütemben - kerül sor számítógépek alkalmazására.

A gazdasági lehetőségek függvényében, a hatékonyság további növelésének igénye által ösztönözve, a Magyar Néphadseregben is növekvő számban alkalmazzák a különféle számítógépeket, amelyek elősegítik a kiképzés színvonalának emelését, a parancsnoki operatív döntések információs előkészítését.

Az általános alkalmazási lehetőségek számos konkrét változatot tartalmazhatnak, amelyek egy része valamennyi katonai szervezetnél egyaránt alkalmazható, más részük viszont - az alakulatok különböző rendeltetéséből adódóan - katonai szervezetenként különböző lehet.

E cikk az általános alkalmazási lehetőségekkel nem foglalkozik, mivel e terület szoftver-szükségletét központilag célszerű kidolgozni csak úgy, mint a hardvert meghatározni. Az egyes szakcsapatok sajátosságaiból adódó, különböző szakmai feladatok számítógép segítségével történő megoldásához azonban a végrehajtóknak maguknak kell meghatározni azokat a követelményeket, amelyeket a programnak ki kell elégítenie.

A fentiek figyelembevételével megkíséréljük felvázolni azokat az eredményeket és lehetőségeket, amelyeket a számítógépek alkalmazása jelent a táborigazszozeték-épigito zászlóalj szakmai feladatainak megoldása során.

A táborigazszozeték-épigito zászlóalj alaprendeltetése nagy mennyiségű üzemanyag (2000 t/nap) nagy távolságra (150 km) történő szállítása PMTA-150-es csövezetékészlet telepítése és üzemeltetése által.

Az alaprendeltetésnek megfelelően alakították ki a zászlóalj szervezetét, amely vezető, biztosító, kiszolgáló és végrehajtó szervekből áll. A csövezeték telepítése során a vezető szervek közül kulcsfontosságú szerepet játszik a törzs és a technikai szolgálat üzemeltető szolgálata, amelyek a tervezést végzik, a végrehajtó alegységek közül pedig a két csőszállító szakasz, amelyek a csövezetékészletet szállítják ki a telepítés helyére (nyomvonalra), valamint a két csövezeték-épigito század, amelyek közvetlenül a csövezeték összeszerelését (telepítését) végzik a nyomvonalon. A zászlóalj többi szolgálata és alegysége végzi e feladat mindenoldalú biztosítását.

A tervezés egyik legfontosabb kiindulási feltétele, hogy a csövezeték-épigito századok 4-4 csövezeték-épigito szakasza egyidőben végzi a telepítést a csövezeték nyomvonalán, külön-külön szerelési szakaszokon.

A csővezeték néhány fontosabb műszaki paramétere:

A PMTA-150 tábori fővonal csővezetékészlet mintegy 27 000 db, egyenként 6 méter hosszúságú alumínium csőből áll, amelyek gumi tömítőgyűrűk és csőbilincsek segítségével csatlakoztathatók egymáshoz és a készletbe tartozó különböző közdarabokhoz és szerelvényekhez (tolózárak, visszacsapó szelepek stb.). A csővezetékben az üzemanyag továbbítását PNU 100/200 M típusú, belsőéghető motorral hajtott mobil szivattyúállomások végzik, amelyeket a csővezeték nyomvonalán olyan távolságra kell elhelyezni egymástól, hogy a csővezeték minden pontján az üzemanyag nyomása 2-24 bar között legyen, a névleges üzemi körülmények mellett.

A PNU 100/200 M szivattyúállomás nem önfelszívó rendszerű, ezért az első szivattyúállomás bemenő oldalára a min. 2 bar előnyomást PSZG-160 típusú szivattyúállomás biztosítja. A további szivattyúállomások 2 bar előnyomást úgy biztosítják, hogy a szivattyúállomást a csővezetéknek arra a pontjára helyezik el, ahol az előző szivattyúállomás által létrehozott nyomás a csőben áramló folyadék sűrűdési vesztesége következtében 2 barra csökken.

A csővezeték-építő zászlóalj részére a szállítási feladatot az előjáró határozza meg. Ebben szerepel a csővezeték kezdő- és végpontjai, valamint a szállítandó anyag vagy anyagok fajtája és a naponkénti szállítandó mennyiség. Ezen adatok, továbbá felderítés és szemrevételezés alapján tűzik ki a térképen a nyomvonalat és készítik el a hidraulikus számvetést.

A hidraulikus számvetés az az eljárás, amelynek alapján meghatározzák a beépítendő szivattyúállomások számát, azok elhelyezését a nyomvonalon és a ténylegesen szállítható üzemanyag mennyiségét.

A hidraulikus számvetést grafo-analitikus módszerrel készítik, amennyiben a szükséges szivattyúállomások számát és a hidraulikus háromszög méreteit analitikus összefüggések segítségével határozzák meg, a szivattyúállomásokat a nyomvonalon pedig grafikus módszerrel helyezik el.

A szivattyúállomások számának kiszámításához végeredményben az úgynevezett hidraulikus háromszög oldalait kell kiszámítani.

Az ehhez szükséges kiindulási adatok: a terep jellege (közepesen szegdelt, erősen szegdelt, erdős-hegyes), a kezdő- és végpont térképen mért távolsága és azok tengerszint feletti magassága, a szállítandó üzemanyag fajtája (benzin, gázolaj, repülőpetróleum) és az alkalmazható szivattyúállomások száma (a készletbe 16 szivattyúállomás tartozik, ebből 2 tartalék). Az alapadatokhoz tartozó konstansok részben tapasztalati értékek, részben fizikai állandók (sűrűség, viszkozitás).

A munkatérképről a csővezeték nyomvonalának magassági pontjai leolvashatók, ennek alapján megszerkeszthető a nyomvonal keresztmetszeti vázlata. A keresztmetszeti ábrán a csővezeték kezdőpontjára illesztve a hidraulikus háromszöget, annak átfogója kimetszi a nyomvonalon a következő szivattyúállomás helyét. Ezzel a módszerrel helyezhetők el a szivattyúállomások a nyomvonalon. (1. ábra)

A hidraulikus háromszög függőleges befogójának hossza az egy szivattyúállomás által létrehozott nyomásnak felel meg, folyadékoszlop-méterben mérve az adott szállítási teljesítmény mellett, a terep keresztmetszeti ábrájának függőleges léptékében. A vízszintes befogó hossza azt a távolságot adja meg a munkatérkép méretarányának figyelembevételével, amilyen távolságra a szivattyúállomás továbbítani képes az adott mennyiségű üzemanyagot. A hidraulikus háromszög átfogójáról olvasható le a hidraulikus nyomásesés, illetve, hogy a szivattyúállomástól távolodva a csővezeték bármely pontján milyen mértékben esett a nyomás a csőben áramló folyadék sűrűdése következtében. Ily módon az ábráról leolvasható a szivattyúállomások helye és egymástól való távolsága, valamint a csővezeték bármely pontján levő nyomás. A vízszintes (távolság) tengelyről húzott merőleges és a hidraulikus háromszög átfogójának metszéspontja a függőleges tengelyre kivetítve megadja a csővezeték adott pontján levő folyadéknomást.

A számvetés elkészítésének időigénye hagyományos eszközökkel mintegy 2-2 1/2 óra, amely tudományos, (x^x függvénnyel rendelkező) számológéppel is csak kismértékben csökkenthető. Emellett a sok részeredmény többszöri leírása, az eltérő nagyságrendű számokkal végzendő műveletek sok hibalehetőséget rejtenek magukban.

A hidraulikus számvetés analitikus részének elkészítése jelenleg már számítógépen történik. Az alakulat rendelkezik egy PTA-4000 típusú 3,5 kB RAM kapacitású BASIC nyelven programozható mikroszámítógéppel és a hozzátartozó KA 160-as nyomtatóval.

Az aránylag bonyolult programozási feladat megkezdése előtt célszerűnek mutatkozott a program megtervezése, elsősorban a feldolgozási folyamat grafikus ábrázolása. A *konkrét feladat folyamatábrája a 2. ábrán látható*. Ez nagymértékben megkönnyítette az egyes programmodulok elkészítését, felhívta a figyelmet a szubrutinok alkalmazhatóságára, ezzel a programozás munkaigényességének csökkentésére és nem utolsósorban áttekinthetővé tette a feladatot.

Az 1684 byte memóriakapacitást lekötő program magnetofonkazettán tárolható és a gép memóriájába beolvasható. A futtatás időszükséglete, az adatok bebillentyűzését és az eredmények kiírását is beleértve, 2-2 1/2 perc, vagyis a hagyományos számítás 1/60-ad része. A hibás számítás lehetősége természetesen kizárt.

Az eljárás legnagyobb előnye annak gyorsaságában rejlik. Így lehetővé válik már az előjáró előzetes elgondolásának ismeretében a hidraulikus számvetés elkészítése, beleértve annak kiszámítását is, hogy elegendő-e a rendelkezésre álló csőkészlet a feladat végrehajtásához, továbbá, hogy a 14-re maximált darabszámú szivattyúállomásokkal az adott viszonyok között ténylegesen elszállítható-e az előírt mennyiség.

Lehetőség nyílik továbbá a nyomvonal felderítésének időszakában az esetleg szükségessé váló módosítások gyors végrehajtására is.

A hidraulikus számvetés elvégzésével egyidejűleg kerül sor a telepítési ütemterv elkészítésére.

A telepítési ütemterv számítógépen való elkészítése egy matematikai és logikai összefüggésekkel fölírható folyamat optimalizálása. A szállítóeszközök számának, a szállítás távolságának, a rakodó erők és eszközök mennyiségének és a szerelő alegységek számának függvényében – ezek az adatok a szerelés folyamán bizonyos törvényszerűség szerint változnak – meghatározható az az optimális szerelési ütem, amellyel maximális hatékonyság érhető el és biztosítható a csővezeték legrövidebb idejű telepítése. E feladat számítógépes megoldását megelőzően meg kell alkotni a telepítés folyamatának matematikai modelljét, amely figyelembe veszi a telepítés folyamatának struktúráját és konkrét belső összefüggéseit. Ennek kidolgozása még csak kezdeti stádiumban van.

A csővezeték telepítését követően megkezdődik a csővezeték üzemanyaggal való feltöltése és a folyamatos üzemanyag-szállítás, amelyet a diszpécser szolgálat irányít. Az irányítás annyit jelent, hogy az ügyeletes diszpécser, állandó kapcsolatban állva a szivattyúállomások kezelő személyzetével, figyelemmel kíséri a szivattyúállomások üzemét és a számítottól eltérő adatok beérkezése esetén – az eltérés okának megállapítása után – megfelelő utasításokat ad a szivattyúállomások kezelői részére. Az üzemeltetés során a diszpécser felkészültsége meghatározó, amennyiben a hibás helyzetfelismerésből adódó helytelen utasítás szükségszerűen a csővezeték meghibásodását, hidraulikus ütések, legrosszabb esetben a csővezeték szakadását okozhatja.

A tábori fővonalai csővezeték üzemzavarai közül a legjelentősebb és a csővezeték üzemére leginkább negatív hatással járó az egy vagy több szivattyúállomás váratlan kiesése. A „hibás üzem”-re való áttérés annak az optimumnak az elérését jelenti, amely a szivattyúállomások teljesítménytartalékát és a csővezeték szilárdsági viszonyait figyelembe véve a legkisebb teljesítménycsökkenéssel jár.

A „hibás üzemmód” számítás – melynek célja a szivattyúállomások új üzemi körülményeinek meghatározása valamelyik szivattyúállomás meghibásodása esetén – már ismertett grafikonról vett adatok alapján hagyományosan analitikus módszerrel történik.

A térképről leolvasott szivattyúállomás – távolságok és – magasságok alapján számítható ki a „hibás üzemmód”, abból kiindulva, hogy a hibás szakaszt megelőző szivattyúállomásoknak kell létrehozni azt a nyomást, ami szükséges a folyadék eljuttatásához a hibás szakaszt követő első üzemképes szivattyúállomásig. A hibás szakaszt megelőző szivattyúállomások nyomása azonban nem haladhatja meg a csővezeték szilárdsági okok miatt előírt 38 bar próbanyomást, következésképpen a szállítási teljesítmény is csökken. E csökkenés mértéke is meghatározható a „hibás üzemmód” számítása során.

A „hibás üzem”-re való áttérésre előre fel kell készülni. Ez azt jelenti, hogy valamennyi lehetséges változatra ki kell számítani az üzemelő szivattyúállomások paramétereit. Hagyományos módszerrel (zsebszámológéppel) két fő részére ez 2-2,5 óra munkát jelent.

A „hibás üzem”-re kidolgozott program a számítás időszükségletét – beleértve a programok betöltését és az eredmények kinyomtatását is – mintegy 20 percre csökkenti. Ez az időmegtakarítás azért lényeges, mert a számítást csak a csővezeték-telepítésnek a befejeztével lehet megkezdeni, minthogy az alapadatok között szereplő távolságoknak és szintkülönbségeknek nem a tervezett, hanem a tényleges (a szivattyúállomások valós telepítési helyének megfelelő) adatoknak kell lenniük, a számítás pontossága érdekében.

Ha az üzemanyag-szállítás a csővezeték telepítésének befejeztével azonnal megkezdődik és ebben a kezdeti időszakban valamelyik szivattyúállomásnál üzemzavar következik be, a hagyományos módszerrel elvégzett „hibás üzemmód számítás” adatai még nem állnak rendelkezésre, ezért a csővezeték üzemét le kell állítani. Ellenkező esetben megengedhetetlen nyomásnövekedés is felépíthet.

Az alkalmazott számítógép nagy előnye, hogy kikapcsolás után a memória nem törlődik, továbbá a beépített áramforrásokról hálózati feszültség hiányában is üzemeltethető. Ezért, valamint kis méreteiből és tömegéből adódóan terepen vagy gépkocsiban is használható.

A fentiek figyelembevételével a diszpécser hasznos „társa” lehet a számítógép. A megfelelő kidolgozott programok esetén a diszpécser a beérkezett adatokat közvetlenül a számítógépbe táplálhatja be és a normál üzemre nem jellemző adatok betáplálását követően a számítógép kijelzi az eltérés okát, valamint az optimális döntési lehetőséget, hozzájárulva ezzel a csővezeték megbízhatóbb üzemeltetéséhez.

A számítógép alkalmazásának itt tárgyalt lehetőségei a csővezeték-építő zászlóalj alkalmazását megelőző tervezési, valamint az üzemeltetési folyamatot érintik.

Az állandó harc-készültség időszakában azonban a személyi állomány kiképzése is széles teret nyújthat a számítógépek alkalmazásának. A közismert video játékok mintájára modellezhetőek a csővezeték egyes elemeiben és az egész csővezetékrendszerben lejátszódó folyamatok, tanulmányozható az egyes szivattyúállomások üzemmódváltozásainak hatása a csővezetékrendszer egészére stb.

A számítógépek alkalmazásának itt érintett lehetőségeinek realizálása további gondolatokat ébreszthet a zászlóalj személyi állományában és ezáltal a számítógép nélkülözhetetlen munkaeszközzé válhat a hétköznapi élet minden területén.

(Az ábrák a folyóirat végén található.)

Az MN Egészségügyi Szolgálat újabb tábori egészségügyi technikai eszközeinek a Demineralizáló-sterilizáló berendezés (DSB) és az Infúziós laboratórium (IFL) személyi állomány vonzatával és az eszközzel való ellátás tervezett rendjéről

Dr. Hangay Géza gyógyszerész őrnagy

A Hadtápbiztosítás 3/1985. számában megjelent cikkben a szerző összefoglalta az új tábori egészségügyi technikai eszközök műszaki, technikai adatait és alkalmazásuk lehetőségeit.

Indokolt vizsgálni e két tábori technikai eszköz „M” személyi vonzatát és a tagozatok feltöltésének rendjét is.

1. A DSB

A személyi állomány biztosítása a következők szerint valósítható meg:

1.1. A hadosztály típusú segélyhelyeknél, tábori egészségügyi intézeteknél, anyagraktáraknál és egyéb katonai egészségügyi szervezeteknél a növekedés különféle módon jelentkezik.

1.1.1. Azon tábori katonai egészségügyi szervezeteknél, amelyek IFL-el kerültek ellátásra, ott a létszáma 4-4 fővel emelkedik, mivel a DSB 2 db AKVA típusú vízdesztilláló és -sterilizáló berendezést vált fel.

A 4 fős állomány megoszlása:

2 fő DSB kezelő;

2 fő gk. vezető (1 fő a DSB-t szállító gépjármű, a másik a DSB-t kiszolgáló vízszállító gépkocsi vezetője).

1.1.2. Az olyan típusú tábori egészségügyi intézeteknél, ahol 1 db AKVA-t 1 db DSB vált fel, ott az állománytáblában 3 fővel kell növelni a személyi állományt, amelyből a 2 fő gépkocsi vezető feladata az 1.1.1. pontban meghatározásra került.

A 3 fős állomány megoszlása:

1 fő DSB kezelő;

2 fő gk.-vezető.

1.1.3. Azon katonai egészségügyi szervezeteknél, ahol jelenleg 2 db AKVA vagy ennél több van szervezve, 2 fővel növekszik a létszám.

A 2 fős állomány megoszlása:

2 fő gk.-vezető (lásd az 1.1.1. pontban).

1.1.4. Az olyan típusú katonai egészségügyi szervezeteknél, ahol jelenleg 3 db AKVA van ellátmányként biztosítva, 5 fővel növekszik az állomány, azért mert ez esetben 2 db DSB helyettesíti az AKVA-t, *következőképpen*:

- 1 fő DSB kezelő;
- 4 fő gk.-vezető (lásd az 1.1.1. pontban).

Összefoglaló táblázat

IFL szám	AKVA szám	DSB szám	Létszám- emelkedés
-	1	1	3
-	2	1	2
-	3	2	5
1	-	1	4

1.1.6. A személyi állomány növekedése az 1986 évben beszerzésre és a katonai szervezetek ellátására tervezett DSB-k darabszáma alapján az alábbi:

1.1.6.1. *Az MN 5232 alárendeltjei*

- egészségügyi zászlóalj (2-2) fő x 6
(EÜZ) összesen 12 fő
- ellátódandár (TEÜR) 10 fő
- egészségügyi ezred alárendeltjei
Vérellátó Állomás (VÁ) 7 fő
- Egészségügyi osztagok (2-2) fő x 12 24 fő

1.1.6.2. *Központ Hadtáp Előretolt Lépcső (MN KHEL) alárendeltjei*

- ellátódandár (TEÜR) 4 fő
- 1. eü. dandár kiszolgáló és ellátó zászlóalj (KEZ) 4 fő
Vérellátó Állomás (VÁ) 4 fő
- 2. eü. dandár kiszolgáló és ellátó zászlóalj (KEZ) 4 fő
Vérellátó Állomás (VÁ) 4 fő
- 3. eü. dandár kiszolgáló és ellátó zászlóalj (KEZ) 4 fő
Vérellátó Állomás (VÁ) 4 fő

1.1.6.3. *MN Hátországai Egészségügyi Alakulatok Parancsnökság és alárendeltjei*

- Egészségügyi osztagok (csak 3 db) 6 fő

1.1.6.4. *Mozgó Kórház Csoporthőnökség alárendeltjei*

- Vérellátó Állomás (VÁ) 4 fő
- MINDÖSSZESEN 91 fő**

1.2. A létszámnövekedés kiképzési kihatással jár, mivel az új technikai eszköz bonyolultabb, mint az AKVA. Ezért célszerű a tartalékos állományt az MN Hadtápkiképző Központ bázisán átkepezni, illetve kiképezni a DSB kezelésére.

A kiképzéshez szükséges tervet az MN Egészségügyi Szolgálatfőnökség kiképző főorvosa készíti el, az MN EÜSZF-ség főmérnökével való együttműködésben.

1.3. A DSB-t minimum 5 t hasznos teherbírású, síkplatójú, leszerelhető oldal- és hátfalú gépkocsival szállítható.

1.4. Az eszköz tárolóterzsükségele:

Fedett szín: a felépítmény 21,0 m², aggregát 17,5 m².

Együttes tároláskor a fedett térigény összesen 38,5 m²-t igényel.

1.5. Az eszköz ipartól való átvételét az MN Hátországai Egészségügyi Alakulatok Parancsnok-sága végzi (MN HEAP).

1.6. A DSB-ből ellátásra tervezett *tagozatok és az eszköz darabszáma*

1.6.1. A *hadsereg tagozatban*

- egészségügyi zászlóaljok	1-1 db
- ellátódandár táborig egészségügyi anyagraktára	3 db
- egészségügyi ezred alárendelt csapatai	14 db
Hadsereg ÖSSZESEN:	23 db

1.6.2. *MN Központhaditáp Előretolt Lépcső (MN KHEL) alárendeltségébe tartozó csapatoknál*

- Ellátódd. Tábori előretolt egészségügyi anyagraktára	5-7 db
- 1. eü. dandár	30-35 db
- 2. eü. dandár*	30-35 db
- 3. eü. dandár*	30-35 db

MN KHEL alárendeltségébe tartozó csapatok összesen* 95-112 db |

1.6.3. *Egyesített Fegyveres Erők egészségügyi tartalékba tartozó egységek** várhatóan 16-18 db |

1.6.4. *MN HEAP alárendeltségébe tartozó egységek*** 15-19 db |

1.6.5. *MN Hátországai védelmi Parancsnokság alárendeltségébe tartozó egység*** 1-2 db |

1.6.6. A DSB készülékből a Magyar Néphadsereg összigenye mintegy 150-170 db |

1.7. A VI. ötéves tervidőszak végéig beszerzésre tervezett berendezésekből a hazai ipar csak a prototípust gyártotta le. A csapatpróba több hiányosságot tárt fel és ezek visszajavitása csak a jövő évben várható.

Az MN összigenyének kielégítése áthúzódik a VIII. ötéves terv első éveire.

2. Az IFL

2.1. IFL vonatkozásában a személyi állománnyal való ellátottság a következőképpen valósul meg: Az IFL-el ellátott szervezeteknél a személyi állomány létszáma néhány fővel növekszik.

Ezek megoszlása a következő:

1-2 fő gyógyszerész;

1-2 fő asszisztens;

* A feltöltés a tervidőszak második felében várható!

** A feltöltése a tervidőszak végén várható!

1-2 fő gépkocsivezető.

A személyi állomány növekedése MN szinten:

10-20 fő gyógyszerész;

10-20 fő asszisztens;

10-20 fő gépkocsivezető.

2.2. Az eszköz a következő ellátási tagozatokban került rendszeresítésre:

2.2.1. A hadsereg alárendeltjeinél

- ellátódandár (TEÜR) 1 db

- egészségügyi ezred Vérellátó Állomás (VÁ) 1 db

2.2.2. MN KHEL alárendeltjeinél

- ellátódandár (TEÜR) 1 db

- 1. eü. dandár KEZ 1. század 1 db

VÁ 1 db

- 2. eü. dandár KEZ 1. század 1 db

VÁ 1 db

- 3. eü. dandár KEZ 1. század 1 db

VÁ 1 db

2.2.3. MKCSF-ség alárendeltjei:

VÁ 1 db

2.3. A VI. ötéves terv utolsó két évében a hazai ipar legyártotta az MN szükségletét, az érintett szervezetek ellátására 1986. évben kerül sor.

2.4. Az infúziós labor minimum 5 t hasznos teherbírású, síkplatójú, leszerelhető oldal- és hátfalú gépkocsival szállítható.

2.5. Az eszközt kezelő tartalékos tiszt és beosztott állomány kiképzése speciális feladat. A személyzetnek, a technikai eszköz kezelésén kívül el kell sajátítania a tábori körülmények között történő infúziós oldatok készítésének technológiai sajátosságait.

2.6. A technikai eszköz javítását az MN Központi Anyagraktár javító osztálya végzi békében, „M” után ezt a feladatot átveszik az egészségügyi technikák javításával foglalkozó tábori egészségügyi anyagjavító műhely, az utaltságnak megfelelően.

3. Mindkét eszköz emeléséhez nélkülözhetetlen berendezési tárgy az úgynevezett „emelőhid” és az „emelőláb”.

Béke tároló bázisonként kerülnek az ellátási rendszerbe az emelőhidak. A hidak használatához szükséges lebiztosítani egy darab min. 5 t teherbírású autódarut. Ezt az eszközt az ideiglenes polgári munkaerővel (IPM) kell egyidőben bevonultatni a népgazdaságból, s mindaddig az egészségügyi bázison kell tartani, ameddig a DSB és az IFL, valamint a későbbiek során rendszerbe álló hasonló felépítmények felmálházásához szükséges.

Az emelőlábakkal a mozgó egészségügyi anyagjavító műhelyek kerülnek ellátásra.

4. Összegezve:

A két új egészségügyi technika kielégíti a vele szemben támasztott harcászati, műszaki követelményeket. A DSB és az IFL bonyolult berendezés, amelyek kezelő személyzeti vonzata igen magas. A lebiztosított tartalékos állományt az átlagosnál sokrétűbben kell az eszközök kezelésére kiképezni. Szállításuk különleges intézkedéseket nem igényel, megemelésükhöz nélkülözhetetlen eszköz az úgynevezett „emelőhid”, illetve „emelőláb”. Az „emelőhid” használatához elengedhetetlenül szükséges egy min. 5 t teherbírású darus gépkocsi biztosítása a népgazdaságból. A gépkocsit az IPM-el egyidőben kell bevonultatni az egészségügyi bázisokra az eszközök megemelésének és felmálházásának idejére.

A szállítások, feltöltések tervezésével, szervezésével, végrehajtásával, a végrehajtás irányításával, valamint az anyagátadó körletek (helyek) működtetésével kapcsolatos elméleti és gyakorlati kérdések vizsgálata, a hasznos tapasztalatok feltárása és közreadása egyik fontos kutatási feladata szolgálatunknak. A témával foglalkozó 3 cikkel kívánunk szélesebb körű vitát kibontakoztatni lapunk hasábjain. Kérjük tisztelt olvasóinkat, hogy észrevételeikkel, javaslataikkal a vitaindító cikkekben foglaltak bírálatával, vagy megerősítésével járuljanak hozzá a téma elméleti és gyakorlati problémáinak teljes körű kimunkálásához.

„Szerkesztőség”

ALAPTANULMÁNY

a szállítások, feltöltések tervezése, szervezése és végrehajtása, a végrehajtás irányítása a hk. magasabbegység (egység) támadó harctevékenységében

Skrabán László ezredes

Az 1985. naptári és kiképzési tervnek megfelelően hadosztály htp. rendszergyakorlat, „DUNA-85” gyakorlat került levezetésre hadosztályunknál, melynek keretében az MNHF I. helyettes elvtárs által kiadott feladattervben meghatározott szállítások tervezése, szervezése és végrehajtása vizsgálatát is végrehajtottuk. A vizsgálat során kiemelt kérdésként vettük a szállítások tervezését, szervezését, annak mechanizmusát, az okmányok rendszerét.

A szállítások, a ho. htp. lépcsők előrevonása tervezése, szervezése az öfn.-i törzssel szoros együttműködésben valósult meg. A ho. pk. elhatározásának megfelelően került megtervezésre a csapatok feltöltésének rendje. A tervezés során a TÖF-el (hdm.-i törzssel) egyeztetésre kerültek az után- és hátraszállítási utak, azok igénybevételének ideje, az esetleges átfedések, zavarok elkerülése érdekében.

Részletes tervet, számvetést készítettünk a szállítások, feltöltések végrehajtására, melynek főbb részeit (időpontokat, adatokat) bedolgoztunk az öfn.-i törzs harci okmányába. A kidolgozott számvetések alapján elkészítettük az intézkedéseket, melyek részletesen tartalmazzák a szállításokra vonatkozó feladatok végrehajtását. Az intézkedések az érintett alárendelteknek időben kiadásra kerültek.

Az alárendelt PK HTPH-ek, szállítóalegység pk.-ok feladataikat tisztázták, az elló. z. pk.-a egyeztetette a kapott feladatot, értékelte saját helyzetét és lehetőségét, majd konkrétan meghatározta törzse és az alegységek feladatait. Az ellátózáslóalj törzse a kapott feladat alapján kidolgozta a záslóalj alkalmazási tervét és az ehhez kapcsolódó okmányokat.

Az ezredek kidolgozták a htp. biztosítási terveiket, az ehhez kapcsolódó részletes anyagi, szállítási számvetéseiket, az elló. szd. alkalmazási tervét.

A tervezés során feszültséget okozott az anyagi szolgálatok közül a mű.-i, vv.-i, hír. nem készített szállítási igénylést, így ezek hiányában a szállítások tervezése ezen anyagokra nem, vagy megítélt súlyok alapján történt. Nem sikerült még biztosítani az integrált FVTSZ szállítási igényei kidolgozásáért a személyi felelősséget. Továbbra is akadályozó tényező a tervező munkában a hk. és tü. lőszer igény egyeztetett megállapítása, a szállítandó szükséglet időbeni megadása a ho. htp.

törzs felé. A htp. és fegyverzeti szolgálat lőszer szállítási feladatai jó együttműködésben valósult meg mindezekig. Alapvető gond a hk. és tü. lőszer szükséglet ellentmondó megállapításában rögzíthető, melynek oka abban kereshető, hogy az öfn.-i törzsben nem alakult ki és nincs személyhez kötve feladat. 8

A szállítások szervezése szoros összhangban az öfn.-i csapatok tevékenységével került végrehajtásra.

A tervezés időszakában már elkezdődött a szállítások, anyagátadások szervezése, melynek során a szállító alegységeknél kijelölésre kerültek azon gépjárművek és vezetők akik a szállításokat végrehajtották. A szervezés időszakában egyik fő feladat volt az ellő. z. pk., az egység PK HTPH közötti együttműködés végrehajtása, melynek során pontosításra kerültek a találkozási pontok, anyagátadó helyek, a kiszállított anyagok mennyisége, az átrakásra biztosított erők, eszközök. Az anyagi készletek csoportosításánál, a szállítmányok megalakításánál ho. törzsből szervezési feladatot az SZSZF és a FVSZF hajtott végre, mely a szállító századoknál realizálódott. A szervezés során negatívumként jelentkezett - melyre egyik tagozatban sem fordítottunk kellő figyelmet - a szállítmányok (szállító oszlopok) őrzés-védelmének, töpfe. elleni védelmének megszervezésére, minden oldalú biztosítására. A szervezés erős oldalát képezte az anyagi készletek átrakására, a rakodóhelyek berendezésére fordított figyelem. Az anyagi eszközök utanszállításának megszervezése a tervekben rögzítettek szerint realizálódott. 6

A szállítások a számvetett és a tervekben rögzített teljes anyagi készlettel kerültek végrehajtásra. A hk. e. részére egy harcnapon 170,4 t szilárd, 22,7 t folyékony anyag került kiszállításra két ütemben. Az első ütemben 90,9 t szilárd, 13,5 t folyékony anyag 24 db gépjárművel került kiszállításra. A szállítási távolság 13 km volt, melyet 60 perc alatt tett meg az oszlop. A menetsebesség 13 km/óra átlag volt a számvetett 20 km/órával ellentétben. A tervezettől alacsonyabb menetsebesség oka az volt, hogy az oszlop éjszaka, felázott (sáros) földúton hajtotta végre a menetét. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a menet tervezése, szervezése során figyelembe kell venni az évszakot (jelen esetben májusi hónap), ahol az időjárás (hirtelen esőzés) megnehezíti a szállító oszlopok mozgását. Az előkészített átrakóhelyre a gépjárművek 14 perc alatt álltak be, mely az előírt kiváló normaidőnél (egy gk. beállása 3 perc) jobb volt, ez abból adódott, hogy a bevezetés megszervezését körültekintően hajtották végre. 7

Az anyagi készletek átmálházása gépkocsiról-gépkocsira, gépkocsiról-földre történt. A szilárd anyag átmálházását kézi erővel 37 perc alatt hajtották végre, kézi görgős csúszda, kézi villás emelő targonca, áthidaló lemez alkalmazásával. Az átrakási idő a kiváló normaidőnél (1 t. anyag átmálházása 4 fő részére 10,5 perc) jobb volt, mivel gépjárművenként 4,2 t anyag került átmálházásra. Ezt a kiváló normaidő elérését elősegítette a kézi rakodóeszközök alkalmazása. Az üzemanyag átadása 43 perc alatt került végrehajtásra. (A kiváló normaidő 42 perc 1 gimű. átfejtésére.) Az átrakás utáni gyülekeztetés, besorolás 18 perc alatt történt, mely 24 db gépjárműnél kiváló normaidőt jelent. A HOR körletében történő visszaérkezés 60 percet vett igénybe, tehát a menetsebesség 13 km/óra volt. Az első ütem szállítási feladataira tervezett 3 óra 20 perccel szemben a végrehajtás 3 óra 15 percet vett igénybe. 8

A második szállítási ütem végrehajtására összességében 3 óra volt tervezve, melynek során kiszállításra került 89,5 t szilárd és 9,2 t folyékony anyag 22 db gépjárművel. A szállítási távolság 7 km volt, melyet a szállító oszlop 20 km/óra menetsebességgel 21 perc alatt tett meg. Az anyagok átrakása kézi erővel gépkocsiról-gépkocsira 35 perc alatt került végrehajtásra, ami a kiváló normaidőszint felett van. A gépjárművek rakodóállásokhoz történő bevezetése valamint kisorolásuk elérte a kiváló normaidőt, mely annak köszönhető, hogy ezen mozzanat megszervezését, irányítását kiemelt kérdésként kezelték. A HOR-ba történő visszaérkezés 20 percet vett igénybe. A második szállítási ütem összességében 1 óra 40 percet vett igénybe a tervezett 3 órával ellentétben, mely annak tudható be, hogy a szállítás nappal, már jobban begyakorolt állománnyal, körültekintőbb szervezéssel került végrehajtásra. 9

A szállítások végrehajtása során tapasztalt meglévő feszültségeket az alábbiak szerint összegezném:

- Az ellátó-, szállítóegységek nem rendelkeznek kellő mennyiségű és minőségű híradó eszközökkel, melyek a szállítások vezettségét biztosítanák.

13. - A raktárakban gépkocsikon tárolt anyagi készletek egy része nem tartozik a htp. szolgálat alárendeltségébe, azok „készletben” tartásáért az adott anyagi szolgálat felelős. A szállító kötelekek viszont a PK HTPH alárendeltségébe tartoznak. Ez a helyzet tovább fokozza a HTPH szállítókért való felelősségét, ugyanis amennyiben a csapatok (közvetlen felhasználók) ag-i igényei nem úgy jelentkeznek ahogy az anyag a járműveken van csoportosítva, akkor szükségessé válik annak földre rakása, átcsoportosítása, majd ismét járművekre való felrakása. Ezekkel a műveletekkel nő a rakodási munkák volumene, az állomány igénybevétele.

- A gyakorlaton rakodási feladatokra beállított UN-050, DUHM rakodógépek a felázott talajon tudtak mozogni, anyagrakodást végrehajtani.

- A légi úton történő lőszer utánszállítását egy MI-8-as helikopter igénybevitelével hajtottuk végre, azonban a tervezett 3,4 t helyett csak 1,8 t-t szállított el, mivel a laza talajról ezzel a súllyal is nehezen tudott felszállni.

14. Az okmányok kidolgozása a szállítások tervezése során a jelenleg érvényben levő „MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ”-k alapján (MNHF-ség 180/0196, 5. HDS 91/070 sz.) történik. Ezek a meghatározott okmányok formailag is megfelelnek a szállítási feladatok tervezésére. A gyakorlatokon kidolgozott okmányrendszer biztosította a gyakorlati végrehajtás irányításához, nyilvántartásához szükséges adatokat. A ho. htp. törzsben a htp. biztosítási terv mellékleteként kidolgozásra került a nagybani és részletes szállítási számvetés, szállítások grafikus terve, részletes szállítási tervfeladat, mely az elló. z.-nak kiadásra került intézkedés melléklete volt. A szállítások végrehajtása a helyzetnyilvántartó térképen folyamatosan került rögzítésre. Segédokmányként kidolgozásra került az előjárótól érkező nagytömegű anyagok átvételi terve is.

Az ellátószázalój törzse és aeg. pk.-ai kidolgozták a 180/0196. sz. „MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ”-ban meghatározott okmányokat. Az okmányok biztosították a z. funkcionális feladatainak irányítását, végrehajtását. A meghatározott okmányok közül a szállító szd. parancsnokoknak előírt diszpécser napló vezetése szükségtelen, mivel a z. tö. összességében ezt vezeti.

15. Az ezred htp. tö. által kidolgozott szállítási okmányok csak a szállítások főbb adatait tartalmazták. Nem volt kellő részletességgel kimunkálva a szállító oszlopok indítása, érkezése, az anyagok átrakásának ideje. 16. Szükségessé válik az e. htp. tö. részéről kidolgozni egy részletes szállítási és rakodási számvetést, mely a htp. biztosítási terv mellékletét képezi. Az ellátó szd. pk. ez alapján kell hogy kidolgozza az szd. alkalmazási tervét katonára és gépjárműre lebontva.

A szállítások tervezése, szervezése és végrehajtása feladataiban a PK és a TÖF kötelmeit az MN HARCÁSZATI SZABÁLYZAT (ho., e.) 533. pontja tartalmazza. A kötelmekhez célszerű volna bevenni azt, hogy a PK (TÖF) határozza meg a csapatok (alegységek) feltöltési sorrendjét, határidejét, helyét. A PK HTPH kötelmeit az MN HARCÁSZATI SZABÁLYZAT 534. pontja, valamint CSAPATHADTÁP UTASÍTÁS (HTP/3) 32-34. pontja rögzíti. A szállító szakállomány feladatkörét a CSAPATHADTÁP UTASÍTÁS (HTP/3) 140-149. pontja tartalmazza. Ezen feladatkörök maradéktalan végrehajtása biztosítja a harc szállítási feladatait.

JAVASLATOK

1. A tervező-, szervező munka meggyorsítása érdekében célszerű a ho. HVP-on egy anyagtervezési csoport létrehozása, melybe minden anyagi szolgálattól (szállítatótól) egy ti. (tts.) és a számviteli részleg tartozna. A csoport feladata volna a részletes anyagi számvetés elkészítése, összesített szállítási igénylés (1. sz. melléklet) elkészítése. Az anyagtervezési csoport a ho. HTP TÖF utasításai szerint dolgozzon.

2. A ho. TÖF (HDM) írásban adja meg a HO PK HTPH-nek a lőszer szükségleti számvetést.

3. Az e. htp. törzsnél célszerű volna bevezetni a részletes szállítási számvetés kidolgozását (2. sz. melléklet).

A szállítóalegységeket célszerű volna ellátni olyan híradó eszközökkel, mellyel a menetek, szállítások, (oszlopok) folyamatos vezetése biztosítva volna.

5. Hadosztály és ezred tagozatban nagyobb raksúly kapacitású (6-8 t) terepjáró gímű.-veket volna célszerű rendszeresíteni. A szállító gépjárművekre emelődaru felszerelésével a rakodást meg lehetne gyorsítani, az emberi munkaerőt csökkenteni.

6. A rendszerben levő (VT-20) mobil adatfeldolgozó géphez központilag olyan programot volna célszerű készíteni, mely a szállítások tervezését meggyorsítaná.

7. A ho. szállító diszpécserét nem csak békére, hanem háborúra is rendszeresíteni kellene, mivel a háborús szállítási feladatok nyilvántartása egy külön személyt igényel.

A gyakorlatokon szerzett tapasztalatok alapján a szállítások tervezése, szervezése és végrehajtása területén tovább kell keresnünk azokat a módszereket, melyek megbízhatóan biztosítják a harc szállítási, feltöltési feladatait.

(A mellékletek a folyóirat végén találhatóak.)

A szállítások, feltöltések tervezése, szervezése és végrehajtása, a végrehajtás iránya a gépesített lövészadosztály támadó harctevékenységében

Eőri Tibor ezredes

A hadsereg történelmi fejlődése, minőségi fejlesztése fordulatokat idézett elő szervezetében, harci lehetőségeiben. A gépesített lövész-, harcokocsapatok felépítése, harceljárása gyökeres változásokon ment keresztül. Az elmúlt negyven évben a csapatok tűzereje, páncélvédeltsége, manőverező képessége többszöröseire növekedett. Képessé vált kialakított fegyverrendszereivel, a tűz és mozgás együttes fokozására a támadás ütemének, mélységének növelésére, a tömegpusztító fegyverek elleni hatékonyabb védelemre.

A minőségi fejlesztéssel párhuzamosan *korszerűsödtek a hadtápszervezetek*, amelynek alapjai a második világháború kezdetén teremtődtek meg. Legfontosabb „erénye”, legértékesebb vonása egységében rejlik. „A csapatok háború kezdetén létrehozott hadtápbiztosítási rendszerét az jellemezte, hogy *magában egy egységes vezető szerében egyesítette az ellátás és szállítás funkcióit.*”¹ Ez a megállapítás a hadtápbiztosítás rendszerének ma is megbonthatatlan alapgondolatát képezi, még akkor is, ha a hadtápbiztosítás rendszeréből kiszakíthatatlannak tűnő egészségügyi szervezetek egy része megítélések alapján kivált a hadtápfőnök által komplex módon irányított rendszerből. *Lényege a hadtápbiztosítás alapja és egyben kiinduló pontja az anyapellátás és szállítás – ha nem is a „régii fényében” – ma is elszakíthatatlan szálakkal egymáshoz kötődve dialektikus egységet alkot.*

A második világháború kezdetének 36. napján a hadvezérek felismerték, hogy a hadseregben kell lenni egy olyan szervezetnek, amely képes . . . „mindazt, amit a népgazdaság előállított, épségben és sértetlenül el is juttatni a harcossig, az ágyúig, a harcokocsiig, a repülőgépig” . . .² s ez „a szállítást és ellátást komplex rendszerben biztosító hadtáp”.

Ha a történelem során csak „egy komplex” szervezet volt képes az ellátási-szállítási feladatokat centralizált vezetési rendszerben megoldani, napjainkban ezt a centralizált szervezetet tovább kell erősíteni, mert a harc megvívásának körülményei ezt követelik.

A történelem során lényeges minőségi, mennyiségi változás következett be az anyagi készletek összetételében, a szállítások volumenében, ütemezésében, a feltöltés módszereiben. „1970-ben egy 20 000 fős gyalogos hadosztály napi (anyag-) szükséglete 160 tonna”.³ Ezzel szemben 100 év múlva az 1870-es években végrehajtott hadosztály harcászati gyakorlatokon a napi anyagfelhasználás már tízszeresére növekedett, elérte az 1500–1600 tonnát. Ma a szervezeti és fegyverzettechnikai korszerűsítés következtében esetenként meghaladja a napi 2300–2500 tonna anyagfelhasználást is.

A fejlődésnek ezt az ütemét az egy főre eső napi anyagfelhasználás történelmi tendenciái is nyomomonkövethetően igazolják. Amíg 1750-ben az egy harcosra eső napi anyagfelhasználás 4 kg, addig 1918-ban 30, 1943-ban 45, 1975-ben már 80, ma pedig meghaladja a 120–150 kg-t. *(Erről történelmi áttekintést az 1. sz. melléklet nyújt.)*

¹ Antyipenkó: A főirányba. Zrínyi Katonai Kiadó, 1979. (290. oldal).

² Antyipenkó: A főirányba. Zrínyi Katonai Kiadó, 1979. év. 391. oldal.

³ Obiedzinski: Háború és hátország. Zrínyi Katonai Kiadó, 1971. év. 122. oldal.

A hagyományos tüzerő szakadatlan növelése tovább növelte a lőszer mennyiség felhasználását és fordulatot hozott a lőszerfajták megoszlásában is. A gépesítés növelésével, az önjáró fegyverrendszerek kialakulása mellett mennyiségileg és minőségileg is megnövekedett az üzemanyag-felhasználás aránya. Az egyre bonyolultabb hadművelleti-harcászati összefüggések a harci-technikai anyagok összetételében, tömegében is változásokat idéztek elő.

Az elmondottakat jól példázza az anyagi felhasználás aránya. 100 évvel ezelőtt 70%-át élelem, 30%-át lőszer és egyéb anyag, az első világháborúban 4%-át lőszer, 63%-át élelem és takarmány, 20%-át műszaki harcanyag, 13%-át üzemanyag és egyéb anyag képezte.

Ezek a változások jelentős hatást gyakorolnak az anyagi biztosítás és szállítás komplex rendszerének fejlődésére, különösen a készletek lépcsőzésére, az utánszállítás és feltöltés rendjére, módszereire. Törekvéseink elsősorban arra irányulnak, hogy az ellátás és szállítás rendszere, a készletek összetételének aránya, tagozatonkénti lépcsőzése feleljen meg a csapatok várható harc feladataiból, harceljárásaiból adódó szükségleteknek.

Konkrét gyakorlati tapasztalatok alapján a rendelkezésre álló mozgó és kiegészítő készlet-kiszabatok mennyiségi aránya, lépcsőzése, az anyagfajták összetétele ~~nem felel meg~~ már a harc kezdetén sem - a csapatok konkrét harc feladataiból fakadó szükségleteknek. Ebben jelölhető meg az utánszállítási feszültség lényege, az összefüggések feloldásához vezető út keresése.

Tekintsük át a legjellemzőbb összefüggéseket a 2. sz. melléklet alapján:

- az egyes lőszerfajták már a hadművelet első óráiban sem bizonyulnak elegendőnek, más anyagok még a 8-10 napos hadsereg-hadműveletben sem kerülnek felhasználásra;
- az egyes lőszerfajták lépcsőzése és a szakcsoportok feladatai szerinti differenciáltsága nem a várható felhasználás és ellátási tagozatok szerint alakult;
- a szállító eszközök jelentős része huzamosabb időn át - a hadosztály többnapos harctevékenysége alatt - csupán tárolásra szolgál;
- egyes ellátási tagozatokban a szállító kötelékek munkájában már az első órákban feszültségek keletkeznek, mert erejüket a szállítási igény felülmúlja és a feszültségek megoldására alkalmazott módszereink csupán tüneti kezelést biztosítanak.

A felsorolt ~~négy~~ ~~alapgondolat~~ - természetesen személyes tapasztalatom és megítésem alapján - jól tükrözi, példázza és fémjelzi azokat a napjainkban egyre élesebben felmerülő gondolatokat, amelyek az ellátás és szállítás komplexitása erősítésének, a szállítás összefogottabb vezetése érdekében a hadmozgásnak átbághatatlan sziklatömbként állják útját.

Az eleven valóság a gyakorlatok konkrét tapasztalatai figyelmeztetnek bennünket a négy fontos tennivalóra, (1) a várható szükségletek reális meghatározására, (2) az anyagi készletek lépcsőzésének korszerűsítésére, (3) a szállító kapacitás tervszerű, arányos fejlesztésére, (4) az ellátás és szállítás komplexitásának növelésére, az ellátási, feltöltési módszerek tökéletesítésére.

I.
Az ellátás, a szállítás tervszerű, arányos fejlesztésének
szükség szerű lehetőségei

Az anyagi szükségletek vizsgálata, a készletek arányos fejlesztésének elemzése többféle módszerrel történhet. A konkrét helyzet vizsgálata alapján célszerű abból kiindulni, hogy a csapatok reális szükségletét két alapvető feladat: a harc és a harccal kapcsolatos (összetett) tevékenység határozza meg.

A két meghatározó összetevő elemzéséhez a történelem során kialakult és felhalmozódott tapasztalatok állnak rendelkezésre. A második világháborús tapasztalatok szerint: „... az időnek 40%-át a csapatok átirányítására használták fel, körülbelül 30-35%-át harctevékenységre és körülbelül 25-30%-át pihenésre, feltöltésre...” fordították.⁴

⁴ Szavlin: A hadművelési művészet és a harcászat alapelvei. Zrínyi Katonai Kiadó, 1974. év. 231. o.

Valószínű, hogy ezek az arányok egy elkövetkezendő fegyveres küzdelemben jelentősen módosulnak, de az alapvető, a tevékenység és anyagellátás-szállítás összefüggéseit ezek tovább erősítik. Az elmúlt évek néhány hadművelleti-harcászati hazai és külföldi gyakorlatok tapasztalatai alapján megközelíthetően kimutatható, hogy 8-10 napos koalíciós állományú összefegyvernemi hadsereg támadó hadműveletében a csapatok az idő: 50%-át előrevonásra, hadművelleti átcsoportosításra, szétbontakozásra, harcból való kivonásra, 25%-át a harc konkrét megvívására, 25%-át a harc képesség helyreállítására, feltöltésre, pihenésre fordították. Más megközelítésben tehát 10 napos hadműveletben egy gépesített lövészadosztály 2-3 napot harcol, 5 napot fordít a harccal kapcsolatos mozgásra, átcsoportosításra és 2-3 napot a harc képesség fenntartásával, helyreállításával kapcsolatos feladatok megoldására. Ugy is megbitározható, hogy a gépesített lövészadosztály minden egyes harcnapjához háromnapos harccal kapcsolatos tevékenység kapcsolódik.

Következésképpen a gépesített lövész- (harckocsi-) hadosztály várható anyagi szükségleteit a három összetevőből álló feladatnak megfelelően célszerű meghatározni. Egész egyszerűen arról van szó, hogy egy gépesített lövész- (harckocsi-) hadosztály anyagszükséglete egy 8-10 napos összefegyvernemi hadműveletet figyelembe véve 2-3 napos megvíváshoz szükséges lőszer, műszaki harcanyag, nyolc napos mozgáshoz szükséges üzemanyag, 4-5 napra elegendő javítóanyag, 10 napos zavartalan ellátást biztosító élelmiszerkészlet és 1-2 napos zárolt tartalék. Azt tapasztaljuk, hogy a VSZ-tagállamain belül ezek a törekvések a készletek felhalmozását illetően egy irányba hatnak és messze eltérőek a mi jelenlegi lehetőségeinktől.

A magas fogyasztási normák általában vitathatalanul reálisak, amelyek napi 2300-2500 tonna anyag biztosítását, utánszállítását feltételezik, amelyből közel 1800-2000 tonna lőszer, 300-350 tonna üzemanyag, 150-200 tonna egyéb anyag. Ennek a pótlása tehát nem kis feladat, mert optimális ütemezés mellett - a csapatok alkalmazási rendjét figyelembe véve a hadosztály ellátási tagozatának nem kevesebb mint 2300-2500 tonna anyagot kell a csapatokhoz eljuttatni, feltölteni, amely csupán „hagyományos” módon elképzelhetetlen.

A felvetett kérdésnek azonban ez csak az egyik - s nem is a nehezebb oldala. *Ha a készletek belső összetételét vesszük vizsgálat alá, gondjaink tovább szaporodnak, mivel a tagozatokban felhalmozott készletek, lőszerfajták „aszinkronban” vannak a várható felhasználás belső szerkezeti arányaival, mint ahogy ezt a 2. sz. melléklet tükrözi.*

Célszerűnek látszik a gépesített lövészadosztályra vonatkozó adatok és a várható fogyasztási szükséglet összevetése a legjellemzőbb adatok kiragadásával. A gyalogsági harcjárművel felszerelt gépesített lövészászlóalj ellátási tagozatában - ahol erre lőszer szállításra 10 tonna szállítótér áll rendelkezésre - nincs BMP-k után páncéltörő rakéta, az aknavető tűzszakaszok után aknavető lőszer. Az önjáró tüzérosztály a tüzérezred várható napi lőszerfelhasználása meghaladhatja az 1,8, esetenként a 2,0 javadalmazást, azonban a harcjárműnél levő 1,0 javadalmazás pótlásához mindössze ezred szinten 0,1, hadosztály szinten 0,2 javadalmazás áll rendelkezésre, a várható felhasználás pótlásának 15-20%-a. S ez szinte megoldhatatlan feladatok elé állítja az ellátó tagozatok szállító kötelekeit.

Természetesen nem az akarom állítani, hogy a kérdés felvetése újszerű. Ismert kérdések ezek, de a válaszok elöl igyekszünk kitérni „*általományos*” számvetésekkel igazolni a megoldás lehetőségeit, kijelölni „*szakadékmentesnek*” nem éppen nevezhető utakat. Számos esetben hazai és külföldi, koalíciós jellegű hadosztály együttműködési, harcászati gyakorlatokon, a szállításra-feltöltésre vonatkozó elhatározásokat „magyarázó jelentésekkel” kellett kiegészíteni, mert a más nemzetiségű - szovjet, csehszlovák, bolgár - előljáróim számára meglepetést és nem utolsósorban gondot okozott, hogy pl. az ellátó zászlóalj három szállítószázaddal is csupán 832 tonna szilárd szállítótérrel rendelkezik, amely felhasználásával közel 2000 tonna anyag utánszállítását tervezi megoldani, a csapatok bevonásával.

E gondolat sor befejezéséként meegállapítható, hogy az új szabályzatokból fakadó harcászati elvek gyakorlati megoldása egyre jobban kiszélesedik, amelyhez - jelenlegi helyzetükben - az anyagi készletek mérete, belső szerkezeti összetétele, lépcsőzése, a szállítókapacitás elégtelensége

nem minden tekintetben biztosítja a feltételeket. Ezért célszerűnek látszik az anyagi készletek egy részét növelni, az ellátási tagozatok közötti arányokat megváltoztatni, mint ahogyan ezt az 5. sz. kimutatás tükrözi. Természetesen nem mondhatunk le a meglévő szállítókapacitás hozzár-tóbb, „híhetőbb” felhasználásának tervezéséről, a feltöltés hatékonyabb módszereinek kialakításá-val, a szállítókapacitás 25-30%-os növeléséről.

II.

A szállítási, feltöltési feladatok tervezésének, szervezésének, végrehajtásának célszerű módszerei

A felvetett objektív tényezőkkel szoros összefüggésben ma a hadosztály-, ezredparancsnok hadtáphelyettes elhatározásának leggyengébb pontja az utanszállítás és feltöltés. Következésképen ez a gyenge pont végig tapintható a hadtápbiztosítás tervezésében, szervezésében és végrehaj-tás vezetésében is.

1. Az elhatározás meghozatalára a harc és a harccal kapcsolatos tevékenység hadtápbiztosításának meg-tervezésére egyre kevesebb idő áll rendelkezésre.

A harc bonyolultsága, - a „DUNA-85” hadműveleti-harcászati gyakorlaton alkalmazott újszerű módszerei - a hadtápvezetéstől fordulatokban gazdag, alternatív, sokrétű, gyors tervező-munkát követelnek. Egyre többször kell elmélyült elemző munka nélkül gyorsan és mégis jól dön-teni! Úgy tűnik, hogy a feszültség feloldásához a járt úton továbbhaladva munkamódszereinket kell tökéletesíteni, okmányrendszerünket racionalizálni, lehetőségek szerint gépesíteni.

Ezen a területen jelentős erőfeszítések eredményeként az elmúlt években több tekintetben formálódott az elgondolás kialakításának, az elhatározás formábaöntésének módszere. Ezt az ügyet jól szol-gálja a számítógépes rendszer fejlesztése, amely az előrehaladás iránytűje.

A feladatbiztosítás, a helyzetmegítélés elvégzéséhez részben reális alapot nyújt a hagyományos és gépi „adattár”, a közelmúltban kialakult - az elgondolás egyik alapkövét képező - „Nagybani anyagi számvetés”. Biztatóak ezek az eredmények, de hozzá kell tenni „félmegoldás”, mert az elő-tervezési okmányok nem, vagy csak részben tartalmazzák az anyagi biztosításhoz ezer szállal kötődő szállítás lehetőségeit, meghatározó tényezőket.

A gyakorlati tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a PK HTPH-i elgondolás kialakításához a konkrét helyzetet tükröző, alapadatokra, anyag- és szállításcentrikus „Helyzetnyilvántartásra”, „Nagybani Anyagi és Nagybani szállítási számvetés”-re van szükség. Általában gyors léptekkel eljutunk oda, hogy megállapítjuk, milyen mértékű lesz az anyagfelhasználás, milyen forrásokból kerül bizto-sításra, ehhez mennyi szállítótér áll rendelkezésre. Ez a szilárd alapokon nyugvó elgondolás kialakí-tásához, az elhatározás megalkotásához nem elegendő.

Az adattáraink fogyatékosága, hogy a hadtáphelyzetében bekövetkezett változások nehezen követhetők és a szállítás tervezéséhez szegényes adatokat tartalmaznak. E tekintetben fontos lép-csőnek tartom a „komplex helyzetnyilvántartás” rendszerének, manuális és gépi adatfeldolgozását, óráról-órára követhető naprakészsgét, amely általában tartalmazza:

- a hadosztály-, az ezredhadtápharcértékét;
- az alárendeltek anyagforgalmának alakulását;
- a közvetlen alárendelt raktárak részletes anyagforgalmának helyzetét;
- az egészségügyi veszteségeket, a segélyhelyek terheltségét;
- az erő- és eszközelosztáson alapuló ellátási utalás rendjét;
- a hadosztály, az ezred sávjában levő ellátandó erőket és eszközöket.

Évtizedes tapasztalataim alapján azt kell mondanom, hogy ezen az úton továbbhaladva a szállítás reális alapokra helyezése érdekében a hadtáp-helyzetnyilvántartás rendszerének tartalmaznia kell:

- az után- és hátraszállításra igénybevehető utak és műtárgyak állapotát;
- a szállító kötelekek dinamikus helyzetét;
- az azonnal igénybevehető szállító, rakodó, szállítványkísérő erőket és eszközöket,
- a szállító és rakodó erők technikai kiszolgálásának, javításának helyzetét.

Az első pillanatban úgy tűnik, hogy racionalizálás helyett tovább bővült a tervezőmunka. Az eddigi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a tervezőmunkát az adatszegénység, a feladatokhoz szükséges adatok megszerzése tette éppen időigényessé, nehézkessé, sokszor megalapozatlanná. A racionalizálás helyzetünkben azt jelenti, hogy a tervezés korszerűsítése érdekében *fontos kérdéseket megszüntetve megőrizzük.*

Az elgondolás kialakítását, az elhatározás megfogalmazását az esetek többségében a harcállásponton kell a PK HTPH-nek *operatív csoportjával elvégezni.* Ismerve a gépi adatfeldolgozás és eszközürendszer fejlesztésének irányait, a VT-20 és a személyi számítógépek „DUNA-85” hadműveleti-harcászati gyakorlaton történt alkalmazásának tapasztalatait, a kezünkben van a kezdeményezés lehetősége, hogy a szállítás tervezése területén határozottabban előrelépünk és a MOBIL adatfeldolgozó-pontot, a személyi számítógépeket területileg is ott alkalmazzuk, ahol a döntések születnek.

A PK HTPH szállításra vonatkozó elgondolása alapvetően a parancsnok elgondolásán, az előljáró szakmai intézkedésén, a parancsnok követelményein alapszik. A PK HTPH elgondolásának a hadtáptörzs számára olyan fontos alapgondolatokat kell tartalmaznia, amely útmutatást ad és szilárd kereteket szab a szállítás megtervezéséhez is. *Ezek az alaptételek a következők lehetnek:*

- az adott harcnapon szállítandó összes anyagmennyiségeket, a hátraszállítandó sebesültek számát és anyagok súlyát;
- a rendelkezésre álló szállítókapacitást;
- az utánszállítás és komplex feltöltés (rendjét és határidejét);
- a készenlét eléréséig végrehajtandó szállítási, feltöltési feladatokat;
- a szállítás és feltöltés sorrendjét, a saját és az alárendeltek szállítóeszközei bevonásának arányát;
- a csapatok, az állandó és ideiglenes harcrendi elemek harcadatai és az anyagi biztosítás összefüggései alapján a szállítási ütemeket.

Meg kell jegyezni, hogy a felsorolt szempontok leegyszerűsítése csupán a szállítási munkára vonatkozó elgondolást érintették. Ezért hangsúlyoznom kell, hogy a PK HTPH elgondolásának valamennyi pontja érinti és befolyásolja ezt a területet, *bísz a hadtápbiztosítás tartalmát a szállítás, a feltöltés, az ellátás - egymástól elválaszthatatlan - dialektikus egysége képezi.* Minden más tevékenység ennek érdekében történik!

A „DUNA-85” hadműveleti-harcászati gyakorlaton alkalmazott új harcászati elvek, várható új szabályzatok alapján célszerű - a megkezdett úton továbbhaladva - az után- és hátraszállítási, a komplex feltöltési rendszer fejlesztése területén elért tapasztalatokat széles körben kibontakoztatni és általánossá tenni. *Lényege abban foglalható össze, hogy a harcrendi elemeket az ellátás mindhárom tagozatában a harcfeladatnak megfelelően kell megerősíteni hadtáperőkkel és -eszközökkel, a harcból történő kivonás sorrendjében komplex módon feltölteni, az új feladatra felkészíteni és a nap végére elrendelt készleteket pótolni.*

A korábbi években - az utánszállítás és feltöltés tervezésének alapját a csapatok harcadatait képező egyik eleméhez, a meghatározott terepszakaszokhoz kötöttük.

Mai szemmel úgy ítélhető meg – végig gondolva a harc megvívása korszerűsítésére irányuló törekvéseket –, hogy a gépesített lövész- és harcokocsi-hadosztályok, -ezredek támadó harcában fontos, de nem a legfontosabb a terepszakaszok elérése, hanem az ellenséges védelmi rendszer áttörése, a sávjában levő ellenséges csoportosítás szétverése és megsemmisítése. A felvetett gondolatok alapján a harc hadtápbiztosításának tervezését az ellenség megsemmisítésének ütemei, a harc megvívásának módszerei, az állandó és ideiglenes harcrendi elemek feladatai körülményekről figyelembevételével végezzük.

Következésképpen az utánszállítás és feltöltés tervezésének alapgondolatát a következők képezhetik:

- az anyagi biztosítás rendjére, az utánszállítás és feltöltés ütemeire és ezzel összefüggő kérdéseket meghatározó eljárói intézkedés;
- a parancsnoknak a harc megvívására, lefolyására, az ellenség megsemmisítésének módjára vonatkozó elgondolása, a harcrendi elemek feladatai és a készenlét ideje;
- a komplex helyzetnyilvántartás, és számvetések alapján az anyagi és egészségügyi biztosítás rendje, az ellátó egységek és alegységek lehetőségei.

A három alapgondolat a tervezés útján olyan fontos mérföldkő, amely az előrehaladás irányát jól láthatóan kijelöli. Az egységes egészből kiemelve elsősorban a parancsnoki elhatározás és a tervezés fontosságának összefüggéseire szeretnék rámutatni, mert ez a munkánk leggyengébb lánca-szeme.

Az előjáró intézkedése, a saját helyzetünk együttesen kristálytisztán adja a lehetőségeket. Ennek pontos ismerete nem is okoz gondot. Annál több a gond a szállítás és feltöltés részletes tervezésében, mert számos esetben nincs meg a kellő összefüggés a harc megvívásának módja, a harcrendi elemek feladatai és a szállítás-feltöltés terve között.

Úgy gondolom, hogy a szállítás tervezése közelebb kerül a valósághoz, ha a hadtápbiztosítási terv és a részletes szállítási és feltöltési terv tartalmazza:

- a harcnap során szállítandó anyagok mennyiségét, sebesültek számát;
- a biztosított és a csapatok számára kiutalt anyagi készletekhez szükséges szállítótér- és gépkocsiszükségletet;
- a készenlét eléréséig végrehajtandó szállítási feladatokat;
- az előjárótól érkező szállítmányok átvételének tükrében, a harcrendi elemek harcadataihoz igazodó szállítási ütemeket az előjáró, a saját és az alárendelt szállítóeszközök igénybevételével;
- a nap végi feltöltés rendjét az elrendelt készletek figyelembevételével;
- a feltöltések végrehajtásához szükséges vegyes szállítóoszlopok számát és menetszámvetését;
- a szállítmányok kíséréséhez, az anyagi eszközök átrakásához szükséges erőket és eszközöket;
- az egyes irányokban elérhető átlagos menet- és anyagáramlási sebességet.

A téma feldolgozása során nincs lehetőségem – de nem is feladatom –, hogy a hadtápbiztosítási terv grafikus részét (a biztosítási tervterképet, az alkalmazási terveket) részletesen vizsgáljam, csupán néhány kérdésre szeretném a figyelmet irányítani. Továbbra is szükségesnek tartom megtervezni: a feltöltési terepszakaszokat, a találkozási pontokat, az anyagátadási pontok területeit. Újszerű gondolatként vetem fel az után- és hátraszállítási utak és műtárgyak mutatójapak feltüntetését, járhatóság szempontjából történő „súlyozását” és grafikus jelölését.

A részletes szállítási számvetés kidolgozása történhet hagyományos módon, vagy gépi adatfeldolgozás rendszerében. Ez utóbbihoz a „DUNA-85” hadműveleti-harcászati gyakorlaton az első lépéseket megtettük, azonban a felvázolt elgondolás szerinti kimunkálása még hátralevő feladat.

2. *2. módok az új szabványok*
A PK HTPH elhatározásának lényege abban jelölhető meg, hogy mikor, kinek, mit és kinek az eszközeivel szállít és milyen feltöltési módot alkalmaz. *Következésképpen olyan részletes szállítási számvetésre van szükség, amely választ ad a harc egyes időszakában az egyes harcrendi elemek feladataihoz igazodó időrendben és mennyiségben történő feltöltési ütemeire.*

Hangsúlyozni szeretném, hogy ebben a kérdésben programjaink feleljenek meg harctevékenységi fajtának, a harc megvívásának. Nevezetesen támadó harcban a részletes szállítási ter határozza meg pl. az előrevonáshoz és szétbontakozáshoz, az áttöréshez, az ellenlökés elhárításához, a közbeeső terepszakaszok leküzdéséhez, az erőszakos folyóátkeléshez stb.-hez szükséges lőszer-utánszállítási feladatokat harcrendi elemként, a harcban elfoglalt helyük és szerepük szerint. Tehát az egyes harcrendi elemek, szakcsapatok sajátos helyzetét is figyelembe véve pl. a tüzéség feltöltését és a szétbontakozás tüzellel való támogatása, a roham tüzelőkészítése, a roham tüztámogatása, a mélységben folyó harc tüzellel történő támogatása összefüggései alapján célszerű végezni.

A szállítás és feltöltés ilyen módszerekkel történő megtervezése szilárd kereteket biztosít a hadtáptüntetkedés és mellékletét képező szállítási tervfeladat kidolgozásához, az alkalmazási tervek elkészítéséhez.

3. *3. módok az új szabványok*
Ha a részletes szállítási számvetés gépi programja előmondolásunk szerint valósul meg, véleményem szerint feleslegessé válhat a grafikus szállítási terv. A grafikus szállítási terv rendkívül műtárgényes okmány, a befektetett tervezőmunka nem térül meg, s nem is nyújtja azt amire a végrehajtás vezetése során a hadtáptörzseknek szüksége van.

2. *2. módok az új szabványok*
2. A támadóharc szervezett hadtápbiztosítása során jelentős feladatnak tekinthető a szállítás és feltöltés megtervezése.

1. *1. módok az új szabványok*
A tapasztalatok azt bizonyítják, hogy a tervezőmunka utolsó fázisaiban már kezdetét veszi a szállítás és feltöltés megszervezése, amelynek jól tapintható megjelenési formája a többoldalú hadtápegységműködés megszervezése, amely szűkebb értelemben az érintett törzsek között, tágabb értelemben az alárendelt PK HTPH-ek, a saját és megerősítésül kapott hadtápegység- és -alegységparancsnokok között történik. Az élet azt igazolja, hogy a hadosztály- és ezredszintű hadtápegységműködés terepen, térképen, terepasmúzeumon történő megszervezése a végrehajtás szilárd alapjainak lerakását jelenti. Ebben a kérdésben a kiemelt helyet a szállítások, anyagátadások, komplex feltöltések és ezzel összefüggő kérdések képezik.

Megítélésem szerint a szervezőmunkának két fontos ütemét kell megkülönböztetni, úgymint a harc megszervezése időszakában a szállítás és feltöltés érdekében elvégzendő szervezőmunka, illetve a támadó harc során a szervezett szakmai feladatok végrehajtásának megszervezése. A harc megszervezése során célszerű elvégezni:

- az után- és hátraszállítási utak felderítését, a szükséges helyreállítási feladatok megszervezését;
- vasúti kirakóállomások, kirakókikötők működésének megszervezését;
- az előjárótól érkező, az alárendelték számára szállított anyagi eszközök átvételének, átadásának, a kijelölt anyagátadó pont berendezésének, működésének előzetes megszervezését;
- a harcból kivont csapatok, harcrendi elemek komplex feltöltéséhez szükséges erők, eszközök, feltöltési terepszakaszok meghatározását, a feltöltés rendjének kidolgozását;
- a vegyes szállítóoszlopok irányonkénti összeállítását;
- az anyagi készletek átrakásának, a szállítmányok kísérésének előzetes megszervezését.

2. *2. módok az új szabványok*
A feladatok végrehajtása megszervezésének rendjét a különböző számvetések, vázlatok, térképek tartalmazzák. A szervezőmunka okmányai természetesen a helyzettől függően változhatnak, amelyek közül a legfontosabbak a szemrevételezési (felderítési) terv, az együttműködési terv tábla. Ezenkívül a kialakult helyzettől függően készülhet már a megszervezés időszakában: a komplex feltöltési terv, a vasúti kirakóállomás - anyagátadó pont működésének terve, a közvetlen harcérteke-

zésben levő alegységek északai feltöltésének terve stb. Meggyőződés, hogy végrehajtást biztosító terveket nem volna célszerű pontosan előírni. A PK HTPH kapjon lehetőséget, hogy a megszervezés során mikor, melyik részterv előkészítését látja szükségesnek, természetesen a megszervezés alapját képező együttműködési tervtáblán kívül.

3. A harc megvívása időszakában kerül sor a megtervezett és előkészített szállítási, feltöltési feladatok vezetésére:

A szállítás és feltöltés vezetésének alapját a biztosítási terv, a szállítási tervfeladat képezi. Fontos szerepet töltenek be a tervszerű végrehajtást biztosító résztervek, emellett mégis úgy tűnik, a szállítás helyzetnyilvántartásához nincsenek meg a korszerű módszereink. 26
27

Há lépésről-lépésre végig gondoljuk a végrehajtás vezetésének lehetőségeit, figyelembe kell vennünk, hogy a támadó harc során bekövetkezett éles változások, váratlan új helyzetek elé állítják a hadtáptörzseket. A támadó harcra kidolgozott biztosítási terv csupán keretszabályozást biztosít a megváltozott körülmények közt átforgalmazott feladatok végrehajtásához.

A konkrét feladat tervszerű végrehajtását biztosító résztervek, pl. mint a komplex feltöltési terv kiemelkedő szerepet töltenek be a harcból kivont alegység, harcrendi elemek tervszerű feltöltésében.

Az elmondottak alapján úgy ítéltethető meg, hogy a legpontosabb előrelátó tervezés, a konkrét feladatok végrehajtását biztosító résztervek mellett a szállítási, feltöltési feladatokat óráról-órara pontosítani szükséges. Ez azt követeli a hadtáptörzstől, hogy közvetlen alárendelt ellátó-szállító kötelelék, a hadosztály sávjában működő ellátandó szervezetek feladatait folyamatosan pontosítani kell térben és időben.

A pontosítás alapját képezi a kialakult harcászati helyzet, a hadtáptörzsek korábban érintett helyzetnyilvántartási rendszere. A tapasztalatok arra engednek következtetni, hogy a harc hadtápbiztosítását vezető operatív csoportnak folyamatosan kézben kell tartani és intézkedni kell:

- a szállítmányok felkészítésére;
- a vegyes szállítóoszlopok megalakítására, menetének végrehajtására;
- az érkező szállítmányok fogadására, az átadás körülményeire és módszereire;
- a harcból kivont harcrendi elemek komplex feltöltésére kijelölt erők és eszközök elővonnására, a megtervezett körletek, feltöltési terepszakaszok berendezésére, az alárendeltekkel való együttműködésre a zászlóalj, az ezred, a hadosztály összefogott erőivel a feltöltés végrehajtására. Ezt a feladatot a módszertani útmutatás alapján a hadosztály-hadtáptörzs egy vezető beosztású tisztjének célszerű az ezred-együttműködésben szakmailag irányítani. dísz

Természetesen emellett a konkrét helyzetnek megfelelően még számos más kérdésben kell intézkedni, a feladatokat vezetni, koordinálni, amelyhez gyakorlati módszereink jól kialakultak. Mindezek ellenére úgy tűnik, esetenként nem sikerül folyamatosan áttekinteni a szállítókötelelék dinamikus helyzetét. Előfordul, hogy „szorongatott” helyzetünkben nem tudunk mihez nyúlni, mert nem képeztünk tartalékokat, a szállítóoszlopok tevékenységének helyzetét pedig nem ismerjük pontosan.

Az ellentmondások feloldása érdekében célszerű a szállítókötelelék mozgásának nyilvántartásához pl. mágneses helyzetnyilvántartó szállítási grafikon vezetni. Ez a munkamódszer feltételezi, hogy a szállítóköteleléket a rendelkezésre álló rádiók felhasználásával az ellátó század, zászlóaljparancsnok folyamatosan vezeti és helyzetükről a hadtáptörzset tájékoztatja, amely különböző rendszabályokat képes foganatosítani. 28
29

Összességében úgy ítéltethető meg, hogy a kezünkben levő erők és eszközök célirányosabb alkalmazásával, sokkal szervezettebben és magabiztosabban kell a szállítási, feltöltési feladatok végrehajtását kézbeartva vezetni. Keresnünk kell azokat az újszerű módszereket, amelyek a tervezést realisabbá, a szervezést hatékonyabbá teszik. Ennek érdekében négy fontos területen kell előrelépni: nevezetesen (1) a helyzetnyilvántartás, (2) a részletes szállítási, feltöltési számvetések kimunkálásában, (3) a tervszerű végrehajtást biztosító szervezőmunkában, (4) a szállítások, feltöltések dinamizmusának magabiztosabb vezethetőségében. 30

III.

Javaslatok

Az elmúlt évek hazai és külföldi gyakorlatai összegezett tapasztalatai készítettek arra, hogy a szállítás és feltöltés területén egyre növekvő feszültségek feloldásához keressük a meglevő, megte-remthető feltételeket. Az elemzés alapján úgy tűnik, hogy a megoldáshoz vezető út nem zökkenő-mentes. Az ellentmondások feloldása egyfelől a szervezetek, az anyagi-technikai eszközök fejlesztésével, más-részt a meglevő tartalékok feltárásával, a tervező-, szervezőmunka és a vezetés színvonalának javításával érhető el. Ezzel kapcsolatos javaslataim a következőkben foglalhatók össze:

1. A meglevő mozgó- és kiegészítő anyagi készleteink fejlesztése, belső szerkezetének átalakí-tása olyan követelmények szerint, hogy alapvetően biztosítsa az egynapos harctevékenységhoz szükséges löszert, magabiztosá tegye 2-3 napra a csapatok mozgását, a harccal kapcsolatos tevé-kenységet. Elgondoláson a 3. sz. melléklet tartalmazza.

Emellett célszerűnek látszik a mozgó- és kiegészítő készletek lépcsőzését a gépesített lövész, harcokosi zászlóalj, ezredek, várható feladataihoz igazítani. Jelenlegi helyzetünket néhány pon-ton áttekintve megállapítható, hogy a MBP-1 gyalogsági harcjárművel felszerelt gépesített lövész-zászlóalj ellátószakaszok 10 tonna névleges löszerszállító kapacitással, 2,8 tonna löszert szállítanak és a löszertfajták közül a legfontosabb alaplöszert-készletekkel pl. 9M14P1 páncceltörő rakétalöszert nem rendelkeznek. A harcokosi-zászlóalj ellátószakaszok rendszeresített 30 tonna névleges szállítókapa-citással, 13,9 tonna löszert szállítanak és az alaplöszertből, amely hadosztály szinten 2,25 javadalmazás, mindössze 0,25 javadalmazással rendelkeznek. Úgy ítélhető meg, hogy megfelelő belső átcsoportosítással elérhető az az alapkövetelmény, hogy a harcból kivont gépesített lövész-, harc-kocsiszázadokat az ellátószakasz a kivonás sorrendjében legyen képes feltölteni és az első feltöltéshez minden anyaggal rendelkezzen.

2. A szállítás és feltöltés területén a feszültség másik forrását az elégtelen szállítókapa-citás jelenti. Figyelembe véve, hogy a napi felhasználás pl. löszertből eléri egy gépesített lövészhadosztálynál az 1800-2000 tonnát. Az előjáró HDS esetenként egy-egy ütemben 500-800 tonna löszert szállít. Az átvételhez viszont a hadosztálytagozat 350-400 tonna, egy-egy gépesített lövészezred ellátószakada 80-90 tonna szállítókapa-citással rendelkezik. Különösen szembetűnő a feszültség a tüzérezredek vonatkozásában, amelyek 280 tonna löszert tudnak átvinni az összes eszközre, amelyből az ezred-raktár csupán 50-55 tonnát képes utánszállítani. A lehetőségek arra készítetnek bennünket, hogy a hadosz-tálytagozatban 300-400, az ezredtagozatban 50-70 tonnával növeljük a szállítókapa-citást.

3. A tervezőmunka szilárd kereteinek megteremtéséhez fontosnak látszik kidolgozni az állandó és változó adatok alapján a helyzetnyilvántartás VT-20-as személyi számítógépek felhasználásával és manuálisan is. Ezek közül a fontosabbakat említve:

- a nagybani, illetve „Részletes szállítási számvetés” a 4. sz. melléklet szerint, amelyből hasonló for-mában készül az 5. sz. melléklet szerint az ellátószakad, -zászlóalj és az alárendelt csapatok hadtáptör-zsei részére a „Szállítási terüfeladat”:

- gépesítésre alkalmas dinamikus mozgást időben, térben, ütemekben tükröző „Grafikus szállítási terü” a 6. sz. melléklet szerint;

- a VT-20-as személyi számítógépen vezethető „Kimutatás a gépesített lövész-, harcokosi-hadosztály, -ezred anyagforgalmáról”, illetve „Kimutatás az ezred, hadosztály raktári készletek forgal-máról”. Egy változat szerint ezt a 7., 8. sz. mellékletek tükrözik.

- az „ellátózászlóalj alkalmazási terü”-e, amely a 9. sz. melléklet szerint újszerűen tartalmazza az után- és hátraszállítási útvonalak értékelését, a szállítmánykísérés rendjét, a rakodási számvetést, amelyen kimutatható a gépi eszközökkel való rakodáson kívül a katona munkaerő és e célra töme-gesen igénybevételre kerülő polgári munkaerő, a polgári lakosság köréből.

4. A megszervezés időszakában a tervszerű végrehajtást biztosítja a harcból kivont harcrendi elemek „Komplex feltöltési terve” a 10. sz. melléklet alapján, amely átfogóan tartalmazza a feltöltési terepszakaszokat, a szükséges erőket, eszközöket, anyagi készleteket, a vezetés és együttműködés, harcbiztosítás követelményeit, a végrehajtás technológiai folyamatait.

5. A szállítókötelek mozgásának nyilvántartására szolgáló mágneses tabló, amelynek rajzos vázlatát a 11. sz. melléklet tükrözi.

A javaslatok megtétele során nem törekedtem a teljességre. A tervezés, a szervezés és a végrehajtás vezetését biztosító okmányok csupán az általánost, a szinte minden helyzetben szükséges terveket, számvetéseket érintik, amelyek sajátos helyzetekben speciális számvetésekkel, vázlatokkal egészülnek ki, mint pl. a vasúti kirakóállomás működtetésének terve, a légi utánszállítás és sebességtükrözési terve.

Összegezett végkövetkeztetésként úgy ítélem meg, hogy a hadtáptörzsek a rendelkezésre álló időben rendkívül nehezen birkóznak meg a tervezési okmányok kidolgozásával. Ezért célszerűnek látszik az 1985. november 14-én az MN hadtáp tudományos szekcióülésen előterjesztett gépi programok kidolgozásának differenciált, fontossági sorrend szerinti kidolgozása. Ezen belül az anyagszámvetésekkel párhuzamosan célszerű végezni a szállítási és feltöltési számvetéseket.

(Az 1-11. sz. mellékletek a folyóirat végén találhatók.)

beolvasni

A lőszer anyagátadó körletek működésének kérdései gépi rakodás esetén

Horovitz Ferenc alezredes

A lőszer anyagátadó körletek (továbbiakban: LAÁK) működésének biztosítása a hadművelleti lőszerellátás kiemelt feladata. A LAÁK működésének megtervezése, megszervezése komplex feladat, amelyet a fegyverzeti és technikai, hadtáp- és raktártörzsek szoros együttműködésben valósítanak meg.

A LAÁK működhet a HDS (hdt., ho.) anyagátadó körlet részeként, vagy önállóan. A működés részleteinek vizsgálata előtt pontosítani kell rendeltetését és működésének feltételeit.

1. A LAÁK rendeltetése

A LAÁK rendeltetése az előjáró tagozatból (KHEL, HDS) gépkocsin érkező lőszerelosztása és áttakása, a fogadó tagozat (HDS, ho.) saját, vagy alárendeltjeitől bevont gépkocsijaira.

Az elosztás és átadás megszervezését, irányítását a fogadó tagozat (HDS, ho.) tábori lőszerellátó szervezetei (HDS tábori lőszerraktár, ho. lőszerraktár) végzik. A HDS pk. HTPH (ho. pk. HTPH) elhatározásának megfelelően biztosítja a szükséges feltételeket a LAÁK működéséhez.

2. A LAÁK működésének feltételei

a) Körlet

A LAÁK kijelölésénél figyelembe veendő alapvető tényezők: a terepviszonyok, a létrehozandó munkapontok száma, a beérkező szállítmányban levő gépkocsik száma, a fogadó gépkocsik száma és azok érkezési irányainak figyelembevétele. Ezek bármelyikének figyelmen kívül hagyása biztos káoszhoz vezet.

A terepviszonyok értékelésénél figyelembe kell venni azt, hogy az átrakópontok (munkapontok) területe minimum 30X15 m legyen (3. ábra) és a munkapontok között legalább 20 métert kell biztosítani. A munkapontok talaja szilárd - közúti gépkocsik számára járható -, dőlése 3°-nál ne legyen több. A körlet úthálózata fejlett - lehetőleg szilárd burkolatú - legyen, olyan számvetéssel, hogy a beérkező 200-1000 db gépkocsiból álló oszlopok várakozását, gyülekezését biztosítsa. (100 db gépkocsi kb. 500 t. lőszerrel szállít, egy ho. részére, 1 LAÁK-ba egy időben kb. ennyi lőszer érkezik, tehát az átvevő gépkocsikkal együtt 200 gk-ról van szó.) Ennek útszükséglete 30 m/gépkocsit figyelembe véve (pótkocsis szerelvények hossza + kocsik közötti 15 m) 6-30 km. Az utak szélessége biztosítsa a kétirányú forgalmat, mert a leürült gépkocsik gyülekeztetése leggyakrabban ugyanazon az úton történik, melyen várakoznak.

A tapasztalatok szerint a leggyakoribb hiba a LAÁK szervezésénél, a nem elegendő és nem megfelelő úthálózat biztosítása. Itt jegyzem meg, hogy egy gépkocsi elakadása - közúti kocsik terepen való mozgásánál ennek nagy a valószínűsége - meghiúsíthatja a LAÁK működését. Az előbb vázoltak szerint, tehát a LAÁK területe közép-európai terepen 6-20 km². (6-10 km² normál terepen, 10-20 km² erdős-hegyes terepen.)

b) Személyi állomány

A LAÁK működését az átrakandó lőszer mennyiségétől, anyagátadó pontok számától (ho-ok, e-ek részére), a létesíthető munkapontok számától és a terepviszonyoktól függő létszámú személyi állomány biztosítja. Az átrakandó lőszer mennyiség 400-2000 t. közötti lehet a HDS, 100-400 t. között a ho. LAÁK-ban. A HDS LAÁK-ban az átvevők száma 1-3 ho. és 1-3 HDS közvetlen dd. (e.) lehet. Ezek számára külön anyagátadó pontokat (továbbiakban: AÁP) kell működtetni.

A HDS LAÁK-ban az átvételhez és a tevékenység irányításához 4XAÁP létesítése esetén 1 lőszertároló osztály (4 ti., 3 tts., 12 sor) szükséges. Ekkor egy-egy AÁP-on 3-6 munkapont létesíthető. Egy munkaponton 1 rakodógép 18-20 t/óra teljesítményt biztosít.

A ho. LAÁK-ban az átrakáshoz és a tevékenység irányításához 3-4Xe., 1-2Xz. AÁP létesítése esetén a ho. lőszerraktár és lőszerszállító szd. állományából (1-2 ti., 2-3 tts. és 8-12 sor) szükséges. A létesíthető munkapontok száma AÁP-onként: 2-4.

Mindkét típusú LAÁK-ban a rakodógépek kezelőin kívül szükséges 4-10 fő a géppel nem rakható, kis mennyiségű lőszer átrakásához, a megbontandó egységcsomagok kezeléséhez.

Az előbb ismertetett létszámigényeken kívül szükség van forgalomszabályozó, ór és híradó állományra.

Forgalomszabályozók: a LAÁK-on belüli forgalomszabályozáshoz az egyes AÁP-ok felé, illetve onnan vezető utakhoz az útviszonyoktól és az AÁP-ok számától függően 5-20 fő, az AÁP-on belüli forgalomirányításhoz 2-4 fő szükséges. A forgalomszabályozók számát minden esetben a LAÁK felderítése után lehet pontosan meghatározni.

Ór alegységek létszáma az AÁP-ok területének nagyságától, a terepviszonyoktól függően rajtól századig terjedhet. Egy AÁP fedezőbiztosításához 1 raj (7-9 fő) szükséges.

Híradóalegységek létszámát a létrehozandó AÁP-k száma és a terepviszonyok határozzák meg. Az AÁP-k és az elosztó pont (továbbiakban: EP), az AÁP-k és a beérkező átvevő gépkocsik várakozási körletei, az EP és az átadó gépkocsik várakozási körlete között megbízható rádió (URH) esetenként RH összeköttetést kell biztosítani.

c) Tárgyi feltételek

Rakodógépek

Rakodógépeket a HDS, illetve ho. rendelkezésre álló szervezetszerű rakodó és szállítványkísérő zászlóaljaktól, ellátó zászlóaljaktól, századoktól, szakaszoktól kell biztosítani. A rakodógépek bevonhatók az alárendeltekől is. Ekkor figyelembe kell venni, hogy a rakodógépnek az alárendelt LAÁK-ba (AÁP-ra) való visszatérése, feltöltése, telepítése időigényes és nem biztos, hogy gazdaságos, időt csökkentő.

Kiegészítő eszközök:

- irányjelző tábla készletekkel csökkenthető a szükséges forgalomszabályozó létszám. Az irányjelző tábla készleteket a 9. tábori lőszerraktárnál újításként kifejlesztették;

- a rakodószőnyeges egységcsomagok lekötéséhez szükséges kötél gépkocsinként biztosítandó, a gépkocsi készleteként.

- a LAÁK-ba biztosítani kell rakodószőnyegeket a csomagolatlanul érkező lőszer egységcsomagolásához;

- a rakodószőnyegeket a szd. lőszerfelvételező helytől, illetve a zászlóalj lőszerréllató ponttól vissza kell szállítani és a LAÁK-ban cseréként kell leadni;

- kréta (fehér) biztosítása szükséges az AÁP számának a gépkocsi ajtajára történő felírásához;

A lyukkártyák kezeléséhez réselő ollók szükségesek, az irányító állomány létszámával egyező számban.

d) Idő

A LAÁK működéséhez szükséges idő meghatározásának gondja minden tervezőnél jelentkezik. A tervezők azonban hajlamosak az idő meghatározásánál csak a KELL-ből kiindulni és figyelmen kívül hagyni a LEHETSÉGES-t.

A gépesített rakodás alkalmazásánál az idő meghatározását feszesen kell végezni. Itt nincs lehetőség arra, hogy azt mondjuk „vegyen igénybe még 50 embert!”, vagy „hajtsa meg őket!”

A gépi rakodással működtetett LAÁK (AÁP) működésének idejét ki kell számítani.

A számítás a következő tényezők figyelembevételével történik:

- a LAÁK berendezésének ideje T_b (óra);
- a rendelkezésre álló rakodógépek R_{rak} (db) mennyisége;
- a rendelkezésre álló rakodógépek közül a *legkisebb teljesítményű* rakodógép teljesítménye N_{rak} (t/óra);
- a LAÁK elosztó pontjának és a legtöbb gépkocsit átrakó AÁP elosztó pontjának átbocsájító képessége: $1/T_{\hat{a}tb}$ (gk/óra);
- a rendszer feltöltési ideje: $T_{feltöltési} = R_{rak} \cdot T_{\hat{a}tb}$ (óra);
- a LAÁK EP-ja és a legtávolabbi AÁP EP-ja közötti út megtételéhez szükséges idő ($T_{A\hat{A}P}$), valamint ettől az EP-tól a legtávolabbi munkapontig szükséges idő ($T_{M\hat{p}ont}$) $T_{A\hat{A}P} + T_{M\hat{p}ont}$ (óra);
- a LAÁK lebontásának ideje: T_1 (óra);
- az átrakandó lőszer mennyisége: $t_{\hat{o}ssz}$ (t.);
- az átrakandó gépkocsik száma $Gk_{\hat{o}ssz}$ (db);

Számító képlet:

$$T_{LA\hat{A}K} = T_b + \frac{t_{\hat{o}ssz}}{R_{\hat{r}ak} \cdot N_{\hat{r}ak}} + \frac{Gk_{\hat{o}ssz}}{T_{\hat{a}tb}} + T_{A\hat{A}P} + T_{M\hat{p}ont} + T_{feltöltési} + T_1 \text{ (óra)}$$

Az aláhúzott tényezők változtatásával lehet növelni, vagy csökkenteni, lényegesen a LAÁK működési idejét.

A számítás elvégzéséhez szükséges adatok egy része a tervezés időszakában rendelkezésre áll, egy részét azonban csak a felderítés végrehajtása után tudjuk pontosan megállapítani. A tervezéskor pontatlanul meghatározható adatokat – EP-k távolságait egymástól és az AÁP EP távolságát a munkaponttól – jó közelítéssel meghatározhatjuk, ha a térkép szerinti távolságot 1,3-del szorozzuk, a megtételhez szükséges időt pedig 4 perc/km-rel szorozva, megkapjuk a $T_{A\hat{A}P}$ és a $T_{M\hat{p}ont}$ idejét percben.

A LAÁK berendezésének ideje az AÁP-k számától és a LAÁK körletének méretétől függően 1-2 óra. A lebontási idő ugyanennyi.

e) Okmányok

A LAÁK működésének biztosításához négy okmányra van szükség. Ezek egy része tervek-mány, másik része nyilvántartási okmány.

Tervokmányok:

- LAÁK működésének terve, melyben megtervezésre kerül az őrzés-védelem, a forgalomszabályozás, a híradás és az erők-eszközök alkalmazása.

- Utalvány (átvételi és kiadási), melyen az átadásra kerülő lőszer fajta, űrméret, darab (ládacsomag) szerint csapatonként kerülnek felvételre. Az utalványt a tábóri lőszerraktár, illetve a ho.fegyverzeti szolgálat állítja ki. Az utalványok képezik az elosztás alapját.

3 - ELOSZTÓ

Az ELOSZTÓ-t az EP-n települt irányító csoport tölti ki alárendeltenkénti bontásban fajta és úrméret szerinti csoportossításban. Ezen kerül megtervezésre, hogy melyik AÁP-ra (alárendelt csapatnak) milyen lőszerből, hány láda (csoomag) kerüljön.

Az elosztás során az EP-n áthaladt gépkocsikon levő mennyiséget a KELL rovatból levonják. Végül az átadásra került mennyiséget az utalványra rávezetik.

Ez az okmány tehát terv és nyilvántartó okmány is.

4 - Szegély-lyukkártya

A szegély-lyukkártya a gépkocsikon levő lőszer nyilvántartására szolgál. Segítségével állapítják meg az EP-n, hogy a gépkocsikon rendszám szerint milyen és mennyi lőszer van.

3. A LAÁK működése. (HDS, ho.)

A LAÁK működésének több változata lehet. A változatok attól függően alakulnak ki, hogy ki, kinek ad át, valamint az átvevő szándékozik-e saját alárendeltjei részére az átvétellel egy időben elosztani az átvett lőszeret. Pl.: a HDS LAÁK-ban lehetséges, hogy egy-egy AÁP, egy-egy alárendelt ho. (dd., e.) ellátó zászlóaljától beérkezett gépkocsikra történik az átrakás. Lehetséges olyan változat is, hogy a ho. nem az ellátó zászlóalj, hanem az ezredei ellátó századainak gépkocsijait rendelte be, és azokra már az ezredek szükségleteinek megfelelő csoportosításban raknak át. Ez utóbbi több szervezőmunkát igényel, viszont a ho. LAÁK külön működtetését szükségtelenné teheti. Az első változatot általában akkor alkalmazzuk, ha a ho.-k harctevékenységet folytatnak, a másik változat (alárendeltektől bevont gépkocsik) a harcból kivont ho. feltöltésénél alkalmazható. A HDS lőszerellátás folyamatában a kettő kombinációja a valószínű. A kombinált esetben az első lépcsőben harctevékenységet folytató ho.-k (e.-ek) lőszer szállító gépkocsijai követik az első lépcsőt, a ho. ellátó zászlóaljától megerősítésül adott lőszer szállító gépkocsikkal. Ilyenkor csak az első lépcsőből, a harcból kivont ho. (e.) üres lőszer szállító gépkocsijai vonhatók be a ho. (e.) ellátó zászlóaljakhoz (századokhoz).

Az előbb vázolt változatokat figyelembe véve vizsgáljuk meg a LAÁK működését.

a) HDS LAÁK, amikor a HDS TLR átveszi és elosztja a lőszer a ho.-k részére, a ho.-k pedig az átvett lőszer, egy részét az e.-ek részére az átvétellel egy időben elosztják. (1. ábra.)

A KHEL-től közúti gépkocsikon érkező szállítmány fogadását a LAÁK-ban a tábori lőszeraktár törzse szervezi meg, a napi tevékenység részeként. A szállítmány fogadásának előkészítésében részt vesz a rakodó- és szállítmánykísérő-zászlóalj törzse is. A szállítmány fogadása előtt fel kell deríteni a LAÁK-t olyan számvetéssel, hogy a felderítésre legalább három óra világos idő álljon rendelkezésre.

A szállítmány érkezése előtt legalább 2 órával az irányítást végző lőszer tároló osztálynak, a megerősítő rakodó-, forgalomszabályozó-, ór- és híradóalegységekkel, valamint az átvevő ho.-k (e.-k) átvevő szakközegeivel együtt be kell érkezni a LAÁK-be.

A lőszer tároló osztályvezető beérkezés után pontosítja a terveket, majd meghatározza az AÁP-k berendezésének rendjét, az összeköttetés módját és rendjét, az AÁP-k készenlétének idejét. A forgalomszabályozó alegységnek meghatározza a forgalomszabályozók felállításának helyeit és a forgalomszabályozás rendjét, az alkalmazott jelöléseket. A várakozási és gyülekezési körletek forgalomszabályozóinak külön feladatot szab a körletekben való mozgásra. A híradóalegységek részére meghatározza a híradás készenlétének idejét, a rádiók telepítésének helyét.

Telepítik az elosztó pontot és ahhoz közel a több kocsi átrakandó lőszer átrakó pontját. Az utalványok alapján megtervezik az ELOSZTÓ-n az elosztást.

Jelenti a lőszeraktár parancsnokának a LAÁK-be történt megérkezést.

Figyelembe kell venni, hogy minden rakodó, másnapok átvételére a kiállításnál meg kell lennie az ellátó osztálynak.

Az AÁP-k kijelölt parancsnokai, (alosztályvezetők, tűzszerészek) az átvevővel (átvevőkkel) együtt, a megerősítésül kapott rakodógépekkel, ór- és forgalomszabályozó-alegységekkel menetet hajtanak végre az AÁP-ra. Az AÁP-ban kijelölik a munkapontok helyét és telepítik a rakodógépeket, az EP-t.

A forgalomszabályozóknak és a fedezőbiztosítást végző őralegységnek feladatot szab.

Az átvevő megtervezi az ELOSZTÓ-n az elosztást alárendeltjei szerint.

Jelentik az osztályvezetőnek az AÁP telepítésének befejezését.

Az átvételre érkező üres gépkocsiknak az átvétel előtt legalább egy órával be kell érkezni a kijelölt várakozási körletbe.

A körletbe érkezés után az oszlopparancsnok jelentkezik az átvevőnél és AÁP-parancsnoknál, (lőszertároló alosztályvezető). A tereptől, a gk.-k számától függően az átvevő gépkocsik beállhatnak a munkapontra vagy csak egy-két gépkocsi áll be. A rakodógéphez beállt gépkocsik vezetői a beállást követően előremennek az elosztó pontra, felsorakoznak és az átvevő meghatározza részükre az általuk átvételre kerülő lőszer mennyiségét és fajtáját.

A szállítmányparancsnokot a találkozási pontra (TP) való megérkezése után az átvevő megbíztotta tájékoztatja az átvétel és átrakás módjáról. Ezután bevezetik a szállítmányt a LAÁK várakozási körletébe. A szállítmányparancsnok átadja az irányító csoportnak a szegély-lyukkártyákat. A szállítmányparancsnok (átadó) az elosztás teljes folyamatában az elosztó ponton tartózkodik. A szegély-lyukkártyák alapján az irányító csoport tisztázza hogyan melyik gépkocsi, milyen lőszerrel van megrakva és melyik ho. (e.) részére, melyik AÁP-on kerül átrakásra. Ezt az adott ho. (e.) ELOSZTÓ-ján rögzítik és a gépkocsit az AÁP számával - legalább 30 cm magas számmal - megjelölik.

A lyukkártván rögzítik a ho. (e.) számát, majd a gépkocsi vezetőiének a lyukkártvát átadva a gépkocsit forgalomszabályozókkal, irányjelző táblákkal az AÁP-ra, annak elosztó pontjára irányítják.

A kis mennyiségű lőszer elosztását a TLR, EP-ja közelében létesített AP-n hajtják végre. (1. ábra.) Az ehhez szükséges gépkocsikat az átvevők a beérkezéskor biztosítják.

Az AÁP elosztó pontján a lyukkártyát a gépkocsivezető átadja, az irányító csoport megállapítja milyen és mennyi lőszer van az adott gépkocsin. Kijelölik melyik e. (z.) részére kerül átadásra és rögzítik azt az ELOSZTÓ-n, valamint a lyukkártyán. Az átvételre kijelölt gépkocsivezetőt szólítják, aki a munkapontra irányítja a gépkocsit. Az átrakás végrehajtása után a forgalomszabályozó irányítása mellett a leürült gépkocsik a gyülekezés körletükbe, a megrakott gépkocsik a besorolási pontra mennek.

Az utolsó gépkocsi átvétele után az AÁP parancsnoka és az átvevő az ELOSZTÓ-t lezárja, az utalványra az átvett mennyiséget átírja, majd az átadás-átvételt aláírják.

Az AÁP parancsnoka jelenti az átadás befejezését és az osztályvezető parancsára intézkedik az AÁP lebontására, vagy újabb átrakásra készül fel. A lebontás után besorol az osztály besorolási pontra.

A ho. LAÁK működésének rendje ebben az esetben megegyezik a HDS LAÁK működésével.

Eltérések a LAÁK körlet méretében (1-3 km²), az alkalmazható rakodógépek mennyiségében vannak.

b) HDSL LAÁK, amikor a HDSL TLR átveszi a raktár feltöltésre érkező lőszert és azt saját osztályainak átadja. (2. ábra.)

A KHEL-től közúti gépkocsin érkező szállítmány fogadását a tábori lőszerraktár körletében, vagy attól 10-15 km-nél nem távolabb levő LAÁK-ban a tábori lőszerraktár törzse szervezi meg, a napi tevékenység részeként. A szállítmány fogadásának előkészítésében részt vesz a rakodó- és szállítmánykísérő zászlóalj és a gépkocsi szállító zászlóalj törzse is.

A szállítmány fogadása előtt fel kell deríteni a LAÁK-t, ha a felderítés a TLR körletének elfoglalása előtt nem történt meg. A felderítésre legalább három óra világos időt kell biztosítani. A szállítmány érkezése előtt legalább 2 órával, az irányítást végző lőszertároló osztálynak, a megerősítő rakodó-, forgalomszabályozó-, ór- és híradóalegységekkel, a szállítóalegységekkel és az átvévi lőszertároló osztályokkal együtt el kell foglalni a LAÁK-t.

Az átvételre kijelölt lőszertároló osztályvezető a körletbe érkezés után pontosítja a terveket, meghatározza az AÁP-k berendezésének rendjét, az összeköttetés módját és rendjét, az AÁP-k készletének idejét, az üres szállító gépkocsik várakozási körletét. A forgalomszabályozó-, ór- és híradóalegységeknek megszabja a feladatukat. A beérkező szállítmány várakozási körletében levő forgalomszabályozóknak külön feladatot szab.

Telepítik az elosztó pontokat, pontosítják az elosztás tervét, az ELOSZTÓ-n.

Jeleníti a TLR parancsnokának a LAÁK elfoglalását.

Az AÁP-k működtetését egy-egy lőszertároló osztály szervezetszerű állományával végzi. A megerősítő rakodó-, ór-, forgalomszabályozó-alegységekkel menetet hajtanak végre az AÁP-ra. Az AÁP-ban kijelölik a munkapontok helyét, telepítik a rakodógépeket és az EP-t.

A forgalomszabályozó- és óralegység részére megszabják a feladatot. Az üres szállító gépkocsikat – a tereptől függően – beállítják a munkapontokra (3. ábra), vagy egy részüket a kijelölt várakozási körletben várakoztatják.

Ez utóbbi esetben meghatározzák az üres gépkocsik behívásának időrendjét.

A rakodógéphez beállt üres gépkocsik vezetői az AÁP elosztó pontján felsorakoznak munkapontként. Az osztályvezető meghatározza az általuk átvételre kerülő lőszer mennyiségét és fajtáját.

A szállítmányparancsnokot a TP-ra érkezése után a fogadással megbízott osztályvezető tájékoztatja az átvétel és átrakás módjáról. Bevezeti a szállítmányt a LAÁK várakozási körletébe. A szállítmányparancsnok átadja az irányítócsoporthoz a szegély-lyukkártyákat. A szállítmányparancsnok az átvétel teljes folyamatában az EP-on tartózkodik.

A szállítmány átvétele, elosztása folyamatosan történik a szegély-lyukkártya alapján. A gépkocsikat az elosztó ponton az irányítócsoporthoz rendezi, melynek során tisztázásra kerül, hogy milyen lőszerrel vannak a gépkocsik megrakva, és melyik osztályhoz kerülnek, melyik AÁP-on kerülnek átrakásra. Ezt az adott osztály ELOSZTÓ-ján rögzítik és a gépkocsit az adott AÁP számával megjelölik.

A lyukkártyán rögzítik az osztály számát, majd a gépkocsivezetőnek átadva, azt forgalomszabályozással az osztály EP-ra irányítják. Az osztály EP-on az irányító csoport a lyukkártya alapján megállapítja milyen és mennyi lőszer van a gépkocsin. Kijelölik melyik munkaponton, melyik gépkocsira kerül átrakásra és rögzítik azt a lyukkártyán, és az ELOSZTÓ-n. Az átvételre kijelölt gépkocsivezetőt szólítják, aki a munkapontra irányítja a gépkocsit. Az átrakás végrehajtása után forgalomszabályozással a leürült gépkocsit visszairányítják a gyülekezési körletbe, vagy gyülekezettik munkapontként.

A megrakott gépkocsikat az osztály besorolási pontjára irányítják vagy a munkapontokon gyülekezettik.

Az utolsó gépkocsi átvétele után az irányítócsoporthoz lezárja az ELOSZTÓ-t, az átvett mennyiséget rögzíti az osztály részére a kiadott részutalványon. A munkapontokat lebontják és besorolnak BP-ra.

Az AÁP parancsnoka jelenti az átvétel befejezését és bevezeti az osztályt, a besorolt lőszerszállító alegységet az osztály körletébe.

A körletben a lőszerkészletet terv szerint elosztja az alosztályok között, az alosztályok a szállító gépkocsikkal települnek, készenlétüket jelentik, majd folytatják megszabott feladataikat.

Az előbb leírt módszerek, tevékenységi rendek természetesen változatok. Hangsúlyozni kell, hogy a konkrét körülmények hatására, a begyakorlottság növekedésével vagy az ellenség tevékenységének következtében számtalan változat jöhet létre. Az itt leírtak nem teszik fölöslegessé a lőszerellátással foglalkozók alkotó tevékenységét, a jobb és tökéletesebb megoldásra való törekvést.

(Az ábrák a folyóirat végén található.)

INFORMÁCIÓ

A csomagolásfejlesztés irányai Magyarországon a VII. ötéves tervidőszakban

Bernáth Miklós mérnök alezredes

Az MN-ben felhasználásra, felhalmozásra, tárolásra kerülő anyagok, eszközök nagy mennyisége, mozgatása, megóvása, tárolási kérdései kapcsán célszerű foglalkozni a csomagolással.

A csomagolás fejlesztésében ellentmondásos feltételekkel kell számolni a VII. ötéves terv folyamán. Az exportpiacok fokozott minőségi követelményeket támasztanak a csomagoltan exportált termékekkel szemben, amivel szemben áll a hazai ipar korlátozott fejlesztési lehetősége. Ha a csomagolóüzemek be is tudnák szerezni a szükséges csomagológépeket, a csomagolószert gyártók nem lesznek abban a helyzetben, hogy a belföld és a külföld által igényelt mennyiségű csomagolószereket a szükséges feltételekkel maradéktalanul szállítsák. További ellentmondás keletkezik az eladáshoz elengedhetetlenül igényesen csomagolt export és a hazai piacra szánt takarékos szándékú megoldások között. A különbségtétel műszakilag sem mindig valósítható meg.

A magyar csomagolóipar fejlettsége a statisztikai adatok tükrében lényegében megfelel az ország fejlettségének. 1982-es adatok szerint a csomagolószert felhasználásunk 22 milliárd Ft, a GDP 2,61%-a, ez a nemzetközi középmezőnybe minősíti hazánk csomagolási tevékenységét. A fizikai foglalkoztatottak 4,1%-a (36 ezer fő) foglalkozik csomagolással, ennek mintegy fele géppel csomagol. A csomagolással foglalkozók 50 százaléka az élelmiszeriparban dolgozik. 1980-ban a csomagolt termékek árbevételéből 36,2 százalék volt a géppel csomagolt gyártmányok aránya.

A csomagolószerszerrel való ellátás alapvetően hazai gyártásra épül, bár egyes területeken jelentős (pl. óozott acéllemez 90%-ban) import szükséges. A csomagolószert exportunk a termelés 6%-a, az import a termelési érték 8%-a.

A csomagolószert gyártók rövid átfutási idővel nem tudnak szállítani, kis sorozatokkal még mennyiségi felár megfizetése esetén sem szívesen foglalkoznak. Az igényesebb kivitelű (szép nyomtatású, formatervezett) csomagolószerek előállításának lehetősége általában korlátozott. Az egyes csomagolóeszközökről:

A *papír, karton hullámlémez* 40%-kal részesedik a felhasználásban. A karton- és hullámpapírlémez gyártásában összesen 40-50 ezer tonna hiány van a hazai piacon. A hiány felszámolására, illetve a kapacitások rekonstrukciójára 4,0 milliárd Ft beruházás szükséges. Ha ez elmarad, évi kb. 15 M dollár (750 M Ft/év) behozattal kell számolnunk.

A *fémcsomagolásúak* közül az óozott acéllemez fő felhasználója a konzervipar, ahol a dobozgyártás technológiája annyira elmaradt (pl. a forrasztáshoz ólomtöveget használnak), hogy az az egészségügyi előírások miatt exportukat is korlátozhatja.

A piacon maradás igénye miatt a dobozgyártás rekonstrukcióját mintegy 580 M Ft-ért tervezni szükséges.

Az új rendszerű csavarzárás üvegedény 100 M db/év fedélgyártó kapacitás létrehozása megkezdődött.

További fejlesztés szükséges a koronakupak (üditők, sörzárására) alumínium lemez, alumínium tubus gyártásban.

Üveg csomagolószerek terén évek óta hiány mutatkozik. Tartósan üveg importra nem célszerű berendezkedni, mert az üveg exportja is gazdaságos. A használt-üvegek visszagyűjtése a felhasználó üzemeknek többletköltséget jelent, nehezíti a korszerű üveg zárasmódok támasztotta minőségi követelmények betartását.

A magyar üvegipar 1974-ben befejezett rekonstrukciója után is mintegy 100 millió db/év öblösüveg hiány mutatkozik. A hiányt növeli az, hogy a szovjet külkereskedelem – a legnagyobb vevőnk – a jelenleginél kisebb egységeket igényel a jövőben. (5 literes helyett 2,5 és 1 literes üvegeket). Az igény kielégítése érdekében az üvegipart a tervidőszakban mintegy 500 M Ft-os beruházással tovább kell fejleszteni. Jelenleg lengyel importból mintegy 50–60 millió db öblösüveget hozunk be évente a konzervipar részére.

A műanyag csomagolószerek felhasználása igen látványosan, gyorsan fejlődik. 1979-ben még csak 73 ezer tonna, 1983-ban már 113 ezer tonna műanyag csomagolószert használtunk fel. Ez az éves magyar műanyag termelés 28%-a. A legnagyobb arányban a PVC és a polipropilén (PP) felhasználása nőtt.

A TVK-ban már készülnek a műanyag gyártó kapacitások. A speciális aroma- és vákumzáró műanyag csomagolószerek gyártásának fejlesztése szükséges. Hosszabb távon is fontos anyagnak kell tekinteni a fémgőzölt műanyag, fém-műanyag fóliákat, ezért a technológia meghonosításának részletesebb vizsgálata, hazai kifejlesztése indokolt.

A műanyag csomagolószerek körében további fejlesztés szükséges a fólia, műbél, kemény PVC-lemez, tartály, láda gyártás ipari háttérében.

A csomagoló és egységgrakomány-képző gép ellátásában a hazai gyártás mintegy 310 MFt, az import 465 MFt értékű volt 1983-ban.

A hazailag gyártott és gyártani tervezett csomagológépek négy a gyártásban is különböző jellemzőkkel bíró csoportba oszthatók; fogyasztói, gyűjtő- (szállítási) csomagológépek, egységgrakomány-képző gépek és csomagolási segédgépek.

A magyar csomagológép gyártás legfejlettebb része a gyűjtőcsomagoló és egységgrakomány-képző gépek gyártása, amelyekből komplex rendszerek szállítására vagyunk képesek. E téren jelentkező igények nagyobbik részét már ma is képesek vagyunk kielégíteni.

A hazai gyártású csomagológépek általában nem alkotnak technológiailag összefüggő rendszereket. A konzervipar-részére gyártanak sorokká szerelhető technológiai és fogyasztói csomagolást végző gépeket.

A csomagolási segédgépek (pl. címkéző, címkeragasztó, ragasztószalag nedvesítő, pántoló) mind Magyarországon, mind a KGST-országokban igen kis választékban gyártottak, ezért ezek fejlesztése komoly piaci lehetőséggel kecsegtet.

A csomagológépekből a hazai piac nagysága nem teszi lehetővé gazdaságos sorozatok gyártását, ezért ehhez exportlehetőségek is szükségesek. A fejlett tőkés országokba ezekből exportra nem lehet számítani, ezért a gyártmányfejlesztésben a szocialista országok igényeit, követelményeit kell figyelembe venni.

A csomagolási, alkalmazástechnikai szakemberekből az Anyagmozgatási és Csomagolási Intézet keretében létrehozták a Csomagolási Tanácsadó Szolgálatot, mely az érdeklődők rendelkezésére áll.

A csomagolás hazai színvonala

A csomagolás népgazdasági jelentősége elsősorban a csomagolóeszközök előállításával és felhasználásával jellemezhető. A hazai csomagolószert felhasználás GDP-értékhez viszonyítva (a GDP a népgazdaság anyagmentes termelési értéke) 1982-ben 3,25%, mintegy 22,5 M Ft volt.

A csomagolószerszám felhasználási struktúrája az 1. számú táblázat szerint alakult.

1. sz. táblázat

Anyagfajta	Felhasználás %-ban				1982-ben MFt
	1976	1980	1981	1982	
Papír	41,8	38,8	39,5	41,3	9,29
Fém	21,7	25,1	22,0	20,5	4,60
Műanyag	15,7	17,9	18,6	18,9	4,24
Fa	7,3	4,0	4,5	3,7	0,82
Üveg	11,8	12,7	13,7	14,3	3,22
Textil	1,7	1,5	1,7	1,3	0,29
Összesen:	100,0	100,0	100,0	100,0	22,43

A hazai csomagolóeszköz termelés némileg más összetételben 1982-ben 22,04 md Ft volt, ebből exportra ment 1,39 md Ft.

A csomagolás hazai színvonalának összevetése a nemzetközi színvonalal

A statisztikai adatok szerint a gazdaságilag fejlettebb országok lényegesen többet fordítanak pénzeszközöikből csomagolásra, mint a közepes gazdasági fejlettségű, vagy az elmaradottabb országok.

Az egy lakosra jutó csomagolószerszám felhasználás 1970-ben 13,2 dollár/fő, 1982-ben 52,8 dollár/fő volt, tizenkét év alatt négyszeresére emelkedett. A jelentős növekedés ellenére a csomagolószerszám felhasználás elmarad a fejlett tőkés országoktól. Néhány országban pl. Nagy-Britanniában, Finnországban mintegy kétszeres, Hollandiában, Jugoszláviában, Svédországban három-négyszeres az egy lakosra eső csomagolószerszám felhasználás.

A VII. ötéves tervidőszakban a népgazdasági tervezés a bruttó hazai termék mérsékelt növekedésével számol. Az elmúlt évek tendenciáit figyelembe véve a terv 1990-re a hazai csomagolószerszám felhasználást 24–26 md Ft-ra prognosztizálja (9–18%-os növekedés).

A felhasználáson belül korszerűnek tekinthető papír-, fém- és műanyagalapú csomagolóeszközök aránya 1979-ben 70%, 1980-ban 81% volt, ezek aránya a fejlett ipari országokban 5–10%-kal nagyobb. A hazai struktúra megfelelőnek tekinthető.

A csomagolással kapcsolatos minőségi igények

A szállítási csomagolások legfőbb funkciója az áruvédelem, ezért a szállítási csomagolás hiányosságai vagy árukárokban, vagy a rosszul csomagolt tétel visszautasításában jelentkeznek. A szállítási csomagolással kapcsolatos követelmények a szállítási viszonylat ismeretében viszonylag jól meghatározhatók.

A fogyasztási csomagolással kapcsolatos követelmények egyéb része pontosan meghatározott hatósági előírásokban jelentkezik (nemzetközi, nemzeti szabályozás) melyek betartása az export minimum követelménye.

A legtöbb kritikát a magyar termékek küllemi megjelenése váltja ki. Ezt semmilyen előírás nem szabályozhatja. A követelménye általánosan fogalmazható meg: a csomagolás legyen ízléses, legyen vásárlásra ösztönző, legyen a termék adekvát, utaljon a csomagolt termékre, feleljen meg az adott ország piaci szokásainak és természetesen legyen szépen kivitelezett. Az ízléses csomagolás készítése elsősorban nem műszaki fejlettség, nem nagy beruházások és drága csomagolóanyagok kérdése, hanem az ízlés és a gondos munkáé. Általában e terület minősíthető a magyar csomagolás területén a legeymaradottabbnak, pedig objektíve ez indokolt legkevésbé.

A nemzetközi csomagolási szabályozásról

Magyarországon és a szocialista országokban nincs a csomagolásra általános és egységes szabályozás. Az élelmiszerek csomagolására több előírást tartalmaz az Élelmiszertörvény ennek végrehajtási rendeletei, de ezek sok kérdést nyitva hagynak, melyeket a területre vonatkozó szabványokkal kísérlelnek meg szabályozni. A szabályok előírásai nem egységesek és nem is vonatkoznak mindenre.

Nyugat-Európában a Közös Piacon belül egységes Csomagolási Szabályzat működik, ez nemzeti jogszabály formájában jelenik meg, melyek követik a megállapodás szerinti előírást. Ezek a forgalomba hozott összes termékre vonatkoznak, függetlenül attól, hogy hol gyártották. Az importáló felelős azért, hogy a kívülről behozott termék feleljen meg az EGK-n belüli előírásoknak.

Mit szabályoznak:

- csomagolási méretsort a névleges tömegekre és térfogatokra;
- mennyiségi tűrést, amelynek egységes alapelve, hogy a nagyobb mennyiség átlagának el kell érni a névleges töltési tömeget, illetve térfogatot.

A könnyen és nehezen adagolható területekre összesen *két értéket határoztak meg és ezek kötelezőek:*

- a jelöléseket, (pl. a névleges töltőtömeg függvényében a minimális betűnagyságot);
- a minőségellenőrzést, melyet dokumentálni kell, ezt a hatóság ellenőrzi.

A fogyasztói csomagolásnál a *vonalkód* általános alkalmazása terjedt el. A fogyasztói csomagolás azonosítására szolgáló géppel olvasható vonalkódnak két egymással konform rendszere alakult ki. UPC/USA, Kanada 12 jegyű termékszám (EAN, EGK) 13 jegyű termékszám. A két rendszer egymáshoz illeszkedő rendszert alkot.

Az EAN-rendszerhez 1984-ben csatlakozott hazánk is, rajtunk kívül a szocialista országokból csak Csehszlovákia tag. Az egységes EAN cikkszámozási rendszer számainak kiadását, szervezését a Magyar Kereskedelmi Kamara végzi.

A fejlesztés fő irányai

A *papíralapú* csomagolószereknél, nedvességálló (impregnált) hullámpapírlamezből készíthető nagyméretű doboz konténerek iránt várható igénynövekedés elsősorban az orvostechikai, híradástechnikai, számítástechnikai és elektronikai alkatrészek csomagolásánál.

Az építőanyagiparban növelni kell - a lakossági építkezések szükségleteként jelentkező - papír nátronzsákos csomagolás arányát.

A kerámia- és üvegipar részére - a csomagolás gépesítésének érdekében - növelni kell a hullámpapírlamezből gyártható és nagy méretpontosságú dobozok gyártását.

Nagy igény jelentkezik kartondobozokból, hullámpapírlemez dobozokból a vegyipar, elsősorban a gyógyszeripar területén.

Az élelmiszeriparban biztosítani kell a kartondoboz, hullámpapírlemez doboz, hullámpapír kartonból, papírlemez zsugorfólia szükségletét, ez az alapja a további gépi csomagolás fejlődésének.

Az élelmiszeriparral szemben támasztott követelmények: az élelmiszerek *minőségét, eltarthatóságát* javító eljárások a kereskedelmi termékválasztékot bővítő új cikkek és választékelemek előállítása. Ehhez megfelelő minőségű esetenként *aszéptikus* töltés- és csomagolás feltételrendszerét kielégítő csomagolószerekre lesz szükség. Az igénynövekedés mindenekelőtt a műanyaggal, alumíniumfóliával kombinált papírok, kartonok az ezekből készített csomagolóeszközök iránt várható. Ugyancsak számottevő a folyadék csomagolására alkalmas papír alapú csomagolószerek iránti igénynövekedés a tejipar, üdítőipari- és más szakágazatok részéről.

A mezőgazdaság is igényli a zöldség-gyümölcs félék, virág csomagolásához a farekeszek helyett a nedvességálló hullámpapírból készített rekeszeket.

A *fémalapú csomagolószerék* közül az ózított acéllemez a konzervdoboz alapanyag beszerzése csaknem kizárólag (90%-a) importból történik. Gondosan mérlegelik az ésszerű helyettesítési lehetőséget. A helyettesítés lehetőség a hús- és baromfiipar vonatkozásában erősen korlátozott, más (pl. zöldség, gyümölcs, főzelék stb.) termékcsoportok vonatkozásában egyenértékű az üveg csomagolás (öblösüveg) használata.

Igen nagy gond az, hogy a konzervdoboz gyártásnál használt „forrasztásos” doboz palást gyártási technológiát rövid időn belül meg kell szüntetni, mert ólomtartalmú forrasztóanyaggal dolgoznak. Világméretű egészségügyi előírások vannak előkészítés alatt, ezen forrasztanyag használatát néhány éven belül az Egészségügyi Világszervezet várhatóan betiltja.

A dobozos konzervipari gépek rekonstrukciója a további gyártás érdekében elkerülhetetlen, mert a gyártó - berendezések 98 százalékban elhasználódtak.

Az *alumínium lemez* csomagolóanyagként történő nagyobb arányú felhasználását gazdaságossági kérdések és a gyártási kapacitás hiánya akadályozza. Alumíniumból kívánják gyártani a nagyméretű üvegzáró fedőket, valamint a hús- és halkonzervek gyártásához a könnyen nyitható fedőkkel ellátott mélyhűzött dobozokat. A fejlesztést akadályozza az, hogy az alufinomlemez gyártmányokat nem rubelelszámolású piacon értékesítjük.

A *hazai alumínium fólia* iránti kereslet a tejipar, boripar, konzervipar, húsipar, gyógyszeripar részéről gyorsabban emelkedett mint az várható volt. 1990-ig a jelenlegi kapacitás kétszeresére lenne szükség. Az alumínium tubusoknál a hatodik ötéves tervben kritikus helyzet állt elő. A tervezett beruházásokra nem került sor a Mátravidéki Fémművek Vállalat sem exportkötelezettségeit, sem a belföldi megrendeléseket nem tudta maradéktalanul teljesíteni.

A belföldi tubusellátás elégtelensége lehetetlenné teszi azoknak a fejlesztési elgondolásoknak a végrehajtását, melyek például az élelmiszeripar területén a sűrített paradicsom, zöldségkrémek húskrémek csomagolását alumínium tubussal kívánták megoldani, az import ózított lemezből készült dobozos csomagolás helyett. A gyártásban elkerülhetetlen mintegy 500 MFt fejlesztés végrehajtása. Hasonló fejlesztéseket kell előírányozni a következő tervidőszakban az *alumínium aerosol* palack gyártásban.

Az *acélhordók* gyártását az OKGT komáromi gyárában 1985-ben belépő évi 120 edb kapacitással az ásványolajipari területek és az élelmiszeripari hordók gyártását megoldják. Ezzel megoldott a HUNGARONEKTÁR import hordóinak kiváltása. A húsipar részére a lehetőség biztosított az igényesebb piac megszerzésére, a konzervipar részére a zöldség- és gyümölcskészítmények asszeptikus tárolására, exportjára.

A *műanyag csomagolószerék* az összes csomagolószer felhasználás 15 százalékát teszik ki Magyarországon (1983-ban 113 et különböző műanyag). A hazai műanyaggyártó TVK, BVK a felhasznált mennyiség mintegy 2/3 részét állítják elő, a többi import eredetű. Úgy a polietilén, mint a polipropilén gyártó új hazai kapacitások 1985-86-ban üzembe lépnek (45 et/év polipropilén, 140 et/év polietilén gyártó üzem épül). Az anyagok biztosítottasága esetén a műanyag feldolgozó gépek és a csomagológépek, gépsorok rekonstrukciójára, fejlesztésére lesz szükség.

A Hungária Műanyagfeldolgozó Vállalat üreges testek vékonyfalú polietilén palack mélyhűzött és vákuumformázott PVC és poliészter, polipropilén termékek gyártását, választékát bővíti. Közös japán-magyar vállalat jött létre a polietilén hab gyártására, mely kapacitásai jelentős részét 1986-tól a csomagolóipar használja fel.

A korszerű csomagolás egyre nagyobb mértékben igényli a tágított anyagokat, illetve a nagyfokú aromazáró képességgel rendelkező anyagokat.

A csomagolások felhasználóinál a jövőbeni bővülés fontos hatóereje az újszerű alkalmazások lesznek, például a hajtógáz aerosolos palackok helyett mechanikus porlasztási palackokat fogad csak el a megrendelő, illetve vásárló.

Új lehetőségek vannak a PVC-palackok felhasználásában a kis széndioxidtartalmú folyékony élelmiszerek palackozására. Külföldön elterjedten alkalmazzák a műanyagot, a nagy szénsavtartalmú üdítőitalok csomagolására is. Magyarország számára jelentős lehetne a rostos üdítőitalok mellett az ásvány- és gyógyvizek exportja műanyag palackban.

Új eljárások alakulnak ki az élelmiszercsomagolás, élelmiszertartósítás területén a hősterilizhető műanyagok megjelenésével.

A fröccsöntött termékek területén a fejlesztési irányokat a nagyméretű szállítóládák, rekeszek, állattartó ketrecek gyártása mutatja. Ezen kívül a hőfonmázott buborék csomagolások nagyobb lehetőségeket adnak az áru mechanikus védelmére is.

Üvegalapú csomagolószerek jelenleg igen fejlődő csomagolóanyag. Felhasználása a VI. ötéves tervidőszakban is erősen fejlődött, például bébiétel, nescafé, üdítők területén. Az üveget a papír- és műanyag csomagolószerek nem szorítják ki. A konzervipar az elmúlt években fokozott ütemben tért át a korszerű egyrészes TWIST-OFF (forgasd-nyílik) fém üvegzáró elem használatra. Ezek a zárókupakok az üvegiptartól jó minőségű, pontos gyártású öblösüvegeket igényelnek, a magyar üvegyártó gépek ezt többségükben biztosítani nem tudják. Az öblösüveg import 1984-ben 61 millió db volt, többségüket 53 millió darabot Lengyelországból hoztuk be, hasonló nagyságrendű volt a palackimport is 65 millió darabbal.

A magyar üvegiptartással szembeni igény 1985-ben 860 millió darab öblös- és palackigény volt, ez 1990-re várhatóan 980 millió darabra nő. Látható, hogy az üveg csomagolószert felhasználás nem fejlődik vissza, sőt újabb növekvő igény kielégítésére kell felkészülni.

Itt kell említést tenni a belföldi visszárus öblösüveg forgalomról. A kereskedelemből évente visszagyűjtött kb. 60 millió öblösüveg a teljes felhasználás mintegy 15 százalékát képviseli. Az újrafelhasználás okozta többletköltséget kb. 160 MFt-ra becsülik. A szállítási költségek növekedésével ez az összeg csak növekedhet. A nagyteljesítményű, nagy méretpontosságot követelő üvegzárási rendszereknél, visszagyűjtött - különböző időszakokban más és más cégek által gyártott - üvegek összekeveredése, méretszórása, nagy problémát okoz, ma már nem hidalható át.

A feldolgozó üzemek a visszárus üvegeket az üvegyárak felé cserépként javasolják értékesíteni, a veszteségek egyidejű szétosztásával. Emellett törekvés van a korszerű könnyített súlyú üvegek előállításának, gyártásának bevezetésére is.

A társított csomagolószerek (fóliák) egyre nagyobb mértékben terjednek el a csomagolóiparban. Ilyenek a hajlékony falú, több rétegű (fóliajellegű) anyagok. Ezek gyártása több különböző tulajdonságú anyag (fólia) folyamatos összeragasztásával vagy nyomás alatti összprezselésével történik (papír, műanyag, fém-műanyag, műanyag-műanyag stb., kombinációk).

Ilyen társított fóliaigények jelentkeznek az élelmiszeriparban a húsipar termékek, tejtermékek, a (fél)készletelek korszerű csomagolásának megvalósítására, illetve a vákuumsomagolásban. A fogyasztói csomagolási igények közül meg kell oldani hazai gyártásban a főzhető tasakok előállítását, valamint a fémgőzölt fóliák gyártását is.

Hazai csomagológép szükséglet és kielégítésének lehetőségei

A hazai ipar gyárt egységkrakomány-képző, rögzítő gépeket, fogyasztói csomagológépeket, gyűjtő-csomagológépeket mintegy 320 MFt értékben (1983). Emellett ugyanezen évben ezen gépekből mintegy 152 MFt rubelelszámolású 312 MFt nem rubel elszámolású importot is lebonyolítottunk.

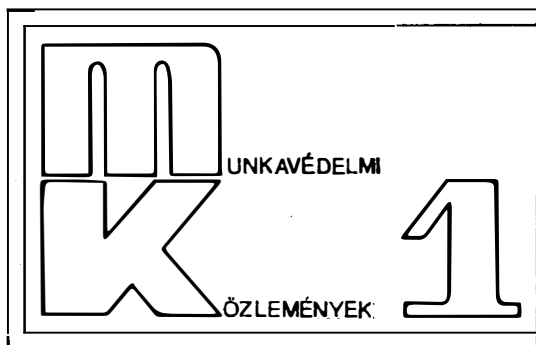
A magyar csomagológép gyártásnak hiányoznak a tradíciói. A legfejlettebbek ennek vonatkozásában NSZK, NDK, Olaszország, Svájc. Nem rendelkezünk „bedolgozott” külföldi piacokkal sem. Kis sorozatokat, egyedi gépeket gyártunk, magas önköltséggel, kis mennyiségben különösen nehezen beszerezhető dollárelszámolásból behozott (motorok, hajtóművek, fékek stb.) részegységekkel, kevés fejlesztési anyagi ráfordítási lehetőségekkel.

A *csomagolási segédgépek* közül a kézi fóliahegesztő, címkenyomtató, automata címkéző, villamos üzemű pántológép, ragasztószer adagoló, címkéző mérleg gyártási igénye jelentkezik. Az áru csomagolásának fejlesztése az export, a jó áron eladhatóság, az automatizálás bevezetésének, a jó minőségnek előfeltétele, a viszonylagos lemaradásunk gyors felszámolása ebben a vonatkozásban elengedhetetlen.

A magyar csomagológépek fejlett országokba gyakorlatilag nem exportálhatók. A KGST-országokban az NDK, Csehszlovákia, részben Lengyelország rendelkezik csomagológépgyártással. Ezek közül az NDK képvisel világszínvonalat. A gyűjtőcsomagoló- és egységtrakomány-képző gépekből *a fejlesztés fő iránya*: zsugorfóliás gyűjtőcsomagológép (tálcás csomagoláshoz) egységtrakomány zsugorító gép (villamos- és gázüzemű) egységtrakomány pántológép, bontógép, gyűjtőcsomagoló gép, lapos tasakhoz tömlőtasakhoz feszített fóliás rögzítógép tálcás csomagolásokhoz, kisteljesítményű (olcsó) egységtrakomány-képző gép.

A fogyasztói csomagolás gépeiből a formázó, töltő, záró vákumcsomagológép, újrendszerű tömlő, tejsomagológép. Szerves termékekhez, aszeptikus hordó- és bélészsákos töltőgép. Az élelmiszeripar igényel elsősorban (hús, tej) formázó, töltő, záró-vákum csomagológépeket.

Nagy az igény az előrecsomagolt hosszabb eltarthatóságú idejű hús- és tejtermékek iránt is.

*Összeállította
a HM Pénzügyi Szolgálatfőnökség
Baleset-elhárítási és munkavédelmi osztálya*

Tartalom

- 1. Tájékoztató a középfokú munkavédelmi szakképesítő tanfolyam megszervezéséről és lefolytatásáról**
- 2. Segédlet a sorállományú katonák munkavédelmi oktatásához (folytatás)**

1. Tájékoztató a középfokú munkavédelmi szakképesítő tanfolyam megszervezéséről, lefolytatásáról

A néphadsereg katonai szervezeteinél kijelölt baleset-elhárítási és munkavédelmi megbízottak számára szükséges munkavédelmi szakismeretek, valamint a katonai feladatok ellátásával összefüggő munkavédelmi tennivalók részletes megismerése érdekében megszervezett bentlakásos, középfokú munkavédelmi szakképesítő tanfolyamra 1985. augusztus 21-től október 3-ig került sor a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola bázisán.

A szükséges ismeretek, valamint a szakképesítést igazoló oklevél megszerzése érdekében előzetesen felvettük a kapcsolatot az Országos Munkavédelmi Képző és Továbbképző Intézet szakembereivel, akikkel közösen alakítottuk ki a tanfolyam tantárgyprogramját, a tananyagot, meghatároztuk a szükséges óraszámokat. Az Intézet biztosította a tankönyveket, amelyeket térítésmentesen bocsájtottunk a hallgatók rendelkezésére.

A tanfolyamra 25 fő beiskolázását terveztük úgy, hogy közülük 20 fő az MN 5232, illetve 5 fő az MN Légvédelmi és Repülőparancsnokság alárendeltségéből kerüljön ki. A tanfolyamra beiskolázottak közül 2 fő akadályoztatása miatt nem vett részt a kiképzésben, így a tanfolyamot 23 fő végezte el.

A tanfolyam tananyaga két főrészből állt: 174 órás tanulmányi idő mintegy kétharmad részében, 104 órában a munkavédelmi tevékenységhez szükséges főbb műszaki szakismeretek elsajátítására, majd 42 órában a munkavédelem néphadseregi szabályrendszerének ismertetésére került sor. Az elméleti előadásokat 18 órában mérési gyakorlatok elvégzése, illetve 10 órában az eredményes munkavégzéshez szükséges főbb gyakorlati tudnivalók megbeszélése követte.

Az Országos Munkavédelmi Képző és Továbbképző Intézet tantárgyprogramjában meghatározott óraszámoknál jelentősen csökkentett időkeretekhez igazodva, a tanárok előadásait célratorően, tömören, de igen színvonalasan tartották meg. A tananyag, valamint az egyes témákra fordított idő és azok arányainak megválasztása helyesnek bizonyult, a rendelkezésre álló idő alatt lehetséges volt az egyes tantárgyak főbb problémáinak kifejtése, a gyakorlati munkához szükséges alapvető ismeretek közlése, a főbb tudnivalók felvázolása. A mérési gyakorlatok során a hallgatók megismerkedtek az egészséges és biztonságos munkahelyi környezet kialakítása, illetve fenntartása érdekében szükséges főbb mérési módszerekkel, amely kellő alapot nyújt a katonai szervezetük mérési szükségleteinek összeállításához, elvégzéséhez, illetve a veszély jellegének megítéléséhez.

Az eredményes munka érdekében igen hasznosnak ítéltetők a néphadseregi munkavédelmi tevékenység sajátosságairól, a leggyakoribb problémákról és azok megoldásáról szóló gyakorlati foglalkozások is.

A tanórákat – a tanárok elfoglaltságának figyelembevételével – előzetesen megterveztek, a tanrendtől való eltérésre az oktatási folyamat során nem volt szükség.

A tanórárend kialakításakor messzemenően figyelembe vettük a hallgatók, illetve családjuk érdekeit is: hétvégi hazautazás érdekében péntek délután, illetve a visszautazás végett hétfőn délelőtt nem volt foglalkozás. Szeptember 27-én a szeptember 29-i ünnepélyek megtartása érdekében tanítási szünnapot tartottunk.

A hallgatók felkészülésére naponta 16–18 óráig, valamint az október 1 és 2 napokra intézményesen biztosított egyéni tanulási idő alatt volt főként lehetőség, de az ismeretek elsajátításához legtöbbször az utazás idejét, valamint a hétvégi pihenőket is felhasználták. Az egyéni tanulás alatt konzultációt biztosítottunk.

A hallgatók felkészültségükről október 3-án állami vizsgáztató bizottság előtt adtak számot, amelynek tagjait az Országos Munkavédelmi Képző és Továbbképző Intézet kérte fel a közreműködésre. A bizottság elnöke Sircz János az intézet igazgatója, társelnöke Kürti Imre mk. ezredes volt. A bizottságban részt vett még Radványi Vince és Farnadi Tibor mk. alezredes, valamint, kérdező tanárként Dr. Mátrai Győző, Schwarezenberger István és Földi Ferenc kpa. is. Az állami vizsga – a színvonalas előadások, a megfelelő tanulási lehetőségek és a szerzett ismeretek fontosságának felismerése eredményeként – jó eredménnyel zárult: a vizsgázók közül Staudt Antal főhadnagy (MN 4891 Zalaegerszeg) kitűnő (5) eredményt ért el és dícséretben részesült, ugyancsak kitűnő (5) eredményt ért el Böröczky Zoltán százados (MN 6904 Tapolca). 4 fő jeles, 13 fő jó és 4 fő közepes osztályzatot kapott. A vizsgázók tanulmányi átlageredménye 4,09 volt, ami az Intézet gyakorlatában is kiemelkedő eredménynek számít.

1985. december 5-én került sor a diplomakiosztó ünnepségre, melyen – az állami vizsgabizottság tagjain kívül – dr. Nyitrai Lajos vezérőrnagy elvtárs az MN pénzügyi szolgálatfőnöke is részt vett. Sircz János a bizottság elnöke és Kürti Imre mk. ezredes a bizottság társelnöke a hallgatókhoz szólva mindenek előtt a baleseti helyzet javítása érdekében szükséges főbb feladatokkal összefüggésben a megbízottak munkájának fontosságát, fokozódó felelősségüket hangsúlyozta.

A munkavédelmi szakemberek tevékenységére vonatkozó fokozódó igények, valamint a tanfolyam kedvező tapasztalatai alapján a középfokú munkavédelmi szakemberek intenzív néphadseregi képzésének 1985. évben kialakított gyakorlatát a következő években is szükséges folytatni,

ezért már felső szintű döntés született arról, hogy a tanfolyamra – az előzővel közel azonos időszokban ugyancsak a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola bázisán – ez évben is sor kerül.

Farnadi Tibor mk. alezredes

2. Segédlet a sorállományú katonák munkavédelmi oktatásához

(Folytatás)

A következőkben a balesetek, egészségkárosodások megelőzésének néphadseregi rendjét és alapvető általános előírásait ismertetjük.

A balesetek, egészségkárosodások megelőzésének néphadseregi rendje

A balesetek, egészségkárosodások szervezett megelőzése, miként a polgári életben, a néphadseregben is – a munkavédelem keretében folyik. A munkavédelmi tevékenység célja a néphadseregben a katonák testi épségének, egészségének védelme a katonai étellel, a szolgálati és a munkafeladatokkal összefüggő baleseti veszélyekkel, valamint a fizikai és pszichikai ártalmakkal szemben. A katonai életviszonyok között a munka fogalmát szélesebben kell értelmezni, mint a polgári életben, mert a katona munkájának kell tekinteni minden olyan tevékenységet, amely szolgálati kötelezettség teljesítésével vagy szolgálati jog gyakorlásával összefügg.

Ily módon a munkavédelem kiterjed a bevonulástól a leszerelésig minden kötelező vagy megengedett tevékenységre. A néphadseregben a munkavédelmi tevékenység rendjét, az állami előírásokkal szoros összhangban a 30/1981. (HK 18.) HM sz. utasítás tartalmazza. *Az utasításból a következőket kell külön is kiemelni:*

- a személyi állomány minden tagja köteles feladatait a munkavédelmi szabályok megtartásával végrehajtani, a saját, valamint a társai testi épsége, egészsége védelmében tevékenyen közreműködni. Az előírás teljesítése megköveteli, hogy a katonák ismerjék a szabályokat és amellett, hogy azokat maguk feltétlenül betartják, ne engedjék meg társaiknak sem, hogy a szabályokat akár tudatosan, akár anélkül megszegjék;

- a katona a katonai eskü szellemében rendkívüli körülmények között (az állami biztonságot fenyegető veszély, a közrend és a közbiztonság védelme, elemi csapás, illetve következményeinek elhárítása pl. árvíz) feladatát akkor is köteles teljesíteni, ha az testi épsége, egészsége vagy akár élete kockázatásával jár. Ez békében rendkívüli eset. Ha viszont az előbb említett esetektől eltekintve a körülmények olyanok, hogy a feladat végrehajtása a testi épség, egészség közvetlen és súlyos veszélyeztetésével jár, a katonának joga van a végrehajtást megtagadni. Pl., ha egy katona olyan feladatot kap, hogy hegesszen, de a védőeszközök nem állnak rendelkezésre, nemcsak joga, hanem kötelessége a feladat végrehajtását megtagadni.

A katonai étellel, tevékenységgel összefüggő általános szabályokat, biztonsági előírásokat a Katonai Általános Baleset-elhárító és Egészségvédő Szabályzat (Ált/60.) rövidebben szólva a KÁBESZ, a szakelőírásokat, normatívákat az állami szabványok, valamint az ágazati, szakági, fegyvernemi rendelkezések tartalmazzák. Ezek a vonatkozó mértékben megtalálhatók az adott eszköz kezelési, karbantartási, javítási, igénybevételi utasításában is.

A munkavédelmi előírásokat a sorállományú katonák az általános katonai és a szakkiképzés keretében sajátítják el.

Az általános katonai kiképzés keretében, az alapkiképzésen belül kell megismerniük a katonai étellel összefüggő alapvető, általános munkavédelmi előírásokat, kötelezettségeiket a balesetek megelőzésében és jogaikat baleset esetén.

A szakképzés keretében kell megismerniük beosztásuk, feladatkörük ellátásához szükséges biztonsági előírásokat.

Az általános és a szakelőírások oktatása mellett esetenkénti oktatás is van, mégpedig minden egyes különösen veszélyes feladat, mint például a gyakorlatok, lövészetek, a vízi és a víz alatti átkelések, a gép- és harcjármű oszlopvezetési gyakorlatok, a vasúti szállítás, a lőszerrel, a robbanó-, a pirotechnikai, a mérgező, a sugárzó és a vegyi anyagokkal végzett munkák, továbbá azoknak a munkáknak a megkezdése előtt, amelyeknél a munkavédelmi szabályok megszegése az élet, a testi épség vagy az egészség közvetlen veszélyeztetésével jár.

A szorosan vett katonai feladatok biztonsági előírásainak a kiképzés keretében megvalósuló ismertetése mellett a szabadságra, eltávozásra távozó sorállományú katonák figyelmét minden esetben felhívjuk a laktanyán kívüli magatartás, az utazás, a közlekedés legfontosabb biztonsági előírásaira is.

A következőkben áttértünk a katonai étellel kapcsolatos legfontosabb alapvető munkavédelmi biztonsági előírások ismertetésére a KÁBESZ (Ált/60.) alapján.

Általános munkavédelmi előírások

Általános magatartási előírások

A katona csak olyan feladatot végezhet, olyan tevékenységet folytathat, amelyre minden szempontból alkalmas; ha a munka-, illetve feladatvégzés minden előírásait - köztük a biztonsági előírásokat is - ismeri, begyakorolta, és azokat veszélyhelyzetben is képes alkalmazni. Ez egyfelől azt a kötelezettséget rója a katonákra, hogy feltétlenül ismerjék meg és sajátítsák el minden tevékenységükhöz a biztonsági előírásokat, illetve legyenek mindenkor a feladatvégzés által megkövetelt alkalmas állapotban, legyenek pihentek, egészségesek, ne álljanak alkohol, vagy a tevékenység szempontjából tiltott gyógyszer hatása alatt, másfelől ne végezzenek olyan feladatokat, amelyek számukra nincsenek engedélyezve.

Ha a munkakörülmények olyanok, hogy bárkinek életét, testi épségét vagy egészségét közvetlen veszély fenyegeti, a veszély elhárításáig munkát végezni és természetesen munkát végeztetni tilos! A katona ilyen esetben köteles a felismert veszélyt közvetlen előljárójának jelenteni.

Vannak olyan beosztások, munkakörök, amelyek betöltése szakképzettséghez van kötve és akinek megfelelő szakképzettsége nincs még alkalmilag vagy átmenetileg sem végezhet ilyen feladatokat. Nem vállalkozhat senki jármű, elektromos targonca vezetésére, darukezelésre, kazánfűtésre, villanyszerelésre, rádió és TV javítására stb., mert az ilyen és ehhez hasonló tevékenységek végzésének a szakképzettség elengedhetetlen feltétele. Ezt az egyszerű előírást könnyű megértetni, mégis akadnak, akik könnyelműen, bár gyakran jószándékkal vállalkoznak olyan feladatok elvégzésére is, amelyekhez szakképzettséggel nem rendelkeznek. Különösen fontos szem előtt tartani ezt az előírást, azokban az esetekben, amikor a katonák a népgazdaságban a termelésben vagy a mezőgazdaságban a betakarításban segédkeznek, illetve társadalmi munkát végeznek. Ha valakit olyan feladattal bíznak meg, amihez nem ért, ezt feltétlenül jelentse. De jelentse és kérje a segítséget akkor is, ha bármely okból bizonytalanná vált az előírások ismeretében, például mert elfelejtette, vagy úgy érzi, hogy összekeveri a korábban hallottakat. Százszor inkább kérdezzen, mint egyszer bizonytalankodjon és veszélybe hozza magát vagy társait.

A katonai objektumok, üzemek területén, a katonai feladatteljesítés helyén, a kiképzés során, illetve a kiképzési szünetekben tilos minden olyan, a feladattal, munkával nem összefüggő tevékenység, amely veszélyhelyzetet teremthet. A tilalomnak elsősorban az a célja, hogy senki ne szaporíthassa meg gondolatlanul, gyerekes tréfálkozásból, azokat a veszélyeket, amelyeket a feladatok, a munka amúgy is magukban rejtnek. Különösen veszélyesek a társak megjátszására alkalmas

cselekedetek, amelyeket késsel, szűrő-vágóeszközökkel követnek el, vagy a súlyos tárgyak egymás felé dobása, ijesztés fegyverrel, imitáló anyagokkal. Ezek a komolytalan, látszólag ártalmatlan játéknak tűnő cselekedetek, amint azt sok példa mutatja, gyakran vezetnek jóvátehetetlen következményhez.

A Szolgálati Szabályzat tiltja, hogy a laktanya és más katonai objektumba szeszes italt bevigyenek, ott kimérjenek vagy fogyasszanak.

A szeszfogyasztás, az alkoholosan befolyásolt állapot sok, egyébként elkerülhető baleset előidézője, ezért természetes, hogy a katonai objektumokba a szeszes ital bevitele és fogyasztása nincs megengedve. Önmaga és katonatársai érdekeit sérti, aki ezt a tilalmat megszegve, italt visz be az objektumba, vagy a szabálytalanul bevitt ital fogyasztásában részt vesz. A tilalom azonban nemcsak az objektum kerítésén belülre vonatkozik, hanem szélesebb értelemben a szolgálati, illetve a munkafeladatok végzése közben is tilos a szeszesital-fogyasztás, bárhol kerüljön is sor a feladatvégzésre. Ezzel függ össze az az előírás is, hogy a katonának eltávozásról, szabadságról, kimaradásról a szolgálati helyére úgy kell visszatérnie, hogy azonnal képes legyen feladatai ellátására. Minthogy tilos a katonai, illetve a munkafeladatok végzése alkoholosan befolyásolt állapotban, tehát a katonának teljesen józanul kell visszatérnie a laktanyába. Az ittasan bevonuló katona fegyelmi vétséget követ el, ami nem marad következmény nélkül.

Vannak, akik az ivást a katonaelet velejárójának, a férfiaság egyik megnyilvánulásának tekintik, és abban vetélkednek, hogy ki bírja jobban, ki tud többet inni. Akadnak, akik túl szigorúnak tartják a szeszfogyasztás imént ismertetett tilalmát. Természetesen nincs igazuk. Akik a bevonulásuk előtt dolgoztak, tudják hogy a népgazdaságban is általános érvényű rendelkezések tiltják az ittasan történő munkavégzést és azt is, hogy egyes feladat, illetve munkakörökben (pl. gépkocsivezetés) alkoholosan befolyásolt állapotban nemcsak hogy tilos a munkavégzés, hanem a különös veszély folytán, a legcsekélyebb mértékű alkoholfogyasztás is tilos.

A katonák számára a harcászultság fenntartása alapvető követelmény, ezért szinte minden pillanatban készen kell állniuk feladataik teljesítésére, ami nem tűri még átmenetileg sem az ittas állapotot. Ezért, a Szolgálati Szabályzat és a KÁBESZ előírása nem túl szigorú, hanem természetes követelmény.

De ezen túlmenően a kultúrált emberi magatartás részeként a mértékletesség mindenben, így az italfogyasztásban is általános emberi követelmény és méltán ítéli el a közvélemény a szabad időben, eltávozáson, szabadságon lerészegedő, botrányosan viselkedő katonákat. A férfiaságnak nem az ivás a fokmérője, hanem sokkal inkább a megfontoltság, a felelősségtudatot is tükröző mértékletesség.

A katona köteles a szolgálati, illetve munkahelyen a feladat ellátására alkalmas állapotban megjelenni, illetve a feladatot így ellátni. Ez az előírás nemcsak az előzőekben már érintett józan (alkoholosan befolyásolt) állapotban való megjelenést foglalja magában, hanem azt is, hogy a katona legyen kellően kipihent, egészséges és ne álljon cselekvőképességét károsan befolyásoló gyógyszer hatása alatt. Ennek szem előtt tartása különösen fontos gép- és harcjárművezetők, munkagépek vezetői, valamint a magasban dolgozók és más veszélyes feladatot végzők számára. Előfordult több esetben, hogy az eltávozáson levő katonák az idő „jobb” kihasználása érdekében több éjszakán át nem, vagy csak keveset aludtak és hétfőn reggel szinte teljesen kimerülten, álmosan vonultak be szolgálati helyükre és kezdtek hozzá napi feladataik végzéséhez. Volt aki volán mögé ült és súlyos baleset lett a következménye. Aki nincs kellően kipihelve, a feladatvégrehajtás által megkövetelt állapotban, ezt a tényt köteles jelteni az előjárójának.

A személyi állomány minden tagja köteles tevékenyen közreműködni a balesetek, a foglalkozási megbetegedések megelőzésében. A katonai szervezet vezetése figyelemmel kíséri a biztonsági előírások betartását, de a még oly sűrű és szigorú ellenőrzés sem zárja ki, hogy valaki véletlenül

vagy meggondolatlanul, szándékosan - például kényelemszeretetből - megszegje az előírásokat, ami súlyos balesethez vezethet. Egészségük, testi épségük védelméért a feladatot végzőknek is mindent el kell követniök, mert ez saját érdekük és e nélkül az eljárók törekvései hiábavalók. Nem fölösleges ismételni, hogy tekintse mindenki a maga számára törvénynek a biztonsági előírások betartását és társai érdekében se engedje meg környezetében a munkavédelmi, köztük az alapvető biztonsági előírások megszegését.

ТЫЛ И СНАБЖЕНИЕ СОВЕТСКИХ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ

FOLYÓIRATSZEMLE

A csapatok életkörülményének javításával foglalkozó összhadserégi értekezlet

(Fordítás a „Тил и Снабсзеније” c. folyóirat 1986/1. számából)

1985. november 28–29. között Moszkvában került sor a Szovjet Fegyveres Erők személyi állománya életkörülményeinek javításával foglalkozó értekezletre. E munkában részt vettek a katonai körzetek, hadseregcsoportok, flották parancsnokai, a hadseregcsoportok, flották katonai tanácsainak a hadtápért felelős tagjai – körzet-, hadseregcsoport-, flotta politikai csoportfőnökök, parancsnok hadtáphelyettesek, minden haderőnem parancsnokai, politikai munkásai és hadtápszakemberei, a pénzügyi és elhelyezési szolgálat szakemberei, a katonai építők.

Az összhadserégi értekezletet Sz. L. Szokolov, a Szovjetunió marsallja, az SZKP PB póttagja, honvédelmi miniszter nyitotta meg.

A plenáris ülésen előadást tartott Sz. K. Kurkotkin, a Szovjetunió marsallja, a Szovjet Fegyveres Erők hadtápfőnöke, A. D. Lizicsov vezérezredes, a Szovjet Hadsereg és haditengerészeti flotta politikai főcsoportfőnöke.

Az értekezleten felszólalt V. N. Dutov vezérezredes, a Honvédelmi Minisztérium központi pénzügyi csoportfőnöke, F. I. Komarov orvos-vezérezredes a Honvédelmi Minisztérium központi katonai – egészségügyi csoportfőnöke, N. V. Gzjaznov altábornagy, a Honvédelmi Minisztérium elhelyezési főcsoportfőnöke.

Ezután megnyitották a vitát az előadások felett.

Az összhadserégi értekezlet résztvevői megtekintették a Fegyveres Erők Hadtáp Törzs és a Honvédelmi Minisztérium központi csoportfőnökségei által szervezett kiállításokat, a kantyemirovkai gárda harckocsihadosztály csapatgazdálkodását „A legjobb anyagi és létfeltételeket biztosító helyőrség” címért folyó verseny végeredményeként ez a katonai kollektíva bizonyult érdemesnek az I. hely elnyerésére.

A szekciók munkájáról beszámolt D. A. Volkogonov altábornagy, V. N. Dutov vezérezredes, F. I. Komarov orvos – vezérezredes, I. D. Iszajenko vezérezredes, F. P. Petrov altábornagy, N. V. Grjaznov altábornagy, E. I. Goldberg altábornagy.

Az értekezleten felszólalt Sz. L. Szokolov a Szovjetunió marsallja, az SZKP PB póttagja, honvédelmi miniszter. A kongresszusi dokumentumokban – mondotta a miniszter – a Kommunista Párt a nép jólétének állandó növelését jelölte meg egyik legfontosabb feladatának. A hadsereg és flotta személyi állománya anyagi szükségletei minden oldalú kielégítésével kapcsolatos kérdéseket is ennek szellemében kell vizsgálni. Mindenkinek tisztában kell lennie azzal, hogy a katonák életkörülményeinek helyzetétől, az előírt ellátási normákban szereplő anyagoknak minden katonához

való eljuttatásától, a tisztek, zászlósok, tengerész-zászlósok lakással való ellátásától jelentős mértékben függ az egységek és hajók szervezettsége és fegyelme, harckészültségének növelése.

Az utóbbi években ebben a vonatkozásban nagyon sok minden történt. De továbbra is hatalmas, megfeszített munka áll előttünk - hangsúlyozta a miniszter. Meg kell gyorsítani a lakóházak, kulturális szolgáltató objektumok építését, elsősorban a távoli helyőrségekben.

A harcosok élet- és munkafeltételeinek javítására irányuló munkában különös helyet foglaljon el a tábori viszonyok közötti életkörülmények megszervezése. Gyakorlatokon a jól megszervezett életkörülmények kedvező kihatással vannak a személyi állomány tábori kiképzése színvonalának növelésére, továbbá arra, hogy azok bármilyen helyzetben készen álljanak a határozott és hozzáértő tevékenységhez.

Befejezésül a honvédelmi miniszter megszabta a közelebbi és távolabbi feladatokat.

„Szerkesztőség”

Maradéktalanul oldjuk meg az életkörülmény kérdéseit

*Sz. K. Kurkotkin a Szovjetunió marsalljának, a Szovjetunió honvédelmi minisztere helyettesének,
a Szovjetunió Fegyveres Erői hadtápfőnökének referátuma rövidített szövege*

(Fordítás a „Til” és a „Sznabzsnyije” c. folyóirat 1986/1. számából)

A csapatok életkörülményeinek javításával foglalkozó összhadseregi értekezlet jelentős esemény a szovjet fegyveres erők életében. Az értekezlet ismételten tanúskodik a párt és az állam által a hadsereg és a flotta harcosairól való gondoskodásról. Figyelemre méltó, hogy az összhadseregi értekezlet azokban a napokban ülésezik, amikor a szovjet nép sikeresen teljesítette a 11. ötéves tervet, méltóképpen készül az SZKP XXVII. kongresszusára. A kongresszus előtti okmányoknak – az SZKP újra szerkesztett program, a Szovjetunió gazdasági és társadalmi fejlesztése fő irányjai az 1986–1990-es évekre, valamint 2000-ig terjedő időszakra, az SZKP módosított szervezeti szabályzat-tervezetének folyik a mélyreható tanulmányozása, aktív érdeklődéssel kísért megvitatása az egész országban, közte a fegyveres erőknél is.

Az SZKP a szovjet emberek anyagi és kulturális színvonalának folyamatos növelését tekinti legfontosabb feladatának. „A párt a jövőben is mindent meg fog tenni – hangsúlyozza az SZKP programtervezete – a dolgozók reáljöveldelme állandó növelésének, valamennyi réteg és társadalmi csoport jóléte továbbnövelésének érdekében.”

A kommunista párt és a szovjet kormány szüntelenül gondoskodik a haza fegyveres védői életkörülményeinek javításáról. A hadsereg és a flotta életkörülményei évről-évre fejlődnek és tökéletesednek.

Ezen sokrétű feladat megoldásában aktívan részt vesznek a seregtestparancsnokok, a katonai tanácsok, a parancsnokok és a politikai szervek, a hadtáp- és elhelyezési szolgálat szakemberei, a katona építők, a flotta, a hadsereg és az egész társadalom.

A csapatok életkörülményeinek javításával foglalkozó legutolsó, 1977. évi összhadseregi értekezlet óta eltelt idő alatt a körzeteknél, hadseregcsoportoknál és a flottáknál nagyon sok minden történt. Különös gondot fordítottak a lakásprobléma megoldására és az anyagi-technikai bázis korszerűsítésére. A laktanyákban és a helyőrségekben új lakóépületeket, nőtlen szállásokat vettek használatba, mindenütt korszerű új típustervek szerint újították fel, vagy új legénységi körleteket, klubokat, tisztai házakat, legénységi étkezdéket, gyengélkedőket, kiképző központokat építettek az elavultak helyett.

A laktanyák komfortosításában, a csapat- (hajó-) gazdálkodás korszerűsítésében fontos szerepet játszott a legjobb helyőrség cím elnyeréséért folyó összhadseregi verseny. Ez a verseny meggyőzően bizonyította azt, hogy mi nagy lehetőségekkel rendelkezünk. A laktanyák és helyőrségek arculata rövid idő alatt megváltozott; és mindez a parancsnokok, a politikai szervek, a pártszervezetek, a hadtáptisztek kezdeményezésének, hozzáértésének és kitartásának, a hadsereg flotta „minden helyőrségben – mintaszerű életkörülményt” is magába foglaló társadalmi aktivitásának köszönhető.

Röviden szeretnék szólni a Kárpát-melléki Katonai Körzet példájáról. V. Beliov hadseregtábornok, körzetparancsnok következetessége és igényessége, a katonai tanács céltudatos munkája lehetővé tette a parancsnokok, politikai munkások, a hadtáptisztek mozgósítását az életkörülmények javításával kapcsolatos munka komplex megoldására. Az eredmény nem is maradt el, jó a lakáshelyzet. A legénységi körletekben hálókat, kényelmes szolgáltató szobákat alakítottak ki, korszerű éttermeket építettek. Azok a helyőrségek, ahol N. Jascsenko, V. Raszpunij, V. Oncsinnyikov teljesít szolgálatot mintaképpül szolgálnak arra, miként kell a katonaaállományú személyek és azok családtagjai szükségleteinek kielégítéséről gondoskodni.

Csak dicsérni lehet a vezetőket és azok alárendeltjeit, akik mindent megtettek annak érdekében, hogy a helyőrségek minta helyőrségekké váljanak. Ezek azok a katonakollektívák, ahol A. Kaszjanov (hadászati rendeltetésű rakétacsapatok), N. Moroz (Kijevi Katonai Körzet), I. Gyenyiszov (Moszkvai Katonai Körzet), V. Regyko (Távol-Keleti Katonai Körzet) tisztek szolgálnak. A mintaszerű életkörülmények biztosításáért folyó versenybe, itt szó szerint mindenki – még az iskolások is – bekapcsolódtak. Sajátkezüleg több ezer fát és bokrot ültettek el, óvodákat építettek, szeretettel és izlésesen rendeztek be minden kulturális – szolgáltató rendeltetésű objektumot.

A flottánál sok hajó dicsőséget vívott ki magának. Közéjük tartozik a „Kirov” cirkáló, ahol egy pillanatra sem feledkeznek meg a tengerészek munkájáról: kényelmes kabinokat rendeznek be a személyzet részére, van jól felszerelt könyvtár, gyengélkedő. A fodrászműhely, a mosoda, a zuhanyzó, a javítóműhely folyamatosan üzemel, egyszóval minden szükséges megvan a normális élethez és a zavartalan kiképzéshez.

A kommunista párt és a szovjet kormány minden lehetőséget biztosít ahhoz, hogy a hadsereg és a flotta harcossai normális körülmények között teljesítsenek szolgálatot, munkálkodjanak és pihenjenek. Egyes helyeken azonban kezdenek megfeledezni az életkörülményekkel kapcsolatosan az elmúlt háború éveiben, a fronton szerzett tapasztalatokról. Ezért amikor beszélünk az eredményekről, tekintetbe vesszük a szerzett tapasztalatokat, minden egységnél, minden alegységnél meg kell jelölni a katonák életkörülményeinek javításával kapcsolatos konkrét rendszabályokat. Ez hozzá fog járulni a csapatok és a flottaerők harckészültségének és hadrafoghatóságának növeléséhez. Melyek e munkának a főbb vívmányai?

Mindenekelőtt – az elhelyezés körülményei. A körzetek, hadseregcsoportok többségénél, a flottánál minta laktanyákat hoztak létre, kulturális – szolgáltató objektumokkal. Ezek megtestesítették magukban a mérnöki munka legújabb eredményeit és lényegében szabványokká lettek; az kell, hogy mindenütt ilyen laktanyák legyenek.

Az első összhadseregi értekezlet javaslatai alapján olyan laktanya-típusterveket készítettek, amelyek lehetővé tették azt, hogy a személyi állomány 70%-ának ágycsúcsait a háótermekben egysorosan helyezték el, úgy hogy nincs szükség emeletes ágycsúcsokra. A harcosok igen pozitívan nyilatkoztak a laktanyákba érkezett új bútorokról, különösen a ruházat tárolására szolgáló szekrényekről. Rendeződik az univerzális, fémváz asztalok, székek, ülőkék gyártása, azokkal a közeli években fogják ellátni a csapatokat.

Fejlődés tapasztalható a lakóházak építésének területén is. Figyelmet érdemel az, ahogy ezt a munkát az Odesszai Katonai Körzetnél megszervezték. Itt típus-lakóházakat építenek és ez lehetővé teszi a nehéz kézi munka gépesítését, a munkaszervezés színvonalának növelését, az építkezéseknek minden szükségességgel való ellátását. A Kijevi Katonai Körzetnél a lakóházakat polgári vállalatokkal közösen építik. Ez jobb minőséget és nagyobb szervezettséget biztosít az építkezéseken. A lakóház-építkezéseken széleskörűen alkalmazzák a könnyűbeton-szerkezeteket, a teljesen összerakott blokkokat. Nő a nagypanelos házak gyártásával kapcsolatos kapacitás.

A lakásellátásban ennek ellenére feszültség tapasztalható. Ez nem újkeletű probléma és megoldásának bonyolult volta mindenki előtt ismert. Az életét a katonaságnak szentelő tiszt azonban joggal számít a kényelmes lakásra.

Nem érdemtelen megemlíteni azt, hogy az építkezés minősége több helyen nem megfelelő, a lakóházak, kulturális – szolgáltató rendeltetésű objektumok átadásának határideje elhúzódik, rossz az átadott fűtő- és gépészeti berendezések minősége. Számtalan példát lehetne felhozni, a lényeg azonban nem ez. Minden parancsnoknak, politikai munkásnak, hadtáptisztnek állandóan tudatában kell lennie annak, hogy az építők minőségi és időre elvégzett munkájától függ az emberek egészsége és jó közérzete, továbbá az, hogy milyen melegek és kényelmesek a lakások.

Az egyik legfontosabb probléma a funkcionáló objektumok megóvása, azok idejében történő javítása és felújítása. Bátrabban kell alkalmazni a komplex javítási módot, erősíteni a javító-építő szervezeteket, azok termelőkapacitását.

Tovább kell javítani a nőtlen szállókban lakó fiatal tiszt, zászlósok és tengerész-zászlósok életkörülményeit. Meg kell teremteni számukra minden kényelmet; pihenőszobákat, szolgáltatóhelyiségeket, büféket kell berendezni és ez mind olyan feladat, ami nem tűr halasztást.

Ismeretes, hogy az ember normális élettevékenységének szempontjából milyen nagy jelentőséggel bír a helyes táplálkozás. Az izlésesen elkészített és a harcosokhoz időben eljuttatott étel hozzájárul azok hangulatának, fizikai állóképességének, fegyelmének javításához.

A párt és a kormány gondoskodásának következtében a katonai állományú személyek élelmezése az utóbbi években jelentősen javult. Gazdagabb és választékosabb lett. A sorkatonák feljavított élelmezési normáit a Bajkálon túli és a Távol-Keleti Katonai Körzetek több helyőrségében bevezették. A szilárd élelmiszerellátó-rendszer megbízhatóan funkcionál. A csapatok jó minőségű és sokféle élelmiszert kapnak.

Mindaz objektív előfeltételül szolgál a harcosok minőségi élelmezésének megszervezéséhez. Most az a legfontosabb feladat, hogy jó gazda módjára használjuk ki ezeket a megnövekedett lehetőségeket. Pontosan így közelítik meg ezt a kérdést a Belorusz, a Szibériai Katonai Körzeteknél, a hadászati rendeltetésű rakétacsapatoknál, a légvédelmi csapatoknál. Széleskörűen terjed a parancsnokok, politikai munkások, hadtápszakemberek erőfeszítései mozgósításának eredményeként az egységes élelmezési szolgálat nap. Figyelmet érdemel annak a Kárpát-melléki, a Kijevi és más katonai körzeteknél való gyakorlati megvalósítása.

Ma a hadseregben és a flottánál nemcsak több tucat, hanem több száz, korszerű technológiai berendezéssel, négy- és hatszemélyes asztalokkal felszerelt légénységi étkezdé áll rendelkezésre. Hiába beszélünk azonban arról, hogy az élelmezés megszervezésében az utóbbi években mennyi új jelent meg, amikor a problémákat egyelőre még nem oldottuk meg teljesen. Egyes helyeken minőségileg nem megfelelő ételt készítenek, megsértik a közegészségügyi – higiéniai normákat, helytelenül üzemeltetik a technológiai és a hűtőberendezést.

Ezek a hiányosságok mindenekelőtt azzal magyarázhatók, hogy a parancsnokok, politikai munkások és hadtápszakemberek részéről hiányzik az élelmezés állandó ellenőrzése.

Laktanyai viszonyok között nem egyszerű a minőségi élelmezés megszervezése. Ezek a nehézségek azonban többszörösen fokozódnak, amikor a személyi állomány tábori viszonyok közötti melegekkel való ellátásáról van szó. Ma az élelmezési szolgálat korszerű technikai eszközökkel rendelkezik a tábori viszonyok közötti ételkészítéshez és kenyérsütéshez. A csapatok olyan különleges konzerv- vagy sűrített élelmiszereket kapnak, amelyek lehetővé teszik az étel rövid idő alatti és minimális munkaráfordítás melletti elkészítését. Az elmúlt gyakorlatok tapasztalatai bebizonyították, hogy az élelmezési technika megbízhatósága lehetővé tette egy sor rendszabály kidolgozását, a kiképzési – harci feladataikat az egységeiktől leszakadva tevékenykedő kis alegységek és egyedülálló katonák melegekkel való ellátásával kapcsolatosan.

A problémát úgy kell megoldani, hogy a katonák még a legbonyolultabb és legdinamikusabb helyzetben is legalább naponta kétszer kapjanak melegeket.

A személyi állomány élelmezésének javításához nagymértékben hozzájárulnak a kiegészítő gazdaságok és katonai szovhozok, amelyeknek termékei a katonák ellátásának megbízható forrásaivá lettek a távoli helyőrségekben. Öröndetes megemlíteni, hogy a csapatoknál erre a kérdésre állandó figyelmet fordítanak. A pártnak és kormánynak az élelmiszerprogram megvalósításával kapcsolatos intézkedéseit lelkesen támogató hadsereg és flotta harcosai nagyban hozzájárulnak annak végrehajtásához. Ma már nemcsak hogy néhány, hanem több száz azoknak a száma, amelyek kiegészítő gazdaságaiknak termékeiből teljesen kielégítik a havi zöldségszükségletet.

Az elmúlt években hatalmas munkát végeztünk a katonák ruházati anyaggal való ellátásának érdekében, ami hozzájárult egészségük megóvásához, a szolgálati kötelemeik végrehajtásához és a példás öltözködésük megteremtéséhez. A párt és a kormány gondoskodásának eredményeképpen a tisztek, zászlósok és tengerész-zászlósok részére ruhavarratási díjat állapítottunk meg. A hideg és félig hideg körzetekben a katonák és a tisztesek félgyapjú ruházatot kapnak. A sorkatonák részére nyakszálát rendszeresítettünk. A tábornokok és tisztek részére tervezzük a kigombolható bélésű ellátott, impregnált esőköpeny rendszeresítését.

Nőtt a századgazdaság kulturáltságának foka. Az egységeknek és alegységeknek többsége korszerűen berendezett szolgáltató szobákkal rendelkezik. Sok laktanyában egész évben üzemelnek a zuhanyozók, lábmosó kádak. Folytatódik a fürdők és mosodák építése. Ennek ellenére még sok a tennivaló.

Vegyük például a szolgáltató kombinátokat. Jelentőségük a szabályzat szerinti külalak biztosításában nyilvánvaló, létrehozásukhoz nincs szükség nagyberuházásokra. Számátalan helyőrségben a meglévő épületek felújításának útját választották. Az elmúlt időben azonban kezdenek erről a fontos dologról megfeledkezni. Egyes helyeken a kombinátok gyakran le vannak lakatolva.

A csapatoknál nem keveset tettek a fürdetés és fehérnemű-mosás javításának érdekében, ennek ellenére, még ezzel kapcsolatban is vannak hiányosságok. A fürdők és mosodák kapacitásának felfuttatása ingadozik. Egyes helyeken a vezetés kihúzta a beruházási tervekben több fürdő és mosoda építését, jóllehet azokra igen nagy szükség lenne. Nem ritka az olyan eset sem, hogy a mosodákhoz kapott új berendezést hosszabb ideig nem szerelik be, rozsdásodik, darabokra szedik és végül használhatatlanná válik. A berendezések ilyen hanyag kezelése megengedhetetlen.

Meg kell mondani, hogy az elmúlt évek során a rendszabályok egész sorát foganatosították a harcosok egészsége megóvásának érdekében. Különös gondot fordítottak a csapattagozat munkájának korszerűsítésére, ahol elkezdődik és befejeződik a betegek 80%-ának a gyógyítása. Meghonosították a legjobb elterjedt megbetegedések megelőzésének korszerű módjait. Az egységek többségénél biztosított a kedvező járványmegelőző munka.

Nőtt a gyógyító-megelőző és közegészségügyi-járványügyi rendszabályok hatékonysága. Az előző csapatok életkörülményeinek javításával foglalkozó összhadseregi értekezlet óta eltelt idő alatt a csapatok életkörülményei javításának következményében a személyi állomány megbetegedése 12%-kal csökkent, a gyógyítás után alakulataikhoz visszatért katonáknak és tiszteseknek a száma 96,4%-ra nőtt. Ezek a mutatók a háború óta eltelt egész idő alatt a legmagasabbak.

Az egészségügyi biztosítás javításával kapcsolatosan azonban még nem használtak fel minden tartalékot. Függetlenül attól, hogy összességében a Fegyveres Erőknél csökkent a balesetek száma, azoknak aránya a Bajkálon túli, a Turkesztáni, a Szibériai, az Urali Katonai Körzeteknél, a katonai építő osztagoknál igen magasak. Az elemzés azt bizonyítja, hogy a balesetek több mint 60%-ának az oka a biztonsági rendszabályoknak be nem tartása, a harc és testnevelés, gazdasági és építőmunkák megszervezésének hiányos volta. Ez a helyzet határozott és halaszthatatlan rendszabályok foganatosítást igényli minden fokozatú parancsnoktól.

Ezen kérdéseknek megoldásában az egészségügyi szolgálat szakembereinek aktív szerepet kell játszaniuk. Azok legfontosabb feladata – határozottan harcolni a hiányosságok ellen.

Egyes egységeknél előfordulnak fertőző bőrmegbetegedések. Az azok elleni harc sikere nagy mértékben függ a katonák életkörülményeivel kapcsolatos kérdéseknek komplex megoldásától.

További korszerűsítést igényel az egészségügyi szolgálat anyagi-technikai bázisa is. A csapatoknál nem kevés a minta-gyengélkedőknek a száma, de sok közülük az olyan is, amely szűk, olykor átalakított helyiségekben helyezkedik el. Az egyes körzetek és flották egészségügyi szolgálatának gyenge anyagi-technikai bázisa késlelteti a korszerű, hatékonyabb gyógyító-diagnosztikai módszereknek, a legújabb egészségügyi felszereléseknek rendszeresítését, alkalmazását; és akadályozza a teljes terjedelmű gyógyító-megelőző rendszabályoknak végrehajtását.

A katonák életkörülményeinek megszervezése, ők és családtagjaik igényeinek kielégítése nagy mértékben függ a kereskedelmi vállalatok pontos és összehangolt munkájától. A katonai kereskedelem anyagi-technikai bázisa az elmúlt években észrevehetően javult. A helyőrségekben csak a 11. ötéves terv időszaka alatt több száz üzletet és közétkeztetési üzemet nyitottak. A szolgáltató vállalathálózat-kapacitása 2,3 ezer munkahellyel nőtt. Egyes helyőrségekben széleskörűen elterjedtek a tartós fogyasztási cikkekkel kölcsönző üzletek, amelyek szolgáltatásait a fiatal családok szívesen veszik igénybe. Valamelyest javult a helyzet az egyenruha varrását illetően, nőtt a nyújtott szolgáltatások palettája.

Ezzel együtt a körzetekben és a flottáknál még elég nagy azon helyőrségek száma, ahol az üzletek, étkezdék és teázók szűk, átalakított helyiségekben helyezkednek el. Egyelőre a tiszték családtagjai még nem mindenütt szerezhetik be a szükséges cikkeket és élvezhetik a nyújtott szolgáltatásokat anélkül, hogy elhagynák az alakulat területét.

A parancsnokok, politikai munkások, a hadtáptisztek, a katonai kereskedelem dolgozói mindig tartásuk szem előtt azt, hogy a normál életkörülmények megszervezésével kapcsolatosan a legfontosabb feladat az emberek igényeinek és szükségleteinek a kielégítése.

A legjobb anyagi és életfeltételeket biztosító helyőrség cím elnyeréséért folyó összhadseregi verseny eredménye azt bizonyítja, hogy a minta életkörülményekért folyó versenynek ez a formája teljes mértékben beváltotta a hozzáfűzött reményeket. Véleményünk szerint a 12. ötéves terv időszakában is ezen az úton kell továbbhaladnunk. A szervezői munkával kapcsolatosan felhalmozódott tapasztalatoknak, a műszaki-tudományos haladás vívmányainak felhasználásával a fegyveres erőknél széleskörűen ki kell bontakoztatni a szocialista munkaversenyt a legjobb életkörülmények biztosításáért a körzeteknél, a hadseregtagozatoknál, flottáknál, helyőrségeknél, hadosztályoknál, ezredeknél, zászlóaljknál (osztályoknál), századoknál (ütegeknél).

Ezt a munkát a takarékoskodásért folyó harccal együtt kell folytatni. A megszabott feladatok végrehajtásakor fokozni kell az egyes szolgálati személyek felelősségét a rájuk bízott munkaterületért. A pártnak azon követelménye, miszerint mindenki foglalkozzon a saját dolgával, maradéktalanul tegyen eleget saját kötelmeinek – mindnyájunkra egyformán vonatkozik.

A katonák példás életkörülményei biztosításának sikere nagymértékben függ a politikai szervek aktivitásától, a párt, a szakszervezeti és komszomol-szervezetek harcosságától. Azok hivatottak arra, hogy mozgósítsák a kommunistákat és komszomolistákat, az egész hadsereg- és flotta-társadalmat a megszabott feladatok megoldására. Az emberi tényező jelentőségét nehéz túlértékelni. A fegyveres erők rendelkeznek minden szükségessel a harcosok harc kiképzésének és életkörülményének minden oldalú és maradéktalan biztosításához. Most az a legfontosabb, hogy tűzbe hozzuk az embereket, megértessük velük, hogy a kényelem biztosításának kérdésében sok függ az ő kezdeményezésüktől, munkájuktól, a példás életkörülmények biztosításáért folyó harctól. Ez hozzá fog járulni a személyi állomány harc- és politikai kiképzése minőségének, az egységek és hajók harc-készültségének további növeléséhez, a katonai fegyelem erősítéséhez.

ВОЕННАЯ МЫСЛЬ

A csapatok hadművelet alatti hadtápbiztosítási rendszere fejlesztésének tendenciái

Írta: A. Sz. MUZICSENKO vezérőrnagy,
a közgazdasági tudományok kandidátusa, docens
Megjelent: a „Voennaja Mysl” 1985/11. számában

A szovjet hadművészet a sikeres harctevékenység elengedhetetlen feltételének tekinti a csapatok (erők) megszállás nélküli anyagi biztosítását. A Nagy Honvédő Háború folyamán gazdag tapasztalat halmozódott fel annak nagy hadműveletek alatti végrehajtásával kapcsolatban, kialakultak az ellátás meghatározott formái és rendszere, valamint a fegyveres erők hadtápegységeinek, -intézetjeinek szervezeti felépítése. A fegyveres harc eszközeinek gyors fejlődése, azok hatótávolságának növekedése, a korszerű hadműveletek megnövekedett mérete azonban hirtelen növeli a csapatok anyagszükségletét, bonyolítja valamennyi hadtáptagozat munkájának feltételeit, élesen felveti a hadsereg és flotta anyagi biztosításának – állandó korszerűsítésének szükségességét.

Jelen cikknek az a célja, hogy a Nagy Honvédő Háború, a háború utáni gyakorlat tapasztalatainak, a hadművészet fejlődése fontosabb irányzatainak alapján vizsgálja a csapat (erő) csoportosítások hadműveletek alatti hadtápbiztosítási rendszerének egyes változatait.

Ismeretes, hogy az *anyag* biztosítás nem más, mint a csapatok (erők) fegyver és haditechnika, lőszer üzemanyag, élelmiszer, ruházati, egészségügyi technikai anyag és egyéb szükségleteinek a kielégítése. Az anyagi biztosítást az egyes szolgálati ágak szervezik meg és az magában foglalja az anyagi eszközök átvételét, tárolását, azokból készletek képzését, a fogyasztás és a veszteség pótlását, a felhasználókhöz való kiszállítását, illetve eljuttatását, valamint a készletekkel való manővert.¹

Az anyagi biztosítási rendszer a csapatok különböző anyagi eszközökkel való ellátását szolgáló raktáraknak és bázisoknak, szállítóeszközöknek, egységeknek és alegységeknek az összessége. A Nagy Honvédő Háború éveiben ezen probléma megoldásának főbb irányzatai pontosan kirajzóldtak. Véleményünk szerint közülük a legfontosabbak a következők: a megfelelő bázis előkészítése a hadműveletek biztosítására, az anyagi biztosítás, mobilitásának fokozása és a vezetés központosítása.

A Nagy Honvédő Háború tapasztalata bebizonyította, hogy a hadtápbiztosítási rendszernek egyik előfeltétele – a csapatok anyagellátó bázisainak idejében történő előkészítése. Ismeretes, hogy a Nagy Honvédő Háború kezdeti időszakában a Szovjet Hadsereg rendkívül kedvezőtlen, a csapatok anyagi biztosításával kapcsolatos nehézségek által súlyosbított viszonyok között volt kénytelen harctevékenységeket folytatni. A határmenti körzetekben harcbalépő magasabbegységek és egységek nagy hiányokat szenvedtek a lőszer-, üzemanyag- és más eszközök ellátásában annak eredményeképpen, hogy a csapatok anyagi biztosítási rendszere háború viszonyai közötti működését tévesen készítették elő.

¹ Vojennoj Enciklopijicseszki Szlovar - M. Vojenizdat, 1983. sz. 431. oroszul.

A hadra kelt sereg minden szükségessel való ellátása a haditermelés növekedése mérvének megfelelően javult. A Szovjet Hadsereg ellentámadásának (1942. november) kezdetén például a Sztálingrádi, a Doni és a Délnyugati Frontok már elegendő tartalékokat halmoztak fel és ez volt az egyik legfontosabb előfeltétele az ellenséges védelem sikeres áttörésének, a nagy fasiszta német csapat-csoportosítások bekerítésének és megsemmisítésének Sztálingrád körzetében.

Az anyagi bázis idejében való előkészítése problémájára különös gondot fordítottak a kurszki csatában. A csapatoknál sokkal magasabb nagy tartalékokat sikerült létrehozni, mint a sztálingrádi ellentámadás idején.

Az anyagi bázis létrehozásának időpontjai gyakran meghatározták a csapatok harctevékenységehez való felkészítésének időtartamát, az első és a következő hadműveletek közötti szünetek mértékét. Amíg 1942–1943-ban a front hadművelethez szükséges anyagi eszközöknek a felhalmozása 2–3 hónapig tartott, addig 1944–1945-ben ehhez a legnagyobb hadműveletek előkészítésekor 20–30 napra volt szükség.

Mindez hozzájárult a Szovjet Hadsereg támadása méreteinek növeléséhez.

A harci tapasztalatok tanúsága szerint a csapatok hadművelet alatti anyagi biztosítási rendszerének magas fokú mobilitása alatt az anyagi eszközöknek a döntő irányokban időben való, a hadművelet tervének megfelelő összpontosításával, a csapatok minden szükségessel való ellátásának biztosításával kapcsolatos képességet kell érteni.

A Nagy Honvédó Háború tapasztalata bebizonyította, hogy a mobilitás kérdéseinek megoldása közvetlenül az ellátóbázisok mozgékonyágától és a tartalékok utánszállításának lehetőségeitől függ. A háború előestéjén ezeket a kérdéseket nem sikerült maradéktalanul megoldani és ez komoly következményeket vont maga után. A frontraktárak lényegében állandó jellegűek voltak. A hadseregnél előírányozták a tábori raktárak szétbontakoztatását, szervezeti felépítésüknél és technikai felszereltségüknél fogva azonban azok nehézkesek voltak és csak vasúton tudtak áttelepülni.

Vitathatatlaná lett, hogy az anyagi biztosítási szervek mobilitása növelésének fő eszköze a gépkocsik végzik. Azoknak száma és terhelhetősége szüntelenül nőtt, különösen a front és hadsereg tagozatokban. Így például 1942 végére a Sztálingrádi Front gépkocsiszállító egységei kb. 2500 gépkocsival rendelkeztek, ebből kb. 800 gépkocsi a front-, 1700 pedig a hadsereg tagozatban volt található. 1942. december 1-ével pedig a Doni és Délnyugati Front 3600, illetve 3197 gépkocsival rendelkezett.²

A sztálingrádi ellentámadás folyamán az anyagi eszközöknek az élvasútvonal szakaszokon elhelyezkedő ellátóbázisoktól nagy távolságra leszakadva tevékenykedő csapásmérő csoportosítások magasabbegységekhez és egységeihez való kiszállításának fő eszköze a gépkocsik képezték.

Hasonlóan alakult a helyzet a következő hadműveletekben is, különösen a háború harmadik időszakában. A Belorussziai és a Visztula–Oderai hadműveletekben pl. amikor a gyors csoportoknak a vasúton szétbontakozott ellátóbázisoktól való leszakadása elérte az 500–600 km-t, a csapatok anyagi biztosítása főképpen a front- és hadseregbázisok támadó csapatok mögött előrevont részlegeiről történt, amelyeknek gépkocsikkal való ellátottsága állandóan nőtt.

Az anyagi biztosítási rendszer korszerűsítésének egyik legfontosabb változatát tehát az ellátóbázisok mozgékonyága gépkocsik száma növelésének útján való fokozása képezte.

Frontoknál és hadseregeknél a gépkocsiszállító egységek és magasabbegységek teherbíró képességének a növelése hozzájárult a hadtáp mozgékonyágának növekedéséhez, a vasúthoz való kötöttségének, csökkentéséhez és a csapatok (erők) anyagi biztosítása megerősítésének eléréséhez nagy támadó hadműveletekben, amelyekre a nagy mélységek, a magas ütem és a harctevékenység dinamikussága volt a jellemzője.

² A Szovjet Fegyveres Erők hadtája a Nagy Honvédó Háborúban, Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1980. 245. oldal.

A csapatok (erők) hadműveleti alatti anyagi biztosítása irányításának központosítása. Ez az irányzat a hadtáp vezető szervek szervezeti felépítése korszerűsítésének kezdetével jelent meg. A csapatok (erők) hadtápjá és anyagi biztosítása megszervezésének főbb kérdéseit a parancsnok hadtáphelyettesek – a seregtest és magasabbegység hadtápfőnökök kezeibe összpontosították. Az irányítás központosítását nemcsak az ellátó szolgálatok hadtápfőnöknek való alárendelése idézte elő, akinek ahogy az ismeretes, az anyagi biztosító szervek létrehozásakor közülük nem mindegyiket rendelték alárendeltségébe. A Nagy Honvédó Háború tapasztalata bebizonyította, hogy szükségtelen a nagyszámú ellátószolgálat irányításának az egyesítése. Ez csökkentené a csapatok (erők) egész anyagi biztosítási rendszere mobilitását a hadművelet megvívásának dinamikus viszonyai között. Arról van ugyanis szó, hogy a vezetés (irányítás) központosításának fokát nem annyira a szolgálatiágak alárendeltsége, mint inkább a különböző anyagi biztosítási ágazatoknak, azok mindegyikére jellemző sajátos volta határozza meg.

Szükségtelen például az olyan munka irányításának a központosítása, mint az egyes anyagfajták szükségletének meghatározása, azok átvétele, tárolása, az anyag komplettírozása, az ellenség ellenőrzése stb. Ez a tendencia megmutatkozik az anyagi biztosítás legfontosabb és legbonyolultabb ágazatában – az utánszállításban, aminek megszervezése a létrehozott hadtáp vezető szerveknek legfontosabb feladatát képezte.

Minden szükségesnek az ellátóbázisoktól a harcmezőre időben történő eljuttatása képezi a csapatok ellátásában résztvevő összes szolgálati ágak erőfeszítéseinek a végeredményét. Ezért valamennyi szállítási ágazatnak és az anyag-utánszállítás irányításával kapcsolatos funkcióknak a parancsnokok hadtáphelyetteseinek kezeiben való összpontosítása új fontosságot tulajdonít a biztosítás ezen fontos rendszerének, mert annak összes tagozatai pontosan az utánszállításon belül alkotnak egy egészet. Az utánszállítás megszervezésében különösen fontos szerepet játszanak a hadtáptörzsek, mint a vezetés alapvető szervei. Azok biztosítják a szolgálatiágak összes anyagi eszközfejta csapatokhoz való kiszállításá bonyolult folyamatának irányításával kapcsolatos összehangolt tevékenységét a hadműveletben.

Az anyagi biztosítási rendszernek a Nagy Honvédó Háború éveiben megkezdett korszerűsítése modern viszonyok között tovább folytatódik. Mindenekelőtt meg kell említeni az anyagi bázisok csapatok (erők) késedelem nélküli ellátására idejében történő felkészítésének megnövekedett jelentőségét. Amíg a második világ- és a Nagy Honvédó Háború éveiben a hadműveletek előkészítése viszonylag hosszabb ideig tartott, addig napjainkban ilyen lehetőségre minden bizonnyal nem lesz lehetőség. Az elmúlt háborúkban pl. a fegyveres erők harcász állapotba helyezéséhez hetekre, időnként hónapokra is szükség volt, korszerű viszonyok között azonban ez az idő már napokban vagy csak órákban számolható. Napjainkban a valószínű ellenség olyan pusztítóeszközökkel rendelkezik és olyan csapatcsoportosításokat hozott létre, amelyek képesek bármikor harctevékenységet kezdeni.

Természetesen ez magasabb követelményeket támaszt a csapatok (erők) anyagi biztosításával szemben. Következésképpen a hadműveletek anyagi bázisa időben történő előkészítésének tendenciája új tartalomra tesz szert. A múltban ezek az intézkedések főképpen arra korlátozódtak, hogy készleteket halmozzanak fel a csapatoknál és a hadműveleti seregtestek raktárában. Napjainkban annak a megbízható anyagi bázisnak már a hadszíntéren való létrehozása válik alapvető feladatává. A külföldi sajtóban megjelent publikációk elemzése azt bizonyítja, hogy a hadtápnak a csapatcsoportosítások biztosítására való felkészítése, mind méreteinél, mind terjedelménél fogva ilyen irányban történik. Az USA például katonai szövetségeseivel együtt folytatja az anyagi bázis intenzív felkészítését saját csapatai szétbontakoztatásának és alkalmazásának biztosítására a világ különböző régióiban, ami hatalmas készletekkel rendelkező nagy anyagi bázisok létrehozásában, repülőterek építésében, flotta települési helyek berendezésében, csővezetékek lefektetésében és más intézkedések foganatosításában nyilvánul meg.

Különös intenzitással folyik a NATO egyesített fegyveres erői anyagi biztosítási rendszerének felkészítése Nyugat-Európában. Ez magában foglalja a csapatok (erők) ellátóbázisainak, raktárai-

nak, ellátóállomásainak és települési körzeteinek hálózatát, amelyeken nagy anyagi készletek – köztük atomlőszer-készletek is vannak felhalmozva. A külföldi sajtó adatai szerint a NATO európai egyesített fegyveres erőinek részére harminc, az USA hadseregének pedig – két hónapi készletet hoztak létre. Ha figyelembe vesszük azt, hogy az egy főre jutó felhasználás a gyakorlatok tapasztalata alapján 100 kg, a NATO-tagállamok hadseregeinek létszáma pedig 5 millió fő, akkor a készletek súlya több millió tonnát tesz ki.

Különös gondot fordít a Pentagon a kettős településű csapatok anyagi biztosítási rendszerének a létrehozására. Az európai raktárakban pl. 1500 amerikai harckocsit és egyéb technikát gyűjtöttek össze. A létrehozott fegyver- és harci technika készletekből, továbbá a szállító légierő és flotta lehetőségei növelésének eredményeképpen az amerikai parancsnokságnak lehetősége nyílik arra, hogy a kettős településű magasabbegységek szétbontakozásának útján két hét alatt 2,5-szere sere növelje szárazföldi csapatainak csoportosítását a középeurópai hadszíntéren.

Az anyagi bázis intenzív felkészítését az USA nemcsak Nyugat-Európában folytatja. A külföldi sajtó értesülései szerint Dél-Koreát a legfontosabb amerikai hídfővé változtatták Távol-Keleten és az egész ázsiai kontinensen. A koreai félsziget déli részén raktár, köztük atomfegyver-raktár komplexumok vannak, repülőtereket építenek, utánszállítási utakat, ellátókikötőket, javító üzemeket és más anyagi biztosítási objektumokat rendeznek be. Hasonló ellátórendszert hoznak létre Közel-Keleten, továbbá a Csendes- és az Indiai Óceán térségében is.

Az elmondottakból megállapítható, hogy az anyagi biztosítási rendszer előkészítésében nő a hadszíntéren előre létrehozott erőknél és eszközöknél a szerepe. Egy ilyen idejében létrehozott anyagi bázis a korszerű hadművelet sikeres megvívásának egyik legfontosabb előfeltétele. *Új tartalomra tesz szert a csapatok anyagi biztosítási rendszere mobilitása fokozásának tendenciája is.* Az elmúlt háborúban ezt a problémát a csapat és hadműveleti hadtáp anyagi eszközöket főképpen az anyagi bázisokról a csapatokhoz szállító gépkocsikkal való felállításának fokozásával oldották meg; függetlenül az ellenség légierejének támadásaitól viszonylag stabilan üzemeltek. A támadó hadműveletek előkészítésének időszakában a rakományoknak azokon történő szállítása, egészen a magasabbegységek kirakóállomásáig történt.

Korszerű viszonyok között a vasút működésének feltételei sokkal bonyolultabbá válnak. A vasúti szállítások minden bizonnyal elvesztik az elmúlt háború alatti stabilitásukat. Ez határozza meg a komplex szállítási rendszer kialakításának tendenciáját, a különböző szállítási ágazatok szerepének lényeges megváltozása mellett. Az anyagi biztosítási rendszer valamennyi tagozatában mindenekelőtt a légi szállítások jelentősége fog növekedni.

A légi szállítóeszközöket széleskörűen alkalmazták a helyi háborúkban. Az USA vietnami agressziójának folyamán pl. az anyagi eszközök szállításának volumene meghaladta az évi 5000 tonnát. Az 1973. évi arab-izraeli háborúban az USA és Közel-Kelet között „légi hidat” létesítettek, amelyen rövid idő alatt több tízezer tonna rakományt dobtak át.

Helyi háborúkban tengeri szállítóeszközökön is folytak nagy volumenű szállítások a távoli körzetekbe. A háború folyamán pl. havonta átlagosan 1 millió tonna rakományt szállítottak az USA-ból Vietnamba. Ebben a műveletben több mint 500 hajó vett részt. A „NATO's Fifteen National” c. folyóirat adatai szerint háború esetén ezen a szállítóeszköz-fajtan 1,5 millió embert, kb. 12 millió tonna rakományt és több mint 12 millió tonna üzemanyagot terveznek átszállítani az USA-ból Nyugat-Európába. Széleskörűen alkalmazzák a konténereket és a nagyteljesítményű rakodó munkamódszereket. A kikötők korszerű gépesítése és automatizáló eszközökkel való berendezése 2-3-szorosára csökkenti a hajók rakodását.

A megnövekedett terjedelmű rakományok szárazföldi utakon való szállításának megbízhatósága a nagy teherbírású gépkocsik rendszeresítésétől függ. Azoknak megnövekedett lehetőségei biztosítják a vasúti szállítások dublirózását azok megbontásának esetén. A nyugati sajtó ugyanakkor megjegyzi, annak következtében hogy az útközbeni gyakori átrakás miatt a gépkocsi szállítások lelassulnak, a gépkocsik működési hatékonysága növelésének egyik legfontosabb előfeltételévé a rakományoknak a hadtápbázisokról a csapatokhoz átrakás nélküli (közvetlen) szállítása válik.

A szállítási problémák között komoly helyet foglal el a folyékony üzemanyag szállítása. A számvetések azt bizonyítják, hogy korszerű hadműveletekben annak fogyasztása meghaladja az összes felhasznált anyagi eszközöknek több mint a felét. A NATO-tagországok fegyveres erőinek éves üzemanyag-fogyasztása még békében is meghaladja a 60 millió tonnát. Ilyen nagy mennyiségű üzemanyagnak a szállítása csővezetéken kifizetődő a harcmezőn. A szakemberek megjegyzik, hogy a csővezetékek lerakása, az üzemanyag ellátóbázisok, töltőállomások létrehozása – a hadműveletek anyagi biztosítási rendszere felkészítésének egyik legfontosabb feladata.

A rendszer mobilitása fokozásának fontos előfeltétele erői és eszközei szervezeti felépítésének korszerűsítése. Az adott problémának megoldása komplex egységek és alegységek létrehozásának útján halad, ami nyomon követhető Franciaország hadsereg-közvetlen hadtestje hadtápdandárja szervezeti felépítésének példáján. A dandár egységes „szállító és ellátó szolgálat”-ának a rendelkezése a hadtest magasabbegységeinek ellátása lőszerrel, élelmiszerekkel, műszaki és más anyagokkal. Alárendeltségébe három – komplex ellátóalegységekből álló – szállító ezred tartozik. A lőszerszállító század feladata pl. annak felvételezése a szárazföldi csapatok hadművelési hadtápparancsnokság raktáraiból és a hadtest magasabbegységeinek és egységeinek azzal való ellátása. Hasonló feladatokat látnak el az üzemanyag-, hadbiztosi és más anyagszállító alegységek is.

Ugyanígy magasabbegységek és egységek vannak az USA, az NSZK és más államok hadsegeiben is. Az a vélemény, hogy az ellátóalegységeknek a szállítóeszközökkel való ilyen – a hadtápegységek és magasabbegységek komplex szervezeti felépítése esetén elérhető – egyesítése növeli a csapatok (erők) egész anyagi biztosítási rendszerének a mobilitását.

A helyi háborúk és a gyakorlatok tapasztalata azt bizonyítja, hogy dinamikus harctevékenységek folyamán a hadtáp védelmének és őrzésének körülményei és feladatai rendkívül bonyolulttá válnak. Összefüggő arcvonal hiánya esetén, a felek csapatainak egymás hadművelési felépítésében mély beékelődésekor és a diverzáns csoportok aktív tevékenykedésekor a hadtápegységek és -intézetek nagy veszteségeket szenvedhetnek személyi állományban, szállítóeszközökben és anyagi eszközökben nemcsak az ellenséges légi, hanem földi támadásának következtében is.

Míndez szükségessé teszi azt, hogy a hadtáp állományába harci egységek és alegységek tartozzanak, avagy azt ellássák páncélozott szállítójárművekkel és más fegyverzettel, hogy alkalmas legyen a hadtápbiztosítási rendszer valamennyi eleme őrzésének és védelmének önálló végrehajtására.

Napjainkban az anyagi biztosítás központosított irányítása még nagyobb jelentőségre tett szert mint az elmúlt háborúban. Ezt az teszi szükségessé, hogy korszerű hadműveletekben annak végrehajtásának feladatai és körülményei egyre bonyolultabbá válnak. A fegyver és harci technika fejlődése mérvénél megfelelően változnak az anyagi biztosítás folyamatai, új szolgálatiágak jelennek meg, korszerűsödik az irányításának struktúrája, bővül az eszközök, különösen a technikai eszközök nomenklatúrája, nő a csapatok (erők) ellátásának dinamikussága.

Egészében véve a rendszer sokkal fejlettebb és több összetevőből álló lett, mint volt az elmúlt háborúban. Valamennyi szolgálatiág azonban, függetlenül alárendeltségüktől, egyazon hadtápkörletekben tevékenykedik, egységes szállítóeszközöket, vezetési pontokat és hírközpontokat vesz igénybe, ami megköveteli azok feszes működését. A csapatok hadművelési alatti együttműködéséhez hasonlóan, itt az összes szolgálatiágunk összehangolt erőfeszítésére van szükség. A munka maximális összehangolására különösen az anyagi eszközök csapatokhoz (erőkhöz) való kiszállításakor van szükség a harctevékenység folyamán. Mivel a szállítási megszervezése és irányítása a hadművelési seregtest (magasabbegység) hadtáphelyetteseinek és azok törzseinek funkciói közé tartozik, azok minden bizonnyal vezető szerepet játszanak az összes szolgálatiág közötti együttműködés megszervezésében. Ez meghatározza azok szerepének, mint ezen bonyolult komplex folyamat szervezői szerepének a növekedését.

Hangsúlyozni kell azonban, hogy az anyagi biztosítás irányítása központosítása fokozásának tendenciája egyáltalán nem jelenti a szolgálatiágak szerepének a csökkenését. Arról van ugyanis

szó, hogy a fegyver és harcitechnika fejlődése egyre jobban bonyolultabbá teszi a különböző lőszerfajták és a technikai anyag tárolásának és szállításának folyamatait. Ezeket a feladatokat valamennyi, az anyagi biztosítás irányításával foglalkozó szervnek a törzsek és szolgálatiágak ütemes munkájának, valamint a vezetés automatizálási eszközei széles körű alkalmazásának alapján kell megoldania.

A fejlesztés jelenlegi helyzete és a jövő elképzelései katonai repülőgépek üzemanyag-ellátó rendszereinél

*Írta: R. Weizel mérnök alezredes
és H. E. Pittschaft mérnök alezredes*

Fordítás a „Militärtechnik” c. folyóirat 1984/2. számából

A modern katonai repülőgépeknek minden magasságban és széles sebességtartományban nagy manőverezési képességgel kell rendelkezniük. Ez nagyteljesítményű hajtóművet és ezáltal nagy üzemanyag-fogyasztást követel meg. Ezáltal növekszik a készletezendő üzemanyag részaránya, amely a repülőgép starttömegének 50–60%-át képezi. A könnyű szerkezetek építésének új technológiai és anyagai a repülőgépek üzemanyagkészleteinek további növelését hozzák magukkal.

A katonai repülőgépek gvalitativ és gvanitativ értelemben változó harcképessége éppen a repülőgép a hajtóanyag felvételének, tárolásának és leadásának tökéletességén, a hajtóművekben az üzemanyag új kialakítású elégetésén, valamint a folyamatvezérlés megoszthatóságán nyugszik. A következőkben ezen komplexumból az üzemanyag-ellátó berendezéseket vizsgáljuk meg közelebbről.

1. Az üzemanyag-ellátó berendezésekkel szembeni követelmények.

A repülőgépek sajátos alkalmazási céljától függetlenül minden üzemanyag-ellátó berendezés-szel szemben alapvető követelmények állíthatók. Ezekhez soroljuk a harcfeladathoz szükséges üzemanyag tárolását éppúgy, mint a hajtómű folyamatos ellátását minden környezeti feltétel, repülési helyzet és teljesítményfokozat mellett. Egy üzemanyag-ellátó berendezésben semmiképpen nem alakulhatnak ki a kantáció feltételei. (Magassági alkalmasság.) A súlypont áthelyeződés (mindenekelőtt a hossz tengelyre vonatkoztatva) a szárny középső aerodinamikai húrjának 1,3–3%-os tartományára kell hogy korlátozódjék. Az üzemanyag-feltöltés csak egy rövid időt vehet igénybe. Az üzemanyag-ellátó berendezésről sok mérési adat szükséges, amelyek lehetővé teszik az automatikusan lejátszódó folyamatok felügyeletét vagy ellenőrzését. Ezen kívül az üzemanyag-ellátó berendezést termikusan nagyterhelésű berendezések hűtésére és hidraulikus meghajtások üzeméhez lehet felhasználni.

2. Tárolás és kiszolgálás

Az üzemanyag tárolására szolgáló tartályokat általában külső- és belső tartályokra szokás felosztani. Minden egyes tartály térfogata állandó. Alakjuk a repülőgépkamrák lehetőségeihez igazodik. Szállítógépeknél főleg a szárnyakat használják fel. Katonai repülőgépeknél a szárny csekély profilmagassága miatt itt viszonylag kevés hajtóanyagot lehet elhelyezni. Mivel ezeknél általában a bemeneti rész a légrész és a hajtómű a törzs nagy részét elfoglalja, járulékos külső tartályok (póttartályok) nyernek elhelyezést. A belső tartályok a kamrák aerodinamikai és hordozó funkcióban vannak integrálva. A tervezett tartályterek (szekciók) minden csatlakozási helyen tömítettek vagy pót-

lólágosan egy komplett gumitartállyal vannak borítva. A konkrét esetben használt tartálykonstrukció függ: a repülőgép típusától, a hőmérséklettartománytól és a repülés alatt a kamrák alakváltozásától. A tartályok előnyei és hátrányai az 1. sz. táblázatban vannak összefoglalva.

1. sz. táblázat Üzemanyag-tartályok előnyei és hátrányai

	Előnyök	Hátrányok
elasztikus tartályok	<ul style="list-style-type: none"> - Elhelyezés a kamra tetszés szerinti helyén: - cserélhető, könnyen karbantartható, - az m_B/m_{KS}^* viszony kedvező, - a kamra szilárdsági kötéseinek csekély ingadozása, - rezgés csillapítás, - alacsony követőképesség 	<ul style="list-style-type: none"> - Nagy tűz- és robbanásveszély, - rövid élettartam, - szűk hőmérséklettartomány
tartály szekció	<ul style="list-style-type: none"> - az m_B/m_{KS} viszonya kedvező, - kedvező hatása a kamra terhelésére 	<ul style="list-style-type: none"> - nagy sérülékenység, - magas hővezetőképesség, - karbantartás igényes
póttartályok	<ul style="list-style-type: none"> - a hatótávolság és a repülési időtartam növekedése 	<ul style="list-style-type: none"> - az aerodinamikai és manőverezési tulajdonságok rosszabbodása

* *Megjegyzés:*

m_B - tartály tömege

m_{KS} - hajtóanyag tömege

2.1. Gumitartályok

Ezek a tartályok réteges szerkezetűek. A max. 15 mm vastag nyersgumiréteg vagy egy más duzzadóképes anyagból kialakított réteg kell, hogy a sérülésnél (repsz, átszakadás) keletkező lyukat önmagától elzárja. Ezen réteg nagy sajáttömege m_B miatt az ilyen tartályt csak ott alkalmazzuk, ha sérülés valószínűsége nagy (harcászati csatarepülőgép). A szükséges szerelvények és összekötőelemek be vannak vulkanizálva.

2.2. Tartályszekciók

A tartályfalak egyidejűleg a repülőgépkamrák konstrukciós elemei (törzsborda, főtartó, borda). A tartályok gázokkal és folyadékokkal szemben nyomásállóak. Szegecselt, csavarozott vagy hegesztett kivitelűek. A használt speciális szegecsket és csavarokat elasztikus tömítőanyaggal együtt helyezik be. Járulékosan lehetséges a belső felületeket egy tömítőpasztával burkolni.

2.3. Külső tartályok (póttartályok)

A külső tartályok önhordó szerkezetek. Alakját, méretét és beépítési helyét úgy választják meg, hogy semmilyen negatív hatást ne eredményezzen a repülőgép stabilitására és kormányozhatóságára. Ez meghatározó a repülőgép szilárdsága szempontjából. Ha a negatív hatást nem lehet kompenzálni a póttartályok ledobhatók kell legyenek. A póttartályok a karbantartási pontokat nem fedhetik és más berendezések működtetését nem befolyásolhatják (rudazatok és csappantyúk működtetését, a szárny irányítását, rakéták kilövését stb.). A leürítés zavarmentesen általános sor-

rendben kell történnjen. A póttartályok felhelyezése mind az aerodinamikát, mind a rekeszek terhelését pozitívan befolyásolja.

2.4. Üzemanyag-feltöltés

Az üzemanyag-feltöltés módszere a repülőgépen rendelkezésre álló üzemanyag-ellátó berendezés függvénye. Ez alapján megkülönböztetünk nyitott (felülről, ejtőfeltöltést) és zárt (nyomás alatti) feltöltést.

A nyitott feltöltést, több felül elhelyezkedő töltőcsonton keresztül általában csekély hajtóanyag-készletű kisebb harci repülőgépeknél használják. Nagyobb repülőgépeknél a nyomás alatti feltöltés gyakran egy tartalékváltozat. Azért, hogy a startelőkészületek ismétlésének idejét (passzív idő) rövidítsék, a tartályok és vezetékhalózat úgy van elrendezve, hogy töltőtartályból a többi tartály párhuzamosan feltöltődik és légtelenítésük is megtörténik. A feltöltött és lezárt tartályokban az előírt légtérnek a hajtóanyag tágulása miatt rendelkezésre kell állnia. A nyitott feltöltésnek két hátránya van: A töltőnyíláson át idegen testek vagy víz kerülhet be és túltöltés lehetséges.

Nyomás alatti feltöltésnél, jelentősen magasabb a feltöltési sebesség, a töltőcsonkokat kezelés szempontjából kedvezően lehet elhelyezni. A nyomás alatti feltöltés berendezésigénye azonban szélesebb körű, megköveteli a tartályok közötti átszivattyúzási folyamatok és a tartálylégtelenítések automatikus vezérlését. A szükséges készülékekhez tartoznak a mérőfejek, az információkat feldolgozó berendezések, a hajtóanyag készleteket jelző készülékek és beavatkozó berendezések (4. ábra).

Több tartály nyomásalatti feltöltése történhet párhuzamosan, egymásután vagy kombináltan.

3. A hajtóanyag elvétele és keringtetése

3.1. Feladatok és követelmények

A keringtető berendezések teszik lehetővé, hogy a hajtóanyagot meghatározott sorrendben a leürítendő tartályokból az elvételi tartályba átszivattyúzzák. Egyidejűleg az átömlési teljesítményt a hajtómű fogyasztásához igazítják.

A hajtóanyag elhelyezése a cellákba és ennek elvétele lényegében meghatározza egy repülőgép dinamikai és gazdasági paramétereit. Ennek súlypontja azon helyzetből, amely az optimális stabilitást és kormányozhatóságot biztosítja csak jelentéktelen mértékben térhet el (lásd: 1. pont). Ezenkívül vannak még különböző járulékos feladatok, mint a csurgaléktartály és a maradékok (pl. a csővezetékekből) leürítése. Különös jelentőséget nyert szuperszonikus repülőgépek vezérlésénél a tömeg- vagy súlypont kiegyensúlyozás a hajtóanyag átszivattyúzásának segítségével. Egyidejűleg a cellák felületi felmelegedése következtében keletkező hőmérséklet-különbségek is kiegyenlítődnének.

Az üzemanyag-ellátó berendezésekkel szembeni alapvető követelmények emelkednek. Egyrészt az átszivattyúzás és leürítés automatikusan kell történnjen. Másrészt a tartályokat a hajtómű teljesítményfokozatának megfelelő áramlási sebességgel folyamatosan és teljesen le kell üríteni. Továbbá az üzemanyag-ellátó berendezéseknek optimális energetikai és tömegtulajdonságokkal (tömeg-teljesítmény-viszony) kell rendelkezniük. Végül, de nem utolsósorban egyszerűen és könnyen kezelhetőnek kell lenniük.

3.2. Felépítés és üzemmód

Az üzemanyag-ellátó berendezésekben a hajtóanyagot szivattyúkkal, nyomáslétrehozókkal vagy a hajtóanyagszintek magasságkülönbségeinek felhasználásával szállítják. Általában a szivattyúkat a keringtetésre használják. Ezek lehetővé teszik az átszivattyúzási folyamat vezérlését és kielégítően nagy nyomásesést hoznak létre. A magasságkülönbségeken alapuló átömlési folyamatok ezzel

szemben kevésbé és rosszul szabályozhatók. Ezenkívül a gép manőverei a magasságkülönbségeket megzavarják. A szabadeséses szállítást ezért csak a leürítéshez és tartalékváltozatként használják.

Szivattyúként túlnyomórészt centrifugál, ritkábban szárnylapátos és fogaskerékszivattyúkat alkalmaznak. Meghajtásukat kisfeszültségű egyenáramú motorok látják el. Nagy áramlási sebességnél és kisebb tűzveszéllynél nagyobb arányban, hidraulikus és pneumatikus meghajtómotorokat használnak. A folyadékmeghajtások jelentősen kedvezőbb tömegteljesítmény viszonyuk miatt, – szemben az elektromos meghajtással – a turbinahajtású centrifugálszivattyúk kedvezően beépíthetők lapos tartályokba (szárny). Az utóbbi időben egyre növekvő mértékben sugárszivattyúkat (ejektorokat) alkalmaznak.

Az üzemanyagtartály folyadékszintje felett, a rendeltetésszerű feltöltés vagy leürítés biztosítása végett levegőnek vagy semleges gáznak kell belépnie. A szivattyú megbízható működését mindenekelőtt azzal lehet elérni, ha a csővezetékben a hajtóanyag szállítása buborékmentesen (kavitáció) történik. Ez nagy repülési magasságokban, melyekben a szívóvezetékben a statikus nyomás kisebb, mint a gőznyomás, nem alakul ki. Ezért a repülőgéptartályok elvileg túlnyomásnak vannak kitéve. Ez a módszer ezen kívül biztosítja az alak megtartását (gumitartályok) és a tartály szilárdságát, megakadályozza vákuum keletkezését, gátolja az elpárolgást és a keringtetési sorrend vezérlésére használják.

3.3. A leürítés vezérlése

A hajtómű üzemanyag-ellátása egy elvételi tartályból történik (vagy a hajtóművek számának megfelelően több tartályból). Az összes többi külső és belső tartályból a hajtóanyagot ehhez kell eljuttatni. Ezen átszivattyúzási folyamat időbeli lefolyása határozza meg a leürítés sorrendjét. A konstrukciós kialakítás biztosítja, hogy a repülőgép súlypontja helyzetét megtartsa és az elvételi tartály állandóan fel van töltve. Ezen felül még más szempontok is vannak: teljesítményfokozat változása, teherbírási tényező, magassági profil, külső terhek ledobása, a cellák melegegedése, hajtóművek száma, keringtetés módja stb.

Különös figyelmet érdemel az elvételi tartály kialakítása. Normál esetben a hajtómű teljesítményfokozatának megfelelően a hozzáfolyás megegyezik az elvétellel. Ettől az állapottól eltérő eset (nagyobb fogyasztás utánégetés miatt, egy repülés megszakítása negatív túlterheléssel, hátonrepülés) is előfordulhat bizonyos ideig. Ehhez rendelkezésre állnak: a visszafolyás reteszelésének szerelvényei, az elvételi szivattyú szívócsonkjának átkapcsolási szerelvényei, hajtóanyagok stb.

A leürítés vezérlése automatizált (programvezérelt). A leürítési program a hajtómű fogyasztásának megindulásával kezdődik. (A tartályok részleges töltésekor lép be a megfelelő program-pont). A vezérléshez és periférikus készülékekhez szükséges jelek (mérési és állítási adatok) egy vagy több tartály megmaradó töltési magasságának függvényében képződnek. Ezek elektromos, pneumatikus, hidraulikus vagy mechanikus mennyiségek lehetnek. Az információk ezenkívül (pl. fedélzeti számítógépen keresztül) szolgálhatnak, a repülési határok közlésére és levezetésére, amelyeket a hajtómű teljesítményfokozata határoz meg, a gazdaságilag vagy taktikailag legcélszerűbb repülési variáció figyelembevételével célrarepülésnél stb.

A hajtómű üzembehelyezésével megindul az elvételi tartály leürítése és az összes tartály nyomás alá kerül (a külső tartályok nagyobb nyomást kapnak). Hogy a hajtómű minden teljesítményfokozata rendben legyen, az átszivattyúzási áramlás nagyobb, mint az elvételi folyadékáram. A fölös mennyiséget vagy a visszafolyóvezetéken vezetik vissza, vagy a hozzáfolyást vezérli egy szelep. A vezérlő zárószelep és más elemek szerkezetének függvényében a keringtető szelep nyitása és zárása egy tipikus kapcsolási karakterisztikával rendelkezhet, azonban állandóan állítható is. Az előbbi többször megkerülik, mivel a gyakori kapcsolás (hosszú repülésnél több ezer) túl nagy mechanikai igénybevételhez vezet (kopás, hidraulikus ütések).

3.4. Ellenőrzési rendszer

A repülőgépvezető az üzemképességről és a leürítés folyamatáról állandóan megkapja a szükséges információkat. Ennek az ellenőrzési és információs rendszernek a keretei a repülőgép bevetési céljától függenek. Az információk száma és pontossága meghatározott tartályoknál, leürítési fokozatoknál, hajtóműviszonyoknál és repülési szakaszoknál növekedhet (pl. végső szakasz, landolás). Főképpen közvetlen töltési szint mérésekre, közvetve az áramlási sebesség mérésen keresztül nyomásmérésre szolgálnak. A hajtóműhöz menő elvételi vezetékben történő fogyasztásmérésnek van egy hátránya. A töltésszint megadásához egy összegző berendezés szükséges. A többi helyen kilépő hajtóanyagot visszafolyó ágak, elgőzölgés, elroncsolt vezetékek stb.) nem méri. Ezért az utóbbi módszert közvetlen töltési szintméréssel kell összekapcsolni. Másrészt a közvetlen (elektromos vagy mechanikus) mérések, erősen manőverező harc repülőgépnél a változó szintmagasságok következtében, hibások és ott összegzett információk képzésére használhatók. A nyomásmérés információkat és vezérlési jeleket szállít az üzemanyag-maradékokról, egy meghatározott üza. maradék eléréséről és a szivattyú, vezérlő és nyomásbeléptető berendezések üzemképességéről.

4. Az üzemanyag-ellátó berendezések továbbfejlesztése

Üzemanyag-ellátó berendezések jelenlegi fejlesztési tendenciái a következő irányokba láthatók: a tartályterfogat növelése, elektromos eszközök alkalmazása, új hajtóanyagok felhasználása, a feltöltési idő csökkentése.

A hajtóanyag tömegének a katonai repülőgép starttömegéhez való viszonyát tovább növelik. Ma ez eléri az 50 és 60%-ot (F-18 „Hornet” 52%, „Mirage 2000” 64%). Ez egyrészt új, nagyszilárdságú, kis sűrűségű anyagok alkalmazására vezethető vissza. Szénszálerősítésű műanyag, például 30%-os megtakarítást eredményezhet. Másrészt új szerkezeti és technológiai megoldásokat kell megtalálni. Ehhez tartozó intézkedések pl.: a tartályok számának csökkentése, a csővezetékek rövidítése a tartályok és csővezetékek integrációja, a vezérlőberendezések terjedelmének csökkentése, többrendeltetésű szelepek alkalmazása, a fel nem használható hajtóanyagmaradékok mennyiségének redukálása és az elektronikus készülékek fokozott felhasználása. Az üzemanyagtartályok a repülőgép tengelyéhez viszonyítva úgy vannak elosztva, hogy ezek terhelő hatása manővereknél összességében a cellák nagy terhelési többszörösét eredményezzék. („Alpha Jet” $ny = +12-6$ -ig).

Az elektronikus eszközök alkalmazása (digitális számítástechnika) nagy mérési pontossághoz vezet. Tehermentesítik a repülőgépvezetőt, lerövidítik a folyamatidőket és lehetővé teszik az üzemanyagos berendezések folyamatos ellenőrzését és vezérlését („Mirage 2000”). A „Tornado F2” repülőgépnél az elektronikus vezérlés a repülési pályát és az üzemanyagfogyasztást optimalizálja, a közölt üzemanyagmaradék figyelembevételével az adott feltételek mellett a repülési időt vagy repülési útszakaszt meghatározza az irányszögváltozásig a repülőtér irányában.

Fokozottabb minőségű hajtóanyagok kifejlesztése folyamatban van. Különösen a fűtőérték és a magassági alkalmasság további javítását próbálják elérni. Igen széles körű kísérletek folynak Nagy-Britanniában és az USA-ban egy új üzemanyag kifejlesztésére, amely az atmoszférába történő kilépéskor (katonai ráhatás) nem képez üzemanyag-levegő ködöt. Ez a fejlesztés jelenleg még kísérleti szakaszában van. Problematikus az adalék (0,3%) bekeverésének bonyolult technológiája és a hajtóműben végbemenő elégetés előtt a hatás megszüntetése. Egy kisebb hajtóműteljesítményt és magasabb költségeket szintén tudomásul kell venni.

Hasonló erőfeszítések folynak a feltöltési idő részarányának a passzív időn belüli (ismételt startoláshoz tartozó idők, ellenőrzések) csökkentésére. Minden modern katonai repülőgépet kivétel nélkül nyomás alatt töltenek fel. Növekszik a levegőben feltöltő berendezések száma. A svéd katonai repülőgép JA 37 „Viggen” földön útködő hajtómű mellett tölthető pl.

Új üzemanyag-berendezések és repülőgépek tervezésénél összességében növekszenek a követelmények a karbantartási szempontból kedvező berendezések létrehozására.

Az összes fejlesztési tendencia arra irányul, hogy a repülőgépek fegyverrendszereinek harcértékét az anyagi eszközök és személyzet egyidejű hatékony bevetése mellett növelje. Az üzemanyag-ellátó berendezések továbbfejlesztése és tökéletesítése érinti egyes készülékek, részegységek és részberendezések jelenlegi minőségét. Egy elvi változás az üzemanyag-ellátó berendezések munkamódjában a közeljövőben nem várható.

HADTÁPTÖRTÉNET

Az MN személyi állománya szolgálati, élet- és munkakörülményeinek alakulása az 1949–1955-ös években

Tóth József alezredes

Az új, korszerű ellátó szervezet – a hadtápszolgálat – létrehozása egyidejűleg megkövetelte az ellátás valamennyi ágazatában az addig alkalmazott ellátási rendszer korszerűsítését is.

Hadtápszolgálatunk megalakulásának első pillanatától kezdve – a szovjet hadsereg hadtápszolgálatának hagyományait követve – „az emberről való gondoskodás”-t tekintette rendeltetésének, s e cél megvalósítása érdekében állandóan törekedett a személyi állomány élet- és munkafeltételeinek – az adott lehetőségek határain belül – megfelelő színvonalon történő biztosítására. E feltételek megteremtésében igen jelentős szerep hárult az ételmezési, ruházati és egészségügyi szolgálatra, illetve a szociális ellátásban részt vevő szervezetekre.

I. Ételmezési ellátás

A személyi állomány életfeltételeinek alakításában első helyen áll a jó és rendszeres ételmezés folyamatos biztosítása.

A néphadsereg személyi állományának ételmezése 1949. évben még a korábbi időszakban alkalmazott rendszer szerint történt, vagyis a különböző ételmezési pótlékokkal kiegészített részbeni pénzgazdálkodás alapján, mely rendszer az ételmezési szolgálatot különösen elszámolási és ellenőrzési vonalon bonyolultá tette.

A korszerű katonai ételmezés követelményei kielégítésének megszervezésénél az ország teherbíróképességét, a katonai követelményeket és a pazarlás mentes gazdálkodást szem előtt tartva a Hadbiztosi Csoportfőnökség ételmezési osztálya, valamint az Egészségügyi Csoportfőnökség előtt a következő feladatok állottak:

1. Az alakulatok sajátos kiképzéséből eredő különböző erőelhasználást megfelelő étellel pótolni, a katonák szervezetének ellenállóképességét növelni.
2. Az ételmezést biológiailag tökéletesebbé, higiénikusabbá tenni.
3. Az étel mennyiségét és minőségét helyesen kialakítani.
4. A megfelelő étkezési idő-, adag- és ételsort kialakítani.
5. Új ételmiszerféléseket, továbbá nagy tápértékű és kis térfogatú ételmi cikkeket bevezetni.
6. Ételmezés-egészségügyi felügyelet, óvórendszabályok, vizsgálatok, kutatások, laboratóriumi munka.

A célkitűzés tehát arra irányult, hogy a néphadsereg minden katonája megkapja azt az ételmezést, amely a katonai szolgálat által felhasznált energiát és az egészség fenntartásához szükséges tápanyagot pótolja.

Ezeknek a megfontolásoknak az alapján váltották fel a régebbi élelmellátási rendszert 1950. január 1-től a *munkateljesítményen alapuló élelmezési normarendszerral*.

A honvédalakulatokat (szükség esetén alakulaton belül is) munkateljesítményük szerint élelmezési normákba osztották be. Az élelmezési normákat kalória és tápérték szerint (zsír, fehérje, szénhidrát) állapították meg, s táblázatban tüntették fel az egyes normák élelmi cikk kiszabatait.

Első ízben – a bevezetésekor – öt élelmezési normába (I–V. sz. norma) sorolták be az alakulatokat. Némi módosítással ez volt érvényben 1952. március 1-ig. Ekkor az időközbeni tapasztalatok alapján az élelmezési normák körét növelték (I–XI. sz. norma), az egyes normákra megállapított kalória- és tápértékek is módosultak. Új „*Normafüzet*” került kiadásra.

Az élelmezési normákhoz *pótszerzési táblázat* is kiadásra került. Ezt akkor lehetett alkalmazni, amikor az ellátási normák szerint illetményes élelmiszerral az egység, magasabbegység, központi élelmiszerraktárak nem rendelkeztek. Az élelmiszerek pótszerzése lehetővé tette egyben az élelmezés változatosabbá tételét is.

Az élelmezési normák alapján a Hadbiztosi Csoportfőnökség élelmezési osztálya a Honvéd Közegészségügyi Intézettel együttműködésben havonta *irányétlapot* szerkesztett, amelyet az alakulatok rendelkezésére bocsátott.

Az irányétlap szükséges volt:

- a) tervezett természetbeni ellátás bevezetése,
- b) az élelmezési gazdálkodás ellenőrizhetősége,
- c) a gyengébb élelmezési szolgálatvezetőknek segítségnyújtása végett.

Az irányétlap szem előtt tartásával készítették el az alakulatok élelmezési szolgálatvezetői a csapatorvosok közreműködésével és a főszakács bevonásával az alakulat részére a heti étlapot, amelyet az alakulat parancsnoka hagyott jóvá.

Az alakulat részére megállapított élelmezési normákat túllépni nem lehetett. Betartásáért az alakulat parancsnoka, hadtápparancsnoka és élelmezési szolgálatvezetője feyelmentileg és anyagilag felelős volt.

Az élelmi cikkekben történt *megtakarítások* egyik hónapról a másikra átvihetőek voltak, azonban a *megtakarítás* 5%-nál magasabb nem lehetett. Az esetleges *megtakarításokat* a kiképzésnek megfelelően, nagyobb fizikai igénybevétel esetén lehetett kiszolgáltatni.

A korábbi normáktól eltérően az újonnan megállapított norma naponta háromszori főtt ételt biztosított. Hideg vacsorát hetenként egy alkalommal (*vasárnap*) lehetett kiszolgáltatni.

Útbaindítás esetén hideg élelem *egyfolytában* 4 napon keresztül volt kiadható abban az esetben, ha az útbaindítottak száma a 20 főt nem haladta meg.

Irányelvként írta elő a rendelet, hogy a megállapított kalóriaértékből:

- reggel 30%,
- délben 40%,
- este 30%

szolgáltatandó ki. A csapat-, vagy magasabbparancsnok eltérést engedélyezhetett, a kiképzés, a napirend követelményei szerint.

A személyi állomány kulturált körülmények között való étkezését tették lehetővé a laktanyákban, táborokban létesített legénységi éttermek, amelyeket megfelelő berendezéssel és edénnyel látták el.

A Hadbiztosi Csoportfőnökség élelmezési osztálya az MNVK Szervezési és Mozgósítási Csoportfőnökségétől kapott létszámadatok, valamint az érvényben levő élelmezési normák alapján minden évben elkészítette a néphadsereg „*Éves élelmiszereellátási terv*”-ét.

A tervet megküldte az Országos Tervhivatalnak (továbbiakban: OT), kérve a tervezett élelmiszer mennyiségek biztosítását.

Az OT a tervet jóváhagyás, illetve módosítás után visszaigazolta az élelmelési osztály felé, egyben engedélyezését megküldte az Élelmelési Minisztériumnak és Belkereskedelmi Minisztériumnak.

A jóváhagyás beérkezése után az élelmelési osztály elkészítette a fent említett minisztériumok által kijelölt szállító vállalatokkal megkötendő szállítási szerződéseket.

A szállítási szerződések megkötése után, az esedékesség időpontjában (negyedévenként, havonta), az élelmelési osztály a havi élelemszükséglet biztosítása végett a szállító vállalatoktól lehívásokat eszközölt.

A szállítások megkezdése előtt a szállításra előkészített élelmiszer cikket a HM élelmelési Átvevő Részleg a vállalatnál szakszempontról bevizsgálta.

A szállító vállalatoktól lehívott és a központi élelmelési raktárba beszállított élelmiszer cikket az alakulatok részére az élelmelési osztály utalta ki.

A kiutalás alapjául az alakulatok élelmelési szolgálat vezetői által az élelmelési osztályhoz minden hó 5-ig felterjesztett „Élelmelési készletjelentés” szolgált, amely az alakulat élelmiszer készleteinek feltüntetésével a következő havi várható létszám alapján az alakulat élelmiszerigényét is tartalmazta. E jelentés felülvizsgálása után az élelmelési osztály a megfelelő mennyiséget utalványozta a központi élelmelési raktárból. Az utalványokat az élelmelési raktárnak és az alakulatnak egyidejűleg megküldte. Az utalványozás a „nem romlandó” cikkekre vonatkozott.

Helyben levő alakulatok az élelmelési raktárnál vételeztek, távollevő alakulatoknak a raktár szállította ki az utalványon feltüntetett élelmiszer cikket, amelyeket bizottságilag vettek át az alakulatoknál.

A „romlandó” élelmiszer cikket az alakulatok élelmelési szolgálat vezetői szerezték be készpénzvásárlással a helyőrségben, vagy annak környékén.

1951. január 1-től az anyagellátás minden ágazatában – így az élelmellátás területén is – a természetbeni anyagellátás rendszere lépett életbe. Ennek az volt a célja, hogy a lehető legszélesebb területen a pénzgazdálkodást megszüntesse, illetve minimálisra csökkentse és a természetbeni ellátást a lehető legnagyobb mértékben kiterjessze.

Ezt követően a romlandó élelmiszer cikkekkel való ellátás is központilag történt oly módon, hogy a csapatok és intézetek az élelmelési raktár által kiadott utalványok alapján a Nemzeti Vállalatoknál (Közért, Húsbolt, Mezőker, Népbolt, Szövosz stb.) vehették át a részükre utalványozott élelmiszer cikket.

A romlandó élelmiszer cikkek biztosítása végett az élelmelési osztály havi elosztókat küldött az Élelmelési Minisztérium Műszaki Titkárságának, helyőrségenként megadva a szükséges mennyiségeket. Ezeket a cikket (hús, tej, tejtermékek, zöldségek, gyümölcs) a helyőrségekben levő (vagy oda utalt) alakulatok ellátására a helyileg kijelölt Nemzeti Vállalathoz szállította le annak központja. A néphadsereg ellátásának biztosítására a belkereskedelmi miniszter a megjelölt helyőrségekben (az ország különböző részeiben 57 helyen) megfelelő NV-kirendeltségek felállítását vállalta.

Az élelmelési raktártól felvételezett élelmiszer cikkekért az alakulatok nem térítettek, a Nemzeti Vállalatoktól átvett romlandó élelmiszer cikkekért pedig csekkutatás útján történt a kiegyenlítés. A készpénzforgalom tehát az élelmellátás területén megszűnt.

A néphadsereg élelmiszer készleteiből a hadsereg igényét az OT általában ki tudja elégíteni. Természetesen cikkteljesítésként nem mindent teljes mennyiségben és nem minden időszakban. Ilyen ese-

tekben a hiányt az OT helyettesítő élelmi cikkek kiutalásával pótolta. Így pl. 1952. évben a hozsantartó szárazság és meleg idő következtében zöldfőzelékekben, gyümölcsellátásban átmeneti hiány állott be. Ezért a burgonyát rizzsel, zöldséget szárított zöldséggel, zöldfőzeléket savanyú káposztával, száraz hüvellyessel, száraz tésztaival helyettesítették, a rizs mennyiségét pedig burizzsal egészítették ki.

A néphadsereg egységeitől állandóan érkeztek panaszok a központi vezetéshez a friss (romlandó) élelmi cikkek, húsárúk, kenyér stb. szállításával kapcsolatban. A szállító szervek a szállítási szerződéseket ugyanis nem tartották be minden esetben, nem biztosították a teljes élelem mennyiségét. Emiatt gyakran fordult elő, hogy a jóváhagyott étlapot az alakulatoknak meg kellett változtatniuk.

E panaszok megszüntetése céljából a Hadbiztosi Csoportfőnökség országos bizottsági ellenőrzéseket hajtott végre, azonban ez sem hozta meg teljes mértékben az eredményt.

1954-ben olyan helyzet állott elő, hogy a népgazdaság által a honvédség részére rendelkezésre bocsátott hús kategóriája nem volt megfelelő, ami az élelmezést gyengítette. Az előírt max. 20% csontot tartalmazó hús helyett 25–35% csont-tartalmú húst kaptak az alakulatok.

További nehézséget jelentett 1954. évben a csapatok ellátásában, hogy MT-határozat a hadsereg részére a II–III. negyedévre biztosított hús mennyiségét 30,9 vagonnal csökkentette. Ennek következtében a személyi állománynak 10%-kal kevesebb hús volt kiadható, mint ami megillette volna őket. A hiányt az OT húskonzerv kiutalásával biztosította, ami azonban még így is az élelmezés színvonalának esését vonta maga után.

A kenyérellátás biztosított volt, minőségileg azonban sok kifogás merült fel. A csapatok többsége polgári pékségektől kapta a kenyeret, de nem mindig megfelelő minőségben. Oka volt gyakran a liszt rossz minősége (különösen az importált liszté), a sütőüzemek korszerűtlensége, a sütőmunkások hanyagsága (szítálatlan liszt felsütése folytán idegen anyagok: kóc, fém, egér a lisztben, illetve kenyérben). Emiatt igen nagy mennyiségű kenyér pocsékolódott el.

Az élelmezés színvonalának némi minőségi és mennyiségi emelését jelentette az élelmezési osztály szervezésével, irányításával és a gazdálkodás szabályozásával a csapatoknál bevezetett *kisegítő gazdaság rendszere*.

Ennek lényege az volt, hogy ott, ahol a körülmények lehetővé tették sertéstartásra, -nevelésre és -hizlálásra, vagy más húshozamot nyújtó állattartásra és kertművelésre rendezkedtek be. Az állatok tartása kezdetben csak a konyhai hulladékok és ételmaradék felhasználásával, később a csapatok addig kihasználatlan, parlagon heverő földterületein termelt takarmánnyal történt. Az állattartás és a kertgazdálkodás hozamával normán felül feljavíthatták az élelmezést.

A Hadbiztosi Csoportfőnökség élelmezési osztálya a néphadsereg élelemellátásával, az élelmezési szolgálat *irányításával, vezetésével és ellenőrzésével*, valamint az alárendelt élelmező raktárak szakszolgálatának irányításával kapcsolatos feladatait a mindenkorin rendszeresített létszámával erejét megfeszítve végezte.

Az ötvenes évek elején a néphadsereg a permanens fejlesztés állapotában volt, ami többek között azzal is járt, hogy a már megszerkesztett ellátási terveket, költségvetést, megrendeléseket több alkalommal újra és újra át kellett dolgozni, ami jelentős munkaidő-vesztéseget jelentett.

Az élelmezési osztály több segédlettel, szabállyal és rendelettel segítette elő a csapathadkép élelmezési szolgálatának állandó javítását, a hibák kiküszöbölését, a készletek nyilvántartásának rendjét.

Az élelmezési szolgálat működésének javítását segítette elő az ellenőrzések tervszerűbbé és rendszeresebbé tétele, bár az ellenőrzések még nem töltötték be teljesen a nevelés, tanítás szerepét, részben még formálisak voltak, nem tárták fel teljes mélységükben a meglévő visszahatókat.

Az élelmezési osztály munkájának egyik fő hiányossága volt – ami a Hadbiztos Csoportfőnökség többi osztályainál is fennállott –, hogy az alakulatokkal nem volt szoros, közvetlen kapcsolata, ami a szükséges intézkedéseket meggyorsíthatta és hatékonyabbá tette volna.

Az élelmezési szolgálat a néphadsereg számos alakulatánál jól működött és fokozatosan javult. Ezeknél a parancsnokok és az élelmező szolgálat beosztottai mindent megtettek annak érdekében, hogy a legénységet lehetőség szerint bőséges és ízletes étellel lássák el, egyúttal gondoskodtak arról is, hogy azt kulturált körülmények között fogyasszák el. Ezekben a helyeken a személyi állomány elégedett volt az étellel látással.

Ahhoz, hogy a személyi állomány teljes mennyiségben megkaphassa a számára illetményes étellemmennyiséget, előfeltétel, hogy az élelmezési szolgálatnak minden nap pontos létszám adatok álljanak rendelkezésére. Ez az elemi előfeltétel gyakran hiányzott, mert a parancsnokságok nem adták meg a napi létszámot, így az élelmezési szolgálatvezető vagy kevesebbet, vagy túlfőzetett (becslés alapján) az előbbi eset a legénység rovására ment, az utóbbi esetben az élelmezési szolgálatvezető anyagi felelősséggel tartozott.

A csapat élelmezési szolgálatában működő beosztottak tervszerű munkáját károsan gátolta az a körülmény is, hogy egyes alakulatparancsnokok nemcsak, hogy ellenőrzési köteleiket nem teljesítették, de a szükséges – Szolgálati Szabályzatban előírt – segítséget sem adták meg a szolgálat számára. Nem adtak munkaerőt a konyhai és éttermi munkálatokhoz, a raktári ki- és beszállítási munkálatokhoz, mindezt a szakácsokkal végeztették el, ezek pedig számarányuknál fogva képtelenek voltak mindezeknek megfelelni. Ez a túlterhelés negatívan hatott a szakácsok felelősségérzetére, lelkiismeretes szakmai munkájára.

A csapat élelmezési szolgálatában felmerült általános hiányosságok közül – mint legkirívóbbakat az alábbiakat említem meg:

- a 24 órás szolgálatot nem vezényelték a konyhai munkálatok elvégzéséhez, ezáltal a felfőzésre kiadott nyers ételmi cikkek (zöldfőzelék, zöldség, hüvelyesek stb.) nem kerültek kellő időre elkészítésre;
- rosszul tisztították meg a nyers cikkeket, sok volt a hulladék, nem mérték le azt, ami az üstbe került és így az ellenőrző ívbe hamis adatokat írtak be;
- a nyers ételmi cikkekből a szakácsok még a felfőzés előtt eltulajdonították, a készételt nem igazságosan osztották ki, sok esetben nem jutott minden személynek étel, vagy a szükségesnél többet főztek, s így sok került moslékba;
- konyhaügyeletesi szolgálatba nem a legkiválóbb tsz. tiszthelyetteseket osztották be, azokat feladataikról nem igazították el és így nem képviselték a legénység érdekeit;
- szakácsoknak nem a legrátermettebb és egészségügyi szempontból is megfelelő honvédeket osztották be;
- az étlapot helytelenül készítették el és azt egyes parancsnokok, hadtápfőnökök minden bírálat nélkül elfogadták. A változatosságot nem biztosították, a nagy kalóriaingadozásokat eltűrték;
- a nyershúst felületesen csontozták le, sok hús maradt a csonton;
- a konyhák, feldolgozó- és mellékhelyiségek, élelmezőraktárak sok helyen piszkosak voltak, s rendetlenség uralkodott;
- hideg időben nem gondoskodtak az étkezdék fűtéséről, miáltal azok barátságtalanok voltak;
- nem nevelték a személyi állományt arra, hogy zárt rendben, fegyelmezetten vonuljanak az étkezdébe és ott a csapat ügyeletes tiszt ellenőrzése mellett az ételt kulturált körülmények között fogyasszák el, ehhez a politikai apparátust nem vették igénybe;
- a zászlóalj- és századparancsnokok ritkán ellenőrizték az étkezést;

- az alegységek nem közölték a távollévők létszámát a konyhaügyletessel, hogy ezek részére félretegyék az ételt;
- a parancsnokok a konyhák, raktárak és egyéb tárolóhelyiségek ellenőrzését elmulasztották, nem ismerték a készleteket és nem vették észre, hogy a tárolt élelemcikk megromlanak;
- a parancsnokok a szállító vállalatokat nem ellenőriztették a hadtápparancsnokkal és orvosokkal, ezért többször előfordult, hogy a kenyér minősége nem felelt meg az előírt követelményeknek, gyakran minőségileg gyengébb húst is átvettek;
- sok hiba fordult elő az étellemezési szolgálat okmányolásában, ételmiszernyilvántartás vezetésében.

A felsorolt példák is meggyőzően bizonyítják, hogy egyes parancsnokoknak az étellemezési szolgálattal szembeni mulasztása, nemtörődömsége mellett számos alakulatnál az étellemezési szolgálat végrehajtó szervei sem látták el feladatukat megfelelően.

Az évközben megtartott ellenőrzések, szemlék jelentései alapján tett intézkedéseken túlmenően a honvédelmi miniszter és a hadtápszolgálat főnöke az egyes kiképzési évek munkájának értékelése alkalmával az eredmények elismerése mellett minden esetben rámutattak a fennálló hiányosságokra és további intézkedéseket tettek azok kiküszöbölésére. Tudatosítani igyekeztek az illetékesek felelősségérzetét a személyi állomány étellemezésének megszervezésével és végrehajtásával kapcsolatban, rámutatva arra, hogy annak elmulasztása végső fokon a kiképzés harci feladatainak sikeres elvégzését veszélyezteti.

II. Ruházat- és személyi felszerelési anyaggazdálkodás

Az étellemezést követően a személyi állomány élet- és munkakörülményei alakításában fontos helyet foglal el a ruházati és felszerelési anyagokkal való ellátás.

A ruházati szolgálat rendeltetése, hogy a népgazdasági szempontok figyelembevételével a személyi állományt ellássa az évszaknak megfelelő, norma szerinti ruházattal és személyi felszereléssel, ágyl- és ágynemű anyagokkal, gondoskodjék a fehérnemű és ágynemű mosatásának, továbbá a személyi állomány fürdetésének megszervezéséről.

A hadsereg fejlesztési tervnek megfelelően 1949. évben napirendre került a néphadsereg korszerű felszerelésének kérdése is. Ruházat- és személyi felszerelési cikkek vonalán számos cikkféléység továbbra is megmaradt, a követelményeknek már meg nem felelő anyagcikk helyett újabbakat, korszerűbbeket rendszeresítettek.

Ezen ruházati anyagok sorában az 51 M tiszti és legénységi ruházat, lábbeli és fehérnemű rendszeresítése a legjelentősebb.

A 49 M posztóruházat megváltoztatásának kérdését 1950 áprilisában vetette fel első ízben a Hadbiztosi Csoportfőnökség. Előterjesztésében a szovjet rendszerű ruházati cikkek rendszeresítését javasolta a *következő szempontok figyelembevételével:*

- a korszerű harc és tábori egészségügy követelményének tökéletesen megfelel, sokkal jobban, mint a 49 M ruházati cikkek;
- biztosítja a szabad mozgást, a teljes erő kifejtést, nem csökkenti a teljesítőképességet, de kellő védelmet nyújt az éghajlati és időjárási befolyások ellen;
- tömeggyártásra gazdaságosabb, jobban megfelel a szocialista hadigazdálkodás követelményeinek, anyagban és munkaidőben megtakarítást jelent;
- mindezekon felül tetszetősebb, testhez jobban igazodó és kellemes viselet;
- megkönnyíti háború esetén az együttműködést a szovjet hadsereggel. (Rendfokozati jelzések szovjet rendszerének átvétele).

A fenti indoklások és megfontolások később, a használat folyamán nem igazolódtak be teljes mértékben.

A meglevő 49 M posztó ruházati készletek számbavételével az új rendszerű ruházat bevezetését 1952. április 1-re, a felszabadulás 7. évfordulójára tervezték.

A honvédelmi miniszter a rendszeresítési javaslatot jóváhagyta és a ruházat megrendelését az 1951. évi költségvetésbe már be is állították.

Az új ruházat 51 M elnevezést kapott és a következő cikkekből tevődött össze:

Felső ruházat: *legénységi tábori sapka, ingzubbony, csizmanadrág, köpöny, vatta kabát (újjas), 3 újjas legénységi kesztyű.*

Fehérnemű: *molinó ing, téli ing, téli alsónadrág, atlétatrikó, rövid alsónadrág, hosszú alsónadrág, kapcsa*

Lábbeli: *bőrszárú csizma.*

1951. évben az új mintájú ruházat viselésére az áttérés valóban kezdetét is vette. 1951. május 1-én egy hadosztály, október 1-én két hadosztály, tehát összesen három hadosztály, ezenkívül a HM őrzászlóalj, és az önálló ejtőernyős zászlóalj került új ruházattal ellátásra. A többi alakulat továbbra is a 49 M posztóruhát viselte. Az átállás fokozatosan tovább folytatódott, s egy évvel később, 1952 októberében az alakulatok többsége már az 51 M ruhával volt felszerelve, s kisebb része járt posztóban. Egyidejűleg folyt az „M” tartalékkészletek feltöltése is.

Az 51 M ruházatra egy év kihordási időt állapítottak meg. A gyakorlati tapasztalat azonban azt bizonyította, hogy a pamutvászonból készült ruházati cikkek az egyéves viselési időtartamot nem bírják ki, hanem a csizmanadrág csak 6 hónapot és az ingzubbony 6-8 hónapot. A szovjet hadseregben 6 hónap volt a kihordási idő, pedig a ruházat jobb minőségű anyagból készült.

Ennek következtében az a helyzet állott elő, hogy az eredeti normához ragaszkodva a csapatoknál a ruházat minősége annyira leromlott, hogy csak gyakorló és munkaruha céljára volt alkalmas és a személyi állománynak 90%-a kimenő ruhával nem rendelkezett. ugyanakkor a még posztóruhával ellátott alakulatok helyzete kielégítő volt.

Ebben a kritikus helyzetben a Hadbiztosi Csoportfőnökség javaslatot tett a HVK felé az 51 M ruházat viselési időtartamának 6 hónapra való leszállítására és a csapatok ruházati helyzetének javítása céljából 67 900 ingzubbony és 24 000 csizmanadrág „M” tartalékból való kiadására, valamint az utánpótlás érdekében 186 000 ingzubbony és 181 000 csizmanadrág terven felüli beszerzésére.

Az 51 M ruházattal újabb probléma is jelentkezett. Az 1952. évi őszi manőver tapasztalatai felfedték, hogy a ruházat nem nyújt kellő védelmet a hideg és nyirkos időjárás ellen, még a téli flannel fehérnemű viselése mellett sem.

Ezért a hadtápszolgálat főnöke előterjesztést tett a Honvédelmi Tanácshoz és javasolta, hogy a szovjet harcosok téli felszereléséhez hasonlóan az „M” készletbe vattanadrágot állítsanak be, hogy a legénység a már biztosított vattaújjas mellett a harctéri viszonyoknak megfelelő meleg téli felsőruházattal legyen ellátható. A vattanadrág bevezetésével „M” esetén a téli fehérnemű, valamint a tábori takaró feleslegessé válik. E javaslat megvalósítása 424 000 darab vattanadrág megrendelését igényelte 80,5 millió Ft értékben, mely kiadásra lemondott ruházati cikkek értéke nyújtott fedezetet.

Az 51 M ruházat viselésére való teljes áttérés, illetve a viselési idő lejártá után a 49 M tábori posztóruházatot a BÁV-nál értékesítették.

Az 1953. évi őszi leszerelés és létszámcsökkentés után hatalmas ruházati készletek halmozódtak fel a csapatoknál. A Hadbiztos Csoportfőnökség ruházati osztálya a csapatoknál mutatkozó normán felüli felesleget a központi raktárakba vonta be. A megszűnő alakulatok ugyancsak ide adták le anyagaikat.

A harmadik nagy leszerelési időszak után 1955-ben az új és használt készletek már annyira felhalmozódtak, hogy a katonai vezetés elhatározta – különösen a hadihasználatra alkalmatlan anyagokra vonatkozóan – a népgazdaság részére történő átadását. Felajánlás alapján 1954–55-ben a Belkereskedelmi Minisztériumnak 33 618 015,- Ft, a Könnyűipari Minisztériumnak pedig 14 636 447,- Ft értékben adtak ruházati anyagot.

Az évenként sorrakerülő őszi fejlesztések anyagi biztosítására vonatkozó MNHF rendeletek előírták a *személyi állomány ruházati és személyi felszerelési normáját*, valamint a csapatoknál képzendő tartalékokat. Az előírt norma, illetve tartalék mérete esetenként – a rendelkezésre álló készletek függvényében – változott.

Tájékoztatószul szolgáljon az 1951. évi őszi átszervezésnél előírt ruházati ellátás. *Eszerint az ellátási norma:*

Minden honvéd részére (honv.-tól tts.-ig)

- 1 rend kimenő ruházat,
- 1 rend gyakorló,
- 2 rend fehérnemű,
- 1 pár lábbeli,
- 1 db téli és nyári sapka,
- 1 db köpeny (fm. ti. iskolák növ.-nél 2 db),
- 1 klt. személyi felszerelés

Cserekészlet:

kimenő ruházat	5%
gyakorló	15%
fehérnemű	105%
sapka	5%
köpeny	15%
lábbeli	40%
egyéni felsz. cikkek	2%

A cserekészlet 50%-át az alosztálynál, 50%-át a csapat központi raktárában tárolták.

Az 1953-as átszervezés végrehajtása után a felszabadult készletek eredményeképpen a *csapatoknál:*

- 1 rend kifogástalan kimenőruha,
- 1 rend gyakorló ruha,
- 1 rend csereruha,
- 1 rend munkaruha a létszám 25%-ára állt rendelkezésre.

A ruházati szolgálatban állandóan és rendszeresen ismétlődő kiadások fedezésére az osztály 1950. év közepén „*alapnorma*”-kat állapított meg. Ezek lényegében a korábbról ismert hitelkeret fogalmának feleltek meg, azonban annak továbbfejlesztett, korszerűbb formáját jelentették.

A megállapított alapnormák a következők voltak:

- I. Ruhakarbantartási: létszám után napi 20 fillér.
- II. Legs. fehérnemű-mosatás: fejenként havi 12,- Ft (csak vidéki alakulatoknak, mivel a Budapest helyőrségben levők a Honvéd Gőzmosodában mosattak).
- III. Ágyneműmosatás és -javítás: egy főre havonta 41,- Ft.
- IV. Legs. fürdetés: fejenként havi 3,30 Ft.
- V. Kórházi betegruha, ágynemű-mosatás, -javítás: a beteglétszám után naponként 1,25 Ft.
- VI. Orvosi köpeny-, műtőruha-mosatás, -javítás: a beteglétszám után naponként 50 fillér.

Az alaponormák megállapításánál az volt a főelv, hogy ahol csak lehetett, természetben lássák el az alakulatokat (pl. ruhakarbantartás), a pénzgazdálkodást csak elkerülhetetlenül szükséges mértékben hagyják meg.

A bevonuló újoncok a bevonulás időpontjában az állománybavételt követően a következő kéziszerkeket kapták:

1-1 db kék kötény, fésű, fogkefe, bekenőkefe, fényezőkefe, sárkefe, ruhakefe. Utánpótlásként az első szolgálati év betöltését követő július 1-én 1 fogkefe, 1 fésű.

Később e cikkek kiszolgáltatását 1 db fogkefe kivételével beszüntették, helyette az alosztályokat látták el tisztogató eszközökkel (ruha-, sár-, bekenőkefe) és a teljes legénységi állományt fejésként 3 db törülközővel.

A biztosítandó „M” tartalékok mértékét kiképzési évenként miniszteri rendelet határozta meg. Az előírás betartása azonban nem minden évben történt meg hiánytalanul.

Az 1951. évre 100 000 db-os komplett „M” készlet kialakítását rendelte el a honvédelmi miniszter. Ez azonban az év végéig nem teljesült.

Egyik oka az volt, hogy mind az 1951., mind az 1952. évben a költségvetéshez megadott létszámmal szemben magasabb volt a néphadsereg létszáma, s így az eredeti tervtől eltérően 1951-ben 25 400, 1952-ben 14 925 fővel többet kellett felruházni. Miután a Hadbiztosi Csoportfőnökség ruházati osztálynak operatív készletek nem állottak rendelkezésére, a rendkívüli szükségleteket csak az „M” tartalék terhére tudta kielégíteni.

Másik oka az volt, hogy az ipar az 1951. évre feladott megrendelésekre több cikknek 1952-re, az 1952. évi rendeléseknél pedig 1953-ra vállalta a szállítást.

Míndezek következtében az előírás szerinti „M” tartalékkészlet csak a 90%-os feltöltöttséget érte el.

Az 1952. évre 223 000 teljes felszerelés megalakítása volt a követelmény. Az év végéig azonban most sem sikerült ezt teljesíteni, ugyancsak a késedelmes szállítás és ennek következményeként a már meglevő „M” készletnek a folyó szükségletre való igénybevétele miatt.

Ugyanakkor a raktárak közötti „M” tartalék készletek komplettírozása sem lehetett teljes, részben mert az ilyen készletek tárolására szolgáló raktárak építése a tervezettel szemben elmaradt, részben mert a szállítási lemaradások következtében arányos készletek nem állottak rendelkezésre ahhoz, hogy minden időben komplettírozható legyen az „M” készlet.

Teljes mértékben csak az 1953. évi őszi átszervezést követően valósult meg az „M” tartalék készletek előírás szerinti megalakítása.

A *bt. tisztek, valamint bt. és tsz. tiszthelyettesek részére* az 1945-ben rendszeresített nyitott fazonú ruházatot a 49 M zártnyakú ruházat (fésűs, posztó, sávoly) váltotta fel. Az új mintájú ruházat rendszeresítésével kapcsolatban a korábbi ruházat viselési végső időtartamát 1950. december 31-ében határozták meg.

1950. január 1-től rendszeresítették a női tiszti és tiszthelyettesi ruházatot (fésűs, posztó, sávoly; sapka, zubbony, szoknya, köpeny, ingblúz, barna fél- és egész cipő, harisnya, kesztyű, derékszjív válszjijjal).

A tisztek, tiszthelyettesek ruházati ellátását 1949. februárjában szabályozták első ízben. Eszerint az ellátás a honvéd igazgatás feladata. Természetbeni illetményt képez, pénzzel nem váltható meg. A ruházati illetmény 2 részre tagolódott: első ellátás (alapilletmény v. norma) és utánpótlás. Ez utóbbihoz kihordási (viselési) időket állapítottak meg (pl. fésűsszövet ruhánál 2 1/2 év, boxcsizmánál 5 év, félcipő 2 év, derékszjív 7 év stb.).

1950. május 1-ével az ellátás új rendszerére tértek át. Pontrendszer lépett életbe. Egy tiszt egy évre 910, a tiszthelyettes 881 pontot kapott. Ez azt jelentette, hogy meghatározták a ruházati és felszerelési cikkek egységárát, amelynek minden 1 forintja 1 pontot jelentett (fésűszövet sapka 71, zubbony 587, posztó zubbony 384, nyári zubbony 287, barna félcipő 141 pont). A megállapított pontszám keretén belül az egyes cikkeket szükségletük szerint igényelhették a tisztek és tiszthelyettesek.

Az utánpótlási pontilletmény 1951-ben tisztek részére 1557, tiszthelyettesek részére 1300 pont volt.

A pontilletmény felét június 30-ig másik felét december 31-ig lehetett felhasználni. A maradék pontszámot zokni, zsebkendő stb. vásárlására fordíthatták. A következő évre átvinni nem lehetett.

Az igényjogosultak az alakulat ruházati szolgálatvezetője által kiállított utalványt csak az Egyenruházati és Felszerelési Vállalatnál válthatták be (Budapest, Pécs, Székesfehérvár, Győr, Szolnok). Az alakulatoknak be kellett jelenteniök a Hadbiztosi Csoportfőnökség ruházati osztályához, hogy a következő költségvetési évben az állományukba tartozó tisztek és tiszthelyettesek milyen cikkeket kívánnak beszerezni pontilletményük terhére.

1951. augusztus 15-én ismét új szabályozás lépett érvénybe az ellátással kapcsolatban. Eszerint a ruházati és felszerelési norma *két részre tagozódik*:

- a) illetményre és
- b) pótilletményre.

Illetmény az *első ellátás*, továbbá a cikkek viselési időtartamának lejártát követő *folyamatos utánpótlás*.

Pótilletmény a külön rendeletben megjelölt igényjogosultak „illetményen felüli ellátás”-a és folyamatos utánpótlás.

Az alakulatok ruházati szolgálatvezetőjének feladata volt minden tisztről, tts.-ről „Felszerelési lap”-ot felfektetni, amelyen feltüntette az illetményes ruházati cikkeket, azok viselési időtartamát és lejáratú idejét. Ennek alapján minden év május 10-ig megállapította, hogy a következő naptári évben az egyes ruházati cikkekből havonta hány darabra (pár) lesz szükség. A megállapított szükségletet összesítve május 20-ig kellett a Hadbiztosi Csoportfőnökség ruházati osztályához jelentenie.

Egyidejűleg újra megállapították a viselési időket (pl. társasági ruha 2 1/2 év, posztó zubbony, lovagló nadrág 2 év, boxcsizma 6 év stb.).

Az igényjogosultakat 1951. augusztus 15-től „Ruházati könyv”-vel látták el, amelynek érvényesített utalványa alapján az igényjogosult az utalványon szereplő ruházati cikkeket részben az Egyenruházati és Felszerelési Vállalatnál (vidéken annak fióküzeméinél), részben pl. a lábbeliket (méretezett lábbeli, boxcsizma) a megjelölt cipő-, vagy csizmakészítő KTSZ-eknél rendelhetett meg.

Az érvényben levő normák nem tették lehetővé, hogy a tisztek célszerűen és beosztásuknak megfelelően öltözködjének. A kihordási idők – a ruházati alapanyagok minőségét figyelembe véve – hosszúnak bizonyultak. Különösen vonatkozott ez a csapattal kivonuló tisztekre.

Ezért 1953-ban új tiszti ruházati ellátmányi normarendelet jelent meg, amely különválasztotta a csapattal kivonulókat s részükre jobb ellátást biztosított. Ugyanakkor új „*öltözködési szabályzat*”-ot adtak ki, amely véget vetett az öltözködés terén mutatkozó rendellenességeknek.

Hazánk felszabadulásának tizedik évfordulója alkalmával 1955-ben, a tábornoki kar részére új díszruhát rendszeresítettek (Balatonkék), amelyet csak egyszer vettek fel a tábornokok, április 4-én. Rendszeresítésre került tiszteknél a kucsma, a kékszínű szövetnadrág (pantalló és lovagló nadrág), ezredeseknél és tábornokoknál a sötét zubbony és köpeny, ezredesi és tábornoki kucsma, fekete félcipő. Rövid ideig (1 év) bevezetésre került az egységsomag-rendszer is.

A *hadosztályoknál* önállóan (nem hadtesten keresztül) intézték a ruházati ellátással kapcsolatos ügyeket (anyagi helyzetjelentés, utánpótlás, anyagi elosztás stb.). Anyagi szempontból mint I. fokú hatóságok működtek és közvetlenül a HM Htpszf. Hbs. Csf.-ség ruházati osztálynak voltak alárendelve. Negyedéves anyagi helyzetjelentésüket is közvetlenül oda terjesztették fel.

A hadtestközvetlenek a hadtestparancsnokság közvetlen alárendeltségébe tartoztak, anyagi ügyeiket a hadtesten keresztül terjesztették fel.

A hadtestparancsnokságok ruházati szemlélője csupán a hadtesttörzsről és hadtestközvetlenekről vezetett anyagnyilvántartást és terjesztett fel negyedéves anyagelszámolást és jelentést.

A hadtestparancsnokság ruházati szemlélője azonban köteles volt az egész hadtest (hadosztályokét is) anyagi helyzetét nem részleteiben, hanem csupán az ütőképesség elbírálása (pl. összkészlet zubbony 90%-a) szempontjából ismerni.

A Hadbiztosi Csoportfőnökség az évenkénti átszervezéseket követően minden alkalommal részletes indoklással ellátott javaslatokat terjesztett elő létszám növelésének érdekében. Mivel ezek az előterjesztések elintézését nem nyertek, a csoportfőnökség ruházati osztálya alárendelt intézeteitől vett igénybe munkaerőt, esetenként a súlyfeladatok elvégzésére.

A ruházati és személyi felszerelési anyagellátás menete az élelemellátáshoz hasonlóan ment végbe.

A ruházati osztály a HVK-tól kapott létszámadatok alapján elkészítette a „Ruházat és felszerelés anyag” éves ellátási tervét, valamint az éves költségvetést.

Az OT által jóváhagyott szükségletek gyártására, illetve szállítására a megfelelő vállalatokat a Könyvüipari Minisztérium kijelölte, majd a ruházati osztály a szállítótársaságokkal keretszerződést kötött.

Nehezítette a ruházati osztály helyzetét, hogy megrendeléseit az ipar által (szállító vállalatok) megkívánt határidőig sok esetben nem tudta feladni. Példa erre az 1951-es év, amikor a soronkövetkező létszámnövelés többszöri változtatása miatt az 1952. évi költségvetést háromszor kellett az osztálynak átdolgoznia s annak jóváhagyása csak 1951 novemberében történt meg. Ennek következtében késett a megrendelések kiadása, következésképp az ipar, illetve a szállítóvállalatok nyersanyag hiányában 1952. I. negyedévére csak részleges teljesítést tudtak vállalni, túlnyomórészt a II., III. negyedévre tudták azt beütemezni. Ilyen helyzetek vezettek ahhoz, hogy a ruházati osztálynak az ellátás folyamatosságának biztosítása érdekében az „M” tartalék igénybevételéhez kellett folyamodnia.

Éves költségvetést a ruházati osztály a HVK-tól kapott létszámadatok, valamint a ruházati felszerelési anyagnormák alapján készítette el a HVK által megadott határidőre.

A csapatok és intézetek ruházati és felszerelési anyaggal való ellátása, illetve részükre ezen anyagok utalványozása elvileg a ruházati normák és a viselési idő figyelembevételével történhetett. Az alakulatok azonban nem mindig a norma szerint, hanem a ténylegesen felmerült szükséglet szerint igényeltek. A ruházati osztály indokolt esetben kényszerűségből végrehajtotta az utalványozást, szem előtt tartva, hogy a parancsnok hibája miatt a legénység ne járjon rongyosan.

Az alakulatok egy évben általában kétszer vételezhettek, tavasszal az utánpótlási, ősszel a bevonulással felmerült szükségletüket, ezenkívül esetenként, pl. a díszszemlék és a táborozások tartalékának biztosítását.

A néphadsereg fejlesztése igen komoly feladat elé állította a magyar könnyűipart, ez abból adódott, hogy a gyárak termelékenysége még nem érte el a kellő színvonalat és hiányok jelentkeztek a gyártáshoz szükséges alapanyagokban is.

Már a fejlesztés első évében – 1950-ben – az Országos Ruházati Intézet – amely a hadsereg ruházati szükségletét biztosította –, szállítási határidő-módosítással fordult a Hbs. Csf.-ség ruházati osztályához, mivel a textilgyártó-műveknél egyrészt kapacitáshiány, másrészt gyapjú, len, kender, pamut, bőr és egyéb nyersanyagok hiánya állott fenn. E szállítási késedelem következtében az év őszén bevonulókat csak az „M” készletből igénybe vett ruházati anyaggal lehetett felszerelni.

De nemcsak anyagihiány késeltette a gyártást, illetve az ellátást, hanem a rendelkezésre álló alapanyag nem megfelelő minősége is. Így pl. probléma merült fel a honvédségi célra gyártott vixosbőrök átvételével kapcsolatban, mert azoknak egy része a bőr minősége miatt nem volt alkalmas rövidszárú csizmák készítéséhez. Jellemzőképpen a Belkereskedelmi Minisztérium raktáraiban 242 500 kg vixosbőrt tároltak, amelyet honvédség nem talált fenti célra megfelelőnek.

1952-ben több tízezer méter textilanyagot és nagy mennyiségű bőrt, illetve csizmát kellett visszautasítani. A visszaküldött anyag természetesen hiányzott a honvédség ellátásából.

Az ipar gyakran nem a betervezett és megrendelt ruházati cikkeket szállította, hanem a rendelkezésre álló nyersanyag és gépi kapacitás, valamint felsőbb szervei utasításai alapján. 1952. I. negyedévében a gyártómű cérnázási kapacitás hiánya miatt azért, hogy a nyári ruházatot leszállítsa, le kellett mondani a teljes téli fehérnemű, szerelőruha, vattaruha egy részének stb. gyártásáról.

Az 50-es évek elejétől romlott a gyapjuszövetek minősége. A finomabb gyapjú behozatali nehézségei következtében a néphadsereg 1951–1952-től az AGF 9. minőségű fésűsszövet helyett az AGF 10. 70% gyapjútartalmú és durvább szálú fésűsszövetet kapta, amely a gyakorlati tapasztalatok szerint nem biztosított megfelelő minőségű társasági ruhát a tisztek részére, s általában a kihordási idő utolsó negyedében már elvesztette díszelő jellegét.

A posztoszövetek a durva gyapjú túlzott keverése miatt nem voltak eléggé melegtartók, külső kinézésük darócserű volt és pl. a zubbonynál és pantallónál a 2 év 6 hónapról 2 évre lecsökkentett viselési időt sem bírta ki kifogástalanul.

Ugyancsak hiányosság jelentkezett a néphadsereg részére gyártott csizmák minőségével kapcsolatban is, mivel azok a kiképzés követelményeinek, az időjárás okozta viszontagságoknak nem feleltek meg. Általános jelenség volt a csizmák nagyfokú átázása. A javításokhoz használt talpkruppon a norma szerinti használati időnek csak 50%-ában felelt meg (norma 3 hónap). Minőségi hiány mutatkozott a csizmák konfekcionálásánál is. 1953. évben 26 ezer pár csizmát kellett az átvevő szerveknek visszautasítani. Emellett a Központi Döntőbizottság 12 ezer pár csizma átdolgozására kötelezte az ipart. Minőségi okból 101 600, sisakból 40 600 nem felelt meg a követelményeknek és 270 pc. sisak szintén nem felelt meg.

Az 50 M téli ing az előírt követelményektől ugyancsak rosszabb minőségben került legyártásra s ezért 245 973 db téli ing nagy részét nyári inggé kellett átminősíteni.

Az itt felsorolt esetek kiemelt példák csupán, feltehetően ezeken kívül a tárgyalt időszak folyamán még számos probléma jelentkezett, amelyeknek áthidalása a ruházati osztály, illetve a Hadbiztosági Csoportfőnökség részéről igen nagyfokú rugalmasságot követelt a szolgálat ellátásában.

A felsőruha, fehérneműk, sátrak, lábbelik és egyéb anyagok *javítása* a csapatjavítóműhelyekben történt szervezetszerűen beállított mesteremberek alkalmazásával.

A csapat cipész- és szabóműhelyekben a tisztek nem javíthattak. A területi ruházati raktárki-rendeltségeknél kisebb kapacitású ruházati és lábbeli javítóműhelyeket szerveztek, amelyek a beszállított anyagok kisjavítását végezték. 1953 novemberében Budapesten (Pongrác u.) Területi javítóműhelyt (cipész-, szabóműhelyrészleg, raktár) állítottak fel, amely az alakulatok által beszállított ruházati és lábbeli anyagok nagyjavítását végezte.

A táborozások alatt meghibásodott sátrak javítására sátorjavító részleget állítottak fel, illetve ktsz-szel végeztették el a javítást.

A Budapesti Katonai Börtön keretén belül a letartóztatottakkal egy nagyobb kapacitású, részben gépesített ruházati és lábbeli javítóműhelyt szerveztek, amely már közép- és nagyjavításokat végzett.

A központi nagy- és helyreállítási munkálatok végrehajtására megszervezték még 10 szabóipari, 8 cipőipari, 2 bőripari, 1 faipari javító ktsz-t, vagy állami vállalatot.

1954-ben a javítási helyzetet megnehezítette, hogy MT-rendelet a javítás zömét végző ktsz-ek igénybevételét betiltotta. Ez szükségessé tette a már meglévő területi javítóműhelyek fejlesztését és még egy új műhely felállítását.

A személyi állomány fűrdetése állandó laktanyai elhelyezési viszonyok között mintegy 70%-ban a laktanyai és 30%-ban közületi (városi) fűrdőkben történt.

Nyári idényben a táborozások tartama alatt – a táborok vízhiánya miatt – a fűrdetés 60%-ban a laktanya, illetve tábori és 40%-ban a közeleső közületi fűrdőkben történt. Egyes alakulatok tábori körülmények között gőzkazánok alkalmazásával biztosították a melegvízű fűrdetést. Azokon a helyeken, ahol fűrdetési lehetőség más formában biztosítható nem volt, ott az Egészségügyi Csoportfőnökség fűrdőgépkocsijával biztosították a fűrdetést. A fűrdetés 7–10 naponként, fehérneműcserével volt kötelezővé téve.

A mosatás megoldására 3 féle megoldás kínálkozott:

– Budapestten elhelyezett alakulatok részére: a Honvéd Gőzmosodában, amely előzetes bejelentés esetén 5–6 napra teljesítette az alakulatok mosatási igényét.

– Nagyobb helyőrségekben (gőcpontokban); ezzel kapcsolatban a ruházati osztály felkérte az OT-t, hogy a helyőrségekben (gőcpontokban) rendeztesse be megfelelő kapacitású mosodákat. Az OT közölte is, hogy egyes helyőrségekben részben 1950-ben, részben pedig 1951-ben megfelelő mosodák (NV-ok) üzembe helyezésére az intézkedést megtette, ahol majd a helyőrségi és az ahhoz közel eső alakulatok mosatási szükségletüket biztosíthatják.

– Elszigetelten elhelyezett helyőrségek és egyes laktanyák részére: mosónőkkel vagy a tanácsok bevonásával szervezett mosóbrigádokkal laktanyán belül, vagy azon kívül.

1952. végéig olyan helyzet alakult ki, hogy a néphadsereg egységeinek mosatási szükséglete:

20%-ban honvédségi mosodában;

60%-ban közületi (Patyolat) mosodában;

10%-ban polgári kórházi mosodákban;

10%-ban mosóbrigádok alkalmazásával lett kielégítve.

Azonban az OT és a Nép gazdasági Tanács intézkedése alapján a polgári lakosság mosatási szükségletének kielégítése érdekében a közületi mosodákban a honvédségi mosatásokat csökkenteni, majd beszüntetni kellett.

Ezért a Hadbiztosi Csoportfőnökség 5 honvédségi gőzmosoda felállítását határozta el. (Tab, Kecskemét, Nyíregyháza, Keszthely, Veszprém helyőrségekben). Az építőipar szűk kapacitása következtében azonban az Építési és Elhelyezési Csoportfőnökség a betervezett mosodák közül egyet sem tudott felépíttetni. Ennek következtében, kényszerhelyzetben, a meglévő honvédségi épületekben – saját erőből, a mosatási költségek megtakarításából – helyeztek üzembe mosodákat.

Az így felállított honvédségi gőzmosodák kapacitása csak 6960 tonnát tett ki, viszont a szükséglet – amelynek zöme a téli időszakra esett 7 napos mosás esetén – 10 746 tonna volt. Míthogy a Patyolat vállalatnak elsősorban a lakosság szükségletét kellett kielégítenie a téli időszak folyamán a mosatások időbeni végrehajtásában súlyos nehézségek állottak elő. Ezért további 5 új honvédségi gőzmosoda felállítását vették tervbe.

A tárgyalt időszak folyamán a ruházati szolgálatban tevékenykedő tisztek szakképzettségének színvonala folyamatosan javult, ugyanúgy a csapatok ruházattal és felszereléssel való ellátása is.

Az eredmények mellett azonban sok hiányosság mutatkozott a csapatgazdálkodásban. *Alapvető hiányosságok általánosságban a következők voltak:*

- a használatra kiadott anyaggal helytelenül gazdálkodtak, az anyagkarbantartásról nem gondoskodtak, ehelyett, illetve ennek következtében normán felüli igényekkel léptek fel;

- egyes magasabbegységek alakulatai elhasználták azt az anyagmennyiséget, ami a rendszerezített és tényleges létszám közötti különbségre ki volt adva, tartalékos kiképzést folytató egységek a tartalékos kiképzésre kiadott, rövid ideig viselt anyagokat a tényleges létszámra felhasználták, s a következő tartalékos kiképzésre újabb igénnyel jelentkeztek;

- figyelmen kívül hagyták a takarékoság elveit és előfordult, hogy az anyagokat nem rendeltetésszerűen használták fel, pl. volt alakulat, ahol a tartalékosok részére új ruhát adtak ki, pedig gyakorlóruha is rendelkezésre állt.

- egyes egységeknél a ruházati anyag karbantartása, javítása terén komoly hiányosságok mutatkoztak; a reggeli szemléket nem tartották meg, a kisjavításokat a legénység nem végezte el kellő időben, az alegység gazdasági sarkok nem működtek, a mesterembereket nem a műhelyekben foglalkoztatták, hanem egyéb szolgálatra osztották be, gondatlanul végezték az anyagi javításokat;

- káreseteknél nem a kiadott HM-parancs szerint jártak el, a kárügyek intézését késedelmesen hajtották végre, ami nagyban elősegítette az eltulajdonítások nagy számát;

- a leltározást egyes egységek formálisan végezték el, a valóságos helyzetet nem tárták fel, ennek következtében az anyagnyilvántartások is megbízhatatlanok voltak;

- a selejtezéseket formálisan hajtották végre, emiatt még használható anyagokat is kiselejtezték;

- a testre méretezést nem hajtották végre, nem biztosították a legénység testméretének megfelelő ruházatot.

A csapatgazdálkodásban előfordult rendellenességek abból származtak, hogy egyes parancsnokok nem ismerték kellően a ruházati anyagi szolgálatot, az ellátásra vonatkozó szabályzatokat és rendeleteket nem hajtották végre. Nem támasztottak követelményeket a szolgálattal szemben és nem ellenőrizték azt. Hiányzott a mindennapos nevelőmunka a személyi állomány között az anyag megővését, helyes és takarékos felhasználását illetően.

Egyes parancsnokok és ruházati szolgálatban működő beosztottak a ruházati anyagot nem tekintették szocialista tulajdonnak, nem érezték magukat a rájuk bízott anyagok gazdájának, melynek következtében nagy mennyiségű anyag idő előtt tönrement, jelentős károkat okozva ezzel a néphadseregnek, valamint a népgazdaságnak. A keletkezett károk nagyságára jellemző, hogy pl. 1954-ben az egész hadseregen belül 16,8 millió Ft kárösszegeből a hadtápanyagban keletkezett 8,5 millió és ebből több mint 2,5 millió Ft esett ruházat és felszerelési anyagra, amiből 1,5 millió Ft tűzkár következtében állott elő. Ugyanakkor jelentős tételt tett ki az eltulajdonítások következtében beállt kár, ami 25%-ra tehető.

II. Egészségügyi biztosítás

Az egészségügyi szolgálat egyik legjelentősebb eredménye volt ebben az időszakban az *egyeséges egészségügyi doktrína* kialakítása, amelynek megvalósításában a felelős vezető és irányító szerepet az 1951-ben szervezett főszakorvosi intézmény töltötte be.

Az intézmény azt jelentette, hogy a gyógyító és megelőző munka jobb és szakszerűbb irányítása érdekében sebészeti, belgyógyászati, bőrgyógyászati, orr-fül-gégészeti, szemészeti stb. szak-

mák vezetésére főszakorvosokat jelöltek ki, akiknek feladatául tűzték ki a saját szakterületükön dolgozó orvosok szakmai színvonalának emelését és a tudományos kutatás irányítását. Munkájuk a honvédkórházak összességében, az egyes kórházakon belül, de a csapategészségügyben is kialakította az egységes gyógyítási-megelőzési szemléletet és gyakorlatot, más szóval az egységes katonai doktrínát.

A gyógyítás elveinek, sajátosságainak, terjedelmének és minőségének tekintetbevételével külön kell foglalkoznunk a kórházakkal és külön a csapategészségüggyel, bár a két terület tevékenysége szervesen összefügg és kiegészíti egymást.

Az Egészségügyi Csoportfőnökség 1949–55. között 11 honvédkórházat, a reumakórházat, a tudószanatóriumot és 12 hadosztály lazarettet működtetett a betegek ellátására.

Az ország súlyos anyagi áldozatot hozott a korszerű kórházak létesítése érdekében, amelyek közül 4 teljesen új volt, de valamennyi régi honvédkórház is komoly építkezésekkel és felszereléssel modernizálásra került.

A budapesti honvédkórházakban az ellátás színvonala megközelítette a klinikai színvonalat, a vidéki kórházakban pedig meghaladta a közkórházakét. A honvédkórházak felszereltsége, ellátottsága és kultúrája a polgári kórházakénál jobb volt.

A kórházak ágylétszáma az 1953. évi őszi szervezésnél 3270-ről 2750-re csökkent, ami azt jelentette, hogy míg korábban 50 főre jutott 1 ágy, a továbbiakban ez a szám 61-re emelkedett. Az ágykihasználtság 1952–53. kiképzési évben átlagosan 68–70% volt. A kórházak alacsonyabb kihasználtsági foka miatt és a polgári egészségügyi szolgálat megsegítésére, valamint kórházi orvosaink szakmai továbbképzésének biztosítására 12%-ról 30–40%-ra emelték az SZTK betegek felvételét. A néphadsereg létszámcökkentése után több kórház átadásra került a polgári egészségügynek, amely még ekkor is súlyos kórházi helyhiánnyal küszködött.

A hadosztály lazarettek 50 ágyas csapatkórházak voltak, melyek szervezetszerűen a hadosztály egészségügyi szolgálatvezető közvetlen alárendeltségébe, szakmai szempontból az egészségügyi csoportfőnökség alárendeltségébe tartoztak.

Az 1953–54. kiképzési évben 12 lazarett működött 600 ágygal 40%-os ágykihasználással.

A kórházi gyógyító munka terén elért eredmények között első helyen említhető Petrovskij szovjet prof. kezdeményezésére és támogatásával 1952-ben létesített baleseti-sebészeti osztály. Kezdetben csak a Központi Kórházban volt, de szervezeti és szakmai tapasztalatai alapján évek múlva minden katonakórházban létrejött. Kifejlesztették a komplex ellátást, az egyes műtőbrigádokba szemész-, orr-fül-gégész, urológus bevonásával.

Az 1951-ben létesített Honvéd Vérellátó Intézet nemcsak a honvédkórházak „vér-bank”-ja volt, hanem a közép-káderek és orvosok transfúziós képzésének bázisa is lett.

A országban az első neutraumatológiai osztály a Központi Kórházban létesült 1952-ben.

1952-ben kezdődött a plasztikai sebészet szervezése a Központi Kórházban, amely 1954–55-ben már önálló osztály lett.

Katonaorvosok nevéhez fűződik a fertőző vérzéses vesegyulladás, a fertőző májgyulladás kór-tanának, kezelésének megszervezése.

A kórházak munkájának megjavítása érdekében felvételi blokkot állítottak fel, melynek rendeltetése volt a betegek felvétele előtti orvosi vizsgálata, fürdetése és szükségszerűen fertőtlenítése.

Bevezetésre került az aktív gyógymódok széles körű alkalmazása, mint a vértömlesztés, a gyógytorna, fizioterápia, tartós altatás, diétás terápia stb.

Megszervezték, hogy egészségügyi intézményeink polgári intézményekkel (klinikák, kórházak) és kiváló polgári szakemberekkel vegyék fel a kapcsolatot a szakmai színvonal emelése érdekében.

A vidéki kórházak laboratóriumait bakteriológiai résszel bővítették.

A kórházak orvosai a hozzájuk utalt területen szakorvosi brigádok formájában ellenőrizték a csapatorvosok szakmai munkáját, tanácsadással segítségükre voltak a betegségek felismerésében és gyógykezelésében. Azonban a kapcsolat a kórházak és a csapatok között nem mindenütt volt megfelelő.

A tbc-s betegek ellátását a törökbálinti tüdőszanatórium biztosította, amely 150 szakosított ágygal rendelkezett. A sanatórium túlszűfolt volt, melyre jellemző, hogy az ágykihasználás 1953-ban átlag 124% volt, de egyes hónapokban 138–146%. A tbc-s betegek ellátásával a honvédkórházak belosztályain is foglalkoztak. Szűrésükre a központi rendelőintézetben ernyőfenyéképező állomást létesítettek.

Ha áttekintjük a kórházak tevékenységének alakulását az 1949–55. évek között, tárgyilagosan meg kell állapítanunk, hogy a fejlődés felfelé ívelő volt, de nem volt mentes bizonyos negatívumoktól sem.

A kórházakban a betegekkel való foglalkozás sok helyen formális volt, az orvost sokféle más elfoglaltság elvonta a betegektől és csak az időszak végén kezdték betölteni azt a feladatukat, hogy a lazarettok és a csapatok orvosait szakmai munkájukban irányítsák, támogassák.

A lazarett rendszer igen jól bevált, különösen a nyári hónapokban a dysenteria fellobbanásának idején, lényegesen tehermentesítette a kórházakat. A cél az volt, hogy a szakosított orvosi segínyt közelebb vigye a csapatokhoz. Lényegesen megjavíthatta és megkönnyíthette a csapatorvos munkáját az a körülmény, hogy szaktanácsért a közeli lazarettok orvosaihoz fordulhatott.

Az 1949/50-ben megindult intenzív hadseregfejlesztés a *csapategészségügyi szolgálatban* egy sor pozitív eredményt hozott, de nem hiányoztak a visszahúzó jelenségek sem.

Az új szervezésben felállított alakulatok újjáépített elhelyezési körletekbe kerültek, a gyengélkedő szoba szerkezete és felszerelése már megfelelt a követelményeknek. Az anyagi feltétel tehát meg volt a színvonalasabb szakmai munkához. A következő két évben már mindenütt jól felszerelt csapatorvosi rendelők voltak. Kiemelnénk a modern elkülönítő-megfigyelő részlegek jelentőségét. Ami a gyógyítás személyi feltételeit illeti, a kb. 1951 nyaráig a polgári életből átvett orvosok szaktudása kielégítő volt, bár katonai ismereteik hiányosak voltak. Midőn azonban 1951 II. felétől mind nagyobb számban kerültek a csapathoz nem önkéntesen szolgálatot vállaló, frissen végzett orvosok, bizony sok nehézséggel küszködtek gyakorlatlanságuk miatt.

A *járványvédelem* terén 1949 tavaszán az volt a helyzet, hogy a honvédeknel el volt rendelve a kötelező védőhímlőoltás, annak ellenére, hogy Magyarországon valódi hímlő 50 éve nem fordult elő, viszont a kötelező tifuszvédőoltásra nem volt intézkedés. Az egészségügyi csoportfőnökség (továbbiakban: Eü. Csf.-ség) polgári szakértőkkel a kérdést megtárgyalva a hímlőoltást eltörölte és a tifuszvédőoltást kötelező módon bevezette.

A *gyógyító-megelőző munka javítása érdekében az Eü. Csf.-ség az 1950. évtől kezdődően egész sor intézkedést tett:*

- elrendelte a tisztek, tiszthelyettesek szűrővizsgálatát (évenként egyszer), a szakorvosi vizsgálat kiterjedt: belgyógyászat, röntgen, orr-fül-gége, szemészeti, sebészeti, orthoped vizsgálatra;
- a sorlegénység évenként szintén egyszeri vizsgálatát;
- az alakulatokat egyszerű szükség fertőtlenítőszerekkel látta el;
- a szükségnek megfelelően fürdető és laborgépkocsit irányított ki az alakulatokhoz;
- szabályozta a tetanusz, továbbá a scarlát, dysenteria és a tetvesség kérdését;
- a Hbs. Csf.-ség ételmezési osztályával együttműködve kidolgozta részleteiben az ételmezési és egészségügyi szolgálat köteleit az ételmezés ellenőrzésében;
- első ízben megszervezte az újoncok karanténizációját;

- megindította az erőnléti állapot rendszeres kiértékelését;
- víz- és élelmiszervizsgáló rendszert dolgozott ki;
- a csapatok szakorvosi ellátásának megjavítása érdekében mozgó fogászati és röntgen gépkocsikat küldött a csapatokhoz. A szakorvosi ellátásba az egészségügyi miniszterrel történt megálapodás értelmében a polgári rendelőintézeteket bevonta, a ht. állományúakat bekapcsolta az SZTK általános és szakorvosi hálózat ellátásába;
- megteremtette az egészségvédelem szervezetét, amelynek részei: csapatorvos, helyőrség vezetőorvos, hadosztály vezetőorvos, hadosztály epidemiológus és a honvédkórház fertőző osztályának vezetője;
- a csapatok túlnyomó többségénél megindította az „Egészséges hadseregért” munkamozgalmat.

Az egészségügyi felvilágosító munka egyáltalán nem volt megszervezve. Egy 1948-as rendelet felállította ugyan az úgynevezett „egészségügyi bizottság”-okat és az „egészségőr”-öket a csapatoknál, az intézkedés azonban papírintézkedés maradt.

1950-ben megindult az egészségügyi felvilágosító munka. Kezdetét vette a központi propaganda anyag elkészítése, a személyi higiénéről, a ruházat helyes használatáról stb. Felhasználták a hadsereg sajtóját, valamint a fegyvernemi lapokat is az egészségügyi felvilágosító munka érdekében. A nemibetegségek megelőzése céljából felvilágosító munkát szerveztek a csapatoknál. A csapatorvosokat a központi vezetés ellátta színes diapozitív sorozattal és vetítőgéppel, valamint vezérfonallal a nemibetegségek elleni küzdelemben.

Az ellenőrzések megállapították, hogy a csapatoknál a gyógyítószolgálatot nagy mértékben akadályozza a túlzott adminisztráció (53 db előjegyzést vezetett az ezred vezetőorvos). Az élelmiszervizsgálat a csapat eszközeivel és az orvosok akkori képzésével nem volt tudományos, hanem merőben irreális. A csapatorvosok tárgyi tudása nem volt konkrét pl. a fertőző betegségek körüli teendő, vízfertőtlenítés konkrét ellátásában. Ugyanakkor a csapatorvosokra háruló felelősség olyan súlyos volt, hogy állandóan félelemmel küzdöttek.

A *csapatgyengélkedők* munkája még az 1952/53. kiképzési évben sem volt kellően megszervezve. A rendelés zsfolt, kultúrátlan volt. A csapatgyógyító munka területén a kis-sebészeti munka alacsony színvonalon állott. A sebellátás nem mindig az asepsis szabályai szerint történt.

A csapatorvosok a diagnosztikai lehetőségeket nem használták ki. Nem ismerték kellő alaposítással a vizsgálatok módszertanát. A lazaretek szakközegei pedig nem minden esetben adtak megfelelő segítséget a csapatorvosnak a vizsgálatok elsajátításához.

A csapatoknál folyó gyógyító munka alacsony színvonala abból adódott, hogy a csapatorvosok zöme az egyetemről került a hadseregbe, így még nem rendelkezett kellő szakmai gyakorlattal.

A *laktanyák és táborok higiénés viszonyai fokozatosan javultak*, de még távolról sem érték el a megfelelő színvonalat. A csapatorvosok csak részben értékék meg ennek a munkának a jelentőségét. Részben külső körülmények, de főleg a parancsnokok, egyes szolgálati ág vezetők és a honvédek nemtörődőmsége, alacsony higiénés kultúrája okozta, hogy ezen a területen komoly elmaradások állottak fenn.

Különösképpen nem volt kielégítő a személyes higiéné. Hiányzott a tisztak példamutatása, sok volt a rendetlen külsejű, borotvátlan, ápolatlan tiszt és honvéd. Az alegységparancsnokok és parancsnokok nem fektettek kellő súlyt a higiénés rendszabályok betartására.

A laktanya higiéné hiányosságainak fő oka volt az elhelyezési szolgálat nem megfelelő munkája. Gyakori volt a vízellátási zavar, sok baj merült fel a szennyvízderítők kezelésével és karbantartásával. A szemet elszállítását nem szervezték meg mindenütt zökkenőmentesen. A fertőtlenítőberendezések zöme üzemképtelenné vált.

Az étkezde higiéné megvalósításában hiányosságok álltak fenn. Különösen az ételmérgezősek megelőzése szempontjából fontos előkészítő munka, az evőcsésze elmosása, étkezések előtti tisztálkodás terén mutatkoztak rendellenességek.

A tábori higiéné területén főleg a hulladékmentesítés nem volt kielégítő. Több tábornak nem volt melegvízes fürdőberendezése, s a táborok zöménél nem létesítettek állandó jellegű latrinákat.

A csapatoknál a leggyakoribb betegségek között találjuk a meghűléses betegségeket, a tbc-t és a dysenteriót.

A hűléses megbetegedések elterjedése bizonyos mértékben a hiányos fűtéssel is magyarázható. Különösen az új lakmányokban, ahol a falak még nedvesek voltak és egyes jelentések szerint az ablakok is rosszul záródtak.

A tbc aggasztóan nagy számának okai között szerepel ugyancsak az elhelyezési körletek nem kielégítő fűtése, az egy takarós rendszer, a ruházat egészségügyi szempontból nem kifogástalan volta, egyes helyeken a túlzásfoltosság, valamint az, hogy nem mindig biztosították a kötelező pihenőidőt.

A felülvizsgálatok kiértékelése azt mutatta, hogy a betegség miatt leszereltek jelentős százalékánál a betegség a honvédségi szolgálat alatt keletkezett. Így elsősorban a mellhártyagyulladás, tbc, szívizomgyulladás, amelyek a téli és koratavaszi hónapokban mutattak kiugrást. *A megelőzés érdekében az Eü. Csf.-ség javasolta:*

a) az újoncbevonulások legalább 2 hónappal való előrehozását, hogy az ne a hűvös időre essék. A hűvös időszakban ugyanis nincs lehetőség a fokozatos edzésre, a szervezet átállása hirtelen az ellenállóképességet legyengíti és a betegségek fellépését elősegíti;

b) a napirend szigorú betartását, a pihenők következetes megvalósítását, a pihenési idő jelentős részének szabad pihenőként (nem irányított) való felhasználását.

A dysenteria a nyári kihelyezések idején néhány táborban komoly méreteket öltött. A tábor-szemlék azt bizonyították, hogy a pk-ok lebecsülték a megbetegedésekből származó veszélyt és a legtöbb esetben semmiféle segítséget nem nyújtottak az egészségügyi szolgálatvezetőnek ahhoz, hogy járványellenes megelőző intézkedését végrehajtsa. Azonban gyakran a táborok egészségügyi szolgálatvezetői is későn vezették be a járványellenes intézkedéseiket, csak akkor, amikor a betegség már meglehetősen elterjedt.

A fog- és szájbetegségek kezelése, fogpótlás a csapat fogászati rendelők feladatát képezte, végezték továbbá csapatokon belül a fogszűrővizsgálatokat is.

Azokban a helyőrségekben, ahol csapat fogászati rendelők nem működtek, mozgó fogászati ambulancia végezte a fogászati kezelést.

Az Eü. Csf.-ség az 1951/52. kiképzési évben új felülvizsgálati rendszert dolgozott ki és a már meglévő felülvizsgáló bizottságok mellett 10 helyőrségi felülvizsgáló bizottságot állított fel.

Kidolgozásra és a gyakorlatban megvalósításra került az új sorozási rendszer, amelynek értelmében minden sorköteles a sorozás előtt tüdőszűrő vizsgálaton, belgyógyászati, sebészeti, szemészeti, fül szakorvosi vizsgálaton esett át. Ezzel nagy mértékben kiküszöbölődött a sorozásnál előfordult minősítési hiba.

Rendezve lett a betegség miatt leszerelt honvédegyének továbbképzésének ügye és a hadigondozás kérdése. Rendezték az egészségügyi szabadság kérdését.

Szabályozták a gépkocsivezetők orvosi alkalmasságának, valamint az építőalakulatoknál a fizikai munkára való orvosi alkalmasság elbírálásának kérdését. Megszervezték a fegyvernemi tisztai iskolák jelöltjeinek orvosi vizsgálatát. Elkészítették az alkalmassági utasítást „M” esetére.

Hiányosság volt e területen, hogy a felülvizsgálatok és az egészségügyi szabadság vonalán még liberalizmus mutatkozott, a felülvizsgáló bizottság munkájában sok esetben hiányzott az egyéni elbírálás elve, s emiatt időnként sablonos döntések születtek.

Az egészségügyi anyagellátás területén 1952-ig zavaros, rendezetlen viszonyok uralkodtak, mert hiányoztak a munka elvi alapjai is. 1952-ben áttértek a szovjet hadsereg anyagellátási elveinek hazai viszonyok közötti alkalmazására. Életbeléptették a G-55 Egészségügyi anyagellátási Utasítást, a Részletes Cikkjegyzéket és az egészségügyi anyagi normákat. Bevezették az évi, illetve félévi anyagellátás rendszerét. A bevezetett rendszer megszilárdításában a csoportfőnökség komoly eredményeket ért el. Csökkent a soronkívüli kiutalások száma, az ellátás zöme átterelődött a főkiutalásokra. Jelentősen lerövidült az ügyintézés időtartama. A csoportfőnökség az intézetek takarékosági mozgalmának központi irányításával kb. 1 millió Ft megtakarítást ért el. A beszerzési munka áttért a normák alapján készített számvetések szerinti beszerzés útjára. Hiba volt, hogy nem vette kellőképpen figyelembe a meglévő készleteket s így egyes cikkekből felhalmozódás történt.

1952-53. év során új raktárakat állítottak fel, közöttük egy raktárt kifejezetten az egészségügyi szolgálat háborús anyagainak előkészítésére.

Kidolgozták a raktárak és a csoportfőnökség nyilvántartási rendszerét, majd 1954-ben a minőségi átvételi utasítást. 1953-ban beindították a gyógyszeranalitikai laboratóriumot és bevezették a gyógyszerek sajátos rossz minősége miatt a rendkívül szigorú gyógyszerellenőrzés rendszerét.

1954-ben továbbfejlesztve az ellátás rendszerét bevezették a hadosztályokra vonatkozólag a decentralizált anyagellátás rendszerét és egyrészt korszerűsítették a meglévő gyógyszerárakat, másrészt a lazareteknel új gyógyszerárakat állítottak fel.

A kormányprogram végrehajtása során felülvizsgálva a raktárkészleteket, két ízben adtak át nagy mennyiségben a népgazdaságnak nélkülözhető egészségügyi anyagokat.

IV. Szociális ellátás

A hivatásos és továbbsegítő személyi állománynál (tisztok, tiszthelyettesek) kiemelt jelentősége van a lakásellátásnak a személyi állomány és családtagjai üdültetésének, a gyermekek óvodában, bölcsődében való elhelyezésének és az egyéb szociális juttatásoknak.

a) Lakásellátás

A néphadsereg fejlesztésével párhuzamosan növekvő tiszti és tiszthelyettesi hivatásos állomány lakásellátásának kérdése egyre súlyosbodó problémaként jelentkezett a katonai vezetés számára.

Az 1950. évi őszi átszervezést követően a szükséges lakásmennyiséget részben új lakások építésével és romos lakások helyreállításával, részben a beszállásokról törvény alapján a polgári hatóságok útján kísérelték meg biztosítani.

Az egyes helyőrségekben fennálló súlyos lakáshelyzet folytán a városok a kért lakásokat a szükségletnek megfelelő mérvben és minőségben nem tudták biztosítani a megjelölt időpontra.

Rendelkezésünkre álló adat szerint 1950. évben a helyőrségek

60%-ában 100%-os,

30%-ában 60%-os,

10%-ában 40%-os

mérvben sikerült lakásokat biztosítani.

A honvédség részére biztosított lakások odaítélése bizottságilag történt a szociális és szolgálati szempontok figyelembevételével. Kivételes esetben, ha sürgősség és magasabb érdek megkövetelte, a Hadtáp-szolgálatfőnökség utalt ki lakást.

A bizottsági javaslatot az állomásparancsnok (városparancsnok) hagyta jóvá, s azt a HM Szű. Fcsf.-ség 2. c. osztályához kellett felterjeszteni. Az odátételéért elsősorban a bizottság, másodsorban az állomásparancsnok volt a felelős. A kiutalt lakásokat 8 napon belül el kellett foglalni.

Később - 1954. évben - a néphadsereg kezelésében levő szolgálati lakások kiutalása a helyőrségparancsnok előzetes jóváhagyása (Budapesten a Lakásügyi Bizottság) után a Helyőrség Komendánsi Hivatal hatáskörébe került.

Azok a tisztok és tiszthelyettesek, akik lakáshiány miatt családjuktól külön élni kényszerültek, ha legalább egy gyermek után családi pótlékot kaptak, a különélés tartamára legfeljebb azonban 1 évi időtartamra természetbeni élelmezésben részesültek. Igen magas volt ezeknek a száma.

Nemcsak a nők, de a nőtlen tisztok elhelyezése sem volt megfelelően biztosítva. Előfordult egyes alakulatoknál, hogy a bevonult fiatal tisztok hetekig lakás nélkül voltak és az irodában, vagy a gyengélkedő szobában aludtak. Mások egészségtelen albérlésben voltak összezsúfolva.

A nőtlen tisztai szállások ugyancsak zsúfoltak voltak, hiányos berendezéssel és nagyfokú rendtelenséggel, általában fűtetlenek, piszkosak, mivel senki sem takarított.

Ilyen körülmények a fiatal tisztok között olyan káros nézetet váltottak ki, hogy két út van, vagy „benősülni (gyakran osztályidegen családba), vagy inni és megpenészedni”.

A lakásellátás a felmerrülő szükséglettel nem tudott lépést tartani. Az igény nagyobb mértékben növekedett, mint a honvédség részére biztosított lakások száma.

Egy 1954. évi adat szerint a honvédség részére épített lakások száma az egyes években a következőképpen alakult:

1950-ben épült	1133 nő	- nőtlen lakás
1951-ben épült	562 nő	534 nőtlen lakás
1952-ben épült	1591 nő	486 nőtlen lakás
1953-ban épült	848 nő	- nőtlen lakás
Összesen:	4134 nő	1020 nőtlen lakás

Ezen felül mintegy 10 000 lakást biztosítottak részben vásárlás, részben a helyi tanácsok útján.

Ugyanekkor, tehát az 1954. évben még mintegy 5000 db lakáshiány állott fenn, s arra volt kilátás, hogy abban az évben ennek a mennyiségnek csak 41-42%-a lesz fedezhető.

1953 végén a lakásszükséglet biztosítására négy bizottságot alakítottak, amelyeknek feladata volt felderíteni annak lehetőségét, hogy az egyes helyőrségekben milyen módon lehet a lakáshiányt megszüntetni (vásárlás, műszaki megosztás, karbahelyezés stb.).

A bizottságok mintegy 45 millió Ft értékű romlakás, lakásátalakítás és -leválasztás lehetőségét kutatták fel, amelyből 2090 nő és 2140 nőtlen tiszt lakást lehetett volna kialakítani. A megvalósításra azonban sem pénz, sem kapacitás nem állt rendelkezésre.

A lakáshiány enyhítése érdekében az Elhelyezési Csoportfőnökség Budapesten 773, vidéken 1000 lakás kitélepítését javasolta a Minisztertanácsnak, azonban az nem járult hozzá.

A néphadsereg részére megfelelő mennyiségű lakás biztosítását számos körülmény gátolta. Ezek:

1. Bár az Elhelyezési Csoportfőnökség nagymérvű lakásépítést tervezett, a beruházási építkezések vonalán a sorozatos csökkentések elsősorban a lakásépítkezések rovására történtek; pl. 1953-ban 240 millió Ft helyett 99 457 000 Ft.

2. Az Építésügyi Minisztérium az eredetileg tervbe vett lakásépítkezéseket határidőre nem teljesítette. Ennek következtében a Minisztertanács a honvédség lakásépítési keretét 990-ről 742-re csökkentette le.

3. Az új kormányprogram után a tanácsok útján már nem lehetett lakást biztosítani.
4. Komoly hátrányt jelentett a lakásvásárlások korlátozása, majd beszüntetése.
5. Az átszervezések folytán a nem tényleges viszonyba helyezettek lakásai a néphadsereg számára elvesztek.
6. Egyre nagyobb nehézséget jelentett a romlakások helyreállítása, lakáslevásztások és megosztások terén a lehetőségek állandó csökkenése.
7. Károsan befolyásolta a lakáshelyzetet az az MT határozat, amely megüresedés esetére a személyi tulajdonú lakások visszaadását rendelte el.

A miniszteri értékelések számos esetben elmarasztalták a parancsnokokat és a Hadtápszolgálat Elhelyezési Csoportfőnökséget, hogy nem törődnek eléggé a tisztek, tiszthelyettesek lakáshelyzetének megoldásával. Jóllehet terhelhetők mulasztással bizonyos mértékben, kétségtelen azonban, hogy az ellátást gátló fő okokat hatáskörükben semmilyen erőfeszítéssel sem tudhatták elhárítani.

A lakáshiány miatt külön élni kényszerülő tisztek és tiszthelyettesek életkörülményeiben fennálló súlyos helyzet egyrészt károsan befolyásolta ezek hangulatát a szolgálat ellátásában, másrészt számos esetben sajnálatos családi bonyodalmakat vont maga után.

b) Üdültetés, napközi otthonok, bálcsodák

Az üdülés a ht. állományú tisztek és tiszthelyettesek részére nemcsak nyaralást, hanem testi-lelki pihenést és a szervezet regenerációját, a nem ht. állományúak részére a jól végzett munka, a kiemelkedő teljesítmények elismeréseképpen jutalmazást, a betegek részére pedig gyógyulást jelent.

Az üdülés, a pihenés minden dolgozó részére elengedhetetlen, mert a további feladatok megoldása, elvégzése csak úgy biztosítható, ha a dolgozó szervezete megfelelő energiával rendelkezik. Ezt a célt szolgálták a honvédség üdülői, gyógyházai és napközi otthonai.

A honvédüdülők igénybevételére jogosult volt minden ht. állományú tiszttel, tiszthelyettes és igényjogosult családtagja.

Nem ht. állományú honvédegyének csak jutalomként, vagy a honvédkórházak utókezelési javaslata alapján voltak beutalhatók üdülőbe.

A honvédségnél szolgálatot teljesítő polgári alkalmazottak nem voltak jogosultak üdülésre, mivel részükre ezt a lehetőséget a SZOT biztosította.

Az üdülés időtartama 21 nap volt. A honvédkórházak orvosi javaslata alapján beutaltak is csak 21 napig részesülhettek gyógyüdülésben. Ha orvosi felülvizsgálat azt szükségesnek tartotta, úgy további 21 napot engedélyeztek.

A térítés díjtáblázatban a jövedelem arányában volt megállapítva, gyermek után az életkortól függően. A honvédkórházak által utókezelésre beutaltak, valamint a sorlegénységből üdülésre beutaltak térítésmentesek voltak.

Az alakulatok részére biztosított üdülési férőhelyekre a beutalandókat a parancsnok, politikai tiszttel és a személyügyi tiszttel véleménye alapján jelölték ki. A parancsnokságok az üdülésre kijelöltek névsorát az üdülési turnusok előtt 4 héttel a Hadtápszolgálat Főnökség Egészségügyi Csoportfőnöksége 4/b. osztályának küldték meg. Az osztály a javaslatba hozottak elhelyezési beosztását 14 nappal a turnus kezdete előtt megküldte az illetékes parancsnokságnak.

1951-ben jött létre az első csereüdültetési akció a Csehszlovák Népköztársaság tisztségei és a Magyar Néphadsereg tisztségei között. A csereüdültetés mindkét oldalról 100-100 főre terjedt ki. Hasonló megállapodás történt a Bolgár Néphadsereggel.

A törekvés arra irányult, hogy az üdülőket szórakozóhelyből fokozatosan gyógyhelyekké alakítsák át. Ez Balatonkenesén és Hévízen valósult meg az 1951-52. kiképzési évben. Ezeknél már orvosi részlegek működtek. Ugyanezen időben új üdülési szabályzat került kidolgozásra, amely révén az üdülők munkáját átszervezték és a beutalások elbírálására üdültetési bizottságokat hoztak létre. Hiányosság volt, hogy az üdülőkbe való beutalás decentralizálása csak részben sikerült, az üdülési bizottságok formálisan működtek. Hiányosság volt továbbá, hogy az üdülőket nem az egészségi állapotuknak megfelelő helyre utalták be. A beutalás is sokszor nehézkesen és igen sokszor szervezetlenül történt. Az üdülők férőhely-kihasználása pl. 1952-53. évben nyári időszakban 98%-os, téli időszakban 61,8%-os volt.

Gyermeküdülő működött Gencsapátiban óvodáskorú gyermekek nyári üdültetésére és úttörőtábor Balatonlellén -14 éves korú gyermekek részére. (Pihentetés és sportfoglalkozások) 1953-ban újabb úttörőtábor létesült Balatonföldváron.

Az első honvédségi óvoda 1949-ben létesült Budapesten a Sallai Imre utcában. Ezt követte 1950-ben a Gombocz Zoltán utcában egy volt villalakásból átalakított óvoda, ahol 5 csoportot lehetett elhelyezni. 1952-ben a Gellérthegyen a „Kilián”, a Balaton utcában a „Makarenkó” óvoda kezdte meg működését. A következő években mind Budapesten, mind a vidéki helyőrségekben még számos napközi otthon létesült, amelyek állandóan 100%-os kihasználással működtek.

V. Honvédségi szociális juttatások

A néphadsereg tagjai: honvédek, sor- és tsz. tiszthelyettesek, ht. tisztek, tábornokok és polgári alkalmazottak a következő szociális juttatásokra voltak igényjogosultak:

Honvédek és sortiszthelyettesek részére

1. *Utazási kedvezmény* szabadságos levéllel történő utazásnál 66%-os.

2. *Egyéb kedvezmény:*

- a) Egy évig az újonnan bevonuló honvédek havonta 2 alkalommal 60 filléres bélyeget kaptak.
- b) Ingyenes gyógyszerellátás és gyógykezelés.
- c) Havonta egy alkalommal szappanellátás.
- d) Negyedévenként borotvaszappan-ellátás.

Tsz. tiszthelyettesek, ht. tisztek, tábornokok részére:

1. *Élelmezési kedvezmény*

- a) Tiszti étkezdében kiszolgáltattott étkezés után a honvédség 1,20 Ft-ot térített.
- b) Táborozás és gyakorlatok alatt térítés nélküli, természetbeni étkezés norma szerint.
- c) Tanfolyamokra, iskolára vezényeltek beosztási illetményük arányában kedvezményben részesültek.
- d) Táborozás alkalmával levitt családtagok részére norma szerinti étkezés térítés ellenében.

2. *Egészségügyi kedvezmény*

- a) Honvédüdülőkbe beutalt tsz. tiszthelyettesek és ht. tisztek, valamint családtagjaik a honvédséget terhelő 42,- Ft-os önköltség helyett - illetményüktől függően - 8-14,- Ft-ig térítenek.
- b) Ugyanezek a részükre kiadott gyógyszerek gyógyszerártári árának 15%-át térítik, a különbözet a honvédséget terheli.
- c) Napközi otthonba és bölcsődébe naponta bejáró gyermekek után a szülők illetményüktől függően havi 35-180,- Ft-ig térítenek.

d) Bölcsődében bentlakó gyermekek után a szülők illetményétől függően napi 2,50-8,- Ft-ig térítenek.

3. Utazási kedvezmény

- a) Szabadságoslevéllel történő utazásnál 66%-os kedvezmény.
- b) Családtagok részére évente egy alkalommal 50%-os vasúti kedvezmény.
- c) Családtag megbetegedése esetén, ha kórházi ápolásra szorul – és a helyőrségben kórház nincs – az oda-vissza történő utazást (a kísérőjét is) a honvédség fizeti.

4. Ruházati kedvezmény

- a) Norma szerinti ruházati ellátás.
- b) Évente két alkalommal térítés ellenében 25,- Ft-os talpbőr-juttatás.

5. Szabadságolási kedvezmény

Beosztástól és szolgálati időtől függően 23-32 napig terjed.

6. Egyéb kedvezmények

- a) A Szovjetunióban tanulmányokat folytatók idehaza maradó hozzátartozóik részére a beosztási illetmény a gyermekek létszámától függően 70-100%-os törzsfizetés 100%.
- b) Rendes nyári szabadság esetén a haza- és visszautazás költségterítése 100%-ban, egyéb szabadság esetén nősöknek csak a visszautazás költségét fizeti a honvédség.
- c) Külön élő tsz. tiszthelyettesek és ht. tisztek különélési díjban részesülnek.
- d) Tsz. tiszthelyettesek és ht. tisztek nőülésének esetén 800,- Ft egyszeri házassági segélyben részesülnek.
- e) A fentiek gyermekeik úttörőtáborba való utazása esetén napi 4,- Ft-ot fizetnek.
- f) Gyermeküdülőben térítés a fizetéstől függően egy gyermek után 35-120,- Ft, két gyermek után 50-180,- Ft, három gyermek után téríteni nem kell.

Polgári alkalmazottak részére:

1. Élelmezési kedvezmény

- a) Étkezdében kiszolgáltattott étkezés után a honvédség 1,20 Ft-ot térít.
- b) Táborozás és gyakorlatok alatt térítés nélküli norma szerinti étkezés.

2. Üdülterési kedvezmény

A HM-ben szolgálatot teljesítő polgári alkalmazottak 42,- Ft-os üdülési költség helyett egységesen 14,- Ft-ot térítenek.

3. Ruházati kedvezmény

Hivatalsegédék, liftesek, gépkocsivezetők norma szerinti ruhaellátásban részesülnek.

4. Egyéb kedvezmények

Házasság esetén 500,- Ft házassági segély.

Összességében: A Magyar Néphadsereg személyi állománya szolgálati, élet- és munkakörülményei javítása érdekében a hadtápszolgálatot vezető és végrehajtó szervei – hatáskörükbe tartozó területeken – e rendkívül nehéz politikai és gazdasági helyzetben (több élelmezési cikkre kiterjedő jegyrendszer megléte stb.) is hatékony munkát végeztek. Végeredményben a tudományos igény-

nyel elvégzett történelmi feldolgozások azt bizonyítják, hogy az elemzett időszakban – a tapasztalt helytelen szemlélet, rossz központi intézkedések és a gyakorlati tevékenység sok-sok fogyatékosága ellenére – a hadtápszolgálat vezetése, a kiemelt jelentőséggel bíró központi és területi raktárak vezető, végrehajtó szervei, valamint a csapathadtáp tagozatban tevékenykedő tisztek, tiszthelyettesek, polgári alkalmazottak és nem utolsósorban a szak-sorállomány szinte két műszakot kitevő munkaráfördítással képesek voltak ellátási-szolgáltatási feladataiknak eleget tenni.

Az összefoglaló tanulmány összeállítása mintegy 90 féle irodalomjegyzék adataira támaszkodik, amelyek HM, Htpszf.-i, Hbs. csf.-i, Eü. csf.-i, Pü. csf.-i és elm. o., ruh. o. vonatkozó utasításokat, rendelkezéseket tartalmaznak. A részletes irodalomjegyzék a folyóirat szerkesztőségében megtekinthető.

TÁJÉKOZTATÓ KÖZLEMÉNYEK

Kováts Zoltán-Nagy István:
Kézi lőfegyverek

A típuskönyvek sorában újabb érdekes kötet kerül a könyvesboltokba: a Kézi lőfegyverek - típuskönyv.

A szerzők történeti és szerkezettani összefoglalójából az olvasó megismerheti a kézi lőfegyverek kialakulását, a lőszeres fejlődését, a fegyvercsaládok létrejöttét, a kézi lőfegyverek helyét és szerepét a korszerű harcban. A típusismertetés több száz, a kézi lőfegyverek fejlődése során kialakult, viszonylag szélesebb körben elterjedt és alkalmazott kézi lőfegyver szerkezetét, működését, főbb adatait, valamint képét és rajzát adja közre. A típusok sorában megtalálhatók az előöltöltős puskák, a pisztolyok, az egylövetű fegyverek, az ismétlőfegyverek, a golyószórók, a géppuskák, valamint a géppisztolyok. A kötet a fejlesztés irányainak, a különleges kézi lőfegyvereknek az ismertetése.

Sárhidai Gyula:
Robotrepülőgépek

Néhány évvel ezelőtt nagy sikert aratott a Haditechnika fiataloknak sorozat. Az azonos címmel újra induló sorozat első füzetében a robotrepülőgépekről szól. A történeti áttekintés a második világháború idejétől indul, és végigkíséri ennek a különleges fegyverfajtának a fejlődési útját egészen napjainkig. A jelenleg rendszerben levő típusok bemutatása, szerkezeti felépítésének ismertetése teszi érthetővé, hogy miért számítanak napjaink legkorszerűbb fegyverének a robotrepülőgépek. A füzetben kétoldalas, színes kép található, így a sorozatból haditechnikai képgyűjtemény állítható össze.

Galabárdi Zoltán:
Hajsza háttérrel

Ez a könyv Galabárdi Zoltán katonatémájú elbeszéléseiből készült válogatás. Az író ábrázolásmódjának értékálló vonásaival idézi fel a felszabadulás előtti évek kiszolgáltatottjainak sorát, benne a katona alakját. Figyelemreméltó mondanivalója van a háborús emlékekről, amelyek meghatározzák hőseinek további életét is. Kirajzolja a békés alkotómunka minden napjai korosztályának arcát.

Galabárdi beleérzőképességének szép példáját mutatják a mai katonáéletből vett történetek. Az elbeszélések mintegy fókuszba gyűjtik az írókra olyannyira jellemző bátor igazságkeresés szenvedélyes internacionalista eszmeiség motívumait.

Richard Gallagher:
A halálra ítélt szakasz

1944 nyarán, az ardenneki nagy német offenzíva napjaiban játszódik a regény. Egy amerikai lövészzakasz katonái azt a parancsot kapják, hogy ha csak néhány órára is, de tartóztassák fel a lavinaként előrenyomuló fasiszta páncélosegységeket. A szakasz megkezdte harcfelelősségét, jöllehet a katonák pontosan tudják, hogy előljárok voltaképpen feladozzák, halálba küldik őket...

Gallagher regénye, a nagyszerű A piszkos tizenkettőhöz hasonlóan kiválóan megírt bestseller, az amerikai háborús „kemény regény” egyik legjobb darabja.

EMLÉKEZZÜNK

Berár Dénes alezredes
1943-1985

A Hadtápbiztosítás Szerkesztősége, Szerkesztő Bizottsága, az 5. hadsereg hadtáptörzse és szolgálata búcsúzik a folyóirat szerzőjétől, Berár Dénes alezredes elvtárustól.

A halál élete teljében, katonai pályája, élethivatása beteljesülése csúcspontján ragadta el családjától és munkatársaitól.

Fontos és felelősségteljes beosztásaiban mindig arra törekedett, hogy tudását és tapasztalatait a mindennapi élet feladatai szolgálatába állítsa és gondolatait másokkal megossza.

A Hadtápbiztosítás hasábjain megjelent cikkei, tanulmányai mindezt bizonyították. Legutolsó nagy feladatáról, a hadsereg egészségügyi rendszergyakorlatról még megírta kritikus és előremutató észrevételeit.

Berár alezredes elvtárs örökre letette a tollat.

Emlékét - tapasztalatait és szellemi hagyatékát felhasználva - **megőrizzük.**

A „Hadtápbiztosítás” 1985. évben megjelent számainak összesített tartalomjegyzéke

A hadtápbiztosítás elmélete

Pártos János ezredes	A frontheadtápról
1985. 1. szám 3-12. oldal
Csabai György őrgy.	A szárazföldi csapatok hadtápbiztosítása elméletében végbemenő változásokról – a hadügyi forradalom tükrében.
1985. 1. szám 13-20. oldal
Török István őrgy.	Gondolatok egy elméleti konferencia anyagának tanulmányozása során.
1985. 1. szám 21-29. oldal
Szórádi Zoltán vőrgy.	Az MN hadtáp fejlesztésének fő irányjai.
1985. 2. sz. 3-10. oldal
Grézló Imre ezredes
Galambos János alez.	Az MN hadtápcsapatai és intézetei hadiállományra történő átállításának háborús csoportosítása felvételének és alkalmazásának elvei.
1985. 2. sz. 11-24. oldal
Pártos János ezds.	A támadó hadműveletek során alkalmazásra kerülő hadműveleti manővercsoportok, portyázó osztagok, légi deszantok hadtápbiztosításának, vezetésének elméleti és gyakorlati kérdései.
1985. 2. sz. 25-35. oldal
Szenes Zoltán őrgy.	Kockázat a hadászati készletképzésben.
1985. 2. sz. 36-39. oldal
Szerkesztőségi cikk	Racionalizálás, mint a tartalékok mobilitásának eszköze.
1985. 3. sz. 3-13. oldal
Szenes József alez.
Kis Mihály őrgy.	Az ellenség felderítő-csapásmérő és tűzkomplexumai alkalmazásának elvei, azok hatása a hadtáptörzsek és csapatok élet- és működőképességére.
1985. 3. sz. 14-23. oldal
Dr. Kazinczy István
nyá. alez.	A szervezeti struktúra korszerűsítésének egyes kérdései a fegyverzeti és technikai szolgálat kiszolgálási-javítási szférájában.
1985. 3. sz. 24-30. oldal
Dr. Lapos Mihály vőrgy.	A gazdálkodásról
1985. 4. sz. 3-9. oldal
Szenes Zoltán őrgy.	A hadászati készletek széttelepítése.
1985. 4. sz. 10-21. oldal
Csabai György őrgy.	Az amerikai és nyugatnémet (szárazföldi csapatokhoz tartozó) zászlóaljok és dandárok hadtápjá struktúrájának átalakításáról.
1985. 4. sz. 22-24. oldal

Politikai munka a hadtápban

Kovács Károly alez.	Az ifjúságpolitika megvalósulásának helyzete a központheadtápban.
1985. 3. sz. 31-36. oldal |
|---------------------|--|

Harckészültség és hadtápbiképzés

Szenes Zoltán őrgy.	A „DRÁVA-85” téli harcászati gyakorlat hadtápbiztosítása – egy kutató szemével.
1985. 1. sz. 30-37. oldal |
|---------------------|--|

- Varga Imre alez. A hadsereg második lépcső gépesített lövészadosztály ütközetbe vetése hadtápbiztosításának megtervezése és megszervezése a párhuzamos munkamódszer alkalmazásával, erdős-hegyes terepen tömegpusztító fegyverek alkalmazásának viszonyai között, télen.
1985. 1. sz. 38-46. oldal
- Szauter Lajos őrgy. A hadtápbiztosítás fejlődésének fontosabb tanulságai a Nagy Honvédő Háború éveiben.
1985. 1. sz. 47-54. oldal
- Skrabán László ezds. A portyázó osztag harca hadtápbiztosításáról.
1985. 1. sz. 55-59. oldal
- Skrabán László ezds. A NATO európai, az USA Közél-keleti, valamint az osztrák haderő utóbbi években végrehajtott gyakorlatainak főbb hadtáp tapasztalatairól.
1985. 2. sz. 40-48. oldal
- Eőri Tibor ezds. A „DUNA-85” gyakorlat hadtápbiztosításának tapasztalatai.
1985. 3. sz. 37-47. oldal
- Dr. Villányi Ferenc o. alez. Az „ORION-85” egészségügyi rendszergyakorlat főbb tapasztalatai.
1985. 3. sz. 48-55. oldal
- Sáfár Bálint ezds. A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat tapasztalatai.
1985. 3. sz. 56-61. oldal
- Szűcs László alez. A csapatok hadtápbiztosításának feladatairól.
1985. 3. sz. 62-67. oldal
- Bakodi Zoltán alez. A harcokci hadseregek anyagi biztosításának tapasztalatai a Nagy Honvédő Háborúban.
1985. 3. sz. 68-74. oldal
- Skrabán László ezds. HMCS-ként alkalmazott HK HO hadtápbiztosítása megtervezésének, megszervezésének és végrehajtásának sajátosságai.
1985. 4. sz. 25-34. oldal
- Estók Sándor őrgy. Az ellenség (páncéltörő eszközökkel, műszaki zárrakkal) megerősített, előkészített védelme áttörésében, csapásmérő komplexumok felszámolásában részt vevő gl. ho. hadtápbiztosításának sajátosságai.
1985. 4. sz. 34-45. oldal
- Berár Dénes alez. A hadtápalegységek élet és működőképessége megőrzésének lehetséges módjai az ellenség nagypontosságú fegyverrendszereinek alkalmazása viszonyai között.
1985. 4. sz. 46-50. oldal
- Sohár Elemér őrgy. A hadosztály-hadtápegységek és -alegységek életképességének megőrzése, töpfe.-k, és az ellenség nagypontosságú fegyverrendszereinek alkalmazása viszonyai között.
A következmények felszámolása érdekében végrehajtott manőverek módjai.
1985. 4. sz. 51-56. oldal
- Varga Imre alez. A hadsereg mélységében elhelyezkedő hadtápcapatok védelme.
1985. 4. sz. 57-60. oldal
- Ágoston István szds. A mélységben elhelyezkedő (második lépcső), illetve tartalék (gl. hk.) hadosztály hadtápjának védelme, működőképessége megővésének módjai az ellenség behatásaival szemben.
1985. 4. sz. 61-66. oldal
- Kis Mihály őrgy.

Kovács István szds. A mélységben elhelyezkedő (második lépcső), illetve tartalék (gl. hk.) ezred hadtápjának védelme, működőképessége megővésének módja az ellenség behatásaival szemben.
1985. 4. sz. 67-73. oldal

*A csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás,
katonai közlekedés*

Ledényi Béla szds. Az üzemanyagok frissítésének végrehajtása a csapatoknál.
1985. 1. sz. 60-63. oldal

Dr. Sarkadi László o. szds. A korszerű táplálkozás és diétás étkeztetés helyzete és feladatai a Magyar Néphadseregben.
1985. 1. sz. 64-71. oldal

Magyar János mk. szds. Konténeres szállítás.
1985. 1. sz. 72-78. oldal

MNHF-ség szerzői kollektívája Az ellátóközpontok (középirányító szervek) központi raktárak, bázisok helye, szerepe és feladatai a gazdálkodás eredményességében.
1985. 2. sz. 49-57. oldal

Dr. Lapos Mihály vőrgy. Néhány gondolat a végrehajtott ellenőrzések kapcsán.
1985. 2. sz. 58-61. oldal

Dr. Dobó Ferenc alez. A szállítások megszervezése végrehajtásának néhány kérdése a koalíciós haditevékenységek esetén.
1985. 2. sz. 62-67. oldal

Magyar János mk. szds. Légpárnás anyagmozgatás lehetőségei az MN-ben.
1985. 2. sz. 68-72. oldal

Dr. Sarkadi László o. szds. A diéta szerepe a magas vérnyomás kezelésében.
1985. 3. sz. 75-80. oldal

Dr. Hangay Géza gy. őrgy. Egészségügyi anyagellátás rendszere békében.
1985. 3. sz. 81-84. oldal

Mészáros Péter gy. szds. Szűcs László alez. A szállítások gazdaságosságának fokozása konténeres szállítások teljes körű bevezetésével.
1985. 3. sz. 85-88. oldal

Dr. Dobó Ferenc alez. Az anyagi eszközszállítások megszervezésének célszerű módszerei haditevékenységek esetén.
1985. 3. sz. 89-93. oldal

Zsidákovits Nándor alez. Lantos Imre mk. szds. A népgazdasági termékvezeték és a tábori csővezeték együttes alkalmazása a fegyveres erők üzemanyag-ellátása érdekében.
1985. 3. sz. 94-97. oldal

Mészáros Gyula mk. alez. Az MN egészségügyi szolgálatának új tábori egészségügyi technikai eszközei.
1985. 3. sz. 98-100. oldal

Semperger Imre szds. A textiltisztítás, mint a szükségletek kielégítésének egyik forrása hadműveleti tevékenységben.
1985. 3. sz. 101-109. oldal

Komondi Márton őrgy. A 82.M. kimenőruhával és ruházati alapfelszereléssel való ellátás tapasztalatai seregtesteknél.
1985. 4. sz. 74-79. oldal

- Kakuk Sándor alez. Az üzemanyag-szükséglet tervezés folyamata, rendszere, takarékosági intézkedések jelentősége az építés kivitelezési katonai szervezeteknél. 1985. 4. sz. 80-83. oldal
- Mészáros Gyula mk. alez. A tábori egészségügyi technikai eszközök mobil karbantartó-javító műhelyei. 1985. 4. sz. 84-89. oldal
- Fazekás Imre alez. Hadiutak jellemzése hadműveletben és harcban, azok igénybevételének néhány elvi kérdései, kiemelten a csapathadtáp tagozatban. 1985. 4. sz. 90-97. oldal

*Tájékoztató
a Magyar Néphadsereg Hadtáp Tudományos Tanácsának
ünnepi üléséről*

- Szórádi Zoltán vörgy. Hazánk 40 éve a Varsói Szerződés a béke és szocializmus biztos támasza. 1985. 1. sz. 97-83. oldal
- Dr. Lapos Mihály vörgy. A hadügyben végbemenő forradalom hatása a csapatok hadtápbiztosítására. 1985. 1. sz. 84-92. oldal
- Forgács András ezds. A párt vezető szerepének érvényesülése és tevékenysége a hadtápszolgálat fejlesztésében. 1985. 1. sz. 93-98. oldal
- V. Mirgorodszkij vörgy. Szoros együttműködésben internacionalista feladatunk teljesítéséért. 1985. 1. sz. 99-100. oldal
- Kapus Gyula vörgy. Az 5. Hadsereg hadtápszolgálat 24 éves eredményei, további tenni-valóink. 1985. 1. sz. 101-105. oldal
- Rehó László ezds. A Honi Légvédelmi és Repülő alakulatok hadtápszolgálatának fejlődése, együttműködése a DHDSCS légierje hadtápszolgálatával. 1985. 1. sz. 106-109. oldal
- Pálinkó Károly ezds. A 3. hadtest hadtápszolgálat fejlődése, további tennivalói. 1985. 1. sz. 110-112. oldal
- Sántha Imre ezds. Az MN Hátországvédelem hadtápszolgálat 1985. 1. sz. 113-117. oldal
- Prakter József ezds. A polgári védelem hadtápszolgálatának fejlődése. 1985. 1. sz. 118-120. oldal
- Dr. Dobó Ferenc alez. A katonai közlekedési szolgálat fejlődése, munkája, a fejlesztés főbb irányai. 1985. 1. sz. 121-124. oldal
- Dr. Hideg János o. vörgy. Az MN egészségügyi szolgálat 1980-1985 között végzett tudományos kutatói tevékenységének fontosabb eredményei. 1985. 1. sz. 125-127. oldal
- Dr. Horváth István o. ezds. A katonai egészségügyi szolgálat fejlődése és fejlesztésének fő irányai. 1985. 1. sz. 128-132. oldal
- Ettig Antal ezds. Az üzemanyag-szolgálat szakanyagfejlesztési tevékenysége, az MN megalakulásától napjainkig. 1985. 1. sz. 133-135. oldal

- Dr. Makra Ernő mk. alez. Az MN üzemanyag-szolgálat fejlődése, helyzete.
1985. 1. sz. 136-140. oldal
- Pály István ezds. Az élelmezési szolgálat fejlődése, helyzete.
1985. 1. sz. 141-142. oldal
- Nátrán György ezds. Az MN ruházati szolgálat fejlődése, helyzete.
1985. 1. sz. 143-148. oldal

Hasznos tapasztalatok

- Csabai György őrgy. Egy külföldi tanulmányút néhány tapasztalata.
1985. 2. sz. 73-77. oldal
- P. J. Altunyin ezds. Nap mint nap gondoskodjunk a harcosok életkörülményéről.
1985. 3. sz. 110-119. oldal
- Kovács Károly alez. Fegyelmi tanulságok megállapításokkal.
1985. 4. sz. 98-105. oldal
- Juhász István r. fhdgy. A gépjárművek környezetszennyező hatásának mérése a jövőben.
1985. 4. sz. 106-110. oldal

*A Magyar Népbadsereg hadtápszolgálati ágairól
(Az MN Egészségügyi Szolgálatára)*

- Dr. Hideg János o. vörgy. Előszó. 1985. 2. sz. 78. oldal
- Dr. Hajdú Béla o. vörgy. Gyógyító-megelőző ellátás, szűrés az MN-ben. 79. oldal
- Dr. Fekete István o. alez.
- Dr. Horváth István o. ezds. Az MN csapatai és intézetei háborús tevékenysége egészségügyi biztosításának rendje. 84. oldal
- Dr. Villányi Ferenc o. alez.
- Dr. László Imre o. őrgy.
- Dr. Nagy Dénes gy. alez. Az egészségügyi anyagellátás szervezése és tervezése békében és háborúban. 90. oldal
- Keserű György gy. alez.
- Dr. Hangay Géza gy. őrgy.
- Dr. Birkás János o. ezds. A szakmai képzés és továbbképzés helyzete az MN egészségügyi szolgálatában. 94. oldal
- Dr. Villányi Ferenc o. alez.
- Dr. László Imre o. őrgy.
- Dr. Svéd László o. alez. A csapategészségügyi szolgálat helye és szerepe a katonai egészségügyi ellátásban. 100. oldal
- Dr. Novák János o. ezds. A katonaeorvosi kutatómunka sajátosságai, eredményei és feladatai. 103. oldal
- Dr. Gelencsér Ferenc o. alez.
- Dr. Rékai Miklós o. őrgy.
- Dr. Törő István o. ezds. A Hátországi Egészségügyi Alakulatok Parancsnokságának rendelkezése és feladatai háborúban. 107. oldal
- Dr. Wittek László o. ezds. Orvos-szakmai követelmények vezető katonai kórház tervezéséhez. 109. oldal
- Dr. Farkas József o. ezds.
- Prof. dr. Magyar István o. ezds. A Mentálhigiéniai szolgálat kialakítása, feladata és jelentősége. 113. oldal

Dr. Horváth István Dr. Svéd László o. alez.	A sorállomány egészséges életmódra neveléséről.	118. oldal
Dr. Tarrósy István o. szds. Dr. Németh András o. szds.	A közegészségügyi-járványügy szerepe a hadtápbiztosításban.	120. oldal
Dr. Sepsey Szabolcs o. ezds.	A felülvizsgálati munka korszerűsítése.	123. oldal
Dr. Miskey Sándor o. ezds.	Speciális fegyvernemi egészségügyi biztosítási kérdések.	128. oldal

Munkavédelmi Közlemények

MN Pénzügyi Szolgáltatónökség baleset-elhárítási és munkavédelmi osztálya	1. Tájékoztató a laktanyán belüli gépjármű-balesetekről.	
	2. Tájékoztató a bevonult sorállományú katonák audiometriás szűrővizsgálatának tapasztalatairól.	
	3. Ismertetjük új filmünket.	
	1985. 1. sz. 149-153. oldal	
	1. Összefoglaló jelentések a néphadsereg polgári alkalmazottainak 1984. évi baleseti helyzetéről.	
	2. Tájékoztató a baleset-elhárítási és munkavédelmi megbízottak középfokú szaktanfolyami képzéséről.	
	3. Ismertető a baleset-megelőzés céljából kiadott tájékoztatókról.	
	1985. 2. sz. 130-141. oldal	
	1. Középfokú munkavédelmi szakképesítő tanfolyam a néphadseregben.	
	2. Tájékoztató a gépjárműjavítás és karbantartás közben történt égési balesetekről.	
	3. Tájékoztató oktatási segédletről.	
	1985. 3. sz. 120-124. oldal	
1. Tájékoztató a zajvédő fültok néphadseregi alkalmazásához.		
2. Segédlet a sorállományú katonák munkavédelmi oktatásához (folytatás).		
1985. 4. sz. 111-113. oldal		

Folyóirat szemle

V. Alesinszkij mk. alez.	A csapathadtáp tömegpusztító fegyverek elleni védelme	1985. 1. sz. 154-158. oldal
A. I. Pozsarov I. o. kapitány	Hadigazdasági képzés és nevelés, mint a tisztek szakképzésének alkotó része	1985. 1. sz. 159-166. oldal
V. Anhipov vezds.	Hegyes terep viszonyai között	1985. 2. sz. 143-144. oldal
V. P. Petrov vörgy. I. Sz. Kapusin ezds.	A gépkocsi-szállítási ágazat a csapatok harc alatti biztosításában	1985. 3. sz. 126-129. oldal
V. Rjabuhin vörgy.	A csapatok tábori vízellátása	1985. 3. sz. 130-133. oldal

- Je. Gradobojnov vőrgy. A hadtáptisztek gazdasági felkészítése
1985. 3. sz. 134-137. oldal
- V. Gromov ezds. Az ország gazdasága és fegyveres erők hadtápjá a háború éveiben
1986. 4. sz. 114-122. oldal
- Sz. K. Kurkotkin A hadtáp életképessége
1986. 4. sz. 123-127. oldal
- N. Kozlov vőrgy.

Tájékoztató közlemények

- Könyvszemle - új könyvek
1985. 1. sz. 167. oldal
- Könyvszemle - új könyvek
1985. 2. sz. 146. oldal
- Könyvszemle - új könyvek
1985. 3. sz. 138. oldal

Hadtáptörténet

- Szerkesztőségi cikk A hadtápgazdálkodás helyzete és fejlődése az 1944-1948-as években
1985. 4. sz. 128. oldal

Lapszemle - Könyvszemle

- E. Ligacsov: Tanácskozás a párttal, a néppel (Kommunist)
1985. 4. sz. 141-149. oldal
- Nemes Dezső: Kun Béla politikai életútjáról
Kossuth Könyvkiadó, 1985.
1985. 4. sz. 150-152. oldal
- Testvérpártokról: Az SZKP szervezeti szabályzatának módosításáról (Pártélet, 86/1. sz.)
1985. 4. sz. 153. oldal

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

Dr. Lapos Mihály vörgy.	Az anyagi eszközök utánszállítása - - - - -	3
Csabai György örgy.	A hadtápbiztosítás fogalma napjainkban a Magyar Néphadseregben, néhány nyugati ország fegyveres erőinél és a katonai koalícióban - - - - -	8
Szenes Zoltán örgy.	A hadászati készletek széttelepítésének folyamata - - -	13

Harcézsűtség és hadtápkiképzés

Dr. Körmendy István nyá. alez.	A katonai gazdasági vezetőképzés a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián - - - - -	20
Skrabán László ezds.	„KÁRPÁT-85” éleslövészettel végrehajtott harcászati gyakorlat hadtápbiztosításának tapasztalatai - - - - -	28
S. Nagy József alez.	A hátországvédelmi csapatok hadtáp rendszergyakorlatának tapasztalatai - - - - -	39

A csapatgazdálkodás elmélete, ellátás, gazdálkodás, katonai közlekedés

Dr. Bagi János áo. ezds. és Szabó László áo. szds.	A Magyar Néphadsereg kiegészítő gazdaságainak állategészségügyi helyzete - - - - -	47
Pártos György mk. alez. és Lantos Imre mk. szds.	Számítógéppel támogatott tervezés és üzemeltetés a táborig csövezetek-építő zászlóaljnál - - - - -	50
Dr. Hangay Géza gy. örgy.	Az MN egészségügyi szolgálata újabb táborig egészségügyi technikai eszközeinek demineralizáló-sterilizáló berendezés (DSB) és az Infúziós laboratórium (IFL) személyi állomány vonatáról és az eszközzel való ellátás tervezett rendjéről -	54

Vitafórum

Skrabán László ezds.	Alaptanulmány a szállítások, feltöltések tervezése, szervezése és végrehajtása, a végrehajtás irányítása a hk. magasabbegység (egység) támadó harctevékenységében - - - -	58
Eőri Tibor ezds.	A szállítások, feltöltések tervezése és végrehajtása, a végrehajtk irányítása a gl. ho. támadó harctevékenységében -	62
Horovitz Ferenc alez.	A lőszer anyagátadó körletek működésének kérdései gépi rakodás esetén - - - - -	72

Információ

Bernáth Miklós mk. alez.	A csomagolás fejlesztés irányai Magyarországon a VII. öt-éves terv időszakában - - - - -	79
--------------------------	--	----

Munkavédelmi közlemények

MN PÜSZF-ség	1. Tájékoztató középfokú munkavédelmi szakképesítő tan-	
Baleset-elhárítási	folyam megszervezéséről és lefolytatásáról - - - - -	86
és munkavédelmi osztálya	2. Segédlet a sorállományú katonák munkavédelmi oktató-	
	sához (folytatás) - - - - -	88

Folyóiratszemle

Szerkesztőség	A csapatok életkörülményének javításával foglalkozó össz-	
	hadseregi értekezlet - - - - -	92
Sz. K. Kurkotkin marsall	Maradéktalanul oldjuk meg az életkörülmények kérdéseit -	94
A. Sz. Muzicsenkó vőrgy.	A csapatok hadműveletek alatti hadtápbiztosítási rendszere	
	fejlesztésének tendenciái- - - - -	99
R. Weizel mk. alez.,	A fejlesztés jelenlegi helyzete és a jövő elképzelései katonai	
H. E. Pittschaft mk. alez.	repülőgépek üzemanyag-ellátó rendszereinél - - - - -	105

Hadtáptörténet

Tóth József alez.	Az MN személyi állománya szolgálati, élet- és munkakörülményeinek alakulása az 1949-1955-ös években - - - - -	111
-------------------	---	-----

Tájékoztató közlemények

x x x	Lapszemle - könyvszemle, új könyvek - - - - -	135
x x x	Emlékezzünk- - - - -	136
x x x	A folyóirat 1985. évben megjelent számainak összesített tartalomjegyzéke - - - - -	137

M E L L É K L E T E K

Mellékletek: "A hadászati készletek széttelepitésé-
nek folyamata" c. cikkhez

A széttelepítés végrehajtó szervezeti kérdései szervezeti rendje

1.sz. melléklet

Dm, 146- szám	Együttműködés rendje	Együttműködés tartalma ^x
AKCSIS időpontjában		<p>Cél: Magasabb AKCSIS-i fokozat elrendelések /külön parametrikus/ végrehajtandó széttelepítési feladatok végrehajtásának tervezése és megvalósítása.</p> <p>Dm, tartalma:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kapcsolatfelvétel módja és rendszere. 2. A gépjármű raktárhoz történő útbaindításnak beérkezési ideje, menetrend, találkozási pont meghatározása, rakodás rendjének kidolgozása, a VAC és GYK helyének megállapítása. 3. A forgalmesabályozási, rakodás-technikai tervek kidolgozása a raktár területére, illetve /ha szükséges/ BA-ra. 4. A széttelepítés szállítási feladatainak rendje. 5. A település /elhelyezés/ rendje, a beérkezési ideje, a vezetési és híradási rendszere, a minden oldalú biztosítási feladatai. 6. A kölcsönös tájékoztatás és az adatok pontosításának rendje.
A FELADAT ELVÉGZÉSE SORÁN		<p>Cél: Híradási eszközök felmérése, széttelepítési feltételrendszer megszerzése.</p> <p>Dm, tartalma:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Az érkező szállítójárművek fogadása, bevezetése. 2. Forgalmesabályozás biztosítása. 3. Málhás szervezett végrehajtása. 4. Rakott gépjárművek csoportosítása, menetrend kialakítása. 5. Vezetés, híradás, őrség-védelem megszerzése. 6. Eszközök kiszállításán BA-ra, málhás végrehajtása vasúti szállítás esetén/
FELADAT ELVÉGZÉSE SORÁN		<p>Cél: Széttelepítési híradási eszközök bekapcsolása az ellátási rendszerbe.</p> <p>Dm, tartalma:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Eszközök átadása, egységalkotási képtetés, málhás. 2. Fforgalmesabályozás megszerzése. 3. Minden oldalú biztosítás megszerzése.

Megjegyzés: —————> Tájékoztatás a széttelepítési feladatokról
 —————> Utasítás a feladatok végrehajtására
 —————> Együttműködés kölcsönös tájékoztatás formájában.

^x Mivel az együttműködési feladatok vannak a TIG-bázisokról történő széttelepítés során.

A szállítóegységek lehetséges manőverei
a hadászati készülékek széttelepítése
során

a/ "Közel" széttelepítés

A szállítószázalój manővere a széttelepítés során

1. Menet a megalakulási helyről /MH/ a központi raktárba.
2. A hadászati készülétek felmálhászása.
3. Menet a ^{hadászati} hadielhelyezési körletbe
4. A készülétek továbbszállítása egy későbbi időpontban /bisztosítási tervek szerint/.

b/ "Távoli" széttelepítés

1. Menet a megalakulási helyről a központi raktárba.
2. A hadászati készülétek felmálhászása.
3. Menet közvetlenül a széttelepítési objektumba /körletbe/
4. Készletek elhelyezése az állandó vagy ideiglenes tárolókban.
5. Menet a hátraszállítási feo. végrehajtásához.
6. Hátraszállítási feladat /pl. központi raktár hátratelepitése/.
7. Menet a központi raktárba a szállítószázalój "feltöltése" érdekében.
8. Újabb hd-i klt-k felmálhászása.
9. A szállítóegység elhelyezkedése a hadielhelyezési körletben

c/ Széttelepítés gépkocsi-tároló állomásra /körletbe/

1. Menet a MH-ről a központi raktárba.
2. Hadászati készülétek felmálhászása.
3. Hadászati készülétek közelítése a hadműveleti csapatokhoz.
4. Készletek "állomásztatása" tároló állomáson /keréken/.
5. A készülékek átadása a szárazföldi csapatoknak és ellátó szerveiknek.
6. Menet a ^{hadászati} Kórházbázisra.
7. Sebességek kiürítése a hátraszállítási stacionár kórházba.
8. Menet egy újabb központi raktárhoz.
9. Újabb hadászati készlet-é.
10. Készletek utanszállítása a KHEM ellátó dandárnak.
11. Az ellátó dd készleteinek feltöltése.

Melléklet: a "KÁRPÁT-85" éleslövészettel végrehajtott
harcászati gyakorlat hadtápbiztosításának
tapasztalatai" c. cikkhez

1.sz.melléklet **ДОСВОДИМ**

КАРПАТ-85" htp. levezetési terve

1:1

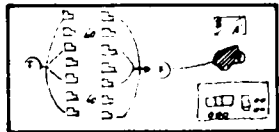
ELÁTMINTÁS ALLOMANA

Magasság	200	200	200
Állomány	100	100	100
Teknika (db)	10	10	10
Állomány	100	100	100

KOMPLEX FELTÖLTŐ CSOPORTOK

Állomány	Állomány	Tekn. szék	Állomány	Állomány	Állomány	Állomány	Állomány	Állomány							
LTP	1	1	20	25	3	1	1	5	2	20	25	30	35	40	45
Lendü	1	1	12	15	6	1	1	5	2	16	18	20	22	24	26
CSO	1	1	4	5	20	2	1	6	4	7	8	9	10	11	12

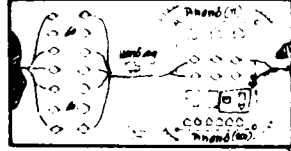
TERV A VAGUM SZÁLLÍTÁS ÉS A KOMPLEX FELTÖLTŐRŐL

FELTÖLTÉS RENDJE

T. kijelölés: 10/10	10	10	10
ORLOP BEÁLLÍTÁS	10	10	10
TELEŐSOP ÁTTEKINTÉS	10	10	10
TELEŐSOP ÁTTEKINTÉS	10	10	10

A LTP TEKNI. KOMPLEX FELTÖLTŐ

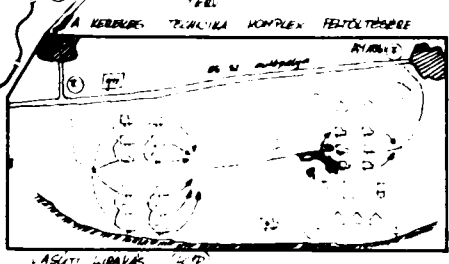

FELTÖLTÉS RENDJE

T. kijelölés: 10/10	10	10	10
ORLOP BEÁLLÍTÁS	10	10	10
TELEŐSOP ÁTTEKINTÉS	10	10	10
TELEŐSOP ÁTTEKINTÉS	10	10	10

ELÁTMINTÁS ALLOMANA

Magasság	200	200	200
Állomány	100	100	100
Teknika (db)	10	10	10
Állomány	100	100	100

VASÚTI VÍRÁKÁS (KÉP)

Állomány	Tekn. szék	T. kijelölés	Állomány
1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3
4	4	4	4
5	5	5	5

VASÚTI VÍRÁKÁS (KÉP)

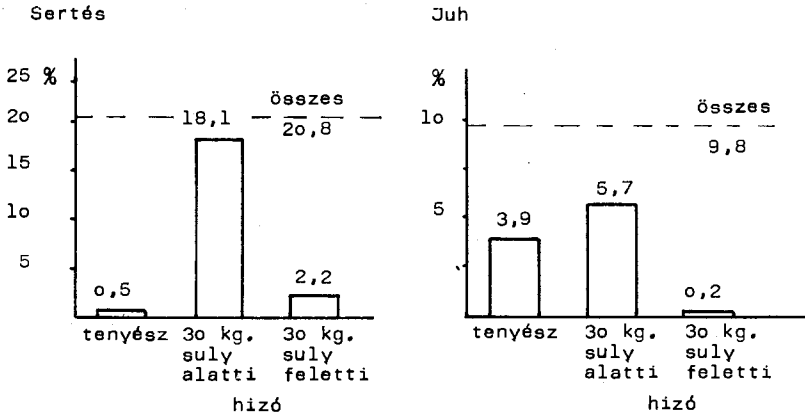
Állomány	Tekn. szék	T. kijelölés	Állomány
1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3

GAZDÁLKOD. CSOPORTOK

Táblázat: "A Magyar Néphadsereg kiségitő gazdaságainak állategészségügyi helyzete" című cikkhez.

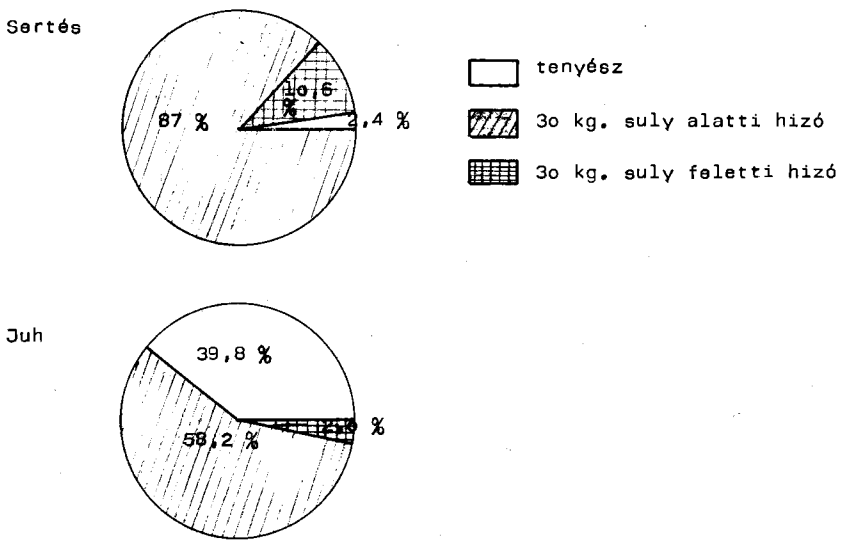
1.sz.táblázat

Az állatállomány létszámához viszonyított elhullás alakulása korcsoportonként /1984.évi adat/ % -ban

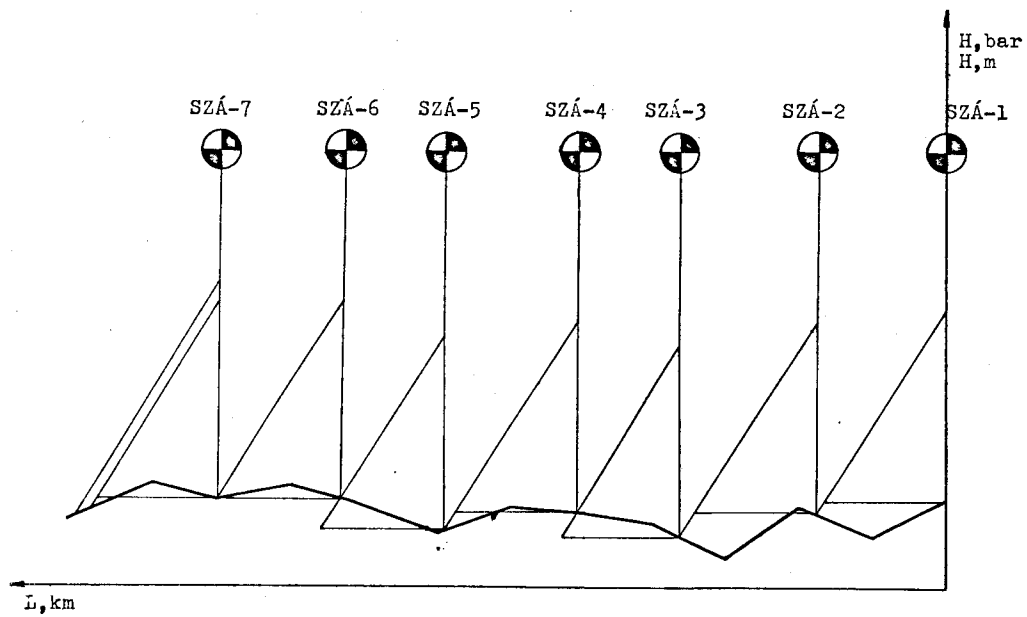
2.sz.táblázat

Korcsoportonkénti elhullás aránya az összes elhulláshoz viszonyítva

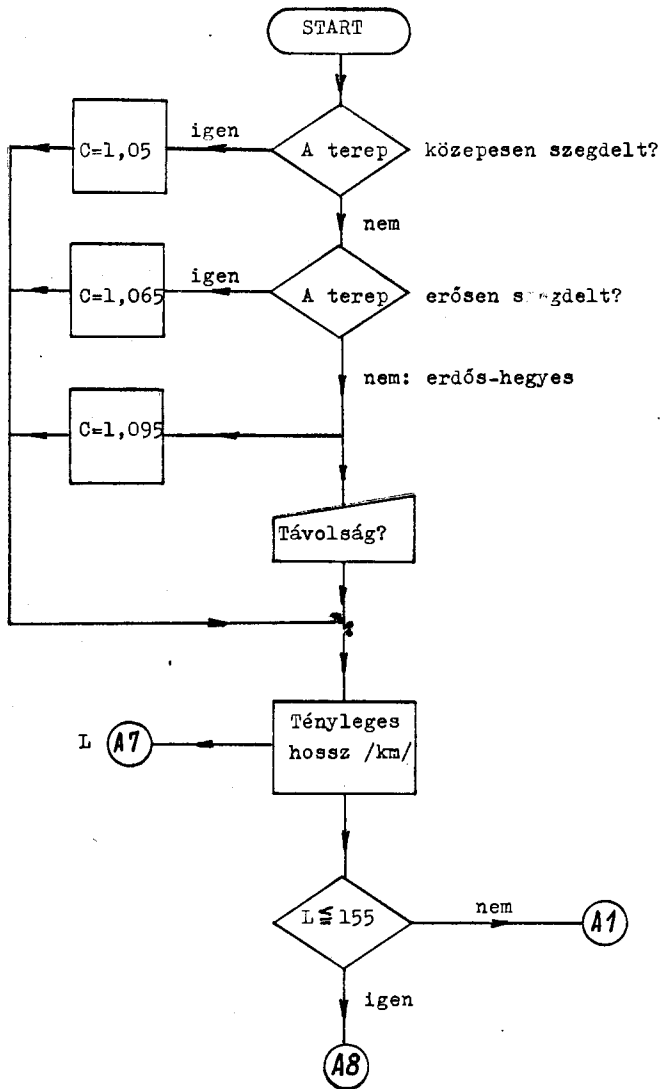
Ábrák: a "Számítógéppel támogatott tervezés és
üzemeltetés a tábori csővezetékes zászló-
aljnál" című cikkhez.

A szivattyúállomások elhelyezése a nyomvonalon

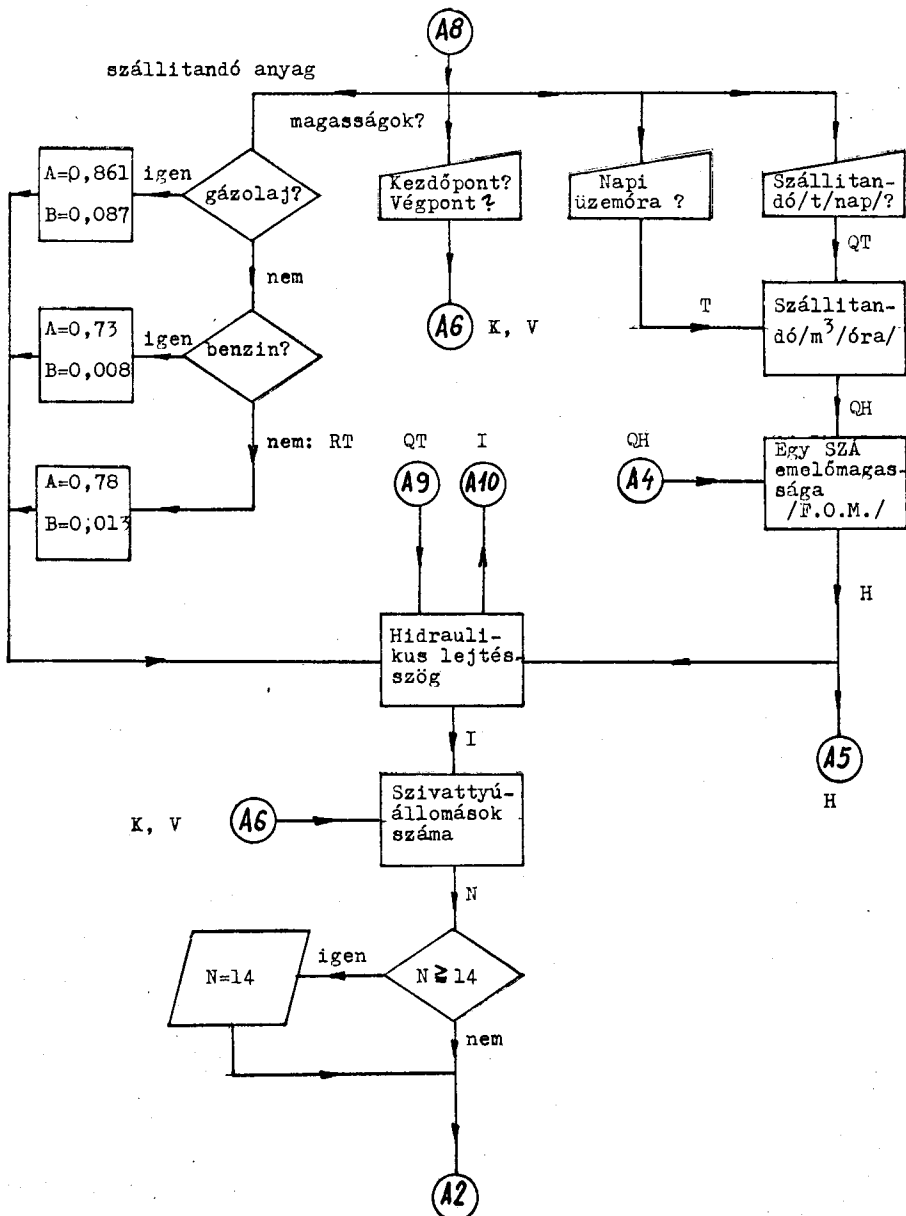

1. ábra

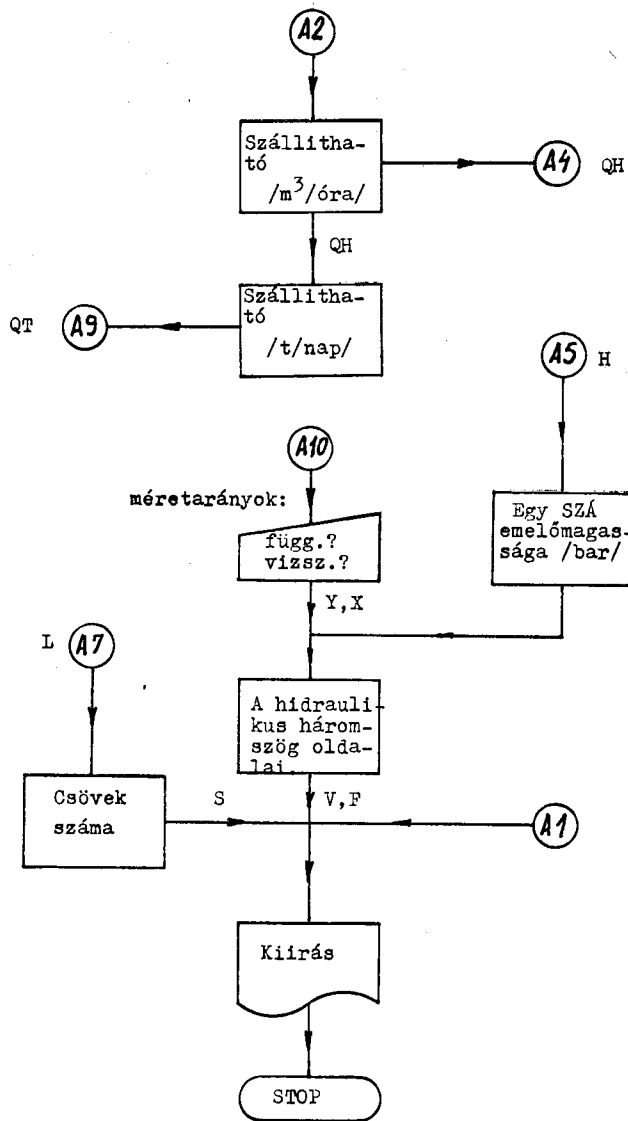
Folyamatábra a programtervezés és feldolgozás grafikus megoldására

2. ábra, a/

2. ábra, b/

2. ábra, c/

Mellékletek: Az "Alaptanulmány a szállítások, feltöltések tervezése, szervezése és végrehajtása, a végrehajtás irányítása a harckocsi magasabb-egység /egység/ támadó harctevékenységében" című cikkhez.

MINTA

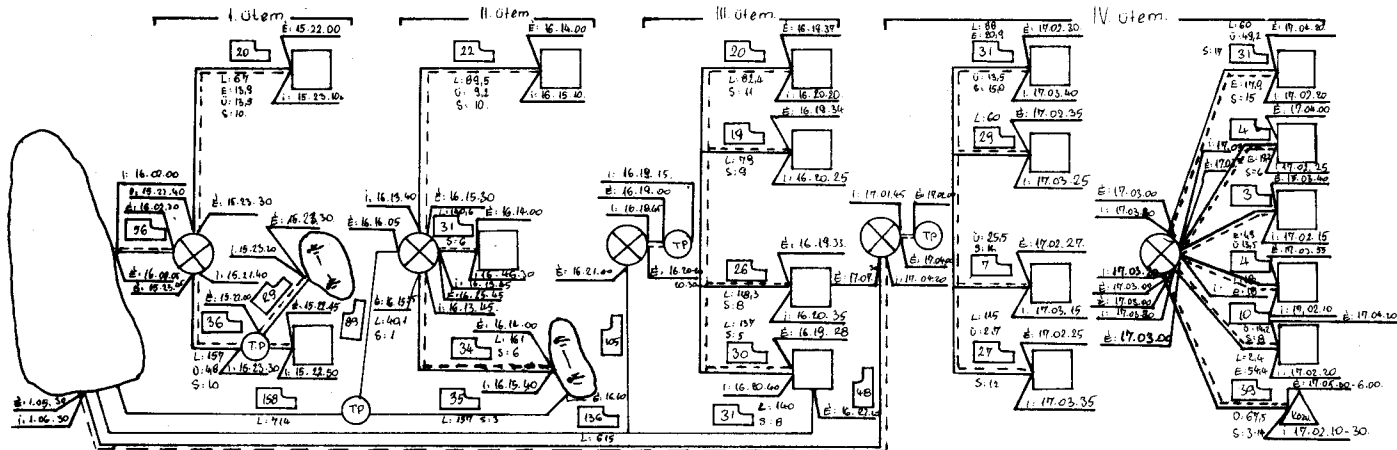
1. sz. melléklet

MAGYAR NÉPHADSERŐ

ÖSSZESITETT SZÁLLITÁSI IGÉNYLÉS

1	2	3	4	5	6	Az eldandó anyag sűlye (+)								15	16
						Szilárd				Folyékony					
						7	8	9	10	11	12	13	14		
						Lőszer	Élm. ag.	Egyb. ag.	Összes.	Benzin	Gázolaj	kenő ag.	Összes.	Mindösszesen	Műtrészelési Feladat

SZÁLLÍTÁSOK GRAFIKUS TERVE

Jelmagyarázat:

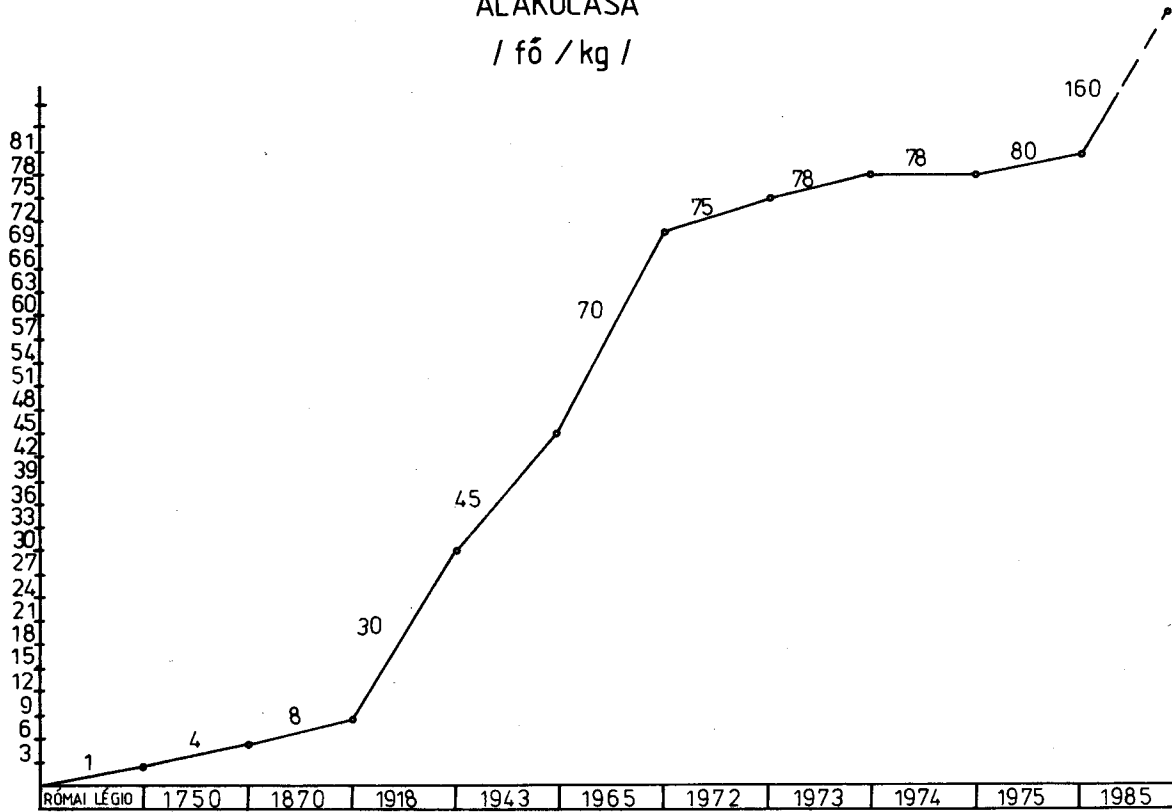
- ELŐJÁRÓ SZÁLL. ESZKÖZEI.
- SAJÁT RAKOTT GÉPJÁRMŰVEK
- SAJÁT ÜRES GÉPJÁRMŰVEK
- ALÁRENDELT RAKOTT GÉPJÁRMŰVEK
- ALÁRENDELT ÜRES GÉPJÁRMŰVEK

*ez költő
munkatárs*

Mellékletek: "A szállítások, feltöltések tervezése, szervezése és végrehajtása, a végrehajtás irányítása a gépesített lövészhadosztály támadó harctevékenységében" című cikkhez.

EGY KATONÁRA SZÁMÍTOTT ÖSSZ ANYAG FELHASZNÁLÁS

1 sz. melléklet

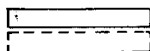
ALAKULÁSA
/ fő / kg /

A H0. SZINTŰ MOZGÓ ÉS KIEGÉSZÍTŐ KÉSZLETEK FELHASZNÁLÁSÁNAK ALAKULÁSA A HDS. TÁMADÓ HADMŰVELETÉBEN

	N1	N2	N3	N4	N5	N6	N7	N8	N9	Nn	
LŐSZER	LÖVESZ										
	TÜZÉR										
	AKNAVETŐ										
	PANCIÉLTÖRŐ										
	RAKETA PANCIÉLTÖRŐ										
	HARCKOCSI										
	LEGYVEDELMI										
	ELFŐZHETŐ										
	KENYÉR, KENYERLISZT								HIDEG	EZ	
	PC. ÉS GK. AG.										
H. ANYAG	MŰSZAKI AG.										
	VEGYVEDELMI AG.										
H. TÁMADÓ	HIR AG.										
	RUHÁZATI AG.										
	TÁBORI ELHE. AG.										
H. TÁMADÓ	KENŐ AG.										
	BENZIN										
	GAZOLAJ										
H. TÁMADÓ	HELIKÓPTER BENZIN										

A HO. MOZGÓ ÉS KIEGÉSZÍTŐ KÉSZLETEI ÉS AZOK OPTIMALIZÁLÁSA

AG. MEGN.	N1	N2	N3	N4	N5	N6	N7	N8	N9	N10		
LÖSZER	LÖVÉSZ	[Meglévő]										
	TÜZÉR	[Meglévő]										
	SOROZAT VETŐ	[Meglévő]										
	AKNAVETŐ	[Meglévő]										
	PÁNCÉLTÖRŐ	[Meglévő]										
	RAKÉTA PÁNCÉLTÖRŐ	[Meglévő]										
	HARCKOCS	[Meglévő]										
	LÉGVÉDELMI	[Meglévő]										
	UZA	BENZIN	[Meglévő]				[KIEG. KLT.]					
		GÁZOLAJ	[Meglévő]									
HELIKOPTER		[Meglévő]										
BENZIN		[Meglévő]										
ÉLM	ÉLELEM	[Meglévő]							EZ	[HIDEG]		
	KENYER / LISZT	[Meglévő]					EZ		[HIDEGHEZ]			
HT. AG.	PC. GK. AG.	HARCRA		MENETRE			[Meglévő]					
	MÜ. AG.	HARCRA		MENETBIZTOSÍTÓ AG.		VÉDŐ AG.						
	VV. AG.	[Meglévő]										
	HIR. AG.	[Meglévő]										
	EGYEBAG	[Meglévő]										
	N1	N2	N3	N4	N5	N6	N7	N8	N9	N10		

Meglévő mozgó és kiegészítő készlet
Optimális készlet

MAGYAR NÉPHADSEREG
8.GÉPESÍTETT LŐVÉZHADOSZTÁLY

5.sz. melléklet

TITKOS

SZÁLLÍTÁSI TERVELELAT A HADOSZTÁLY SZÉRSZRED RÉSZEIRŐL

Fsz	Ellátandó	Honnen	Hova (AAP, TP., stb.)	Száll. eszk. hova- terto- zása	Szállítendő anyagok (t.)								Kénetszámvetés							Szállítvány szám	Megjegyz	
					Szilárd				Folyékony				Mindösszesen	Szállítás hátrékeje	Szállítási távolság	Rakodási idő	Átlag seb- ség	Száll.eszk. mennyiség	Indulási idő			TP-ra érke- zik
					Lőszer	Mélem	Egyéb	Összesen	Benzin	Gázolaj	Hel.hasz.	Össz.										
3.	Tü.e.	HOR.	TP.	ello.z.	37			37					37	03.30	21	45	30	10	01.45	02.30	10/0112	
7.	Tü.e.	FRA.	HOR. stb.	tü.e.										04.45	21		35	12	03.45	04.25	10/0113	vételezésre

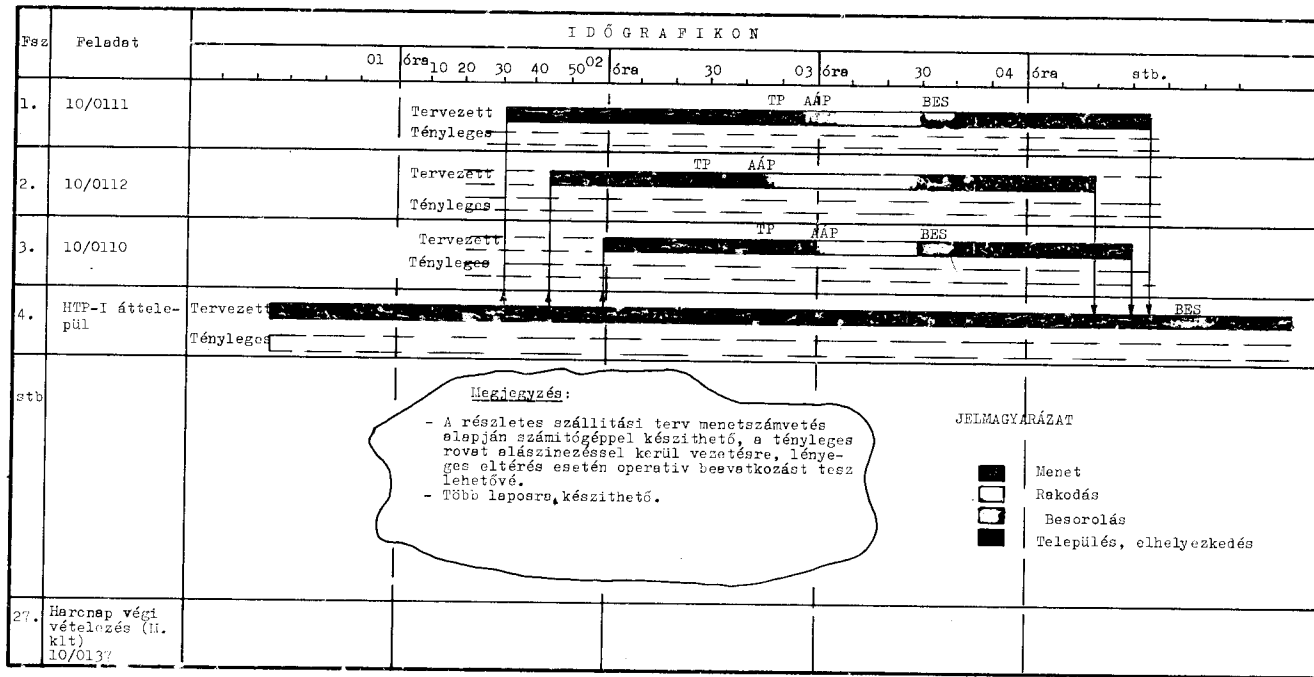
MEGJEGYZÉS: Szállítási tervfeladatot kapnak az ellátó-szállító
egységek és alegységek, valamint az alárendelt eg-
ységek hadiáptörzsei.

Zalaegerszeg, 1985. november 25.

Tóth Sándor
(Tóth Sándor főhadnagy)
SZSZP.

TITKOS

GRAFIKUS SZÁLLÍTÁSI TERV
(Javasolt)

Zalaegerszeg, 1985. november 25.

Tóth Sándor
(Tóth Sándor főhadnagy)
SZSZF.

HAGYAR NÉPHADSEREG
8. GÉPESÍTETT LÖVÉSZHADOSZTÁLY

TITKOS

7.sz. melléklet

*Lehet, hogy ez a
rendező rész, de
fontosabb a 9k fogalom
meghatározása*

K I M U T A T Á S

a gépesített lövészadosztály anyagforgalmáról 19....év
.....hó nap

Zalaegerszeg, 1985. november 25.

Tóth Sándor
(Tóth Sándor főhadnagy)
SZSZF.

Fsz	Változás oka (Száll.szám)	MEGNEVEZÉS													
	 gl.e.						stb.							
		Sérült (rő)	Lőszer		Élelem		Műszaki		Egyéb		Üzemanyag		Összesen		
			ja	t.	ja.	t.	ja.	t.	ja.	t.	ja.	t.	ja.	t.	
Elrendelt (induló klt.)															
Elrendelt (nap vég) klt.															
Ag.forgalom Össz.:															

Megjegyzés:

- Az egyéb rovatban kell kimutatni a ruh., el., térkép, vv., pol. stb. anyag mellett a feleslegessé vált (göngyöleg, norma felletti) és zsákmány anyagokat is.
- Célszerű több lapos, A/2-es méretben elkészíteni, egy-egy oldalon 3-4 egység feltüntetésével.
- Az egységek rovatból 3-4-el többet kell készíteni a megerősítésül adott egységek részére.
- A HOR. feltüntetése után "Megjegyzés" rovatot célszerű feltüntetni a hátrszállított, szomszédoknak átadott anyagok követhetősége, valamint az egyéb ellátási források feltüntethetősége miatt.

MAGYAR NÉPHADSEREG
8. GÉPESÍTETT LŐVÉZHADOSZTÁLY

8.sz. melléklet

TITKOS

MAGYAR NÉPHADSEREG
.ELLÁTÓ ZASZLÓALJ

TITKOS
 (Minta)

.....sz.példány

Nyt.szám:

K I M U T A T Á S
 a HCR. anyagforgalmáról 19...év
hó nap

HVP. 19...évhó.....nap

(.....név,rf.)
 osztás

Készült: példányban
 Egy példány: lap
 Issz.: 2205
 Készítette:
 Insz.:

Zalaegerszeg, 1985. november 25.

Róth S. L. J.
 (Róth Sándor főhadnagy)
 SZSZP.

Psz	Változás oka (Száll.szám)	Lőszer raktár					Élm.raktár	Stb.	Szilárd öszsz.	Folyékony öszszesen	Mindösszesen	Megjegyzés
		Lövész	Tüzér	Hk.	stb.	Összesen	Anyagok megnevezése					
	Elrendelt (induló) klt.											
	Elrendelt (nap végi) klt.											
	Ag.forgalom összesen:											

ELLŐ Z. ALKALMAZÁSI TERVE

Első sorú biztosít	
szilárd	Voluckton
tonna	

HDS Kiszállít	
szil.	folly
tonna	

HDS Kiszállít	
szil.	folly
tonna	

HDS Kiszállít	
szil.	folly
tonna	

HDS Kiszállít	
szil.	folly
tonna	

Ellő z. szállítási fel	
szil.	folly
tonna	

Ellő z. teljesítmény mutatói:	
Felhasználó km mennyisége	
Ebből rakott futás	
Ebből üres futás	
Tehertömeg	
Dinamikus %	

HDS Kiszállít	
szil.	folly
tonna	
Rakodási számvetés	
Cépi: Katona-pápai	

HDS Kiszállít	
szil.	folly
tonna	
Rakodási számvetés	
Cépi: Katona-pápai	

HDS Kiszállít	
szil.	folly
tonna	
Rakodási számvetés	
Cépi: Katona-pápai	

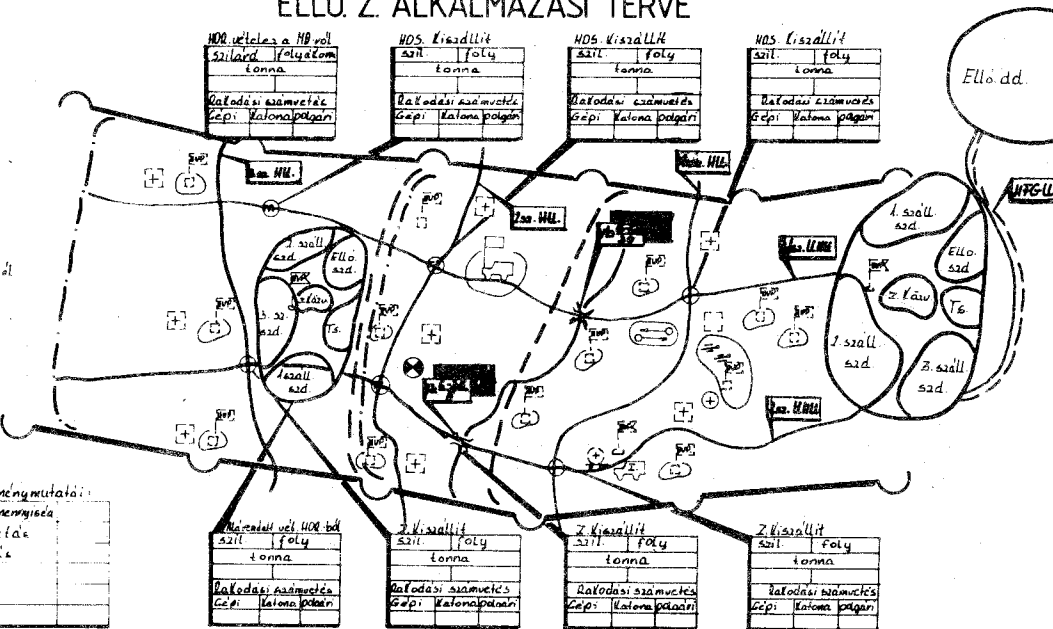
HDS Kiszállít	
szil.	folly
tonna	
Rakodási számvetés	
Cépi: Katona-pápai	

HDS Kiszállít	
szil.	folly
tonna	
Rakodási számvetés	
Cépi: Katona-pápai	

HDS Kiszállít	
szil.	folly
tonna	
Rakodási számvetés	
Cépi: Katona-pápai	

HDS Kiszállít	
szil.	folly
tonna	
Rakodási számvetés	
Cépi: Katona-pápai	

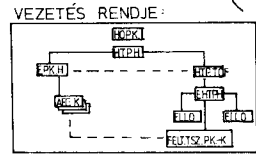
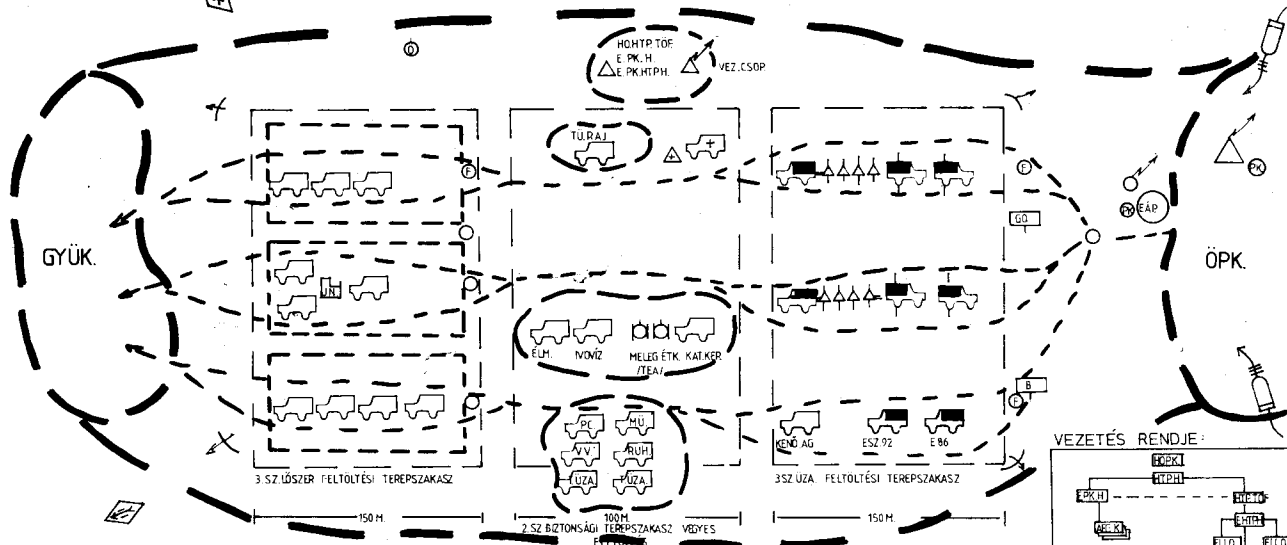
HDS Kiszállít	
szil.	folly
tonna	
Rakodási számvetés	
Cépi: Katona-pápai	

Elérhető seb			
út megn	oszlop hossza		
	1000	2000	3000
1. sz. UHU	28	23	19
2. sz. UHU	24	19	15
1. sz. HU	30	27	24
2. sz. HU	25	22	19

Színmagyarozat		
jelölés	mag	kiért. seb
UHU HU	35	
Vandás	20	
HFGU	50	
KFAM	50	
FTAM	25	
je. kiegész.	16	
Terep	8	

TERV A 10. GL.E. KOMPLEX FELTÖLTÉSÉRE

ELLÁTANDÓ SZEM. ÉS GJMÜ ÁLL.

LETSZÁM	FŐ	2475
SZGK	B	84
TGK	GO	179
HJMÜ		133
ÚJ LÖVEG	HK	18
ESZKÖZ	AV	82
	PCT	120
	TU	122
ÖSSZ		

FELTÖLTÉSI FELADATOK ELOSZTÁSA:

TAGOZATOK	HO	E	Z
LŐSZER FELT	BOYS RAKOMÁNYOK	Z. SZD. LŐSZ. KOMP.	LŐSZER HEVÉD.
UZA FELT	TÖLTŐSOR TEL.	ERA	TÖRK. K.
ÉLM. AG. BIZ. ÉS ELLÁTÓ	KAT. KER. ARU. BIZ.		MELEG. ÉTK.
AGYÉB AG. BIZTOSÍTÁS	MU. WP. AG. K.	Z. J. A. ÉLM. MÓVZ.	AG. PÓTLÁS.
BEVONT ESZK. AG-I KLT-K	55-60%	30-40%	10-15%

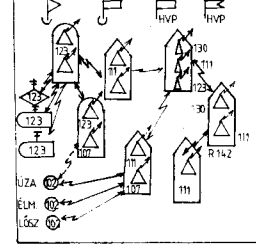
ANYAGSZÜKSÉGLETEK BIZTOSÍTÁSA:

BIZT. TAGOZAT	LŐSZER										UZA										ÉLM. AG.									
	LO	AV	PLT	HK	TU	LE	USK	B	GO	MEVZ	PK. K.	PK. H.	PK. H.P.	WVZ	WVZ. K.	WVZ. K. P.	WVZ. K. P. P.	WVZ. K. P. P. P.	WVZ. K. P. P. P. P.	WVZ. K. P. P. P. P. P.	WVZ. K. P. P. P. P. P. P.	WVZ. K. P. P. P. P. P. P. P.	WVZ. K. P. P. P. P. P. P. P. P.	WVZ. K. P. P. P. P. P. P. P. P. P.	WVZ. K. P. P. P. P. P. P. P. P. P. P.	WVZ. K. P. P. P. P. P. P. P. P. P. P. P.	WVZ. K. P. P. P. P. P. P. P. P. P. P. P. P.			
HO	24	1,5	21	31	27	15	7	4	0	3	6	0	5	5	2	8	16	6	3	3	5	2	2	1	2	4	4	0		
E	24	0,8	21	16	27	5	7	10	3	4	0	1	2	0	3	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
Z	24																													
ÖSSZES	72	2,3	42	64	57	29	14	14	0	6	6	6	8	16	6	3	3	5	2	2	1	1	1	1	2	4	4	0	0	
SZÁLLTÉR	10	5	5	5	7	6	10	10	8	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10

A KOMPLEX FELTÖLTÉSÉN RÉSZTVEVŐ ERŐK ÉS ESZKÖZÖK

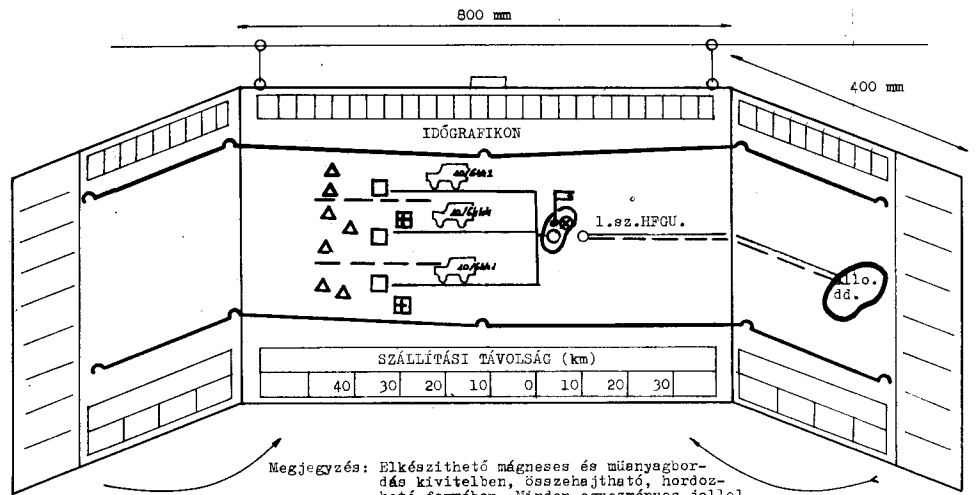
BIZT. TAGOZAT	SZEMÉLY		TK		UZA		ÉLM.		KOZL.		EU	
	VEVŐ	MO	BIZ	ST	ST	ST	ST	ST	ST	ST	ST	ST
HO	1	20	25	46	18	13	2	2	1			
E	2	10	10	22	8	7						
Z					4							
ÖSSZESEN	3	30	35	68	30	20	2	2	2	7	9	88

HÍRADÁS RENDEJE:

TITKOS

DINAMIKUS
szállítási grafikon, vagy nyilvántartás (Tervezet)

Megjegyzés: Elkészíthető mágneses és műanyagbor-
dás kivételben, összehajtható, hordoz-
ható formában. Minden egyesméteres jellel
rendelkeznit kell. Vezetése az álló.z. és
a szállítványokat fogadó egység PK.HTPH.
jelentései alapján történik.
Lehetővé válik a pillanatnyi helyzet áb-
rázolás, az áttelepülések, stb.
Vizuális információt nyújt a PK.HTPH-nek
az operatív döntés előkészítéséhez.

Zalaegerszeg, 1985. november 25.

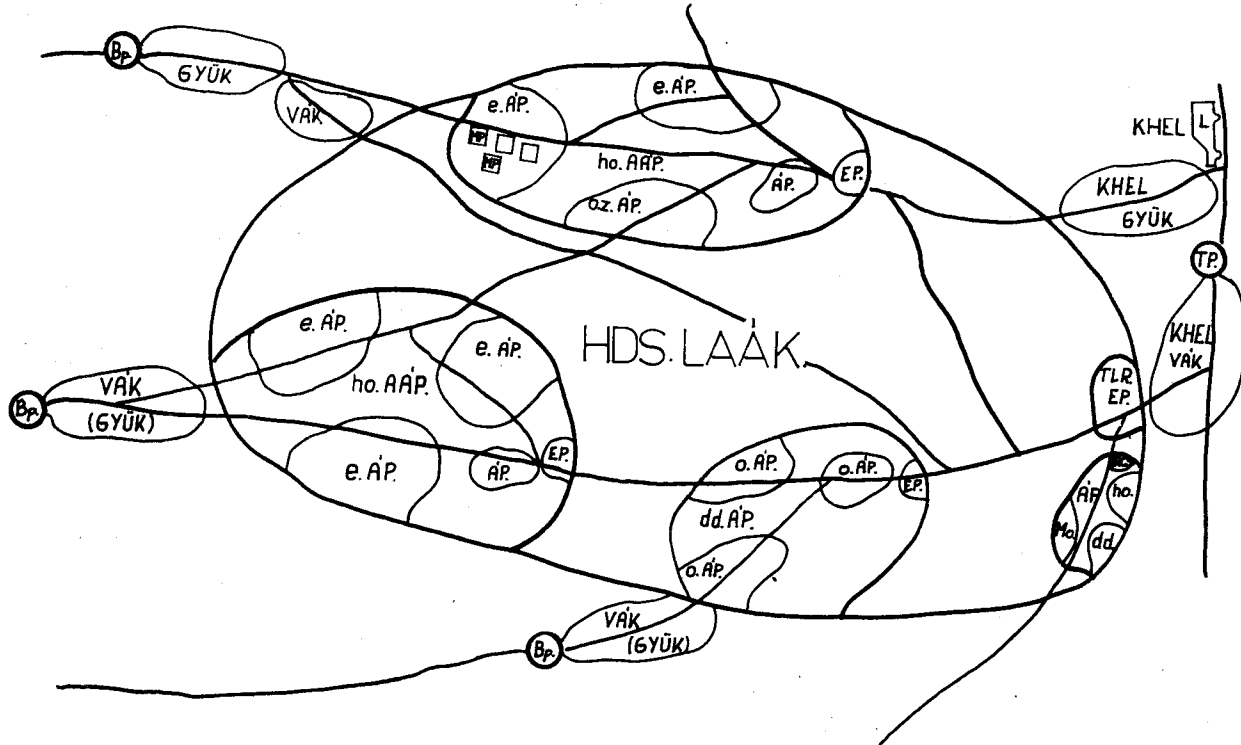
Tóth Sándor
(Tóth Sándor főhadnagy)
SZSZF.

...sz.vegyes száll.oszlop

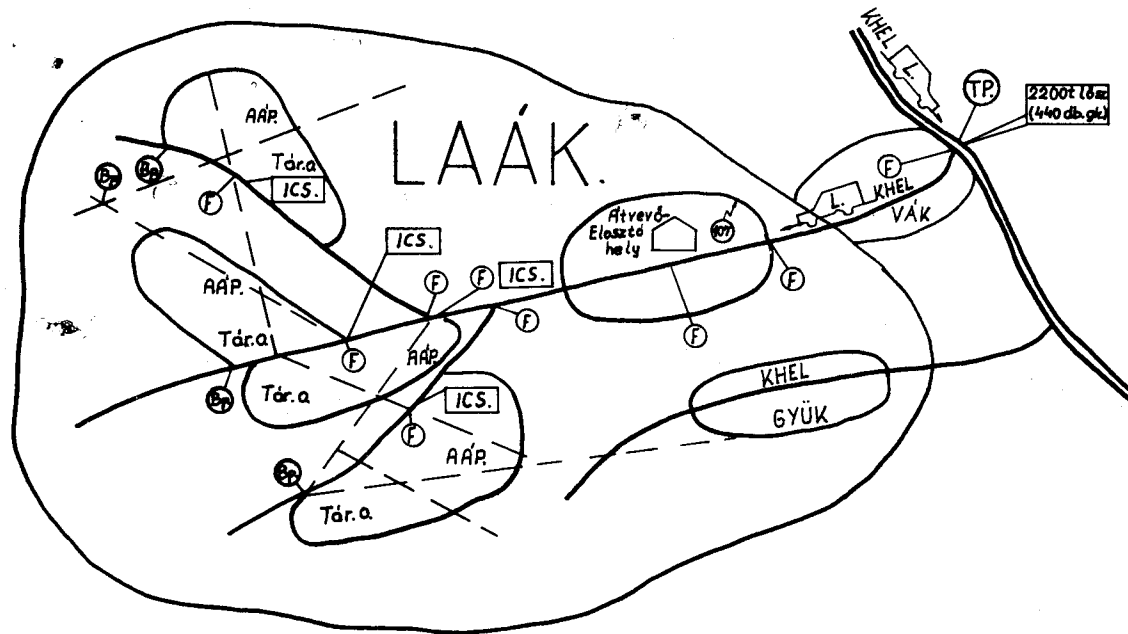
Ábrák: "A lőszer anyagátadó körletek működésének
kérdései gépi rakodás esetén" című cikkhez

LAÁK, amikor a HDS.TLR./ho.LR./ átveszi-elosztja a ho-k/e-k/ részére,
a ho./e/ tovább osztja és átrakja e-k /z-k/ részére.

1. ábra.

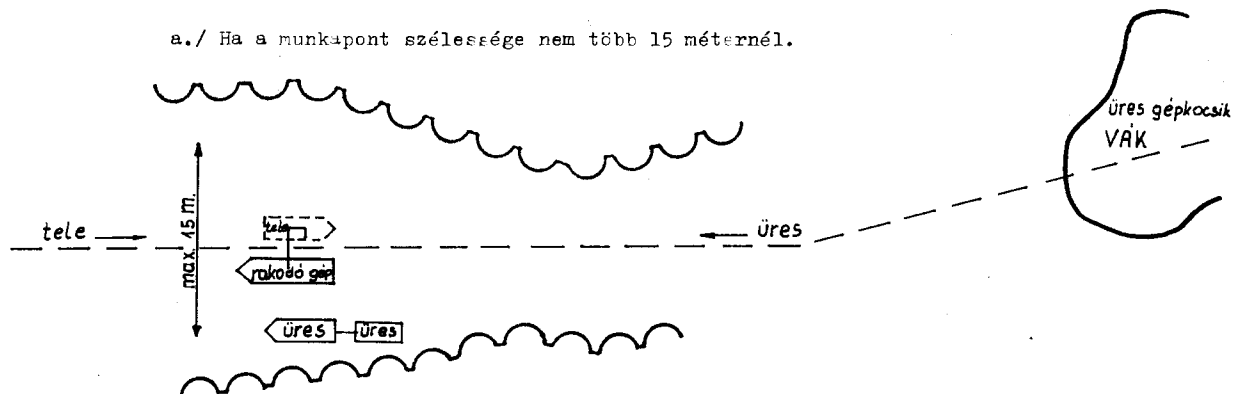
LAÁK, amikor a HDS.TLR./ho.LR./ feltöltésére érkezett
szállítmányt veszik át.

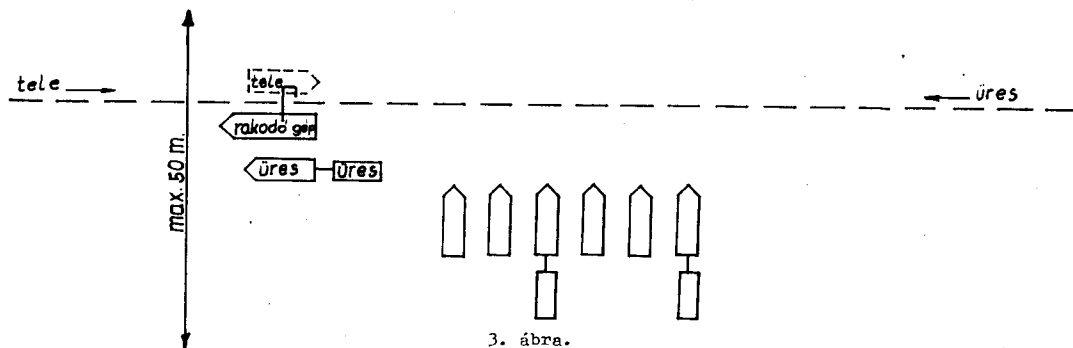
2. ábra.

MUNKAPONT BEREKZÉSE

a./ Ha a munkapont szélessége nem több 15 méternél.

b./ Ha a munkapont szélessége legalább 50 méter.

3. ábra.

СОДЕРЖАНИЕ

ТЕОРИЯ ТЫЛОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ		стр.
Генерал-майор ЛАПОШ Михай	Подвоз материальных средств	3
Майор ЧАБАИ Дьердь	Понятие "Тыловое обеспечение" ныне в ВНА, в вооруженных силах ряда западных стран и военной коалиции	8
Майор СЕНЕШ Золтан	Процесс рассредоточения стратегических запасов	13
БОЕВАЯ ГОТОВНОСТЬ И ПОДГОТОВКА ТЫЛА		
Подполковник в отставке КЕРМЕНДИ Иштван	Подготовка военных хозяйственных руководителей в Военной Академии имени ЗРИНИ Миклош	20
Полковник ШКРАБАН Ласло	Опыт тылового обеспечения тактического учения "КАРПАТЫ-85" с боевой стрельбой	28
Подполковник Ш.НАДЬ Йожеф	Опыт тылового учения войск территориальной обороны	39
ТЕОРИЯ ВОЙСКОВОГО ХОЗЯЙСТВА, СНАБЖЕНИЕ, ХОЗЯЙСТВОВАНИЕ, ВОЕННОЕ СООБЩЕНИЕ		
Полковник м/с БАГИ Янош Капитан м/с САБО Ласло	Ветеринарное состояние подсобных хозяйств ВНА	47
Подполковник-инженер ПАРТОШ Дьердь Капитан-инженер ЛАНТОШ Имре	Планирование и эксплуатация в трубопроводном батальоне с помощью вычислительной техники	50

Майор м/с ХАНГАЙ Геза	Потребность в личном составе для обслуживания и предполагаемый порядок снабжения новыми медицинскими техническими средствами - деминерализационно-стерилизационным оборудованием и инфузионной лабораторией медицинской службы ВНА	54
Полковник ШКРАБАН Ласло	Планирование, организация и осуществление перевозок, пополнений, руководство осуществлением в наступательной деятельности танкового соединения (части)	58
Полковник ЭРИ Тибор	Планирование, организация и осуществление перевозок, пополнений, руководство осуществлением в наступательной деятельности мсд	62
Подполковник ХОРОВИЦ Ференц	Работа пунктов передачи боеприпасов при механизации погрузочно-выгрузочных работ	72

СООБЩЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННОГО ХАРАКТЕРА

Подполковник-инженер БЕРНАТ Миклош	Тенденция развития упаковки в Венгрии в период VII-го пятилетнего плана	79
---------------------------------------	---	----

СООБЩЕНИЯ ПО ОХРАНЕ ТРУДА

Отдел предотвращения несчастных случаев и охраны труда Управления финансовой служб ВНА	1. Информация об организации и проведении курсов для средних специалистов по охране труда 2. Пособие по обучению рядового состава по охране труда	86 88
--	--	----------

ОБЗОР ЖУРНАЛОВ

Всеармейское совещание по улучшению быта войск		92
Маршал Советского Союза КУРКОТКИН С.К.	Комплексно решать вопросы быта	94
Генерал-майор МУЗЫЧЕНКО А.С.	Тенденции развития системы тылового обеспечения войск в операциях	99
Подполковник-инженер Р. ВАЙЗЕЛ Подполковник-инженер Х.Э. ПИТШАФТ	Настоящее состояние и перспективные соображения развития системы снабжения ГСМ военных самолетов	105

ИСТОРИЯ ТЫЛА

стр.

Подполковник
ТОТ Йозеф

Формирование служебных, жизненных
условий и условий труда личного
состава ВНА в 1949-1955 гг.

111

ИНФОРМАЦИЯ

x x x

Обзор книг, журналов

Новые книги

135

x x x

Вспоминаем!

136

x x x

Указатель статей, помещенных в журнале
"ХАДТАПБИСТОПИТАШ" за 1985 г.

137